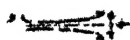

કીસ્સા

માને અજાયબ.

યાને

ખનેઆલમ વ અંતુમનઆરા

તી હરકેમિં.

મેવાલે.

મામી.

શુર દાસ્તાન નાદિર બયાન, સાહિબે તખ્તે મુલતાની
માલીકે અવરંગ કામરાની ઝીનતે તાજે શાહિ-
નશાહ ગરદુ' બારગાહ શાહ ફીરોઝ બખ્ત
ઔર પએદા દોના શાહઝાદે " બન
આલમકા ઔર શાદી હોના
માહતીલખત " સે.

—◆—◆—◆—◆—◆—◆—◆—◆—◆—

રાએર.

મસલહીસે ન અવશઝે તલાઝુમસે ચેહ ખાલી હએ,
હરેક શીકરા કહાનીકા ગવાહે બે મીસાલી હએ;
યાદગારે ઝમાના હએ હમ લોગ,
સુન :ખો તુમ ફસાના હએ હમ લોગ.

ગીરહ ખોલનેવાલે સીલસીલએ સુખનકે ઔર તાજા કરનેવાલે
ફસાનએ કોહનકે, યાને બીખનેવાલે તવારાખોકે ઉન્હોંને યું બયાન
કીયા હએ કે સરઝમીને " ખુતનમેં એક શહેર થા માનીદ બેહીસ્તકે
દીલપસંદ મહબુબોંકે કાખીલ દેખનેકે, સીદત ઉસકી દીલકો તાજા
કરતી હએ ઝમીન ઉસકી રસ્કે અર્ખે ખરી. રશખતો યાન આલીઝાન
નહી કુચે ગુલશન આખાદી આઝાર, હરેક બેઆઝાર, મુસફર હમવાર
દુકાને નશીસ મકાન નાઝુકે પાએદાર મખલુક ખુદાકી ખુશ વખુરરમ
ફસે " ફસહત આખાદ " કહેતેયે સખ તરેહકી ખલકત રમખતસે
ઔસમેં રહેતીથી, પાદશાહ ઉસ મુલ્કા ચાહે ગરદુ' વીઝાર પુર તમ
કીન સીકંદરસે હઝાર ખાદીમ, દારાસે લાખ શરમાંખરદાર રખતાથા
નામ ઉસકા શાહીનશાહ " ફીરોઝ બખ્ત " થા ઉસકે મુલ્કમેં ગુલ
ઝુલએ અદાલતસે હેશમન દોસ્તેખની, ઔર, મુસાફીરકે માલકા નીગા-
હખાન દેતોકા ઝોહદએ પાસખાની મુલ્ક વાફીર સીપાહ અશખુ
કીયાસસે ખઝાના બેશુમાર વઝીરો અમીર બશીશાં મોહતાબઝ ઔર
ફકીરકા શહેરમેં નામ નહીં દાદો ફરયાદ ઔર આહોનાલાસે કીસીકો
કામ નહીં રખાયત રાઝી સીપાહ જાનીસાર શાદાં. દુશમન ખાધક
જમાકા ઔર સરે મહશીલ લરઝાં ઉસકે નામસે ચેહ ખએફથા કે
અમીરોંકા ઔર મહેલ નહોંને પાતાથા દુઝદે હીનાકા રંમ ન જમ-
તાથા સરે દસ્ત હાથ ખાંધા જતાથા લેકીન અવલાદ બીચકુલ નથી,
મહકકી તમનામેં પાદશાહ મીસબેફકીર દસ્તદરાઝ, ઔર ઝાર પાર
પીતાથા, અખીરશ ઝારી ઔર રોના ઉસકા જનાએ ખારીમેં મંઝુર

હુવા, લાવલદીકી બદનામી દુર દુર, સાઠ બરસકી ઉમરમે' ગૌહર આબદાર પએદા હુવા, છોટા બડા ઉસકી સુરતકા શએદા હુવા ઉસ શહઅદઝાકા શીરાઝ બખતને “ જાનેઆલમ ” નામ રખા. શએરોઝ પરવરીશસે કામ રખા; કુરન આજાહને ચેહ અતા કીયા કે આરતાએ ચર્ખે ચારમપર રોઆમ જમાલસે થરસાયા ઝોર માહતાય આવજુદ હામે ગુલામી દેખનેકી તાબ ન લાયા. ઉસે દેખ તીફલીમે' કહેતીથી હાયા. ચેહ લડકા તરેહદાર પએદા હુવા હએ.

લીખા હએ કે જળ વોહ લડકા પએદા હુવા હઝારહા કએ રેહા હો અપને ઘર આયા. ઝોર સએકડોં લએંડીઆં ગુલામ આ જાદ હએ, શહેરમે' મોહતાજ નાપએદાથા મગર અચરશી રૂપીં હાજીયોંકે વાસતે મકકે મુઅજમ ઝોર જાહરીં કે વાસતે કરબલાએ મુકરરમમે' ભેળ એક સાલકા ખીરાજ રઅમયત મોહતાજકો મગ હુવા. શાહઝાદેકે નામકે ગંજ આબાદ હએ; મસજીદે, મદરસે, મેહમાન સરા, મુસાફીરખાને તામીર હએ, અહેલે શહેર દીલશાદ હએ નજુમી પંડીત જરદાં હાઝીર હએ બહોત સોચ ખીચાર કર બર-હમનેને અરઝકી કે મહારાજકા બોલ બાલા, જહો હશમ મરતબા દેખાલા આલા રહે હમારી પોથી કહેતી હએ.

મગવાનકી દયાસે શાહઝાદેકા ચંદરમા બલી હએ, છૂટા સુરજ હએ, જો ગીરેહસે હએ વોહ બની હએ ધરમ મુરત ચેહ બાલ રહે, જહદ રાજપર બિરાજે. પિસ્થમી મે' હુમ મયે અએસી શાદી રચે મગ પંધરવેં બરસ મુસ્તરી બારવીં આએગી સનીચર પાંચ પડેગા એક પંખેશ સોલેકે બરનમે' હાથ આએગા તીરયાકી બટ પડસે વોહ બચન સુનાએગા કે રાજપાટ છુડા દેશ ખીદેશ લેગએગા ડગ-રમે' શાહઝાદા બટકે, દોષ પાસ ન ફટકે; સાથી છુટે' અપને ડાંવા ડોલ રહે ફેર એક મુંગ ઠાકરકા સેવક કીરપા કરે રાહ લગાએ વહાંસે જળ છુટે રાની મીલે મહા મુંદર વોહ ચરનપર પરાન વારે પીતા ઉસકા બ્યાની જળ ઉસ નગરમે' પહોંચે જીસકી ચીતમે' બા છોડે તો લાખ બહોત હો ફવલંત નેહાયત હાથ આવે સખ રંજ દુર હો જાવેં પર એક સાથી મનકા કપટી ઇસ્તરીપર દોચીત હોલે નર નારી લડે, ઝોર કુજ જહમેંબી હલ ચલ પડે ભોગ છુટ જાએ, નમર નમર ખોજમે' શીર આએ સખ ખીછડે મીલ જાએ, માતા પીતાકે સખ આએ ઇસ્તરી તીન હો; દોઅ ઝોરતોંકા પરમાન રહે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૨૪૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૬૨૧૦૨ ૨૦૧૨૫૫

વિષય ૩૪૪૮ ૩ ૪૪૮

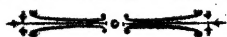
એકઠી હીનહો. બડા રાજ કરે દયા ધરમકે કાજ કરે ગુસમ્યાંકી
કીરપાસે જનકી ખચેર હએ, બડી બડી ધરતીકી સચેર હએ.

યેહ મુનકે પાદશાહ ગમગીન હુવા; પર એક કલેમા ફરમાયા
“ ફેઅલુલ હકીમ લા ચખલુ અનિલહિદમા ” યાને હકામકા કામ
સિવા હિદમતકે ખાલી નહીં—ઉન સખકો બડદરે હાલ કમાલ માલા
માલ કિયા ખિલઅતો ઇનઆમ દીયા બખશાશત તમામ સરમર્મ
પરવરિશ સુખહોશામ રહા કોઇ બરસોમે બડતા હએ, વોહ નેહાલે
નવ દમીદએ બુસ્તાને સલતનત ઘડ્યો બડતાયા ચંદ અરસેમે યાને
દર બરસકી ઉમરમે વોહ બડા ઝોરાવર હુવા, અસદ્દયારસે ઝબર
દસ્ત હુવા જો ઉસકા રએ મુનવર દેખતા યેહ કહેતા.

શચેર.

“ મુહ દેખો આઈ નેકા તેરી લાખ લાસકે,
ખુરશીદ પહેલે આંખ તો તુજહસે મિલાસકે;
તસવીર તેરી ખીંચે મુસબીર તો કયા મળલ,
દસ્તે કઝા તો ફેર ઠોઢ તુજહસા બનાસકે.

તહેસીલ ઇસ્મો ફઝલમે શાહરએ આશાક હુવા, જતને સિપાહ
ગરીકે ફન હએ ઉસમે બહોત કમાલીયત પએદા કીયા, તમામ
ઝલ્મોમે તાક હુવા, માશા અલ્લાહ બાપ વએસા ખેટા, અએસા
ખુશ મુહમ્મતમે માનિંદ યુસુફે ચાકુબકે જબ વોહ હિલાલ બદરે
કામિલ હુવા એર ચઉદવાં બરસ બર ગયા, જવાનોમે શામિલ હુવા—
તબ શાદીકી તજવીઝ હુઇ, બતલાશે બેશુમાર એક શાહઝાદી પરીપ-
એકર ખુબસુરત નેક સીરત માનિદે દુર ચુલંદામ સીમી બર રક્કે
શમશાદ “ માહતીલઅત ” નામ દીન શાદીકા નેક સાઅત દેખ
મુકરર હુવા—વોહ જો આઇન પાદશાહી તરીકકે મવાશીક હએ
હસી તરેહ ઉસકે સાથ ઇસ શાહઝાદેકી શાદી કરવાદી.

બયાન સવારી શાહઝાદએ જનેઆલમમે એર ખરીદના
તોતેકા એર ખડા હોના માહેતલઅતકા તોતેપર. એર
આશાક હોના શાહઝાદેકા અંબુમનઆરાપર.

બાદ રસમે શાદી સચેરા શીકારકી ઇજાઝત સવારીકા ફકમ શાહ
અલીલ ઇકતાદારસે દાસીલ હુવા—કબી કબી જને આલમ સુખહોશામ

સવાર હોને લગા. એક રોજ ચુર હસકા ખાજારમેં હુવા-મડી બીડ જમા હુધ દેખા ઓર ચુલ-ચુલા તહસીનો સાફરીનકા ઝમીનસે આસ-માનતક પાયા શાહઝાદા ઉપર મુતવજહા હુવા દેખા કે એક પીરમદ સીતેર અસ્તી બરસકા નેહાયત ઝખશ પીંજરા હાથમે લીએ ખડા હએ; કસમેં એક જનવર માનીંદ સાકીનાંને જમત સખઝપોશ વ તાયરે ખેમુરવત ખાનાખદોશ ખામીનકાર ચુલનાર લતીફે લતીફ રંગીન ઓર નુકતેકા બિલે તારીશ નમકી મીસાલે પુની પસ આખના ખયાન કરતા હએ, શાહઝાદેકો દેખતેહી તોતા અપને માલીકસે ખોલા કે અએ શખ્સ ખખત તેરા ઇફલાકસે ખુજ નકસસે નિકલા નસીખ ચમકા; દેખ અએસા શાહઝાદએ હાલીમ શઆર મુતવજહા મુજહ એક મુઠ્ઠીપર ઝર રએ ખેમિકદારપર હુવા હએ, જો વેહ ખેકાર શએ મએં હુ ઇસકા તાલીખ નહીં, મગર જે ચેહ નઝર ઇનાયત કરે અબ્સી તેરા હાથ પુરએઝ ઝરહો દામન ; જોહરસે ભરે. જને આલમને ચેહ સુખન હોશરખા કલેમએ હએરત અફઝકી સુન હએરાનો પરેશા હુવા ઓર પીંજરા તોતેકા હાથમે લેકે માલીકસે કીમત પુઝી ? તો તેને કહા:—

મુઅલ્લિફ.

કમ લગાતા હએ કોષ. ઇસ દિલે ખેદાલકા મોલ;

સમ થટા દેતે હએ મુફલીસકે ગરઝ માલકા મોલ.

મગર જે હુઝુરકી મરઝી, જને આલમને લાખ રૂપીએ બિલ-અતકે સીવા ઇનાયત કીએ, ઓર પીંજરા હાથમે લે દવલતસરાકી રવાના હુવા, ઘરમેં જમકર માહતીલઅતકો તોતા દિખાકર ચેહ મીસરા ' ઇનશા ' કા પદા—

ખાજાર હમ ગએથે એક ચોટ મોલ લાએ.

તોતેને શાહઝાદેકો સુખનાને દીલચરખ કીસે અજીબ હીકાયત મરીખ ઓર શએરો અશઆર ખુખ સુનાકર અપને હામે મોહખઅતમેં અસીર કીયા—ચેહ નવખત પહોંચી કે સોતે જમતે દરખારકે સીવા જુદા ન હોતા; જખ દરખારકો જતા તો પીંજરા બ તાકીદ હીફાજત માહતીલઅતકો સોંપ જતા, ઓર દરખારસે દીવાનાવાર, ખજઓ કે ચુશતાર, ખેકરાર જલહી શીર આતા—એક દીન શાહઝાદા દરખારકો ગયા ઓર તોતા મહેલમેં રહો. કસ રોજ માહતલઅ ને ચુસલ કીયા ઓર લીખાસે મુકલફસે જરમ આરાસ્તા, એવરે પુર તકલ્સુરએ પેરાસ્તા જવાહીરનીગાર કુરસીપર બએકી, હવા જે લગી તો આખનેમેં સુરત દેખ ખુદ મેહલે તમાશા હુધ-ખ્વાસોસે જે જે

દમસાજ, મહરમેં રાજધી અપને ફુસને સુરતકી દાદ ચાહી. હરકને મવાશીરે અંકર તારીફકી. કીસીને કહા હીલાને ધદ દો, કાષ બોલી પુછા જનતા હમે દીદહોન શુનીદ હો અલાહ તઆલાને સાથ ધસ કસરતે મખલુકાતકે તુમહારા દમસર અજ કિસમેં જીનો અશર બનાયા નહીં, પરિને યેહ કહો બાલાકુરને પેહ ફુસનકા જુક મકડા પાયા નહીં. જખ વોહ કહેયુકી, તખ માહતલઅતને કહા કે તોતા બહોત અકલમંત કી સજીર હમે, ઉસસેબી પુછના કુરર હમે મુખાતીખ હુમ કે અમે મુર્ગે ખુશખુ વ તાયરે ઝમરૂદ વ લીખાતે સુખરૂ સય કહેના કે ધસ સજબજકી સુરત કબી તેરે તાયરે વહમે ખ્યાલકી નઝરસે ગુઝરી હમે, ઉસ વક્ત તોતા રંછદા દાલ બોહ ગમગીન બમેઠાયા સો ચુપ હો રહા—શાહઝાદીને ફેર પુછા તો તેને ગુસ્સેસે કહા કે અમેસાહીદો, યેહ રંડી માશુક મિઝાજ શાહઝાદેકી જોર, ચવર ધસકા માલિકે તખ્તો તાબ—અરહમ હોકે બોલી કે મીયાં મીદુડુ જીનેસે ખશ હો જો હમારે રૂબરૂ ચખા ચખાકર મુશ્તયુ કરતે હો ? તો તેને કહા સવાલો જવાબ, ધમકાના ઓર હુકમતસે ડરાના ગુસ્સેકી આંખ દીખાના ઓર હમે, કયું ઉલજતીહો ? શાયદ તુમ્હી સચ્ચે હો. ફેર તો શોલા ગઝબકા શાહઝાદેકે સીનેમેં મડકા તો કહા કયું જનવર બેતમીઝ નાચીઝ, તેરી મહોત આઈ હમે કે બેહુદા ટં ટં મચાઈ હમે. વાહી બક રહા હમે, હમારા મરતખા નહી સમજહતા હમે ? તોતેકે મુંહસે નીકલા કે કયું ઇતિલી ખશા હોતીહો, અપના મુલાહીઝ કરો, સાહેબ તુમ મડી ખુશસુરતહો !

યહાં તો યેહ તકરીર ચલીથી “જીને-આલમ” તશરીફ ફરમા ફુવા અનન્ય સોહબત દેખી કે શાહઝાદી અચક્ષમે પુર આખ વ બાદિસે સોખ્તા થરરા થરરા તો તેસે લડ રહી હમે. શાહઝાદેને ફરમાયા ખચેર તો હમે ? તોતા બોલા ખચેર કયા પુછતે હો, યોડે દિન હયાત ધસ વહેશી કી ઓર આબોદાના ખાના પીના ધસ પીંજરેમે આકીયા, અગર આપ થીખર ફેર લગાતે તશરીફ નં લાતે તો મેરા તાયરે રહ મઝખ શાહઝાદેકેસે મજરૂદ હોકર પરવાઝ કરજતા હરગીર જીતાન પાતે, મગર પીંજરા ખાલી દેખ મિજઝે આલી પરેશાન હોતા બહસરતો અફસોસ યેહ ફરમાતે “ધનસા” તોતા હમારા મરતાયા કયા બોલતા ફુવા—મહા તલઅત હિન બાતોસે ઝીયાદા ગઝબનાક ફુમ શાહઝાદેસે કહા અગર મેરી બાતકા તોતા જવાબ સાદ ન દેગા તો ધસ નિઝોડેકી મરદને મરોડ અપને તલવોસે ધસકી આખે મલુગી. જખ દાના પાની ખાઈ

પિઠંગી ! જાનેઆલમને કહા કુછ હાલ તો કહેા ? તોતેને ગુઝારશકી હુઝુર યેહ હાલ ગુલામસે સુનીયે આજ શાહજાદી સાહેબ અપની દાનિસ્ત દેખ આપનેકો કહેતીથી કે અદલાહરે મંએ ” મુજહસે ફેર શરમાયા કે તુને અએસી સુરત કપી દેખી હયે ? મુજહ અજલ રસીદા કે મુહસે નીકલા ખુદા ન કરે ! ઇસ જુમે તેખીહપર શાહજાદી કે નઝદીક કુશ્તની સોખ્તની, ગરદન ઝઢની હું બકઓલે “મીરતકી

શએર

બેજુર્મ તહે તેગહી રખા થા ગલેકો

કુછ ખાત પુરી મુંહસે ન નિકલીથી બલેકો.

જાને આલમને કહા તુમખી કિતની અકલસે ખાલી, ઓર બે વકુશીસે બરી હો તુમ તો પરી હો જાનવરકી ખાતર ઇતના આઝુરદા હોના કયાં ખાત હયે મીઆં મિઠુકો કિત ખાતોકો તામ ન આપ આંખ બદલકર રૂખી સુરત બનાઇ ઓર બોલા ખુદાવદે ન્યામત, જહુઠ જહુઠ હયે ઓર સય સય, હયે હમસર ઇસકા કોઇ નહી હયે વોહ જાત વહહુ લા શરીકકી હયે ઉસકે સિવા એકસે એક બેદતર વ બરતર હયે વોહ ખુદ શરમાતા હયે “ફદલના પદોકુમ અલા ખઅદીન” મએને તો જહુઠ ઓર સય દોનોસે બચકર એક ખાત કહા થા, અગર રાસ્તીપર હોતા ગરદન મારે જતા ઓર સીધા ગેરમેં સોતા, યેહ સુંનકે વોહ ઓરબી ગુરસેમેં આપ મમલ મશહુર હયે “રાજ હટ, તિરયા હટ બાલક હટ” જાને આલમને મજપુર હોકે કહા જો હો સો હો મિઠુ પીઆરે સય કહેદો તોતેને ખમિજત અર ઝકી મુજહે સય ન ખુલવાઇએ મેરા મુંહ ન ખુલવાઇએ, અંજમે રાસ્તી હુઝુરકે દુશ્મનોકો જંગલો ખીયાબાનમેં બટકના ગરીખુલવતની કુયા ગઈ નસીખ હોગી, શાહજાદેને કહા યેહ જુમલા તુમને ઓરબી નયા સુનાયા અબ જો કુછ કહેના હયે કહા ચાહીએ, ખાતેં બહોત નખનાઇએ ઉસને કહા મંએને હરચંદ ચહા આપ રંજે સફર, ઓર સફર બશહેર ઇજાએ ગુરખતસે બાઝ રહેં કે સફર ઓર સકરકા સુરત એક હયે, ઉસસે બચના નેક હયે મગર માલુમ હુવા, હુઝુરકે મુકદરમેં યે અમર લિખા હયે મેરા કુસુર ઇસમેં કયા હયે.

સવદા

ચાકકો તકદીરકે મુમકિન નહીં કરના રહુ,

સવજને તદખીર સારી ઉમર જો સીતી રહી.

સુનયે કીમલએ આલમ વહાંસે બરસ દીનદી રાહ શીમાલમેં

એક મુલક હતો, “ઝરનિગાર” ઉસ શહેરકા નામ હતો, વહાંકી શાહ-ઝાદી “અંજુમનઆરા” હતો, ઉસકે હુસ્નકે ખયાનકી કહાં મેરી ઝયા-નમેં તાકત, ઓર દહાંમેં તલાકત જે મઝકુર શીકસો શમાઇલ ઉસ ઝાદરા જખીકા સુતાઉ—

એક મયેં કયા ખુમગર દેખે ઉસે હુસ્ન આશરી
અપની સનાઇયે હયેરાં ખુદ વોહ સુરત ગર રહે.

લેકિન સાતસો લઘોંડીયાં ઝરરીન કમર ઉમકી ખીદમતમે શ-મેરોઝ સર ગર્મ ખિદમત ગુઝારી બડી તદ્દઆરીસે રહેતી હતો, અગર કિનકી લઘોંડીયોકો શાહઝાદી સાહેબ ખનઝરે ધનસાફ દેખે, ઓર કુછ ગઝેરતકોબી કામ ફરમાયે, યકીન હયે ચુલ્લુબર પાનીમેં મહગુબ હોકે હુબ જાયે માહ તીલઅત યેહ સુનકે સુન હુધ સર જહુકા લીયા. જાને આલમને પીંજરા ઉઠા લીયા, દીવાનખાનેમેં લેજ મુશરિસલ લાલ દરયાસ્ત કરને લગા, હરદમ દમે સર્દ દિસે પુરદર્દસે બરને લગા.

તોતેકો શાહઝાદીકી તરજે ગુશતયુ; રંગે ર આંખકી તરી હોંટકી ખુશકી દીલકી ધડક, કલેજેકી ફડકસે કે યેહ નશાને ધરક સમ હતો, સાખીત હુવા કે શાહઝાદીકા દીલ પુરજે પુરજે ઓર દીમાગ અકલસે ખાલી હુવા, ખયાલે મહાલ વીસાયે “અંજુમનઆરા” બરા સખત નાદમ વ ખીજલ હુવા દીલસે કહા કમખખત ઝયાનને, હુસ્નકે ખયા નને મઝમ કીયા, મંતર કારગર હુવા પડા જીન સર ચડા, હઝરતે ઈસ્કકા ગુઝર હુવા ચાહા કે ઉં અઝમે બેજસે ખાઝ રખે કહા અએ નાદાન હુશમને જાન યેહ કરદ લાહાસીલ હયે, મગર બેહેતર તો યેહ હતો કે ઉસ કુએમેં પાવ નધર, અપને ખુનસે હાથ ન બર બકઓલે મુઅલીફ:—

શયર.

ખુદાકો માન નસે નામ આશકીકા સુરર,
કે સુનકેઅતનેબી ઉસકે હતો સવ. ઝરરર પએદા.

ખયાન ઉસકા મહાલ હતો, મગર મુખતસરસા યેહ હાલ હતો, અકલ ઉસ કામમેં ફર હો જતી હતો, વહસત નઝદીક આતી હતો લખ ખુશક, ચશમ તર, ચેહરા ઝર્દ, દીલખુન હોતા હતો, ખુબ ખ્યાસ મરજતી હતો, ખવાબમેં નીંદ નહી આતી હતો. જાને શીરીં તદ્દમ હો, કલેજમેં દર્દ હો આખીર જીતુ હો જતો હતો, લખતે જીમર

ખાતા હએ, ખુને દીલ પીતા હએ, મરમરકે જતા હએ, રકીઓકે તમ્બનોસે સીના શીગાર હોતા હએ, લડકોકે પથરોસે સર ગુલનાર હોતા હએ દીનકો ઝીલ્ત ખવારી શબકો ધતીઝારમે અખ્તર શુમારી બે કરારીસે કરાર સખકી નઝરમે ઝલીલો ખવાર જંગલમે જ લખતાહએ, ખસ્તી ઉગ્ગડ માલુમ હોતી હએ, દર બદર શીરનેમે દીન તો કટ જતા હએ તનહાઇકી રાત પહાડ માલુમ હોતી હએ, દીલ જલતા હએ આંખોસે દરયા ઉખલતા હએ, શબરે તમન્ના બેબર્જો ખાર રહેતા હએ કુલતા હએ ન ફલતા હએ ગુંગા બહેરા ખન જતા હએ તખીયત સુન રહેતી હએ, અંબી પહેલી ખીસમીલાહ હએ, સીનેકે પાર ઇશકકા બાલા હએ આઇના હાથમે લે મુંદ તો દેખો? નકશા કયા હએ, યેહ બે ઝમાનેમે મશહૂર બા મેહરો વફા હએ, ખાનીએ સદ જ્નેરો જશ હએ ઇશક કમખખત બેપીર હએ સુના નહીં? કોલકોનને જાને શીરી કીસ તલખીસે ખેઈ, મુસુફકી ચાહમે ઝલીખાને કયેસે કુચે જહાં ક કયા કયા રોઇ-મજનુકા ઉસ દસ્તમે જુતું હુવા, લએ લીકા કયા ખીગડા-પરવઝીકા ઉસ કુચેમે ખુન હુવા, શીરીનને કયા કીયા-અફસોસ તો યેહ હએ કે ઇતનાબી કોઇ ન સમજહા—

જમી.

ગમે વીઝે રંબે જારા ખરાશદ

કે ગાહે બાશદો ગાહે નખાશદ

ઝીલ્લત ઇસ કામમે ઇઝઝત હએ, દદીકા નામ મદાં રાહત હએ દીલ ઇસ કશમકશમે ફુટ જતા હએ, રસ્તમકા જીસ ઇસ મારકેમે ફુટ જતા હએ અસદ દયારસા રૂઝ તન હો તો મોમકી તરેહ પીમ-લકર બેજાએ હસરતહી હસરત રહે જતા હએ. લોગોને હઝારો રંજ સદમે ઇસ કામમે ઉકાએ બાદ બડી ખરાખીબી ના તજરૂબા કારકહેલાયે ભેકીન યેહ વોહ પુરા કામ હએ કે ઇસમે મશાક ઓર મુખતદીકીરાએ એકસી હએ, ઇસકા આગાઝ હએ ન અંજમ હએ—

મુસદદસ

કયા મએ ઉસ કાશીરે બદકેશકા અહેવાલ કહું,

યેહી ખુખવાર પીમા કરતા હએ આશકકા ખુ

ઝાર કરહેતા હએ ઇનસાંનકો ઓર અખુ,

રક્તા રક્તાયેહી પહોંચતાં હયે નવખત ખજુતું.
 યેહી ખુરેઝ તો ખુખ્વાર હયે ધનસાનોંકા
 દીન ખોતા હયે યેહ કાશીર હયે મુસલમાનોંકા—
 યેહી કરતા હયે હરેક શખ્સકો રસ્વા જાલીમ
 યેહી કરતા હે હરેક ચસ્મકો દરીયા જાલીમ
 કોહ દીખલાતા હયે ગાહે ગહે સહરા જાલિમ.
 કયા ખતાલિ તુમ્હે કરતાં હયે યેહ કયા કયા જાલિમ,
 દરખદર ખાકખસર ચાક ગરેખાં કરકે,
 જન લેતા હયે વલે ખેસરો સાંખાં કરકે
 યેહી ખાની કો જલોકાબીયા ખ્વારીકા
 યેહી ખાઈસિ દમનો નલકી હુવા યારીકા
 યેહી ફરહાદકે હામીયા તખરદારીકા
 ઇશક કહીએ ન ઇસે કહેર હયે રેહ ખારીકા;
 તદખ કામી હુમ શીરીકા ઇસીસે હાસિલ,
 કિયે ખેપરદા વ ખરખાદ હજારો મહમિલ—
 ઇસને મજતુસે ખનાયે હયે અહોત દીવાને.
 ઇસને ખુદ રશતગીમે અપને કીએ ખેગાને
 ઝો કે મશહુરે જહાં ઇશકે હયે સખ અફસાને,
 પર જો ઇસ કામકા મસ્જાક હો વોહી જાને
 કબી માશુકકે પરદેમે નેહાં હોતા હયે
 કબી સર ચડકે યેહ આશકકે અયાં હોતા હયે.
 નાકએ લએલીએ મજતરકા શુતરખાં યેહ થા,
 નજદમે કએસસે પહેલેહી હદીખ્યાં યેહથા;
 ચાહમે ડાલકે યુસુકકા નિગાખાં યેહથા.
 જન હર શેરકી લેનેકો નયસ્તાં યેહથા;
 હુસ્ન ખનખતા હયે અંદાઝ કહી નાઝ કહી
 હોં દીલ હયે યેહ કહી સોઝ કહી સાઝ કહી.
 મિસમે ફરહાદ અહોત મરગયે સર ફોહ હુઝી.
 દી હએ શીરીકી તરેહ કીતનોને જાને શીરી;
 ખાસ હિઝરાકે ગયા ઝોર કોઇ વામિકકે કરી;
 હિસસે આવારા ખયા ઝોર ન ખયા ઝોરો નહીં.
 ઇસસે મિલતા હયે જીસે રંજો મહન મિલતા હયે,
 ઝોર મિલતી હયે કીસીકો ન કશન મિલતા હયે—

તુરકો તુરકે જલવેમેં જલાયા ધસિને,
 કબી આતશકો હયે ગુલઝાર બનાયા ધસિને,
 જન છોડી નહીં જતા જસે પાયા ધસિને.
 ઝોર નયરંજે જહાં અપના દિખાયા ધસિને;
 કામ મુરદોસે લીયા ઝીંદોકો નાકામ રખા,
 દર્દકા નામબી બેદર્દને આરામ રખા—
 ધસિકે અફસાને હયે ફનયામેં બહોત તુલોતવીલ,
 જસકા હમદમ ચેહ હુવા હો ગયા વોહ ખવારો ઝલીલ;
 ધસિકા ખીમાર પડા રહેતા હયે ખીસ્તરપે અલીલ,
 ધઝોંસ દેદેકે બજા દેતા હયે ચેહ કઝોસે રહીલ;
 રંજે માતીમકે સીવા ઝોર ચેહ કયા દેતા હયે.
 વરલકી શખ સહરે હીજર દિખા દેતા હયે—
 ચેહી અખદા હયે ખસદ ઝેગ રમે હરગુલમેં,
 સોઝોનાલા ચેહ ઉસીકા હયે દીલે ખુલખુલમેં;
 ચેહી હયે જુઝવમેં ગર દેખો ચેહી હયે કુલમેં,
 ગર ફરીસ્તા હો તો આજ્ઞતા હયે ધસિકે જુલમેં.
 ખુન બેજુર્મ ઝમાનેકા બહાતે દેખા,
 મઝેલ ચીતવનપે કબી ઉસકે ન આતે દેખા—
 ઝેક શમ્મા હયે લીખા હાલ જો મઝેને ધસિકા,
 જસપે ધસિ દેવને અલતાફકા સાયા ડાલા.
 દસ્તે ગુરખતમેં વોહ આવારા વ સરગસ્તા હુવા,
 દોસ્તખી છુટતે હઝેં શહેરબી છોડે અપના;
 પાસ જસકે ચેહ ગયા ખલ્કસે વોહ દુર હુવા,
 કઝોનસા શીશઝે દીલથા કે ન વોહ ચુર હુવા—
 હીજરકે રંજમે કીતનોંકા હુવા ધસિમે વીસાલ.
 લેગઝે સીનેમેં કુરકતકા સબી દરદો મલાલ,
 ધસિકી ગરદશસે હરેક માહ હુવા બદરે હીલાલ;
 કીસકી તાકત હયે જો તહેરીર કરે ધનિકા હાલ.
 ઝીસ્ત કરતા ગમે હીજરંસે હયે ચેહ સખકે શાક;
 જન દે દેતે હયે કહે કહેકે ચેહી હાઝે શીરાક.

વરલમેં જો મંઝા હઝે, મગર નામો અલમબી ઉસમેં બહોત
 હયે, ચાહ કુંઝે જહુકવાતી હયે, ચેહ વોહ ખીમારી હયે જો જનકે

સાથ જાતી હયે—હમેશાંસે ઇસ કામવાલે આહો નાલા બરલાય, ખાક
બસર, ચાક ગરેખાં સખ રહે હયે. અગર આજ્ઞાકી ઇચ્છતો તવકીર
હોતી તો ફનયામે ઇસ્સે બેહતર કોઈ જાએ નથી; કુછ કુછ ઇન
બોગોંકે મરતખા શનાસ વ કદરદાં હયે, મગર હર જમા કહાં હયે,
ઝોર યેહ ફિસ્સા જો મઝ્યેને કહા ફક્ત ખાતકા જહગડાથા, વરના કહાં
ઝરનીમાર, કહાં શાહઝાદી આલી તખાર. જાને આલમને કહા અસ્તમ
શીરલાહ, અગર વોહ જહુકથા તો યેહ શીકરા કય સય હયે—

સોઝ.

ખુદાહીકા કસમ નાસેહ નમાનુંગા કહા અખતો,
ન છુટેગા તેરે કહેનેસે મેરા દીલ લગા અખતો.

ઇસી તકરીરમેં યેહ હાલ હુવા કે દીલમેં દરદ, યેહરા ઝરદ;
હોને લગા લખપર આહે સરદ ગીરફતારે રંજો તખય, ઇસ્કે આસાર
સખ ઝાહેર હુએ અખતકા પરદા દરમીયાનસે હો શોર ફુગાંસે હો,
બેચારા નવગીરફતાર સિલસિલએ મુહખ્ખતમેં અસીર હો ગયા—

બકચોલે મીર.

તખઅને એક જુનું કીયા પએદા,
અસ્કને રંજે ખુ કીયા પએદા;
હાથ જાને લગા ગરેખાંતક,
ચાકકે પાંવ ફએલે દામાંતક;
બેકરારીને કજ અદાઈ કી,
તાઓ તાકતને બેવફાઈ કી.

તોતા યેહ હાલ દેખકર મહજુબ હુવા, કે નાહક રંડીકી કજખહ
સીસે શાહઝાદેકો મઝ્યોતકા મુરખદ કીયા. બએડે મિઠાએ ખુન બેખુ-
નાહકા અપની ગરદનપર લીયા; અખ ઇસ તરેહકા સમજહાના
માનેઅ હુવા, ઉમારના બડકાના બલકે નિરા જલાના હયે—ધખરાકર
તસક્કી વ તશ્શરી કરને લગા, ઝોર અખે શમશીરે ઇસ્કેકો મરહમ મુઝ-
ફએ વિસાલસે બરને લગા કહા આપ હોશો હવાસ બખરખયે અમર
મુજહે અએસા સયા જાના કે મેરા જહુક સય માના ઇસ શર્તસે
આપકો લે ચલુંગા જો મેરા કહા ન માનેંજે, ધોકા ખાએજે, ફેર મુજકો
ન પાએજે, પછતાએજે, જાને આલમને ફરમાયા અએ રહબરે કામલ
રંજકે મમગુસાર, રાહતકે શામીલ તેરે જાદએ ખતાઅતસે હર

મીજ કદમ બાહેર ન ધરંગા બે તું કહેગા વોહી કરંગા, મગર જલ્લ
હાલે મુશ્સીલ, ઓર બાદ મનાઝિલો સિમ્ત શહેરે દોસ્તસે નશાને
કામિલ દે, વગરના ચેહા દીસે બેતાબ બિજલતદહે બેકરારીએ સીમા
બકે કતરએ ખુનસે કુર્ચુ નહી; તડપકર અઝ રાહે ચસ્મ દીદએ રૂએ
દોસ્ત નિકલ જાએગા ફેર અજુઝ હસરતો અફસોસ તેરે ક્યા હાથ
આએગા.

મીર.

દીલ તડપતતા હએ મુતસીલ મેરા,
મુર્જે ખીસખીલ હયે યા કે દીલ મેરા,

તોતેને કહા જલ્લદીકા કામ ખરાબ હયે, ઇતની જલ્લદી મવકુફ
કીજીએ, આબકી રાત ઇસ શહેરમેં કાટ સુખ્હો ઉધરકી રાહ લીજીએ,
અમર કીશીશે સાદીક ઓર તાલેબી મવાફીક હયે, ઇનશાઅસ્લાહ
મંઝીલે મકસુદકો પહોંચેગે જાનેઆલમ ચેહ ખુશ ખબરી મુનકે ખુશ
હુવા ફેર કહા—

મુઝદએ વસ્લ હએ કલ રાતકી નીયત હો હરામ,
દી અગર તાલએ બરગસ્તા ન તદખીર ઉલટ.

ઇસ રાતકી બેકરારી ગીરયાહોઝારી, અખ્તરશુમારી શાહઝાદેકો
ક્યા કહું, હરધડી બહાલે પરીશાં સોએ, કે રાત બસર હો, જલ્લ
શહેર હો, તા અઝમે સશર હો આખીરસ રાત જુ તું મુઝરી,
સુખ્હો હોતેહી વઝીરઝાદેકો આવજુઃ ખુદ શરામેશી યાદ શરમાયા,
સહકપનસે તઝમાનએ ઇશકે અંજુમનઆરા કમશેબી ઉલ્લસત રખતા
આ, જન્મ વો હાઝીર હુવા તો હુકમ કીયા હો ઘોડે સખા રફતાર
બકે શીરદાર જીનકી જલ્લપઃ નસીમે તુદરવો ખુદલડાલે, જલ્લ લા,
મમુજરીરદ ઇરશાદ દસ્તાવજ આઅમેં જા ઘોડે લાયા, કુજ અમબાબે
મુઝરી વોહ બી બેમબખુરી લેકે વોહ દોનોં ખસતાતન ચલ નિકલે

બકચોલે મીર હસન

ન સુખ ખુશકી લી ઓર ન મંમલકી લી,
નિકલ શહેરસે રાહ જંમલકી લી,

પહેલા સફરે આઝમ શહેર દીલ્હારકાં મએ વઝીરઝાદા—
 ઝોર શહબર હોનાં તોતેકા, હરનકા મિલના ઝોર
 તરફકા બાહમકા, મુલાકાત મુરશદે કામિલકી
 ફેર હુઝોઝમે કુદના શાહઝાદેકા, તિલસ્તુ
 મકી ગિરફતાર, જાનેઆલમકી બેકારી
 ફેર બદ વસતનકસે મુલેમાની
 રેહાઈ પાની.

જખતે હએ કે જખ શાહઝાદા ઝોર વઝીરઝાદા ધરસે નિકલે,
 ઝોર શહેર પનાહકે દરવાઝેપર પહોંચે, શીરકર ધમારાતે મુલતાની.
 શહેરકી આઆદાની દેખ આહે સર્દ ખાંચી, ગરીબુલવતનીપર કમર
 ચુસ્તકી, ઝોર શીરકે પારાં વતનમે દીલ ખોલકે ખુમ રોઝે; ફેર
 ફાતેલા ખએરકી પદ આગે બઢે, ઝોર તોતેકા પીંજરેએ ખોલ દીયા
 ઝોર ઘોડોંપર શાહઝાદા ઝોર વઝીર ઝાદા દોનો સવાર ફુએ, મીયાં
 મીઠું હવાપર ઉડતા, નયા દાના ખાતે નયા પાની પીતે રવાના ફુએ—
 બાદ કહ રોઝકે ઉનકા ગુઝર એક જંગલ અજખમે હુવા—હર તમા
 જંગલકા માનિંદ આગકેથા, જે ફુલ શલતાયા દીલકા તાઝગી મખ-
 તાયા ઝોર દીમાગકા મુઅત્તર કર દેતાયા, જહાંતક નિમાહ પહોંચતી,
 સીવાએ કુલોકે ઝોર કુછ નઝર નહીં આતા; શાહઝાદા શીગુશ્તા દીલસે
 ખુદાકી કુદરત દેખતા જતાયા, નાગાહ એક તરફસે દો હરન બિબ-
 લીકે માનિંદ તેઝદેરશ્તાર સામને આએ, ઝરખતડી જહુલે થડી જડાવ
 સિંચોટિયાં જડી ગલેમે મુઝરિરક હએલે માનિંદ માથુકાને તનાએ
 ખરખદા સાઝ છમ છમ કરતી ચએોકડીયાં ખરતી ચલી. જાનેઆલમ
 એચએન હુવા વઝીરઝાદાને કહા, કીસી તરેહસે ધન હરનોંકા જતા
 ગીરશ્તાર કીયા ચાહીયે—હસ કોશિશમે ઘોડે હરનોંકે પીછે કાલે, યા તો
 વોહ અપની વઝેપર ચલે જતેયે જખ ઘોડેકી આમદ દેખી, ચએોકડી
 બરને લએ, ધનહોનેબી ઘોડે ઉનકે પીછે દએોકાએ વોહ તોતા ચએોકડી
 જુલકે પુકારા હાં હાં અએ નખજવાન કયા ગઝખ કરતા હએ । ચેહ હસ્તે
 પુર સહર હએ, બેહુદા કયું કદમ ધરતા હએ. હરચંદ પુકારા મગર સજાટેમે
 કીસીને નસુના, તેતિને લાખ સર પુના, આખિર મજમુર એક દરવાજેપર
 ખએઠ રહા. વોહ ચસે ગએ દો ચારકોસ દોનો હરન સાથ બાએ ફેર ચેહ
 ઝોર તરફ દુસરા ઝોર તરફ ચલા, ચેહકે સાથ શાહઝાદા, દે દુસરેકે
 પીછે વઝીર ઝાદા ચેહબી જુદા ફુએ અલકીસ્સા મુરબ ફુએ તક
 શાહઝાદા ઘોડા ફેંકે ગયા, ચકાયક હરન નઝરસે માલખ હુવા

હસને જાગ ઘોડેડી રોકી ઘોડા પસીના પસીના હો મયા ઓર ખુદ્દી
સેરસે પાંચ તક પસીનેમે' હુગ મયા, ઓર નેહાયત હએરાનો પરેશાન
ન તોતા ન વગીરઝાદા આપહી તનહા હસ દસ્તે પુરખતરમે' વખરાઠર
ધવર હવર દેખા, હુએ ધનસાનો હએવાન ચિલકુલ ન આધ તપીયત
ધખરાધ જમ હીસીકો ન દેખા, ઓર કબી ને દોસ્તોંકી યાદ આતી
તો યેહ શએર દઈનાક પડતા.

શએર.

કહીયો અએ બદે સખા બિછડે હુએ ચારોંકો,
રાહ મીલતી હયે નહીં દસ્તકે આવારોંકો.

કુછ આજે બડા ચસ્મએ આખ નઝર પડા ઘોડેસે કુદ હાથ મુંહ
ધાયા, અપની તનહાધપર કુછ રોયા; હસી હાલે ગીરયાહો જારીમે
દસ્તે હુઆ બજનાએ ખારી ઉઠાકર પુકારા કે અએ કસે બેકસા વ
અએ મદદગારે શુમકદમાં મુજહ ખસ્તા વ પરેશાં દીલકો મેરે દોસ્તોંએ
મિલા. તેરે બરોસેપર સલતનતકો ખાકમે' મીલા, ઘરસે હાથ ઉઠા,
આવારએ સહરાએ શુરખત, મુખતિલાએ રંજે મુસીમત હુવા હું
તેરીહી ઝાત હયે યા યેહ જમલ વશહત અંગેઝ દસ્તે મલા, હુએ
ધનસાં યા હએવાં નહીં આતી—યેહ કહેકેં જાર જાર, માનિંદ અખરે
નવખહાર રોને લગા—શરયાહો જારી, તડપ ઓર બેકરારી હસકી ખદર
માહે મુજબુદ્દયવાત કુબુલ હુધ—એક પીર મદ્દ સુરીહ દાડી વાલે
સખઝ અમામા સરપર, અખાએ કિનાખી કંઈપર હાલે, હાથમે અસા
ખીઝર સુરત, હુઝગી સીરત પારસા, વારીદહો પુકારે કે અસલ્લામો
અલોક અએ નવખાદએ ચમને સલતનત, વ અએ ગિરશતારે મેહનતો
મુદખખત શાહઝાદેને આંસું પુછ સલામકા જવાબ દીયા. પીર મદ્દને
શરમાયા અએ અઝીઝ કયા લાજત રખતા હયે ખયાનકર ? યેહ
મુનકે અએસા ખુશ હુવા કે રંજ રાહ હુલનેકા હુલ મયા—વગીર
ઝાદે, ઓર તોતેકી જુદાધબી યાદ ન આધ; કહા આપકો કસમ
હસીકી કે હસને મેરી રાહબરીકો બેગ હયે, જલ્દ નશાન મુલક ઝર
નિમારકા દીખા દીજએ, યા હરે દિલહારતક પહોંચા દીજએ, પીર
મદ્દને હંસકે કહા અઘાહરે બેખુદી અબી ખલાએ નાગહાની, આદતે
આસમાની હસમે' આપ દસે હયે' હસસે નખત નહી પાધ, માશુકા
યાદ આધ ! બનેઆલમને કહા કોઇ આદતો સિતમે' ખલા હિન્દરે
બનાં ઓર મુશારફ દોસ્તસે સિવા નહી હયે—

ન લગે દઈ જુદામકો કીયામતકો રંજ,
રોઝે મહશરકો ન મેરે શબે હિજરાંસે મિલે.

ઉસ પીરમર્દને ફરમાયા સાહેબઝાદે, યેહ સહરાએ ગઝમ, ફરતે પુરે તઅબ હએ, હર તપ્પા ઇસકા દામે ત્રિતમ મહાંકા ફેસા હશર તક નહી છુટતા, યેહ સબ ફરખાનએ તિલસ્તુન હયે શાહઝાદેને કહા હમ સહેરે મુહબ્બતમે ગિરશતાર હયે હમે ઝના મરનેસે ફુજુ હએ—

હમેશા આગ નિકલતી હયે મેરે સીરસે,
ધલાહી મએત દે શુઝરા મએ અએએ ઇનેએ.

ઉસ પીરમર્દકો ઉસકે હાલપર રહમ આયા તો ફરમાયા કે બદ હવાસ મત હો, નઝર ખુદાપન રખ કે વોહ તારાસાઝ આલમીત હયે. શાહઝાદેને કહા દિલ હકીકત મઝર મરાએ ખુદ એક નઝર મુલકે ઝરનિગાર, ઝોર વોહ તથુક તરેહવાર અગર નઝર આએ તો ઝનેઝાર બચબચએ, કીસ્કા કયા મિનિગાર હયે, મએદમ હમકિનાર હયે, હસરતે દીદ તો નિકલ બએ ઉસ ખુદ પસતને ફરમાયા આંખ બંદ કર ? પલકસે પલક શાહઝાદેની લગી, તો મુલકે ઝરનિગારમે શુઝર હુવા, ઝોર સુરત ઉસ હુરકિદારકી નઝર પડી ? દેખતેહી ઉસ હુરકે શાહઝાદા બેહોશ હો ગયા. મદે ખુઝુર્મને સમજહાયા કે કીદગી દરકાર હયે તો ઇસ કામશે ખાઝઆ, સમજહાનેસે ઇતની તસકી હુઘ કે આંખ ખોલી તો રાત હોગઈયા; પીરમર્દને કુછ ખીલાયા. શાહઝાદા ખાપીકર ચશમેકે કીનારે સો રહા—જમ આફતાબ નિકલા ઝોર રોઝ રવશન હુવા, તમ શાહઝાદેકી આંખ ખુલી વહાં આપકો પાયા, જહાંસે હરનકે પીછે ધોડા ઉઠાયાથા—સિબદએ શુકર અદા કર ઝરનીગારકા રસતા લીયા; રાહકા પતા ઉસ પીરમર્દસે પુછ લીયાથા સો કદમ બઢાયા; જતે જતે એક રોઝ આફતાબકી ગરમીસે પ્યાસકી શીદત હુઘ, આબે ફહાં ગવહરે નાયાબથા—દેરતક ઉસ ફરતે બલામે લાઇલાજ પાનીકા મોહતાબથા ઝખાનમે કાંટે પડે, રેતકી ગરમીસે પાંવ ન ઉઠતેથે; ગરઝ ઉસી હાલે ખરાબમે શાહઝાદા સરમસ્તા, દિલે બિરિસ્તા હઝેરાનો પરશાન એક તરફ દરખત સાયાદાર દેખકર આયા—વહાં હએઝે મુસફકા પાનીસે લખાલખ બરા પાયા; દેખકર ગઘ હુઘ જન તનમે આઇ, આંખોને લહેરોસે ડંક પાઇ, ધોડેસે ઉતર પાની લેનેકા જહુકા તો ચર્ખને નએ રંગી દિખાઇ—વહીં માથુકા, મરથુખ, મતલુખા (અબુ-મનઆરા) કે ઇસકી તલાશમે ખમે અલમમે ગઈયા હએઝમે નઝર

આખ ! આખ ચાર હોતેહી વોહ ખોલી કે બહોત દેરસે તેરી મુતઝરથી અલહમ્દોલિલાહ તુ જલ્દ પહોંચા, તંઅમ્મુલ ન કર કુદ પડ. ઉન્હે તો વોહ આંખ બંદ કરનેકા નકશા હરપલ મહે નઝરથા, બેતઅમ્મુલ આશતકે મુંહમે કુદ પડા; ઝીસ્તસે સઝેરાખહો ચેહ કહેતા—

શઝેર.

કુદા કોઇ યું ધરમે તેરે ધમસે ન હોગા,
જો કામ હુવા હમસે વોહ રસ્તમસે ન હોગા.

કુદતેહી સર તલે, ટાંગે ઉપર ગલતાન પેચાં તહતુરસરાકો ચલા—ધડીબરકે બાદ તહેકો પાંચ લગાયા આંખ ખોલી તો ન હઝોઝ નઝર આયા ન ઉસ દરે શાહવારકો પાયા. મગર સહરાએ લોકોદક, જીસે દેખ રસ્તમ વ અસફંદયારકા રંગ ફક હો દેખા, ઉસવક્ત સમજહાં દુસરી ઝક ઉઠાઇ, તોતેકી બાત આગે આઇ ચેહ કહેકે આગે ચલા—દુરસે ચારદીવારી માલુમ હુઇ, જખ નઝદીક આયા બાગ ઝોર ધમારત મુશરિસલ દેખી દરવાઝા બાગકા બંદ થા, ઝોર સર્દ સર્દ હવા ! ચેહ તો ગરમીકા મારાયા, બેતકલ્લુક કદમ અંદર રખા, બાગમે આ—તખ્તાખંદી માકુલ પેડ ખુશ કરીને ખુશસુરત પાયા ચસ્ત્રે, હરસિમ્ત ઝારી, નહેરે શરદાર દરખ્તોંપર જનનવરાંતે ખુશ આવાઝ, ફલ ફુલ પતોંસે ખીલકુલ બાગ ભરા બાગબાનીયાં પરીવશ શાખોંપર ખુલખુલે ગઝલખ્વાં ખીચમે બારાદરી આલીશન, સખ તકલ્લુશકા સામાન ઉસમે એક અવરત ખુશસુરત અજબ આન બાગસે બઝોડી હયે ખ્વાંસે ગિર્દાપેશ ખડી હયે, શાહઝાદો દેખકર એક લઝોંડી પુઝારી અઝમે સાહેબ તુમ કઝોન હો? જનન ન પહેચાન બેધડક પરાએ મકાનમે ચલે આઝે. ચેહ તો જીનેસે બેઝાર ઝોર મઝોતકા તલખગારથા હીસે જવાબ ન દીયા બેતઅમ્મુલ મસનદરપર બરાબર જા બઝોઠા, ઝોર ચેહ ઝઝેર પડી લગા—

દેર બઝોઠે હમ દોઝાનુ વઝએ મુઅદ્દમ ઉતસે
વઝઇ જોથા તો હમકો દાખે અદ્દમ ન આયા.

વોહ તો શરેશતએ કદીમથી ! હંસી ઝોર ચુપ હો રહી. પુછા આપ કહાંસે તશરીફ લાએ હયે ? શાહઝાદા મુતહધયર બાગકો દેખ રહાથા, જો પેડથા પરદાર જનનવરકી સુરત ફલ લાએ, ફુલ પુર બહાર આપસમે સરગમ ગુસ્તાર ! જીસ મેવેપર રખબત હો ઉસ દરખ્તકા જનનવર સામને આ નીચે ફલ બે હાથ લગાએ મુંહકે પાસ આઝે,

જીતના ઉસે ખાવ સાખિત પાવ જળ તખીઅત સચેર હો ઉસીં
દરખતમેં દેખલોં, ચેહ હરકતેં ઉસકી ખ્વાસેં શાહઝાદેકે દિખાનેકા
દરખરદા ડરાનેકા કરતી થી. તખ જાનેઆલમકો વંકીન હુવા કે ચેહ
સખ જાહુકા ખેલ હયે પીરમરદ સચ કહેતા થા. અફસોસ ખુરે ફસે;
ચેહ તો ઇન ખ્યાલોંમેં થા, ઉસને દુઆરા પુછા શાહઝાદેને જવાબ
દીયા કે હમારા આના જના તુમહીં ખુખ જાનતેહો, હમ અજનબી
હયેં ભેકીન તુમ પહેજાનતેહો; વોહ મુસકુરાય ખ્વાસોંસે કહા આપ
મેહેમાન હયેં, મુરબત શર્ત હયે ઉન્હોંને કુછ ઇશ્વારા કીયા કિસ્તીયાં
શરાખ, ઝોર ક્યાખકી મયે જમે. સુરાહી ખુદખખુદ આઈ ઝોર
મયેનાઝે ખેઝખાન ચેહ બોલે—

હાફીઝ.

અગર શરાખ ખુરી જુરરઝે દિશા ખર ખાક,
અઝાં ગુનાહ કે નશ્વે રસદ બગઝેર ચેખાક,
ફેર યકાયક જમે લખરેઝ ખિરેઝ કહેતા હુવા જાને આલમકે
કરીખ આકે બોલા—

હાફીઝ.

ખિનોહ બાદ કે અસ્મામે જમ ન ખ્વાહદ માંદ,
ચુનાં નમાંદો ચુનીં નીઝ હમ નખ્વાહદ માંદ
શાહઝાદેને ઇનકારમેં મસલેહત ન દેખી ! ડરા કે અગર ઉઝર
ઠકે ઝોર ઇસીતરેહ શરાખ હલકમેં ઉતરે તો કયા લુત્ફ રહે ચેહ કદાં—
યારસે હયે લુત્ફ મયેકા આહ ચે હો વોહ નહો,
ચેહ કોઇ સોહખત હયે સાકી વોહ ચેહ હો વોહ નહો.
ફેર ઉસ જમકો નાકામ હાયમેં ભેકે લુલુકીસી છુટ ગલા ઘોંટ
ઘોંટ પાઝે વોહ દઝોર ખેસરજામ પુરઆલામ ગરદશમેં આયા જળ
દોઆર સાગીર પયેદર પયે જાહુગરનીને પીઝે કાસઝે દિમાગસે
અકલ દુર વિલવિલઝે મસ્તીસે મામુર હો, છોડ છોડ કરને લગી !
શાહઝાદા ઉસકા ઇખ્તેલાત કજળખતીસે અદત રજનતાથા, મજબુરે
ગરદશ દેખકર સર ઝહુકા કુછ હાંફું કરહેતા, સચ હયે જસે જ
પીઆર કરતા હયે ઉસકી ગાલી ખુદરજે કે બોસો કિનારસે ઝિયાદા
મઝા દેવી હયે—ઉસી સોહખતમેં આધી રાત ગુઝરી, ખાસા તલખ
કીયા. દોઆર તિવાલે જાનેઆલમને બજબરન પાનીકે સહારસે ઉમલ
ઉમલ હમલકે તીઝે ઉતારે, બાદ ઉસ જાહુગરનીને શાહઝાદેકા હાય

પક્કડ બારાદરીમે લેમઈ, જવાહિરતીગાર મસદનપર ખીઠાયા, એક તો શરાબકા નશ્વા, દુશરા આલમે તનહાઈ ખએઠેહી શરમોહિજમકાં પરદા કીઠા, લીપટગઈ, શાહઝાદા સરકા, ફેર તો ખદા હોકે બોલી ટુને સુના હોગા કે “શાહપાદખાનુ” શહીનશાહે જાદુગરાં, વ ફખરે સામરી, મએ ઉસકી બેરી હું, તમામ બાગ ખલકે અતરાઈ ઉસકા સખ જાદુકા બના હએ, બરસોસે તેરી ફરેશતા, ઓર શએદાહું, અત મન્ના એવીસાલ ખરાબ હાલ જીતીયા, સિવાએ લખ્તે જીગર ઓર ખુને દીલ કુજ ખાતીયા, ન પાની પીતીયા; આજ “લાનોખનાત” કી મદદસે તુ મેરે ઇખ્તીઆરઈ આયા, દીલકા મતલબ ખરપાયા, જીસ ચીઝકા શાયકવ તલબગાર હો, જો શએ તુજહે દરકાર હો ખજુઝ મુશ્કાકાતે “અંજુમનઆરા” કે જહાનકા સામાન તયાર હએ. ખશતે ઇતાઅત વ ઇઝારે મુદખ્ખત ખતે આલમે પહેલે ડરા ફેર જ બજાનુત કરકે બોલા કે ચેહ સખ સચ હએ જો ટુને કહા મગર તેરી તકરીરમે સાબીત હોના હયે કે તું રાહો રમમ મુદખ્ખતસે આશના હએ, જુલાઈ ઓર વરસકા મઝા ચખખા હએ ? ઇનમાઈ કર જીતકે વાસ્તે ખાનુના આવારા, શુરખતકા મારા સરમઈ હુવાહું તુ ઉસકે નામકી દુશમન હએ મએ તેરી દોષ્ટી કયુંકર કયુવ ફરે ? ફનયામે તીન તરેફકે દુશમન હોતે હએ—એક તો વોલ જો સરીફન અપના દુશમન હો; દુશરા દુશમનકા દેસ્ત તીમરા દોસ્તયા દુશમન ચેહ સખસે ખુરા હએ ઇસસે કીનારા અઝી હએ. યા ચેહી શર્તે મુદખ્ખત હએ, કે એટ શખ્સકા નામ ખરામ કરકે જહાં આસાયસ મીઝે વડાં ખએઠ રહે, ફીકરે સલતતત. જુસ્તજુએ દવલત, મએ સરખસહેરા નહીં હુવાહું તુજહે માલુમ હોગા અહલાહકી ઇનાયતસે ધરકી હકુમત ચએન કરનેકા કાફીયા, મગર મેરા તો ચેહ હાલ હએ.

મીર તકી.

યક મુદત પાએ ચિતાર રહે યક મુદત ગુલખન તાખી કી, બરસોં હએ હએ ધરસે નીકલે ઇસ્કને ખાના ખરાખી કી.

યે મુનકે વોહ જાદુગરની ધખરાઈ, ઓર જહુંજલાકર કહી ફરતે સહર મેરી મુનલે, મગરીબો મશરકકા ફાસીલા મરદસે ચા હએ ઝરનીગાર જના કયા પશમ હએ, ઇધર પલક ઇખકાઈ દ ન અરસેમે ઝરનીગાર મઈ ઓર આઈ, ખએર; અગર મેરી હમસોહ બતી કર, ચેહ જાનતા હયે તેરી કમ્બીદબી કીતાઅ કરેતીહું, અબી

અંજુમનઆરાકો લા તેરે રૂપર જલા અપના દીલ થડા કરતીહું.
 જનનેઆલમ બહવાસ હુવા કે રંડીકે ગુસ્સેસે ડરા ચાહીએ, સખત
 મજબમે ગીરશતાર હુએ, ઇનકારમે કલે માથુક મદે નઝર, ઓર
 ઇકરાર કરનેમે અપની જાનકા ઝરર દોનો તરેહ મુશકીલ હએ, હએ
 રાન હો સોચને લગા મુંહ નોચને લગા વાકઈ યેહ મુકદ્દમાં બહોત
 પેચદાર હએ, ઝસપર ગુઝરા હો વોહ જાને. દીક્કા યેહ હાલ હો-
 તા હએ ઓર યેહ કયા અઝાએ અઝીમ હએ શીરાકે મહમુમ, નિ-
 સાલે નામરમુમ; આખરકર શાહઝાદેકો અજુઝ મતાબત મેસલેહત ન
 બન પડી દીક્કો તસદવી દેકર કહા અગદ ઇસસે મુવાફીત કરેંગે
 અંજુમનઆરાકી, ઓર આપની ઝીંદગી હોગી ખુશ રહમતુલ્લીલ
 આલમીન હએ; કોઈ સુરત બન આએગી કે ઇસ બકાસે રેહાઈ, દરે
 દીલદારતક રસાઈ હોજાએગી, મગર હીલા શર્ફ હએ, યેહ ખીઆલ
 કર જહુગરનીસે કહા, ઝાઝીમ હમ તેરા જ દેખતેયે, હમને સુનાયા
 કે આશક માથુકે નાઝમરઝર હોતે હએ, મગર યેહ જહુકયા, ધમ-
 કાતે હએ, ડરાતેહએ આશકીમે હુકુમત કીસીને કાગેસે નસુતી
 હોગી, હમને આંખોસે દેખી, તુ યેહ ન સમજહી અએસા કબોન
 અહમક હોગા જો તુજદસા માથુક આશક ખીસાલ, ઓર યેહ સલ
 તનત જા ઝતલ હોડકે અમરે નાદીદાકી જુસ્તજુ કરે; યેહ રકત
 મુહમ્મતયા. જે કહેકે ગરદનમે હાથ ડાલદીયા, વોહ કહયા તો
 ઇઝાર ખોલે અએકીથી, લીપટગઈ—નાચાર આખાતીરે અગાર ઉસ
 તીરા અખતીઝા મુંહ કાહા કર, હાથ મુંહ ધો ઉસકે સાથ સો રડા-
 વોહ બદરત લેતેહી જહન્નમ વાસીલ હુઈ, યહાં નીંદ કહાં જ
 સીનમે બેકરાર પહેલુમે; વોહ ખાર હરદમ ઓહે સદી દીલે પુરદ-
 હીસે ખીંચતાયા ઓર યેહ રૂપાઈ ઝખાનપર હાતા.

રૂપાઈ.

કીસીકી શબે વરલ સેતે કટી હએ,
 કીસીકી શબે હીજર રેતે કટી હએ;
 હમારી યેહ શબ કએસી શબ હએ ઇલાહી,
 ન સેતે કટી હએ ન રેતે કટી હએ.

મગર જબ વોહ કરવટ લેતી, ઇસકી જાન ખઓફસે નીકલતી
 હમ અમુદ હોજતા, જહુકમુદ સોજતા—ઇસી હાલતે બહાદ અરોખી

ઝોર બેતાબી જાને આલમ નેહામત દીક હો ગયા—જખ ફર ફર
તો જાહગરની ઉડી, શાહઝાદો હમામમે મેગમ, ઝોર અનન્યપાતે
સહર દીખાવે નહાકે દોનો ખાહીર આઝે, ખાસા સુતા ગયા, બાદ
શરામત ખાતકે ઉસ જાહગરનીને ચેહ કલામ કીયા કે મેરા માલુમ
હયે કે ઉસવક્તસે પહેરે રહેતક શાહપાલકે દરબારમે હાજીર રહેતી,
હું તેરી ધનઝત પાઉતો જાઉં ? જાનેઆલમને દીલમે કહા અલ-
હમ્દોલીલીલાહ જો હમ તેરી સુરત પુર ફેફરત નદેખી ગનીમત હયે,
મગર ઝાહીરમે ઝમાન સાઝીસે કહા ફુરકત મવારા નહીં, રોકનેકા
યારા નહીં, જલ્દ આના. જાહગરની ઉસ કલેમેસે બહોત ખુશહો
અલનીકલી—ઉસકે જાનેસે બાગ સુનસાં વીરા, વહેશતઅંજેઝ કુકા
મકાન કુવા; તનહા શાહઝાદા બા ખયાલે દીલબર ફેર તો બે તક-
સ્તુફહો જ ખોલકે રોયા.

મીર.

ગમે દીલકો ઝખાનપર લાયા,
આશ તે તાઝા જાનપર લાયા.

કહા હમસાબી બદ નસીબ દુર અઝ હખીબ દુસરા ન હોમા,
જસકા યાર ન મદદગાર જસસે દીલકા દર્દ કહીએ તો તસક્કીનહો,
સોહબત ઉનકી મીલી હયે જન્હે દેખ ચુપ રહીએ કે છરક ન
ઝોરકા, ન ઉનકે ઝહેન નશીન હો—એક તો જાનવર જો રાહબર કું
ઉડા. ઝોર દુસરા વઝીરઝાદા જો લડકપનસે જાનીસાર ઝોર બાવરચા
વોહબી છુટા, ખીઆલ કરતાયા કે સહાંસે સહર બેહેતર હયે—છતી
સોચમે જે ઘડી દીન બાકી રહા; જાહગરની ચમકી ચમકાઇ આઇ.
જાનેઆલમકો ઉસકી સુરત દેખકે રોના આયા, બેકીન ડરકે મારે જો
હંસનેલગા નાલા ગલેમે ફસને લગા; ફેર વોહી શરાબો કખાખકા શોર
મયા—જખ આધી રાત શુઝરી તો વોહ સો રહી; ધનકો બેદારી,
અમર શુમારી નસીબ ફુઈ—છતી અંદાઝસે હો મહીને શુઝરે, જાને-
આલમકા રોઝકી કોશતસે ચેહ આલમ કુવા કે સુખકે કાંટા હો ગયા
બદન ઢાંચા હો ગયા.

કઝારા એક રોઝ વકતે રખસત જાહગરની બોલીકે જાનેઆલમ
તેરી તનહાઇકા અકસર ખીઆલ બાલકે મુબહે મલાલ રહેતા હયે,

તુ અકેલા તમામ દીન ધબરાતા હોગા, આગ ખાલી કાટે ખાતા હોગા
મળ્યુરહુ કોઇ તેરે દાલ બહેલાનેકી તદખીર નહીં, જુસે છોડ જાઈ
ચેહ રંડીયાં બદસલીકા હએ, ઉનકો કહાંતક આદમીયત સીખાઉ ચેહ
હનોઝ ઉન્હે ઉઠને બએકનેકા કરીના નહીં આયા, ધનસે તુ ઝોર બર-
ખાસ્તા ખાતીર હોગા. શાહઝાદેને કહા હમ ન ધબરાએંગે તનહા પએદા
હુએ, તમામ ઉમર અકેલે રહે, હમારી કીસમતસે દુસરા લીખા નહીં,
હમ સોહબત હમારા ખુદાને પએદા કીયા નહીં, લેકીન ચેહ અંદેશ
રહેતા હએ કે કોઇ હમે માર કાલે દીનબર મટી ખરાબ હયે, તુમસે
કઓન જાકર કહે હંસનેકી જા હએ; રોનેવાલા નાપએદા હએ વોહ
બોલી કે ચેહ મકાન તીલસ્તુમકા હએ, કીસીકા ગુઝર મહાલ હએ,
તેરા કીધર ખીઆલ હએ ? શાહઝાદેને કહા અગર કોઇ જાદુગર ચેહ
કરદ કરે જીસે કઓન રોકે. વોહ ફરેશતા બશીદતથી સો બંદ હુધ—
વહમ ચેહ હુવા કે મેરે બાદ કોઇ જાદુગરની આએ ઝોર ધસપર
આશક હો જાએ યહાંસે લે ઉડે તો તુ કહાં પાવે, સખ મેહનત
બરબાદ હો જાએ. બેતઅમુલ નકશે સુલેમાની નીકાલ ઉસકે બાબુપર
બાંધા, કહા અખ ન તાસીરે સહર, ન દેવકા ગુઝર. ન પરીસે ઝરર
હોગા ! દીલકા ખટકા મીટા. મએ ઉડા ચેહ કહેકે વોહ તો બદસ્તુર
ચલી ગધ જાનેઆલમકે સરપર ખરાબી આધ; વોહી ખીલખીલાના,
શોર મચાના, બાગકો સર પર ઉઠાના, ઝોર ગાહ અંબુમનઆરાકી
તસબ્વરસે ચેહ કહેના.

મુઅલ્લિક.

લીખા હુવા ચેહી કીસમતકાયા સોજન મીલા,
કે મેરી ખાકમે મેહકત દે આસમાન મીલા.
હઝાર સદમે પર દીલને હમારે આહ નહી,
જો એક રશીક મીલા વોહબી બેઝબાન મીલા.
ન હમને અએન બહેરે ફળક દબી પાયા.
ધનાયતે અજલીસે અજબ મકાન મીલા.
તેરી તલાશમે દરદર બટકતે શીરતે હએ.
મીલા ન તુહી તો જુલીસે ગો જહાન મીલા.
બહોત જહાનકી કી સઝોર અએ સુરે હુઝી.
પ બેખીઝાં ન હમે કોઇ મોસ્તાન મીલા.

એક દીન આલમે તનહાધમે જાનેઆલમકો ચેહ ખીઆલ આયા
કે ઉલ નકશકી તારીફ ઉલ જાદુગરનીને બહોત કીધી, સો બોલો તો

શાયદ ઉકલ્યેકાર ખસતા ખુલ્લે—યેહ સોચકે હસે ખોલા, ઉસકા યેહ નકશાયા કે ખસ્ત દરખસ્તકા નકશા દર ખાનેમેં અસમાએ ધલાહી મએ તરકીબો તાસીર તહરીરથે, દેખતે દેખતે ખાનએ મતલબમેં નઝર પડી ! લીખાયા કે કોઇ શખ્સ કીસી જાદુગરકી કબ્જેમેં અગર હો તો વોહ યેહ ઇસમ પડનેસે નજત પાવે, યા મકાને તીલસ્તુમમેં ફેસા હો તો ઉસ ઇસમકો પઢતા ઊધર જાએ ઉધર ચલા જાએ, અગર કોઇ જાદુ કરે તો દમ કરકે કુંકડે તો કિસીદમ ઇસકી ખરકાસે જાદુગરકો કુંકડે યેદ તમાસા ઉસમેં દેખકે કરીખયા કે શાહઝાદેકો શાદીએ મગ્નહો, જલદી જલદી વોહ સખ ઇસમ યાદ કર નકશ ખાઝું પર ખાંધા—ઉસ અરસેમેં જાદુગરની મવજુદ હુઝ, જાને આલમકે તીવર ખુરે દેખે તો પુછા કે આજ મીઝાજ કબ્જેસા હએ ? વોહ ખોલા અલહમ્દો-લીલાહ બહોત અછા હએ, બોહોત દરસે તેગ મુંતઝીરથા, યે તુજહે શએતાનકો સોંપા, હમારા અઘ્લાહનીગાંધખાન હએ. યેહ સુનતેહી રૂદ કાલીમસે નીકલ ગઇ—જાનેઆલમ ચલ નીકલા. જાદુગરની જાદુસે રોકતે લગી, તાસીર નકી, સરપીટકર રહે ગઇ—ફેર એક નારયલ ઝમીનપર મારા, વોહ ફટા તો હઝારો અઝદહદા શોલે દિશાં પએદા હએ ! શાહઝાદેને કુછ પડા તો વોહ સખ પાની હોગએ—ફેર તો મીનત કરનેલગી, પાંવગર સર ધરને લગી—જાદુગરનીયાં સમજવાને લગી કે યેહ શર્તે મુરબ્બત નહીં જો અપના વાલા વ શએદા હો ઉસસે દગા કીજાએ. શાહઝાદેને કહા ગરેખાનમેં મુંહ ડાલો, સોચો તો હમબી કીસીકે ઇરકમેં અઝીઝાંસે જુદા, મુસીબતકે મુખતીલા; સરખસદરા હએયે, હમેં જખરસે કબ્જેદ કીયા. હઝાર તરેહકા અલમે મુશારીફત દીયા, યેહ એહસાન કુછ કમ હએ ? હમને તીલસ્તુમ દરહમ ખરહમ જો ન કીયા. વોહ સમજહે કે વોહ ન હએરેખા, આશકીકા કામ નસીહતો પંદ. વકએદો બંદસે નહીં હોતા, ઓર જખરકા કામ હુખાખ આ સાના પાયદાર ઉસકા કયા એતેખાર હએ—સદા નાવ કાગઝકી બહેતી નહીં ઓર યેહ કઝયા છતીકાકીયા હએ.

કબી યુંબી હએ ગરદશી રોઝગાર,

કે માશુક આશકકે હો છપ્તીઆર.

બેકીન સોચોતો લાખતરેહકા રાહતો આરામ હોજોજ ન લગોતો ખ્યાકરે.

દવલતે કવનએન હાસિલ હો તો ઉઠ્યે લાત માર,

ફેર નહીં લમતા હએ જી જીસ જાસે હો જીસકા ક્યાદ.

અલગરઝ વોહ સર પીટતી રહીં—જાનેઆલમને બખરકતી
અસમાએ ઇલાહી, તીલસ્તુમસે રેહાઝ પાછ, અપની રાહ લી—અંદ
શાઝમે ફેર ઉસ હઝોઝપર વારીદ હુવા, દેખાતો ઘોડા વફાદાર
ખંધરસે સર માર મર ગયાથા, ઉસકી લાલ દેખ દીલ પાસ હુવા
ખુબ શામા, અગ ઝોર રંજ પીઆદા; પાઝકા કદમ બોસ હુવા;
શુબહાનસ્લાહ કહાં વોહ શાહઝાદએ પરવરદએ નાઝોનઅમ, કહાં ચેહ
સહર પીઆદા પાઝકા ફેરાદરાઝ, તનહાઝકા દરદો અલમ હરકદમ
ખાર હર ગામ આઝાન, મગર તસવુરે યાર આગે ચલી જતીથી,
ઝોર હરદમ ચેહ શઝેર ઝયાનપર લાતાથા.

નાશિક.

માનએ સહરા નુવરદી પાવકી ઇઝા નહીં,
દીલ દુખા દેતાહએ લેકીન દુટખના ખારકા,
કયું ન ખટકું આસમાંકો રાતદીન મએં નાતવાં,

રંગરૂ દક, દીલમે કલક સીનાફીગાર, પા આપલાદાર છાતી ગમે
ફેરીસેશક, કબી ચેહ ગઝલ મુઅલ્લતીફકી દર્દે આમેજ પડતા ચલા જતાથા

મુઅલ્લીફ

તોડકર ખમ ઝોર પટકકર આજ પએમાનેકો હમ,
મુએ મસજીદ જાતેહએં ઝાહીદકો બહેકાકો હમ;
શમઅર મહેશોલમેં કબદે બાર પરવાનેકો હમ,
એક કીડેસેમી કયા કુછ કમ હવે જલજાનેકો હમ.
ખ્યાલસે કરતે હએં હમ અઘયામે અશરતકો કયાસ,
ધ્યાનમે લાતે હએં જીસદમ ગુઝરે અફસાનેકો હમ.
કલતલકથા જીસ મકાંપર શમ અરયોંકા હુજુ મ,
છાનતે હએં અગ વહાંપર ખાક પરવાનેકો હમ.
અસ્ક ગુલગુલે નચા છુટ કછ પતા મીલતા નહીં,
જળ ખીંઝામેં ધુંદતે હએં અપને કાંશાનેકો હમ.
જુર્મ કુછ સખઆદકા અપની અસીરમેં નહીં,
શેતે હએં ગંજે કફસમેં આગ ઝોર દાનેકો હમ.
રસ્ક મુદ્દે બારસળ ઉકદે હએં મેરે અએ “મુરર”
ઝોર ઉલજહ ઉકતે હએં બએદે જળકે મુલજહાનેકો હમ
અસ્મ તર, રંમ ઝર્દ, આહે સર્દ, દીલમેં દર્દ, પાંચ કહીં રખતા

અજબલા પાઝસે કહીં ઝોર જ પડતા, ન રાહમે અસ્તી ન માંવ, ન

મએલ ન સંગ નશાન રાહકા, ન કચકી તાકત. ન પારાએ મુકામ,
ખખરાકે વોહ નાકામ ચેહ કહેતા.

મુઅલ્લીફ

બદલ્લે ઝાર દીલ ધસ દીલકે બદલે,
ધલાહી તુ તો રખીવ આલમીં હયે.

ઝાર ઉસપર નકદેખાં દેકર બદલ લેતા—“ગર દીલે ચેરંજ ચડ
જતા કીસીકા ધ્યાનમે ” ઝાર જગ જીતું ધરકકા વિલવીલા અઝહર
હોતા તો સર પકડકર રોતા, ઝાર ચેહ કહેતા—

મુઅલ્લીફ

કરાર પાતી નહીં જાને ઝાર ખીન તેરે,
સતારહા હયે દીલે બેકરાર ખીન તેરે.
ધમંડ થા મુજહે જીન જીનકા સખ વોહ ભાગમએ,
હવાસે હોશો શકીઓ કરાર ખીન તેરે.
“સુરર” કિશતએ મહબુબ ખાક શરહ કરે,
બસર ને કરતા હયે લયેલો નેદાર ખીન તેરે.

ખુલાસાકાર ચેહ કે ઉસી હાલે ખરાબ ઝાર દીલે બેલાખસે
હરરોઝ સુરગર્મ મંઝીલથા.

રેહાઈ તિલસ્સુમસે ઉસ ગીરફતારે મોહખમતકી, ઝાર
પહોંચના વાદી ફરહનાટ બેખસો ખશાકમે, ફેર
મુલાકાતે ખાની મેહરનીગાર પુરતમકી
વ બાવીકારસે, પીરમહંકા સુલેહ
દેના શાહઝાદક: રસ્તા લેના.

ધરક હયે તાઝાકારો તાઝા ખ્યાલ,
હર જગા ઉસકી એક નખ હયે ચાલ;
કહીં આંસુકી ચેહ સરાયત હયે,
કહીં ચેહ ખુશકાં હીકાયત હયે.
ગાહ તમકે ઇસકો દાગકા પાયા,
ગાહ પ્રતંગા ચીરાગકા પાયા;
કહીં તાલીમ હવા કહીં મતલુખ,
બીસકી ખાતે ગરજ હયે દોનો ખુખ.

ગરજ શાહઝાદા નેહામત મેહનતો તકલીફસે એક જંગલમે પહોંચ્યા, દેખા કે બાગ્યાને કુદરતને વોહ જંગલ નમુના ગુલશનકા બના રખા હયે. યેહ તો મુદતોંકા રંજે મુસીબત હિઠાયા હુવા થા; વોહ ઝમીન ઉસે બહોત પસંદ આઇ. દીલમે આપા આજકી સખ ઇસી જ રહીયે, કુદરતે હમ મદે નઝર ફીજીયે, એક તરફ ઝમીને હમવાર દરખતે જાન ચરચહાયે આપે રવાં દેખકે જ બઝેઠા, જંગલકી કચેરીઅત જ બેકલ કરનેવાલે જાનવરોંકી છલબછલકો દેખા હર બર્ગો ગુલકી હુમ ધામ, મદં સદં હવા, અખરે સીયાહ કહીં ધીરા સુખો સુકીદ સાવન બાહુકી ઘટા રઅદ ઝારશોરસે મઝેખવારોંકો સુના યેહ કહે રહા.

મીર સોઝ.

ફી ફરીસ્તોંકી રાહ અખરને બંદ,
જે ગુનાહ ફીજીયે સવાખ હયે આજ.

ફુલોંકી બહાર કોસોંતક સખઝાદાર, કહીં હરન ચરતે, કહીં પરીદે સઝેર કરતે—યેહ સઝેર જે હીજરે જાનામે નઝર સે ગુજર જાયે; કચુંકર દીલ ડુકડે ડુકડે ન હો, છાતી બરઆયે.

ઉસ્તાદ.

કારે અખગર કરતી હયે હર ખુદ તનપર ચાર ખાન
કયા અજામ ગર હોં હરે દાગે જીગર બરસાતમેં.

કાએદા હયે કે જામ આદમીકા : સામાને અઝેશો નશાત, ઇસ તરેહકી સઝેરે શરહતો ઇખીસાત મયસ્સર હોળી હયે, જીસે જ પ્યાર રહતા હયે વોહ યાદ આતા હયે—શાહઝાદેને મુદતકે બાદ યેહ શરહત જે પાઇ, તો ચારકી યાદ આઇ.

શઝેર.

મઝે વોહ નહી જે કંઈ સઝેરે બોસ્તાં તનહા,
બેહીસ્ત હો તો ન મુંહ ફીજે બાગ્યાં તનહા.

ઇસ સોચમે બઝેઠાયા કે એક તરફસે રંડીયોંકી જમાઅત પયેદા હઇ,—યેહ ધોકા પાચુકાયા સો સંબલ બઝેઠા, ઝોર અસમાયે રહે શહર પડને લગા. જામ વોહ આગે બઢી, તો ગઝોરસે દેખા કે

ચાર પાંચમે અવરત પરીઝાદ હુરવશ ઝરરીન કમર નાઝુક તન, સીમ-
અર ચુસ્તો ચાલાક, કમ ઉમર, અલકપનેકે દીન ઉછલતી કુદતી
ખ્યાદા ઝોર જવાહીર નીગાર હવાદાર પર એક આફતામે મહશરપર
સખાર આજુઆજુ પરીયોંકી કતાર, લીખાસે શાહાના, પુર તકલ્લુફ,
હાથમે ઉસકે ચેક નીમચા મુલેમાની. 'આત આતમે' શીકાર કરનેકી
ઘાતમે બંદુકે ચકમાકી, તાયરે ખ્યાલ ગીરાનેવાલી, યરાયર રખે
શીકાર ખેલતી, સઝેર કરતી ચલી આતી હયે—હુસ્નમે બે મીસાલ,
કાહીમે બદર ગઝેરતે હિલાલ.

મીર હસન.

ખરસ પંધરા યા કે સોલાંકા સિન,

જવાનીકી રાતેં મુરાદોંકે દીન.

તાલએ બેદાર, યાવરે ધક્યાલ, અંદાઝો અદા, આરતે જનન
આશક, સર માયએ નાઝ-જનનેઆલમને અઆવાઝે ખુલંદ કહા—

મીર તકી.

કયા તને નાઝુક હએ જાંકોબી હસદ જસ તનપે હએ,

કયા બદનકા રંગ હએ તહે જસકે પઝોરાહનપે હએ.

યેહ સદા બે એહતીમામ સવારી આગે ખ્યાગે કરતીયા ઉનકે
કાનમે પડી, ઝોર નીગાહ જમીલે જનનેઆલમસે લડી. સખકી સખ
સકતેકે આલમમે આધ—કોઇ કહે ઉન દરખ્તોંસે ચાંદને ખેત કીયા
હયે—કોઇ બોલી નહીરી સુરજ ખુપતા હયે—કીસીને કહા ગઝોરસે
દેખ માહ હએ—એકને ગમઝેસે કહી ચાંદ નહીં તો તારા હયે—દુસ-
રીને કહા તેરી જનકી દસમ પરસ્તાનકા પરીઝાદ હએ—કીસીને
કહા દીવાનીયો ચુપ રહો, ખુદા જને કયા ઇસરાહ હએ. ગરઝ કીસીને
કુછ કીસીને કુછ સમજહા—સવારી રૂકી તો મલેકાને પુછે કે ખઝેર
તો હએ? સખને દસ્તખસ્તા અરઝ કી કે કુરખાન જાએ, જનકી
અમાં પાએ, તો જખાનપર લાએ—હમેશા સવારી હુકુમકી ઇસ રાહસે
જતી હએ, મગર આંજ ખીલાફે મામુલ ઉન દરખ્તોંમેસે એક શીકલ
દીલ ચશ્પ અએસી નઝર આતી હએ કે:—

ફેરફે.

મુના યુસુફકો હસીનાને જલ્દાંબી દેખા,
અયેસા બેમીરલ તરેહદાર ન દેખા ન મુના.

મલેકા મુતઅજગુય હોકે પુછને લગી કે ક્યાં હયે વોહ ?
એકને અરજ હી વોહ હુજુરકે સામને, જયેસે મલેકાકી તીગાહ ચેહે-
રયે બેન ઝીર સુરતે દીલપીઝીર જનનઆલમપર પડી.

મીર તકી.

થી નઝર યા કે છકી આફતથી,
વોહ નઝરહી વીઢાયે તાફતથી.
હેશ જતા રહા તીગાહકે સાથ,
સખર રૂખસત હુવા એક આફતકે સાથ.
દીલને ઢરને લગા તપીદન નાજ,
રંગ ચેહે-સે ઢરગયા પરવાજ.

મલેકા થરથરાકર બેહોશ હોગઇ, ખ્યાલોને નહી જલ્દી જલ્દી
ચુલાબ એર કેવલ 'છીડકા; કોઈ " નાદેઅલી " પાને લગી, કોઈ
સુરએ યુસુફ દમ ઢરનેકો આગે બઢી, કીસીને ખાજુપર કમાલ ખીંચ-
કર બાંધા, કોઈ મીટીપર ઢતર છીડકર સુવાને લગી, કોઈ હાથ
મુંહ કેવડેસે ધોતીથી, કોઈ સદકે હો રોતીથી, કોઈ બેલી બેશક
આસેબ હયે, કીસીને કહા અજગ મહે પારા હયે છસકે દેખનેસે
દીલ નાશકીબ હયે, કોઈ સમજહી ચેહ શખસ હમ જન્સ નહીં
કીસમે જનસે હયે. ગરજ કે બહોત દેરકે બાદ મલેકાકો દરહત હુઇ,
મગર દીલ હયેરાનો પરેશાં ઉસી તરફ ખીંચતાથા, મશવીરા હુવા
કે સવારી ઉધરસ ફેરો, મલેક કો ખીચમે ઘેરો, લેકીન મલેકાકો તાબે
તહમ્મલ ચારાએ સખર ખીલકુલ ન થા; ફરમાયા દીવાનીયા હો, ચેહ
કોઈ મુસાફીર બેચારા ખાતુંમાં આવારા, ઝુરખતકા મારા થકકર બચેહ
રહા હયે, ઇસસે ડરના કયા હયે ? ચલો નઝદીક ઉસકે જાકર દેખે,
નાચાર વોહ સખ ફરમાયરદાર ચલી, મગર ચેહ હસરેકો તકતી; જું
જું સવારી કરીબ જતીથી, મલેકાકી જાતી ધડકતીથી, દીલમે તડપ
ઝીયાદા પાતીથી; અગરચે જમાલે મલેકા મેહેરનીગારબી સહરે સામ-
રીકા નમુના, મહો મેહરસે ડુના થા, જનનઆલમબી દેખકર બેચએન

હવા, મગર દામને અખત હાથસે ન છોડા, જસ તરેહ બએહાથા જીખીશ નહી. એક ખ્વાસે ખાસ બધશ્વારએ મલેકા આગે બઢી, તો પુછી કયુંજ મીયાં મુસાફેર તુમહારા કીધરસે આના હવા, એર કયા મુસીખત પડી હએ જે અકેલે સીવાએ અલાહકી જાતકે હયેહાત કોઇ સંગ ન સાથ, ઇસ જંગલમે વારીદહો. શાહઝાદેને મુસકુરાકેં કહા મુશીખત તુજહપર પડી હોગી માલુમ હવા, યહાં આદત ઝહે આતે-હએ, કહો તો તુમ સખકી કયા કમખખતી, આઘયામોંકી ગરદશ નસીમોંકી સખતી, હએ, જે ચુડેલોંકી તરેહ નાકામસરે શામ શીરતીહો. મલેકા યેહ કલામ સુંકે ૨૬૬ ગઇ, ખુદ ૨૨માને લગી કે વાહ વાહ સાહીય તુમ જહોત ગરમ ગરમ તુંદ મીઝાજ હાઝીર જવાય હો, હાલ પુછનસે ઇતના બરહમ હએ, જાનેઆલમને કહા અપના દસ્તુર નહી કે હર કસો નાકસસે હમકલામહોં. દુસરી મુરદારસે ખાત હરામ હએ, મગર ખએર ઘેઠમેં જએસા ઉસને સવાલ કીયા, વએસા હમને જવાય દીયા. મલેકાને લંસકર કહા ખુખ એક ન હવા દો હએ, સાહીય ચોંચ સંભાલો, ખએસા કલેમા અજાનસે ન નીકાલો, બલા વોહ તો કહો કે સુન ચુકી મએ આપસે પુછતીહું કે હજુર કીસ તરફસે રવનક અફરોજ હએ, દવલતસરા હોડનેકો કીતને રોશ હએ, એર આપકે કદમ મએમનત લજુમસે ઇસ દસ્તે પુર ખારકો કયું રસ્કે લાલાઝાર કીયા ? જાને આલમને કહા કયા ખુસ આપ દરે પરદા ખનાતે હએ, ખાગડ-કર યેહ સુનાતે હએ, તુમ હજુર કાહેકો મઝકુર હએ, તુમ જે જીતેજ ચારકે કાધેપર ચડે ખડેહો, તુમ અલખતા હજુરહો, જે જે જલી-સેંથી બોલી મલેકા આલમ આપ કીસસે ગુશતગુ ફગદુ કરતે હએ ? યેહ મદતો સખત મુંહકા ૪૮ હએ. મલેકા બોલી ચુપ રહો, ઇન ખાતોંમેં દખલા નહો, અએસા નહો કે યેહ બદમજા હોખએ, તો સલ-વાતેં સુનાલે વોહ સખ હટી. આપસમેં કહા ખુદા ખએર કરે, આજ જંગલમેં ગુલ ફુલા ચાહતા હએ, યેહ પરદેસી પંછી મુસાફીર રાહ જુલા ચાહતા હએ. ફેર મલેકાને કહા અએ સાહેબ, કુછ મુંહસે બોલો, સરસે બેલો, નઝરે ભેટ જે ચાહો લેલો જાનેઆલમને કહા અમરસ-તકા કામ નશરમાવ, નીચે આવ, માલુમ હવા તુમ ખડે આદમીહો, સવારી માંગીકી નહી, ખ્વાસેંલી તુમહારી હએ ખાક નસીમોંકી હમ-ખીસ્તરી કરો, તકલ્લુશ તહે કર રખો, તખીખત હાઝીર હોગી તો તુમહારે બએહનેસે કુછ કહે ઉઠેંગે, તુમ હવાદાર કયા હવાકે ઘેઠપર સવાર, હમ ફકીર ખીસ્તરે ખાક સાચાવાર હએ, મલેકા બોલી કે

હમારી સારી ઉમરમેં તુમ્હારે જાએસા જુરીદા હન દરીદા મુસાશીર
અમુદા નહીં દેખા.

કિસતાદ.

જ્યાં સંબાલો થેહ મુંહઝોરીયાં મરીબોંપર,
ખુદાકી સંવ કોષ પ્રમસામી બદલગામ નહીં,

તુમ બડે મુંહઝોરહો યકો તનહાં, ટકુ ન લોડા, ધડી ન જુક
ચા, નંગા લુચ્યા લોહી મસલ હએ, “રહે જહોપડેમે”, ખવાબદેખે
મહેલોંકા” હર ખાતમેં થંડી ગરમીયાં કરતેહે ? જો થેહી ખુશીહએ
તો લો, થેહ કહેકે હવાદારસે ઉતર શાહજાદેકે બરાબર અએઠમઠ—
લએંડીયોને બહેત બયાનક હોકે કહા લો ખીખી થેહ મુવા કયા
સહરે ખયાન, જદૂકા ઇનસાન હએ; મલેકાસી પીકા ગાલીયાં દેકે
હએસા શીશેમેં ઉતારલીયા, અએઠે ખીઠાએ મએદાન મારલીયા.
એક ખોલી તુજહે અપને દીઠોંકી કતમ હએ સય ખોલીયો, અએ-
સા જવાન રંગીલા, સજદાર નકીલા; ઠોલ તરાર આશતકા પર
કાલા, હનયાસે નીરાલા તુને, યાકબી તેરી મલેકાને દેખા બાલાયા ?
અરી દીવાની નાદાન ખુમસુરની અજમ ચીજ હએ, કિસકા દોસ્ત
તાલીએ દુશમનકા મતલુમ હએ, હુસને ખુમ સખકા મરગુમ હએ,
જહાંનકા અઝીઝા હએ. ગરજ કે જમ મલેકા અએડી, તો જાને
આલમ દમે સદ બરકે ખોલા:—

મુઅલ્લીફ.

સરાસર દીલ દુખાતા હએ કોષ ઝીકર ઝોરહી છોડો.

પતા ખાના મદોશોંસે ન પુઠો આશયાનેકા.

ખીરફતારે રંજે આલમ, ખુશીસે દુર મુમતીલાએ ગમ બેલા
શ મદદગાર, દોસ્ત ન ગમખવાર આશતકા માન, હરબારસે આ
વાર તોજાએ રાહ અજુઝ ગમે જાંકાહ નહીં ઝોર રહમર સીવાએ
દીલે મુઝતર હમરાહ નહીં જો પાંવમે તાકત ચલનેકી નહીં, લેકીન
એડીયાં રમડનામી ઇસ રાહમેં નજો આર નહીં થેહ હાલ હએ
લોહ સખ નામ હએ, કોહો દસ્ત અપને મકામ હએ ઝોર થેહ
ચંદ શએર ખીરસોઝ સાહેમકે મુતાખીકે હાલ હએ—

મીર સોઝ.

ઝાહીરમે' મરચે ખચેઠા ભોગોંકે દરમીયાહું,
 પર ચેહ ખખર નહીં હચે મચે' કચોનહું કહાહું.
 અચે સાહીનાંને દુનયા આરામ હોગે એક શખ,
 ખીછડાહું દોસ્તોસે ગુમ કરદા કારવાં હું.
 હાં અહેલે ખજમ આજી મચે'બી પર એક સુનલો,
 તનહા નહીં હું બાઇ બા નાલા લ કુમાંહું.
 સુરાખે ચાક લાખોં દોગોંકે કચોન ગીનતે,
 ગુલશન દીલો જીમર હચે જો સુરતે ખીઝાંહું.
 નામો નશાંને ચારખ રસવા કીયા હચે મુજહકો,
 જી ચાહતા હચે હકહો ખે નામો ખે નશાહું.
 કાતીલ પુકાનતા હચે હાં કચોન ફરતની હચે;
 કયું "સોઝ" ચુપ હચે ખચેઠા કુજ ખોલ ઉં ન હાં હું.

ચેહ પડકે ચુપ હો રહા. મલેકા સમજહી ચેહ મુકરર શાહ-
 જાદચે આલી તખાર હચે, મગર કીસીકા આશકે ઝાર હચે—ખા-
 તમે' ચેહ તાસીર હચે કે હર કચેમા નાવકકા તીર હચે—દીલમે'
 આમા કે કીસતરેહ ધર લેયલીયે ? ફેર હાલ મુહફરસીલ માલુમ હો
 જાચેગા, કહાંતક છુપાચેગા, ખ મીન્નતો સમાજત—કહા અચે
 અઝીઝ, ચેહ સમઝ, ચેહ સરઝમીન હમારે ધલાકેમે હચે, તુમ યહાં
 મુ સાધીરાના ઇત્તેફાકને ઝમાનેસે વારીદ હો, મેહમાની હમપર વાજીખ
 હચે, થોડી દૂર ઝોર કદમ રંજ કીજીએ, મરીખખાના કરીખ હચે.
 આજકી શખ આરામ ફરમાઇએ, નાને ખુસ્ક ખાઇએ સુખહો ઇખ્તી-
 આર ખાકી હચે. જાનેઆલમને તખસ્સુમ હોકે કહા ફેર દરપરદા
 ઇમારતકી લી. યાને હમ તો યહાંકે માલીક હચે, આપ બુખે ખ્યાસે
 સાલીક હચે, યલો ચેહ શીકરા કીસી ફકીરકો સુનાવ, મોહતાજકો
 કરરો ફર જાહો હશમ દીખાવ, ઝખાનકો થાંખલો, યહાં તખીઅત
 અપને અપને ઇખ્તીઆરમે' નહીં ઝોર રવારવીસે ફરસત થોડી હચે,
 મકાનપર જાતા, દાવત ખાના જખર હચે મલેકાને અરસુરદા ખાતી-
 રીસે કહા દાવતકા રદ કરતા મના હચે, આઈદા આપ મુખાર હચે,
 હમ મજબુરો નાચાર હચે, જાનેઆલમને દીલમે' ખીયાલ કીયા કે
 ખરસોકે ખાદ હમજીન્નોંકી સોહજત મુયસ્સર આઇ ઝોર ચેહબી શાહ-
 જાદી હચે, ઇસકા આઝુરદા કરના અખસ ખેહયાઇ હચે, આદમીય-

તકા લેહાઝ ઇનિસાનીયતકા પાસ અપની બેપરવાંધકા હીમખ કરકે
કહા ખાને પીને, સોને અએઢનેકી હવસ દીલસે ઉઠગઈ હએ, મગર
દીલશકની કીસીકા અપને મઝહઅમે ગુનાહે અઝીમ હએ, ખુદા
અલીમ હએ.

શએર.

એવઝ હએ દીલશકનીકા અહોત મહાલ અએ વાર,
જે શીશા દુટે તો કીજે જવાખ શીશોકા.

લેકીન ઇતની રૂઆઇ, એર કજઅદાઇ જે હુઝુરમેં આઇ ઇસ નઝરસેથી

શએર.

દર મહશીલે ખુદ રાહ મદેહ હમયુ મનીરા,
અફસુરદા દીલ અફસુરદા કુનદ અંબુમનઆરા.

દીલ ફીગારૈંકી સોહબતસે મલાલ હુસુલ હોતાહએ, ગમગીનકા
હમનશીન હિમશાં મલુલ હોતાહએ.

મીર દરદ

ન કહીં અએશ તુમહારાબી મુયસ્સર હોવે,
દોસ્તોં દર્દકા મહેશીલમેં ન તુમ યાદ કરો.

એર જે યુંહી મરઝી હએ તો ખીસમીલાહ યેહ કહેકે ઉઠા
સાથ હાથમેં હાથ પાપીયાદા આતેં કરતા ચલા; અસકે શાહઝાદા
હતાફે ઝરીફયા કોઇ ફીકરા નોક ચોક રમઝે ફીનાયાસે ખાલી
જખાન પર ન લાતાયા. મલેકાકા હરઆતમેં દીલ પીગલાતી ગતી.
મગર દીલસે કહેતીથી કે અએ નાકામ વ અખ્તે નાશરખમ અએસા
નકરના કે હાથ નંગો નામોસસે ધોના પડે. અએકે ખીલાએ અલમે
મુશારકતમે રોના જન ખોના પડે, ઝાહીર હએ કે યેહ કીસીકા
આશકે ઝાર હએ, નશ્ચએ સોહબતમેં સરશાર હએ દુસરે, ગરીબુલ-
વતન બકઅોલે.

મીર હસન.

મુસાફીરસે કરતા હએ કોઇબી પીત,
મસલ હએ કે જોગી હુએ કીસકે મીત.

મગર તપશે દીલ સુતસીલ તરકીમેથી, ખ્વાહીશ જીમી
કાહીશમેં બેકારીકો ઉસપર કરારથા, ખુદાકે કારખાનેમેં કીસીકો
દખલ નહીં હુવા, અએ નાદાન જો દમે વરલ હયે ઉસે મનીમત
જન, આગાજે ઇશકમેં અંજમ સોયતા ખીલાફ હયે, ઇસમેં શરઆતી
તકલીફ મુઆફક હયે—

મુઅલ્લીફ.

મનીમત જગલે ચેલ સોહબતેં આપસમેં અએ નાદાં,
દીમર ગું હાલ હોખતાહયે એકદમમે ઝમનેકા.

અલકીરસા આગકે દરવ ઝેતક પહોંચે, દરવાઝા ખુલા અંદર
આએ—જહાદીઝાએ સહરા વોહથી, વહાંકે આગકા કયા કહેના,
અગર એક તખ્તેકી સીફત લીખુંતો હકાર તખ્તએ કાગઝપર ન લીખ
સકું બહોત આગસ્તા વ પએરાસ્તા, ગરઝ મુરખ્ખેમે ચારોં કાનેપર
અંગલે ગીર્દ સખજએ નવખાસ્તા, દરવાઝએ આલીશાન નરીસ મકાન,
કનાર દરજતાર તખ્તેખંદીકો બહાર, મેહલકી ટીચોંમે રંગાત મીનેકી
ગુલમે હદી સુર્ખો ઝર્દ પુરઅશાં. અંખ્યાસીકે કુલોંસે કુદરતે લક
નુમાયાં નર. ગીસ દીદએ મુંતઝીરકી શકલ દીખાતીથી, ગુલેશખ્ખસે
બીરી બીની ખુખાસ આતીથી, કીસીમ કીસમકે મેવે. નહેરેં, બહેર-
હીથી. હએઝો નહેરમેં ફવારે જરી, ચમનોંમેં બાદે બહારી, સવસ-
મકી તાકમેં તાકા મસ્તોંકો નરેહ જહુમના. ગુંચએ સરખસ્તાકા મુંહ
તાકતાકકે નસીમકા સુમના, વહાં હરતરેદકા અએશકા સામાન તખ્તઆ
રથા, મલેકાકે મકાનપર ચાંદનીકા સામાનથા, શાહઝાદેં આનેકા કીસે
શુમાનથા, ગરઝ કે જનેઆલમકો મલેકાને લેખકર શામીયાને તલે
મસનહે મુગરરીકપર ખીઠાયા, શરાખે અરગવાનીકી ગુલાખીયાં કીસ્તી-
યોંમેં લેકર વોહ ઝને પરીપએકર એબદહ અંજુમન હુક. એક તરફ
જમો સુખ, એક તરફ નગમાંસરામાં ખુબર, ખુશખુલુ સુફીદ સુરીદ
સપ્પાતી પોશાક, સરસે પાંવતક અલમાસકા ઝેવર પહેન સદ આંખ-
કર ખડી હુક ઉતકે અએહનેલી નાખગાના ગુરહુવા; સારંગીકે સુરકી
ઝું હુંકી આવાઝ આસમાનપર ઝોહરાકે કાનતક પહોંચતીથી, તખલેકી
થાપ આએકી કુમક ખશતખાને ખકકા સખરોકરાર ખોતીથી, હર
તાનો પેચ તાનસેનપર તઅન કરતે બારબદ્દ ઝોર નકીસાકે હોશપરા-
નયે, છજુખાં ગોગશથા, ગુલામરમુલ હએરાનયે, ઝમઝમે ઝોર તહ-
રીર કટકરી ઝોરશોરસે હાથ મલતાયા, નાચનેકો અએસે અએસે

ખર્ચા આગે, ઓર ઇસ તાલોસુમસે હુ ગર ખબાગે કે લલ્લુ
શરમાગે, ખટક જો બડે ઉરતાદ આઠકથે ઉન્હોને સમ ખાયે, ઠાકર
મુરદા દીલોંકી મસીહાઇ કરતીથી, ગતકે હાથપર ચેહ ગતથી કે મજ-
લીસ કહે અશ્સોસ મલતીથી ઓર દમે સદ્ બરતીથી—જખ હંગામે
સોહબત ખમ નવખત પહોંચા કે રાજ દીંદરકી મહેશીલકા જલસા
નઝરસે ગીર ગયા, બેહીશતકા સામાન પેશે ચરમ ફીરગયા, ઉસવકત
મલેકા મેહેરનીગારને ગલાસ શરાબસે બરકર શાહઝાદેકો દેકર કહા,
ઇસ નોશ કર દીજીએ તા રંજે સફર ખાતીરે અનવરસે દુરહો, મુજહે
કુછ હાલ પુછના ઝુરર હયે. જનનેઆલમ ખઅસખાબે ઝાહીર ધનકાર
કીયા. મેહેરનીગારને કહા આપ દીલશકની રવા નહીં રખતે. ઇસ
પહેલુથી દરનેમે મલાલે ખાતીરકે સીવા કયા મુતસવ્વર હયે. શાહ-
ઝાદેને મુસકુરાકર પીઆલા શરાબકા લીયા, ચેહ કહેકર ખા તખએ
શીયુરતા પીઆ.

ધનશા.

ગર ખાન નયે પીલાવ તો ફેર કયું ન પીજીએ,
ઝાહીત નહીં મયે શેખ નહીં કુછ વલી નહીં;

ફેર જનનેઆલમને જમે શરાબ અપને હાથસે મલેકકો દીયા,
દયોરે જમ બેદગદએ નયરંગીએ અધ્યામ ચલ નીકલા, દોચાર
સાગીરે આખ આતશરંગ, જવાનીકી તરંગમે પચહમ જો પીએ દોનેકો
જો ન સૂરર હુવા રંજે મજર ઇધગસે તમીઝો ખયાલ ખગે રોશર
ઉવરસે હુવા ઉસવકત જનનેઆલમને કહા—

મીર દરદ.

સાઝીયા યાં લગરહા હયે ચલચલાગ્યો,
જખતલક ખસ ચલ સકે સાગીર ચલે.

ચેહ સુનકર વોલી ખવાસ ગરમાગરમ જસને શાહઝાદેસે પહેલે
ગુરતણ કીધી મલેકાકી બહોત મુંહ લગીથી ચેહ બોલી—

બકા.

હુરે શખ માહ અગે દીલ મસદમ તુજહે હાસીલહો,
એક ચાંદ બગલમે હો એક ચાંદ મુકાબીલ હો.

મલેકાને બહસરત ફરમાયા કે મુરદાર હમ તેરી છેડાડ સખ સમજહતે હએ, મગર કયા કરેં અશ્સોસકી જા હએ, હાલ અપના મવાફીક કઓલે સવદા હએ—

રફીએ સવદા.

જો તખીબ અપનાયા દીલ ઉસકા કીસીપર ઝાર હએ,
મુઝદાબાદ અએ મર્ગે ઇસા આપહી ખીમાર હએ,

જાનેઆલમને યેહ સુનકર ઉસલઓંડીકો યેહ ચએર સુનાયા.—

ઉસ્તાદ.

મએં મુસાશીર હું મુજહસે દીલ ન લગા,
કયા બરૌસા મેરા રદા ન રહા.

મલેકા ટાલકે હાલ પુછને લગી કે તુમહેં બખુદાએ ઇઝઝોબલ સય કહો કે તુમ કઓનહો, કહાંસે આએહો, કીસકી તલાશમેં ખુદર-શતા ધખરાએહો ? ઉસવક્ત જાનેઆલમકો બખુઝ રાસ્તી નઝર ન આયા, કહા મલેકા મએં શાહ શીરાઝખખતકા બેટાહું, જાનેઆલમ મેરા નામ હએ, સરઝમીને ખુતન મેરા વતન હએ, ફસહતઆબાદ સલતનતકા મકાન હએ—મએંને એક તોતા મોલ લીયાથા, બહોત તરાર સહરશુદતાર ઉસકી ઝખાંસે શોરહએ હુસ્ને અંબુમન આરા સુનકે નાદીદા દીવાના, વ બેકરાર ખીયાખાને મર્ગ આવારએ વતન ગીરફતારે રંબે મહન હુવાહું, ફેર તોતેકા રાહમે કિઝળના, વઝીરઝા દેકા પતા બતાના, ગીરફતાર હોના તીલસ્સુમમેં, ઝોર અપની ખવા-જાદુગરનીકા નકશે સુલેમાની દેના, ઝોર અપના રસ્તા લેના—યેહી તમામ બચાન કરકે કહા બે સદ્કે ઝરનીગાર પહોંચે ન જાનેકો ચએન ન દીલકો કરાર હએ, જાના બેકાર હએ ઝોર યેહ મજલ પઠી.—

મુઅલ્લીફ.

બસોઝે શમઅર્યા ઇસતરેહકા સીના સોઝાંહું,
કે રફતા રફતા આખીર જલવએ સર્વે ચીરામાંહું,
ઉસીમેં સખહહું યા ખુએ શલ યા શમએ સોઝાંહું,
મએં હું જીસ રંગમેં ખ્યારે મરઝ હમબરકા મેહમાંહું,
ન ફલ પાયા લગાનેકા બખુઝ અશ્સોસો હસરતકે,

મએ નખે બેસમર કીસ મરતએ મરદુદ દહેકાંડું.
અબસ તરખીર હએ જોરો કશનકી ઉસકે કુચેમે.
મએ નંગ દોજહાં નખેહી રખદેનેકા શ્યામાંડું,
ન મરતે મરતે મુંહ ફેરા મુહખતસે કબી મએને.
જશએ કીસકદર જહેલે વફાપર અપની નાજાંડું.
તની રહેતીહએ એકસર ચાદરે માહતાખ તુરખતપર.
કે તા માલુમ હો સબકો કતીલે માહજખીનાહું.
સૂરે ગમરસીદાહું મુજહે તુશને મહશરમે,
તીરાના તુંહી ખાતીંદા ગરીકે બહરે ઇસયાંડું.

મલેકાને જખ સુના કે યેહ ફરેશતએ જમાલે અંગુમનઆરા
હએ આહે દીલદોઝ. નઅરએ જાંસોઝ ખીચકર રોતેલગી. ઉમ્મીદ
ખર નઆઇ. જનઆલમને બેકારાર હોકે કહા અએ મલેકા મેહેરની-
માર ખએર હુવા ? મલેકાને ઉસી હાલમે કહા.—

ઉસ્તાદ.

માહલ ઉસ ફીતનએ આલમપે કીયા જો મુજહકો.
સુએ બેદાદ મગર મરઝીએ દવરાં આઇ,
ચાક દીલતક તો કુછ અએ દસ્તે જુતુ પરદાયા.
યેહ ખુલા અખતો કે નવખત ખગરેખાં આઇ.

અએ શાહઝાદાએ વાંલીતખાર, ગારતગરે કીશવર દીલે આશકે
કાર મેરા હાલે સુન—ખાપ મેરા શાહીનશાહયા, બહોતસે તાજદાર
ખીરાજ ગુઝારયે, મગર ઇખતીદાએ તખીખત મુતવજએ રકરથી,
ઓર ઇખાદતકી આદતરી, આખીરકાર કારખાનએ દુનયાએ હું નાચીઝ
જનકે, ઓર હુલેમતકા બખેડા છોડ મઆમીલાએ સલતનત બેકાર-
જન દુનયાએ હાથ ઉઠાયા, પાદશાહતકો મીટા, આખાદીસે મુંહ મોડ
ઇસ સહરાએ પુરખારમે મકાન બનાકે બએઠ રહા હરચંદ મુજહે
શાદીકો ઇરશાદ કીયા ? મએને બસબબે મુફારેકત ઇનકાર કીયા અખ
ચકાચક આશતે આસમાની, વ બલાએ નાગહાની મુજહપર હુટ
ચડી કે ચકબચક. નાગાહ આશક કીયા, દીવાને હો ગએ, હોશ વ
હવાસસે બેગાની હુઇ.

મીર.

રસવા હુવા જરાખ હુવા મુખતીલા હુવા,
કયા જનીએ કે દેખતેહી મુજહકો કયા હુવા.

ઝોર તુ ઉત્તકા તલબગાર આશકે ઝોર હયે, જીસકા નઝીર
 ઇસ ઝમાનેમે' હાથ આના સખ્ત દુશ્વાર હયે અમ બજુઝ મર્ગ
 કયા ચારા મઝે ન'મે ખાતુમાં, ઝીલ્લતદહ ખરાબ કુની'દયે ખાતદાં
 ફકત ખ્વારી માખાપકી, ઝોર ગીરયા હોઝારી અપની ચાહતીથી,
 સુખહો કહાં, મઝે' કહાં યેહ સોહબત શખ ખ્વાબ હોગ્યએગી, નમુદે
 સુખહો મુશરફત શામ શુરબતકા રંગ દીખાએગી, દામને સહરકી
 તરેહ ગરેખાને સખર ચાક હોગા, હમારે સરપર આશતો ખરાખી
 આએગી ઇનસાફ કીજીએ, કીસસેક હુંગી બેકરારી સતાતી હયે-જાને
 આલમકી જુદાઈસે રહ બદનસે જુદા હોતી હયે, જાન જાતી હયે,
 હમ સોહબતે તઅને દેગી, અતીસે' છેડ છેડકર જાન લેંગી, જખ
 લઝોંડીઓપર ખરા હુંગી, બડખડાએગી ઝખાનપર યેહ ખાતલાયેંમી
 મલેકા આશકીકા રંગે મલાલ યું દર પરદા ટાલતી હયે શાહઝાદા
 ચલાગયા ન ફકસકા ઇસસે તો બસ ન ચલા, ગુસ્સેકી જહાંજહ
 હમપર નીકાલતી હયે, બાપપર હાલ ખુશ તો ખીજલત હોગી.
 માંને ગર સુના તો નદામતસે કયા હાલત હોગી, ફસવાઈ કે ખઓ-
 રસે દીલ ખોલકર ન રોસકુગી, બદનામીકે ડરસે જ ન ખોસકુંગી,
 જખ દીલેખેતાખ હીજરસે ધખરાએગા ફરમાઈએ કઝોન તસલ્લી ડગા,
 કયા કહેકે સમજહાએગા આપ ઉધર તશરીફ લેગ્યએગે, ઇમ ઇધર
 ગમે ફુરકતસે ઘટઘટકર મરજ્યએગે, હમારી કીસમતમે' રોના રવા
 હયે, માજરા હમારા ઇખરતો હએરત હીઝા હયે, હરચંદ ઝીલ્લે
 સુખહાની આમીસે બે બદલ સાહારે બે મીસલ હયે' ઉલુમ સખ મુછ
 પહા લીખા હમારી પેશાની ઝોર લોહે જખીંકી તહીર ન દેખી
 કે કયા પેશ આની હયે, ઝોર ખતે શિકસ્તાસે અયેસે નસ્તાલીકને
 કયા ખુરા લીખા હયે, અપસોસ સદ અફશોસ.

મુઅલ્લીફ.

ગોહખી હોયા કોઈ ઉમ્મીદ બર આઈ જીસકી,
 અપની મતલબ તો ન ઇસ ચર્ખે કોહનસે નીકલી.

યેહ ખાતે' કર દીલપર હાથવર રોનેલગી, દામનો ગરેખાં
 આંસુઆંસે બીગોનેલગી; શાહઝાદેકો સાખીત કીયા, યકીન હુવા
 મલેકા બાશીદત ફરેદવા વ, શબ્દેહાહયે, ખાતસે ગમગીની વ મલાલ
 પએદા હયે; દીલ દુખનેકે મઝેસે ઝખાન લજત પાચુકીથી જાને

હીજરકે સદમે ઉઠા ચુકીથી, બેચએન હોકર બોલા, ઝંખાનકો તસકી-
નકી ખાતોમે' બોલા, કહા આપકા હીવર ખયાલ હયે, ખંદા શરમા
ખરદાર ખહેરે હાલ હયે જે કહોમે ખળલાઉંગા, ખારે ઇતાઅતસે સર
ન ઉઠાઉંગા, મગર ખરાએ ચંદે સખર કરના ધુરર હયે અગર ઉસકી
જુસ્તજુમે' ન જાઉંગા મુમ્હે' મેરી કયા ઉમ્મીદ હોગી, હમયશમાંકો
મુંહ કયા દીખાઉંગા. સુખહાનહલાહ વેહ વક્ત દેખા ચાહીએ કે માશુ
કે આશકકી તસકી કરે, અપની ઇતાઅત ઉસકે ઝેહન નશીન કરે
ખુશકીસખતોંકો અએસેબી મીલજતેહએ' કે આશકકે રંજકા ગમ
ખાતેહએ', દીલદારી કરકે સમજહાતે હએ', ઉસકા લોગરશક કરતે
હયે આતશે હસદસે જલમરતે હયે'.—મલેકા યેહ સુનકર શાદ ગમસે
આજાદ હુમ્મ યેહ ખાત ઇમતેહાનકી હયે. જસે જી ખીઆર કરતા હયે
અગર વેહ જહુઠબી બોલે આશકકો સય કયા ખમંગીસે હદીસો આયત
હોજતાહયે મગર યેદા.—

મુસહકી.

આશકસેબી હોતા હયે કહીં સખરો તહમ્મુલ,

વેહ કામ તું કહેતાહયે જે આતા નહીં મુજહકો.

લેકીન ખએર હમ તો ઉસેબી જહેલ લે, યેહ ખેલબી ખેલલે.
અગર હમારી ચાદ તુમ ન લુલગઓ. જનેઆલમને કસમે' ખાધ,
ઝોર કહા કે મસમે' ખીલકુલ શરક નહોગા, ઝોર મુઝદએ વસલસે
મસફર કીયા, ખયાલે મુફારકત મલેકાકે દીલસે દુર કીયા કહા અમ
હંલી ખુશીકા ખાતે કરો, યેહ ખખેડા જનેદો, જુદાઇ સરખર ખડી
હએ, રાત થોડી કહાની ખડી હયે; વસલકી રાત હમેશાસે થોડી
હયે—દોકલેમે' હંસનેકે પુરે નહુએયે કે યકાયક ફજર હોગઇ, મલેકા
ખખારકે બોલી.

મુઅલ્લીફ.

વસલકી જાન યઓંક ઉઠે હમ સુનકે ઝાહીદકી સદા,

યાં હમે તકખીરબી અલ્લાહો અઝખર હોગયા

જનેઆલમને મુજહોકી નયાઝ પહકે સફરકે વાસતે કમર ખાંધી
મલેકા રોકર યેહ સએર પડતે લગી.

જીવનચરિત્ર.

ન આયા. ઝોર કહી ઇસ ચર્ચકો આયા તો ચેહ આયા,
ઘટાના વસ્ત્રકી શમકા નખડાના રોઝે હીજરાંકા.

જન્મ શાહજાદેને ચલનેકા ધરાદા કીયા, મલેકાને કહા કે અગર
હરજનહો તો મેરે આપમે મુલાકાત કરશે, ચેહ કામ કાએદેસે ખાલી
નહોગા; જાનેઆલમને કહા બેહેતર હએ, ફેર વોહી લગ્યોંડી શાહજા
દે કે સાથ હુધ—જન્મ વહાં પહોંચ્યા તો કયા દેખતાહએકે એક બોરીયા
ખીંછ હએ, મુસલ્મેન પર એક આદમી અલ્લાહકે ઝીકરમેં મશગુલ આ
ઝુરદા બએઠાહએ. શાહજાદેને જાતેહી સલામ કીયા, ઉસને દુઆએ
ખએર દેકર હાત ઢાઢાયા. જાતીસે શાહજાદેકો લગાયા ઝોર અપને પાસ
ખીઠાયા, ફેર કહા રાતકા માજરા કમખખત મલેકાકા મુજહે માલુમ
હુવા, જો તુમ ધતની તમલ્લી ન દેતે તો ઉસકા ઝીંદા રહોન
મુશકીલયા, ખએર અગર આપ તાદા વક્ષ કરોગે તો અલ્લાહ બલા
કરેગા, નહી તો ચેહ રંજ પુરા હએ દેખીએ ઉસકા કયા હાલ કરેગા
શાહજાદેને સર જહુકા અરઝ કીયા કે આપ કયું છુપાતે હએ મંચે
નાચારહું ઇસ દરાદેમેં ઘર છોડા, ખેશ ઝોર દોસ્તોકોં તરફ કીયા
શહેરસે મુંઢ મોડા, વોહ કહેગે બહા બેહીમ્મતયા કે રસ્તેમેં આરામ
મીલા તો બએઠે રહા, ડરસે જાસનકા; જહુદાયા, નાહક ઇસ્કા દમ
બરા—પીરમરદને ફરમાયા મહરબા, ચેહી ચર્તે જવાંમરદી ઝોર
સાખીત કદમી હવ હમેનાં તુમારે ઇસ ઇરાદેસે ઉમેદ હુધ કે તુમ
વાદા પુરા કરોગે. ફેર ચેટ તખતી શાહજાદેકા ઉસ ખુદેને દી, ઝોર
કહા કે જન્મ કોઇ મુશકીલ તુમપર પડે તો શાલકી તરેહ ઉસ હાલમેં
ઇસ તખતીકો દેખના જો નીકલે ઉસપર અમલ હરના અલ્લાહો
તઆલા વોહ મુશકીલ એકઆન'દમેં આસાન કરેદેગા, ફેર મુઝારકખાદ
દેકે શાહજાદેકો ઉસ ખુદેને રખસત કીયા. શાહજાદા ઉસ તખતીકો
લેકર મલેકાકે પાસ આયા, ઝોર ચેહ શએર પઢકર સુનાયા.

મુઅલ્લિક.

કુચકી અપને અબ તયારી હએ,

તેરા હાશીઝ જનાબે ખારી હએ.

મલેકા ચેહ સુનકર બહોત રોધ ઝોર સર ધુનકર ચેહ શઝેર પડને લગી.

ઉસ્તાદ.

મયે' મરગઢ સુત ઉસકા સરંજમ સફરકા,
આગાઝહી દેખા ન કુછ અંજમ સફરકા.
કહેતેહયે' વોહ જતાહયે કુછ અઝેસીહી દુઆકર,
મસદુદ હો રસ્તા દીલે નાકામ સફરકા.
મત જન નીકમ્મા મુજહે અઝેજન લીઝે ચલ,
કરતી ચલુંગી સાથ તેરે કામ સફરકા.
ચલનેકી સલાહ ઉસકે ઈઝેરતી નહીં અબ સાથ,
મવકુશ નવાઝીશ હુવા આરામ સફરકા.

આખીર બડી મુશકીલસે શાહઝાદેકા રખસત કીયા. ઝોર કહા.
પુઠા તુમારા હાફીઝ, ધમામે ઝામીનકો તુમે' સોંપા.

મીસરા.

તેરા મુસી રઝા ઝામીન, તેરા અલ્લાહ વાલી હઝે.

જસતરેહ પીઠ દીખાતેહો. ઉસીતરેહ અલ્લાહ મુંહ દીખાઝે,
ગમે અલમ હમારા દુર જઝે.

જનેઆલમ ચેહ સુનકર રવાના હુવા. યહાં મલેકા માનીંદ મ-
છીકે તડપને લગી, લઝોંદીયોંને કહા મલુકા કયું જ ખોતીહો, જો
ધસ તરેહ રોતીહો ? મુસાફીરકે પીતે રોના બહોત પુરા હઝે. વોહબી
દીન અલ્લાહ દીખાઝેગા; જો વોહ મુસાફર સહી સલામત ફીરઆ-
ઝેગા. તબ ઉનકો વોહ ગમકી મારી મલેકાં ચેહ શઝેર પડકર સુનાતી.

સોઝ.

ચશમકા હામ અશકખારી હઝે,
ચશમઝે શયેઝ હયે કે જરી હઝે.

મુઅલ્લિફ

બેઈફ કોઇ ધતના સમજહતા નહીં હઝે હઝે,
દીલ હુપે તો કીસતરેહસે શરયાહ ન હોલે.
મુજકો રોનેકો ન તુમ મના કરો હમનશસો,
ગમે દીલ કરતીહું મઝે દીદઝે તરસે ખાલી.

મુઅલ્લીફ

મદદ અએ સોઢે જીગર તા કે નહોવે મુદામ
નોકે મીઝગાં હુધ ફેર લખતે જીગરસે ખાલી.
ફેર ન મુંઠ ઉસને કીયા મેરી તરફ હવે ઝાલીમ,
સખત તુમબી મેરે નાલો હો અસરસે ખાલી.
ન લગા ઉસકો મેરી ખાતકો તુ માન મુરર,
દીલકા લગના નહીં અએ ચાર ઝરરસે ખાલી.

મરજ જુ' જુ' શદઝદેરી જુદાઈ પડતીથી, મલેકા રોઝમરોઝ
ખટતીથી ચાંદસા ચેહરા ઝર્દ હોગયા, તપે જુદાઈસે અબળ હાલ
હુવા હરેક આદમી દેખકર હચેરાનો પરશ્વાન હોતા લઝોંડીયાં
મલેકાઈ કહેતી આપની રોતી હય, ઝોર હમેંબી મુદત રલા
તી હયે. તબ મલેકા કહેતી ઉસ સમજહાને વાલેકા કહાંસે લાઉ
જીસે દીલકા હાલ સુનાઉ. બેહતર ચેહી હય કે મરજહ, અબ ક-
ઝોન આંસુ પુ'ક રોતેકો મના કરેગા. અરે લોજો ચેહ કયા આઝાર
હયે ? સખસે આંખચુરાતીહું. હમસોહબતોંસે શરમાતી હું, અબ
સદમે ઉઠાનેકી તકત નહીં; બેમઝોત ધસ ખખેડેસે છુટકારો નહીં
અજીબ હાલ હયે, અકસર ચેહ ખયાલ હયે.

મુઅલ્લીફ

અહસોસ ચેહ હાલ એક આલમ દેખે.

અએસા ન હુવા કે જાને આલમ દેખે.

મીસીકા અગર ધરક ઝોર આશકી નામ હયે તો મયેં દર મુ-
કરી મેરી સલામ હયે જો લોગ ધરક કરતેયે, કયુંકર જીતેયે ખતાવ
તો કયા ખાતેયે કયા પીતેયે ? દો દીનસે કુછ નહીં ખાયા, મમર
ચેટ બરાહયે, ખડીહું જ બઝેહજત્તા હયે. પહેલે મુજહે મના નકી-
યા. હયે હયે પરી જાનકે ફશમનો કયા કીયા ? અલ્લાહકી મરઝી
કીસીકા કયા ખીગડા, મેરી કીસમકા લીખા જો કીયા વોહ અબ
કીયા-ચેહ કહેકર એક આલ ખીથી, ઝોર દીલકા હાલ સુનાનેલગી.

મુઅલ્લીફ

હાલત હયે ઉસકી પારેકી બરકો શરારકી,
કયા કયાં તડપ સુનાઉ રીસે બેકારકી;

કુટે તપસસે દીલકે ચેહ સખ આખલે મેરે,
 મીનતકશી નકરની પડી નોકે ખારકી.
 દીલ અપના કપરમેંલી ચલેગા ધસીતરેહ,
 હાબત રહેગી હમકા ન શમએ મઝારકી.
 વાદેકી સતીકા દીદએ અખતર જહપક ગએ,
 દેતે મીસીલ હયેં લોગ મેરે ઇતીઝારકી.
 લેખકએ લિખરસે જનાઝા મેરા સુરર,
 હસરત બરી હયે દીલમેં મેરે કુએ ચારકી.

રૂખરત હોના જાનેઆલમકા મલેકએ મહેરનીગારસે,
 ઓર પહોંચના મુકે ઝરનીગારમેં, મુલાકાત
 ખવાજસરકી; દરયાફત હોના હાલે પુરમલાલ
 બાદુગરકા, ફેર ઉસકે કતલ કરકે લાના
 ઉસ માહ પએકરકા.

અએત.

યહાંકા તો કીરસા ચેહ છોડા યહા,
 સુનો ફેર ઉસી ગમઝદેકાં બયાં

કહેતે હયેં કે મલેકા મહેરનીગારકે બાગસે ચાલીસ રોઝકા
 રસ્તા મુકે ઝરનીગારયા—જાહઝાદા તનહા, સરરકા મુખતીલા,
 પાંચોમેં જાલે ગીરતા પડતા બાદ કમ મહીનેકે ઉસ મુશ્કકી સરહદમેં
 પહોંચ્યા, ઓર જો જો પતે તોતેને બતાએયે ચોહ સખ વહાં પાએ,
 ગરઝ વોહ શહેર પહાયત આબાદ ઓર સખઝા ઝારયા જાને
 આલમ મારે ખુશીકે જલદી ચલાખતાયા—એકદીન દોચાર ધડી
 દીને રહે કયા દેખતા હએ કે એક ચીઝ માનીંદ આશતાબકે શુ
 માલકી તરફ દીઆઇ દેતા હએ કે ઉસપર નીગાહ નહીં ઠગેરતી,
 અકલ હએરાન હએ, દીલસે કહા આસારે કયામત નમુંદ હએ;
 ચેહ કયા કયામત હએ ? હમ જમાલે જનાંકે દેખનેસે મહેરમ રહે,
 મશરકકો છોડ મુઆલકી તરફ સુરજ નીકલા, આસોસ હએ કે
 અખતર દીલકી મુરાદ ન બરઆઇ જખ નઝદીક પહોંચ્યા એક મહલ

દરવાજા આલીશાન સર આસમાનસે લગા નજર પડા, ઓર લાલો
યાકુત ઇતને જડે હથાં કે ઉસકા કુછ હીસામ નહીં, યકીન ફુવા કે
અબ ખરસરે મતલબ પહોંચા. યેહ વોહી ઉમ્મીદકા દરવાજા હયે
જુસકા ઝીકર ઉસ તોતેને કીયાથા. સીજદયે શુકર બજલવાયા, ઓર
ખુસ હોકર ઉસ દરવાજેકી તરફ દવડા, શહેર પનાહકે દરવાજે પર
આયા, દરવાજા ઉસકા જવાહીરનીગારથા; વહાકે દરખાંનોંકો જાને
આલમને જાકે પુછા કે ઇસ શહેરકા કયા નામ હયે, ઓર હાકીમ
ઇસ શહેરકા કયોન હયે ? ઉન્હોંને દેખા કે એક જવાન ખુશસુરત
માહેતીલઅત, દબદબયે શાનો શવકત, ચેહરયે અનવરસે અહાં હયે;
વોહ ખુદ કહેને લગે કે આપ કહાંસે તશરીફ લાતે હયે ? શાહઝાદેને
કહા બાઇ સવાલ દુસરા, જનાબ દુસરા—આખીર એક શખ્સને
કહા, કીયાલા ઇસ મુલકકો ઝરનીગાર કહેતેહયે. સુનતેહી ચેહેરા
મારે ખુશીકે કુદનકી તરેફ દમકને લગા—દીલસે કહા યેહ ખવાબ
હયે યા બેદારી; ફેર કુછ ન પુછા, યેહ કહેતા ચલા—

મુઅલ્લિક

લીલાહીલહમદ ડીકાને લગી મેહેનત મેરી,
તયે હુઇ આજકી મઝીલમે મસાફત મેરી-

દરવાજેસે આગે બઝકર શહેર દેખા કે મકાનાત, ઓર દુકાને
ઉસ શહેરકી એકએક બેહતરો ખરતર હયે, બીચમે પાનીકી નહેરે
જા બજા શ્વારે છુટતે હયે. ગરઝ હરેક કામ વડાં કરીનેસે બનાહુ-
વાથા. જાનેઆલમ કુદરતે હક દેખતા જતાથા; ઓર દીલમે કહેતાથા
કે કયા મુલક, કયા સલ્તનત, કયા શહેર, ઓરબેપારી હયે—કયેસા
કયેસા ખરીદદાર હયે, હરેક આદમીકી રાહતો આરામ હયે, ઓર
કયા બદોખસ્ત હયે, જબ ચચોકમે આકર પુછા કે ઇસ શહેરકે
પાદશાહકા મહેલ કીધર હયે ? લોચોંને કહા સીધે હાથકો ચલેજાઇયે.
ખજાર તયેકર જબ નજદીક ઇમારાતે પાદશાહીકે આયા, ઉન મકા-
નોંકો નીરાતીલસુખ પાયા, અકલ કામ ન કરતીથી, લેકીન જો લોમ
દરખારી યા મુલાઝીમ સરકારી આતે જાતે દેખે તો સમ સીયાહપોશ
ઓર ગસગીનયે. જાનેઆલમકા માથા ઠનકા, પાંચ હરેક બારી હો
ગયા; હર આદમીકા મુંહ તકતાથા, કદમ ઉઠ ન સકતાથા—કહેતાથા
કે ખુદા ખચેર ફેરે, ચંદ કદમ ઓર આગે બઝા, સતારીકા સામાન

सामने आया, देखा तो जेक भवानसर " महजुम अलीपान " नाम वोहनी गमगीन और सीयाहपोस हजे, जनेआलम इसके पास जकर सलाम किया, वोह सलामका जवान देकर शाहजोदेका देपने लगा, हजेरानो शशहर होगया, और सचारी रोकर कहा जुअलानअल्लाह, क्या कुदरत हजे के आदमीमेनी कीसकीम तरेहका परीपजेकर जनाया हजे; नेहायत सुतवज होकर पुछा के अजे साहेज आप कहांसे छस शहरे नहुसतमे आजे ? शाहजोदेने कहा भीआ साहेज जजेरतो हजे ? हम रक्त छस शहरे, और यदुंके शहरेयार का देपनेकेछस्तीआकमे वतन और जातुमा, दोस्तो यार छोड नेहायत तकदीरि रंजसे यहांतक पछोये हजे, जराजे जुहा यहांकी नसुहत और अपनी सीयाह पोशीका जाजस जयान कीजजे, भवानसराने येह सुनकर नारा मारा, जेयजेत होकर पुकाराके अजे जवान तुने येह कीरसा सुना होगा के अजुमनआरा यदुंकी शाहजोदीथी, शोहरा इसके जनाले जीमीसालका तमाम हुनयामेथा, और तमाम जहान इसने हुसनका जयान सुनकर नहीदाये, और हरेक आदमी इसके देपनेका छस्तीआक रभताथा, तमाम हुनयामे अजेसी सुरत न देपीथी नासुतीथी, जहोतसे शाह और शाहजोदे इसके शीराकमे सर मार मारकर मरजये. मगर वोह कीसीके हाथ न आछ, अज यार राज हुजेके हमारी कमनसीजी के सज्ज जेके जहुगर मककरने जहुके जेरसे इस शाहजोदीको महलसे उठा लेगया. दनोज येह जुम ला तमाम न हुवाथा के जनेआलम आहो सई जायकर जमीनपर जेहोश गीरपडा, और हसरतो याहसे पुकारा—

शयेर

जरी जमेही रही जात नहोने पाछ,
हजेह हजे इससे मुलाकात न होने पाछ,
अजे गरहुने जकोपरैदाज छतनी हर लाकर नाकाम रभ.

मुअदलीह.

अशरतकहे जहामे हुंजे सजेकडों पसे,
जेक दील हमाराथा के वोह मातमसरा रहा.
तासरे आह देपी नपी गीरनेमे कुंछ असर,
नाहक मजे इस उमीदपे करवा पुका रहा.

રાએર.

ચેહ કહેકર વોહ ઇસતરેહ મશ કરગયા,

કહે તુ કે જીતેહી જી મરગયા.

ખ્યાનસરા સખ્ત ધબરાયા, સમજહા કે ચેહ શખ્સબી ઉસીકી મુહબતમે ગીરફતાર હએ મુજહસે બડી મલતી હુઇ, યકાંયક યુરી ખબર સુનાની નથી, આશત ઇસકી જાબુપર જાનકર લાની નથી હર ચંદ ગુલાબ કેવડા છોકડા હોશ ન આયા, બધહવાસ પાદશાહકે હુ મુરમે હાઝીર હુવા, રોકર અરઝ કીયા, આજ માતીમે અંજુમન-આરા તાઝા હુવા; પાદશાહને પુછા કયા માજ રાહએ? ઉસને અરઝ કી કે કીસી મુલકકા શાહઝાદા શાહઝાદી અંજુમનઆરાકી મોહબ્બતમે સલતનતસે હાથ ઉઠા રકીરાના લીખાસ પહેનકર ચહાંતક આ પહોંચા હએ, મુજસે શાહઝાદીકે લેગનેકી ખબર સુનકર આહ ખીંચ ઝમીનપર બેહોશ ગીરા પડા હએ, અખતક હોશ ઉસકો નહી આયા થા. અજબ સદમા દીલપર ધર ગયા હએ, ખુદા જાને જીતા હએ યા મર ગયા હએ. કયા અરઝ કરૂં ગુલામને આજતક ઇસ સગ્ગધજકા પરીપએકર આદમીયોંમે નહી દેખા, દોનોકી સુરત આંખોંમે બહમ નઝર આતી હએ જે હુઝુર ઉસકો દેખેજે તો શાહઝાદાકો જુલગએજે.

બસકે પાદશાહ અંજુમનઆરાકી જુદાઇકે સખ્ત બેકરારથા અરકાને સલતનતસે કહા જાહદ જાએ જીસતરેહ હો ઉસે લાવ, લોમ ફવડે મુરદેકી સુરત ઉઠા લેગએ ઉસ અરસેમેં શામ હુઇ, પાદશાહને હાથ મુંહ ધુલવાયા, ગુલાબ કેવડા છીડકવાયા, જાનેઆલમકો હોશ આયા ધબરાકર ઉઠ જાએઠા દેખાતા કયા હએ કે એક શખ્સ પાદશાહી તાજ સરપર પહેને, બડે કરરોહરસે તખ્તપર બઝેઠા હએ ઝોર ચાર હઝાર ગુલાબ ઉસકે રખરૂ દસ્તખરતા હથીઆર બાંધે ખડે હએ, ઝોર ચવફેર અમીરો વઝીર સીપાહ સાલાર અપને અપને કરીનેસે ખડે હએ, જાનેઆલમ ઉઠા ઝોર ખતઝોરે શાહો શહેરચાર રશમે આદાબો સલામ જળ લાયા, પાદશાહને ગલે લગાકર પાસ ખીડાયા; જબસે પાદશાહ જાનેઆલમકો દેખાથા તખ્તસે હએરાનો પરશાન હુસ્ને જાનેઆલમ પર હો અચાહા તમામ મજલીસબી હંમથી સખકો સદ-મએ તાઝા ચેહ હુવા કે અએસા વારીસે તાજે—તખ્ત હાથ આએ, ઝોર મહેશ્મ રહે જાએ ઉસ વહતકા રંજે કલક શાહઝાદીકા જુલમએ, ઝોર નયા રંજ મોલ લીએ.

મીરઝા હુસેન.

હસરતપર ઉસ મુસાફીરે બેકસકે રોષઝે;
જે થક ગયા હો ખઝાકે મંઝીઝકે સામને.

મગર ખામોશ, સીનેમે ગમકા બેશ—પાદશાહને વતન, ઝોર નામ આપ દાદાકા પુછા ? જને આલમતો ગમસે જલ રહાયા, તોબી હસબો નસમ ઝોર મુલકકા પતા ખતાયા. ફેર સર જહુકા શાહઝાદીકા હાલ પુછા ? પાદશાહને ફરમાયા અઝે જવાન, મુલતસે એક જાદુગર ઉસ શીકરમે થા, યહાં બડી નીગાહખાનીથી, લેકીન વોહ કાશીર ઘોડા દેકર લે ગયા, આજતક મહેલમે નહી ગયાહું, વો મહેલ જે ખાસ આરામકા થા માતમસરા ખન ગયા હઝે, હર તરફ શોરો ફુગાં હઝે, ખાના પાની છુટા. જનેઆલમને કહા કુછ ચેહબી માલુમ ફુવા કે ઉસ જાદુગરને કીધર લે ગયા? પાદશાહને ફરમાયા પાંચ કોસ તક પતા મીલતા હઝે; આગે એક કીલ્લા બડા આલીશાન આશ-માનસે લગા હઝે, ઝોર ઉસ કીલ્લેકે અતરાફ તમામ આગ બરી હઝે, શોલા ઉસકા આસમાનતક જતા હઝે, માનીંદ દોઝખકે હઝે. યહાંકા હાલ નહી ખુલતા, અકલ નહી ચલતી, મગર ફરીનેસે વોહ જાદુકા કારખાના માલુમ હોતા હઝે, શાહઝાદેને કહા ખઝેર અગર હયાત બાપી હઝે ખમદે પુદા વોહ જાદુગર કહાં જઝેગા, ચેહ કહેકર ઉઠા કે કીખલા પુદા હારીઝ. પાદશાહ શાહઝાદેસે લપટ ગયા, ઝોર કહા બાપા પુદાકે વાસ્તે ઈસ ખયાલે મહાલસે ફરજુઝર કર, પરીકોંકે ઈસ ખયાલમે પર જલતે હઝે, ફસરા મુજહે તેરી જુદાઈ કમ ગવારા હઝે, એકકો તો ઘેકેમે ખોયા તુજહે જને દેનેકા કહાં ચારા હઝે, અઝેસી આશતમે તુજહેસે જવાનકો જનેહું ઝોર ખુદાપેમે બદનામીલું, સલતનત હાઝીર હઝે ખીશમીલ્લાહ ફુકમરાનીકર મઝે કમજહું મોશેમે ખઝેહ અલ્લાહ અલ્લાહ કહે. શાહઝાદેને અરબ કી, ચેહ પાદશાહાત આપકો મુખારક રહે, બંદા ધરદાર ખાતુમા, ધરકી હકૂમત છોડકર ખરાબો ખીસ્તા, હઝેરાનો પરેશાન હો, યહાંતક આ પહોંચાહું. અખ યહાં રહું તો લોગ કહેમે શાહઝાદીકો તો જાદુગરને લે ગયા ચેહ અખસ બેકસત જતા રહા, સલતનત કરને લગા જવ. મરદી બઝક હઝે, આશકકો માશુકકી રોહમે જન દેના હઝે “ પગ આઝે પત રહે, ઝોર પગ પાછે પત જઝે.”

જેસ મદદગારને હજાર ખલાસે બચાકે મહાંતક જીંદા પહોંચાયા હએ વોહી વહાંસેબી રતાહ કરકે આપસે ફેર મીલાએગા. ફેર શાહ-ઝાદેને તમામ ગુઝરા હુવા ખુદકા હાલ અવલસે આખીરતક પાદશાહકે સામને બચાન કીયા. પાદશાહને બહોત મીનત કી, મગર ન માના આખીર એક રાત રહેનેકે લીએ શાહઝાદેકો રોકા, ખાસા તલબ હુવા શાહઝાદેને ઇનકાર કીયા. વોહી નબ્વાબ વહાં હાઝીરથા પાંવપર ગીર પડા, ઓર કહા પીરો મુરશ્હ કધ દીનસે મહેલમે ખાના પાની સબકો હરામ હએ, જે આપ કુછબી ખાએએ તો ચેતો સબ ખાવેએ નાચા-લદો ચાર નીવાસે પાનીકી ધુટલે હલકમે ઉતારે, ફેર હાથ મુંહ ધો નીંદકા બહાનાકર પલંગપર જા લેટા, મગર નીંદ કીસકી ઓર સોના કએસા, અંબુમનઆરાકી યાદમે આહે સર્દ ખીંચકર ચેહ પડને લગા.

અબચાત.

પુજા ખીન હએ બરાબ જીંદગાની, હએ મુજકો અઝાબે જીંદગાની;
ધતના તો ન છુપ કે બેકશનકા, ધબરકે નકાબે જીંદગાની.

જબ કરવટે બદલતે બદલતે પસલીયાં દુખ જાતી. ઓર બેક-રાર હોતા, તબ દીલે બેતાબકો ઝખકર ચેહ કહેતા—

નઝમ.

કમાલે અખતકો આશક કરે અગર પએદા,
કહાંકી આહ કરે બાતબી અસર પએદા,
હઝાર રંગ ઝમાનેને બદલે પર અફસોસ.
કહી હુધ ન શબે હીજરકી સહર પએદા.
કરેગી સમસેરી નાલેહી મેરે તુ ખુલખુલ,
શહર ધતના તુ દર જાકે જાનવર પએદા.
હમેશા હાથોસે ઉનકે રહાહું મએ જલતા,
ચેહ રોઝ ગર્મ હએચે દીલોજગર પએદા.
ચેહ દીલમે ઝએકે અસીરી હએ જે કદસમે મુદામ.
મએ નોચતાહું જે હોતે હએ બાલોપર પએદા.

આખીરશ શાહઝાદા બસદ નાલબે આહ સુખહોહી નમાઝ પઢ-કર મરમેપરી કમર બાંધી—રાતકો ચેહ ખબર તમામ શહેરમે મશહૂર હુધથી કે કલ જાદુગરકી લગાલકો શાહઝાદા જાનેઆલમ રવાના હોગા.

પહેર રાત રહેસે મળમએ આમ મહેલકે દરવાજેપર જમાયા પાદશાહ તખ્તપર સવાર શાહઝાદએ જાનેઆલમકે બરાબર ચલા; ફેર હરેક આદમી ખુદકે નજદીક શાહઝાદેકી રતહો અફરકે વાસતે દુઆ માંગને લગા, અફરીસ્તા જહાંતક લોગ આતે જાતેયે પાદશાહ સાથ આયા, આખીર જાનેઆલમને કસમે દેકર રૂખસત કીયા—જાનેઆલમ ફેર અકેલા આગે ચલા ઝોર યેહ શઝોર પડને લગા—

શઝોર.

અએ ગમે યાર મએ બંદાહું રીશક્તકા તેરી,
ન કીયા તુને ગવારા મેરી તનહાઈકા.

ગરઝ આગકા કીદલા સામને નજર આયા, કે આસમાનસે ઝમી-
નતક સીવા આગ ઝોર અંગારોંકે ઝોર કુજ નજર ન આતાયા;
શાહઝાદા ગઝોરસે દેખને લગા કે એક હરન ઉસ આગસે નીકલા,
ઝોર ઉછલ કુદકર ફેર ઉસી આગમે ગાયબ હો ગયા! ફેર ઝોર ઉસ
આગસે આના જાના કીયા, જાનેઆલમને વોહ તખ્તી જે પીરમરદને
દીયા ઉસમે દેખા સો માઝુમ હુવા કે અગર યેહ ઇસમ પડકે હરનકો
તીર મારા, ઝોર ખતા ન કી; તો તીલસ્સુમ દુટ જાએગા, અગર
નશાના ચુકા તો ખુદહી હલાક હોગા. શાહઝાદેને સોચા કે અગર
હરન મારા તો હુદે ઝીંદગી હએ, નહી તો હીલએ મર્ગ ખુબ હએ
ખેયાર જાના અએખ હએ—યેહ કહેકર તીર ચીલ્લેસે જોડ ઇસમ
પડના શુર કીયા. ઉધર હરન નીકલતેહી જાનેઆલમને તીર ચલાયા,
તીર લગતેહી વોહ હરન ઝમીનપર ગીરા—ઉસ હરનકે ગીરતેહી કિસ
આગકે કીલ્લેમે બડા ગુલ મચા. ઘડીબરમે વોહ અંધેરી દુર હુઈ,
આદતાબ નમુદાર હુવા, ન આગ રહી, ન કીલા. બરાબર મએદાન હો
ગયા—ન ઇનસાન થા ન હેવાન, મગર ચખુતરેપર એક લાશ દેખી.
યાને વોહ જાદુગર તીરસે છીંદકર જહન્નમમે દાખીલ હુવા પડા હએ
જાનેઆલમને શુરકરા સીજદા બજાલાયા ઝોર હીમ્મતસે કદમ આગે
બડાયા—હરકારે પાદશાહકે યેહ માજરા દેખ ફવરન હુઝુરીમે હાઝીર
હએ, ઝોર બાદ હુવા વ સનાકે પાદશાહકો તમામ હકીકત સુનાઈ.
પાદશાહ યેહ અહેવાલ સુનકે નેહાયત ખુશ હુવા, ફરમાયા કે ચકીને
કામીલ હએ કે જાનેઆલમ રતહ કરેગા—ફેર બખ્તવારોંકે ખોલખતો
ઇનઆમ દીયા, ઝોર ઉન્હે ફેર રવાના કીયા કે જાનેઆલમકી ખબર
પહોંચાવે. ઊસ અરસેમે જાનેઆલમસે વોહ મએદાને પુર ખતર તએ

કરકે જાડુકે કીલ્લે પાસ પહોંચ્યા, જ્યાં અંજુમનઆરા કએદથી વહાં
જાકે કયા દેખતા હએ કે વોહ કીલા જમીનસે ચાર પાંચ ગજ ઉંચા
અધર લટકતાથા કે અકલ કામ નહી કરતીથી, ઓર વોહ કીલા
જવાહીરનીગાર, આ ઝેમોઝીનતખીસથાર, દરવાઝે ઉસ કીલ્લેકે ચાર
હએ, ધુરઝગીને નહી જાતે. જ્યાં જાનેઆલમ ખડાથા વહાં એક
ખંગલા ઝમરદકા નઝર આયા, ઉસમેસે આવાઝ આઈ કે અએ અજ-
લરસીદા કયું મલેકુલ મઝોતકો છેડતા હએ, ઝીંદગીસે મુંહ ફેરતા
હએ, મુજહે તેરે દુસનો સુરતપર રહમ આતા હએ. જલ્દે યહાંસે
ચલાળ. શાહઝાદેને હંસકર કહા કે અએ અહમક કયું લારઝની કરતી
હએ, ઓર તો કયા કહું તુજહેભી ઉસ જાડુગરકી પાયતની બેજતાહું.
યેહ સુનકર ઉસ જાડુગરને જાડુ જાનેઆલમપર ચલાયા. કે યક યક
શાહઝાદેપર પથર ઓર આગકા મેલ ખરસને લગા. યેહભી જાડુકો
રદ કરનેકા ઇસમ પડત હુવા આગે ખડતાથા—કજળ આગ નઝદીક
આતી તો પાની હોકર બહેજતી. ઓર પથરભી મટી હો જતી.
ગરઝ જાડુગરને દુસરા જાડુ ફેર ચલાયા, જાનેઆલમને ઉસ તખીકો
દેખ ઉસમે નીકલા કે કીસીતરેહ ઇસ તખીકો કીલ્લેકે દીવારસે લગાદે
ફેર કુદરત ખાલીફા તમાશા દેખલે. શાહઝાદેને બહીમ્નત વોહ તખી
દીવારસે લગાઈ, ઉસપર આફત આઈ; અવલસે ઝીયાદા ચક્કરમે આયા
ફારતેશીરતે એક આવાઝ અએસી હએખતનાક આઈ કે હઝાર તોપે
એકદમ છુટી કે ઝમીનકા કલેજ હલ ગયા. સુરજ ધુરજે અસદમે
છુપકર ઢલ ગયા. વોહ કીલા તુટકર મઝેદાન હો ગયા ! ચાર બડીકે
બાદ વોહ અંધેરા દુર હુવા. શાહઝાદા ખુશ હુવા—ફેર ન વોહ કીલા
નઝર આયા, ન વોહ મકાનાતકા નશાન પાયા, લેકીન અંજુમનઆરા
બેહોશ પડી હયે, કોઈ આસ ન પાસ, હરતરફ હએરાન હો હોકર
દેખ રહીથી. જાનેઆલમને પહેછાના, તાખ નરહી હરચંદ દીલકો ધાંખા
મગર ન રહેસકા. અંજુમનઆરાને શરમાકર સર જહુકાકર કહા સંબલો
સાહેબ કુછ લીલાઝ રખો, યકાયક પાસ ન ચલે આવ. મગર ઉસ
મુશ્તગોમે જાનેઆલમ ઓરભી ધાંધલ હો ગયા, ખદન થરરાયા,
જાનેઆલમને યેહ સુનાયા—

મીર સોઝ.

જસકો નહો સકેય ન તાબે કુમાં રહે,
તેરી ગલીમે વોહ ન રહે તો કહાં રહે.

બંદાનવાઝ હાલપે મેરે કરો નીગાહ,
હયે જાએ ગીરયા ચેહ કે પસે કારવાં રહે.

ચેહ કહેકર ગીરાયા, અંગુમનઆરાકો દીલે મુઝતરખને તડપકર
સમજાયા, બેકારીમે ઉસકો કરાર આયા કે ચેહ મુકરર આશકે
સાદીકા હમારા હયે, જે અએસી બલાસે ન કરા, સરકો હાથમે
બેકર અએસી બલામે પાંચ ધરા; વરનાહતને દીન ગુઝરે બેકસીકે
સીવા કંઈ હમદમ શરીકે ગમ નથા, દીલ કબજાએ કબીલીઆરસે
જતા રહા, હરચંદ માને આતા રહા, મગર જનેઆલમકા સર સરકા
અપને જાનુપર રખા. ચેહેરેકી ધુલ જહાડી બેહોશી તો કબી આંખસે
દેખી નથી, બખરાકર રોને લગી—અખ યહાં જે બુંદ આંસુકી મુઝપર
પડી તો દીમાગ જનેઆલમકા ખુશખોસે મુઝતર હો ગયા. ગુલાબ
ફેવડા છીડનેકી હાજત ન રહી, આંખ ખોલદી, દેખા કે સર અંગુ-
મનઆરાકે જાનુપર પડા હયે; હોશયાર હોતેહી અંગુમનઆરાને સર
જાનુસે સરકાયા. જનેઆલમને શાહઝાદીકા મુઝ દેખા, ઝોર કહા કે
હમારી બેહોશી હોશયારીસે અજીથી.

મુઅલ્લીફ.

મયેં જે ચઓંકા તો વેહલ ચઓંકપડા,
કુઈ મફલત જે હોશયાર હુવા;

ચેહ કહેકે આંખે બુંદ કરલી કે ફેર હમે ગજ આયા, કયું
તુમને જાન સરકાયા. મરઝ જનેઆલમ ઝોર અંગુમનઆરાકી બહોત
દેરતક તકરીર કુછ. યહાંતો નોકચેક છોડછોડ હો રહીથી વહાં
ફતહો ઝહેરકી ખખર પાદશાહકો પહોંચી, તો ઉસી વજત મયે અરકાને
સલતનત રવાના હુવા—પોડી દેરમે વહાં આ પહોંચા અંગુમનઆરા
પાદશાહકો દેખતેહી મુઝ છુપાકર બએઠ મઘ, જનેઆલમ પાસસે
સરકા. પાદશાહ તખ્તસે ઉતરકર જનેઆલમકો ગણે લગાયા ઝોર
દીગમતપર ઉસકી તારીફ કી—ફેર બેટીકો છાતીસે લગાયા, ઝોર
આપકે સાથ સુખપાલમે સવાર કીયા. શાહઝાદેકો બરાબર તખ્તપર
બીઠા લીયા; તમામ અરકાને ફવલત ઝોર મુલાઝીમાને કદીમ નઝદીક
આએ. ઝોર ઝરો અશરફીયા તખ્તપર ઝોર સુખપાલપર નીસાર
કીયા. પાદશાહીકી સવારી નવખત નશ્તાન, ૫ઓજ સખ સામાન આ
પહોંચા. અહેબે શહેર ચેહ ખખર મુનકર હઝારોં ફરકે, શાદીયાને

અનન્ય મુખારક સલામતકા મુલ મચાતે શહેરમેં દાખીલ હુએ. મુલકી રવનક ગમ્ હુમ ફેર આઇ મહેલમેં અનુમનઆરા રવનક અફરોઝ હુમ, સમકો ખુશી હુમ—મહેલવાલીયોને ખુશીકી ધુમ મચાઇ. અનુમનઆરાકી માં ચવફેર શીરતી થી, દમખમ સીજદા કરનેકો ઝમીનપર ગીરતી થી, કહેતીથી કે હમારે દીન અલ્લાહને ફેર મગર અદવલત જાનેઆલમ અનુમનઆરાકી સહેલીયાં વહાં આકર કહેનેલગી હુએ હમતો તેરી જુદાઇમેં મરતે થે, ઝીંદગીકે દીન લીયાં ગીન ગીન ભરતે થે. યેહ સુરત અલ્લાહને દીખાઇ યા જાનેઆલમકી જુતી મોકે સદકેસે નઝર આઇ, જીસ તરેહ હમારે મતલબ પર આએ, ખાલીક ઉસકેબી જીકી મુરાદ દે. અનુમનઆરા ગુરસેકી શીકલ ખના તીવરી બવેં ચકા કહેને લગા:—તુમ સમોંકી શામત આઇ હયે, કયા બેહુદા બક ગક મચાઇ હયે, અપને ખયાલમેં મુજહે દીવાની સમજહી હો ? ખુદાજાને યેહ કઝોન હયે, ઝોર કહાંસે આયા હયે; સમોને મેરા મગજ ખાયા હયે, ઉસે તો કયા કોસુ વોહ તો મુસાફીર બેચારા હયે; જીમેં આતા હયે કે ઉસકા મુંહ નાચુ, જીસ જીસને યેહ નખરા બધારા હયે ઝોર અપની સહેલીયાંસે કહેનેલગી મુજહે છેડોગે તો રોદુંગી, અપના સર પીટલુંગી, યેહ કહેકર મુસકરાને લગી.

તમામ મુલાજીમાને પાદશાહ, ઝોર અમીર ઉમરા નઝરેં લેકર હાજીર હુએ, શહેરમેં મુનાદી હુમ કે જીતને અમીરો ફકીર હયેં ઉન્હોંને અપને કારોખાર બંદ કર નાય દેખકર ખુશી કરના; ઝોર જીસે મ કદુર ન હો સરકારસે લેવે—તમામ શહેરમેં અએશો નીજાત રામ રંગકી મજલીસ ખુશીકે સાથ હુમ, પાદશાહને જીજને જમશીદી કીયા, તમામ અબ ખાદએ મુલમુકા દઝોર રહા નાયમાના સોહજતે બેત-કલ્લુકાના યેહ તઝોર રહા, ફેર સુન્હો પાદશાહ દીવાને આમમેં રવનક અફઝા હુવા ઝોર બહોતસા ઝરોજવાલીરસે ફકાર ઝોર મોલ-તાન્નોકો સરશરાઝ કીયા, ગરઝ તમામ શહેરમેં ખુશી હુમ, ઝોર હર-કતે મુખારક આદી દી.

બયાન જલસા શાદીકા, ઉસ વતન આવારા કા
 ઈનકાર કરના, અંબુમનઆરાકો માનકા
 સમજહાના ઉસકા શરમા કે સર
 જહુકાના ફેર સામાન ખરાતકા,
 મઝા હુટના પહેલી રાતકા.

કીધર હયે તુ અએ સાકાએ ગુલ ઉઝાર,
 મેરા ગરસે દી હો ગયા ખાર ખાર.
 પીલાદે કાઠ સાગીરે લાલા રંગ,
 જવાનીકી લાએ જો દીલમેં તરંગ.
 કહે કીતને સહરા નવરદીકે રંગ,
 બલા કુછતો શાદીકા હું નગમાં સંગ.

જળ જલસાએ અએશે તરંગસે સંગડો દુરસત હુટ. એક રોઝ પાદશાહ અપને ખાસ મહેલમેં ગએલા થા, તમ અપની ખીખીસે શર માયા કે હમારેપર જએસે એવસાન ઝાર હક જને આલમકે હએ, તમામ આલમ જાગતા હએ, ઝાર ચેન્ની તમામ દુનયામેં મથકુર હએ કે જનેઆલમ નાદીદા મુખતીલાહો, સલતનત ખો ધરકે અંબુ-મનઆરામેં યહાં આયા હએ, ઝાર કીસ મરદાનગીસે ઉસ જહુ મરકો મારા, ઝાર ઉસકે શદેસે અંબુમઆરાકો છુડાયા, ઝાર ઉસકી હીમત, જુરઅત, મુરવત, ચેહ તમામ સીફતેં ખાલીકને અતા કી હએ; અમ કુશરત હએ કે જહુ સામાન શાદીકા દુરસત કર મુનઅ-કદ કરો; ખુદા જને આજ કયા હએ, કલ કયા હોગા. પાદશાહ બેગમને અરઝ કી કે જો આપકી રાઇમેં આયા ચેહી મેરા મતલબ થા પાદશાહને શરમાયા કે આજ ચેહ મુકદમા અંબુમનઆરાસે ઝાહીર કરકે જવાબ ખરાખર હાસીલ કર લો, કલસે શાદીકા સામાન દુર-સત હો.

ચેહ કહકે પાદશાહ દીવાને આમમેં આયા. અંબુમનઆરાકો માને ખુલવાયા, ઝાર દોઝાર મુબલાનીયાં જો કદીમ મહેલકીથી ઉન્હેં બી તલબ કીયા; શાહઝાદીકી જલ્લીસેંબી ચેહ મુનઝર ખેબુલાએ આઘ ઉસને પહેલે બેટીકો (અંબુમનઆરાકો) ગલેલમાયા, ખારકીયા; ફેર કહા ખારી, દુનયાકે કારખાનેમેં ચેહ રસમ હએ, કે પાદશાહકે

ધરસે હકીરતક બેરી કીસીકી માખીપ પાસ હમેશા નહી રહેતી, ઝોર ગઝેરતદારકે ધરમે લક્ષી જવાન હરવકત રેજકા નશાન હએ, ઝોર ખુદા વ રસુલકા હુકમબી યેહી હએ કે જવાનકો ખીઠા ન રખો, શાદી કરદો દુસરા ઇન ખાતોકે સીવા, એક શખ્સને તુમ્હારે વાસ્તે ધર ખાર છોડા સક્ષતનતસે હાથ ઉઠા કીસી આદતસે મુંઢ ન મોડા, છપર ખેલ ગયા કયા કયા મુસીબતે ઉઠાઇ, ઝોર વોહ બડા આલી નસખ હએ, તમામ આલમ ઉસકે ફરનપર શરેશતા હએ, તુમ જખ ઉસકો દેખોએ તખ માલુમ હોગા. અંજુમનઆરાને યેહ સુનકર સર જહુકાલીયા, રોને લગી, કહા કે યહાં સુરત શીદલકા મઝકુર કયા મુશરયા, યેહ અલ્લાહકી કુદરત હએ કે કીસીકી ખીનાયા, ખીગાડા, મગર મેરી કીસમત કમ અખત પુરી હએ કે એક મુસીબતસે છુડા દુસરી આદતમે રસાયા, હરદમકે તાને અપને બેગાનેકે સુનને પડે કે યેહ આયા, મુગહે કએદસે છુડાયા. ખુદાજાને વોહ કએાન હએ, કહાંસે આયા હએ, અપનોં મુંદસે મીયાંમીહું શાહજાદા બનખએહા હએ, આપકી લએાંડીહું જો ચાહો સો કરો, મગર જો આપ ઉસકી શીદલપર, ઝોર ઉસકી મેહનતે તકલીફપર યેહ મુદ્દમા કીયા ચાહતી હએ, તો મએં રાંઝી નહીં, અગર મઝહુરીકી ઉજરત, ખાદમતકા ઇનઆમ મંજુર હએ, તો રૂપીએ, અશરફી, જાગીર ઉસકો ઇનાયત કરો કે ઉસકા બલાઈહો, આપકા નામહો. યેહ શીકરા સુનકે વોહ બહોત લાંસી, કહા શાખાશ બચી, ઉસકી જાશીશાનીકી ખુબ કદર-દાની કી. વા કઇ વોહ બેચારા તુમારે મુલકકા; યા રૂપીએ પએ-સેકા મોહતાજ હએ ? અરી નાદાન, વોહ તો ખુદ સાહેબે તખતો તાજ હએ, ઇસ ખાતપર હમસીનોંને કહે કહે મારા, કહા ફકુર ખસ ઇનકા યેહ શહીર હએ, ઇનકે નઝદીક વોહ શાહજાદા નહી મઝ-કુર હએ. અંજુમનઆરાને જહું જલાકે કહા વોહ કુચબીહો, હમેં મઝુર નહીં, તખ વોહ દાઇ દદા, મુગલાનીયાં હાઝીસ્થા બેસી ફર-ખાન જએં વારી, માંખાપકી અદુલ્લહકીમે ખુદા વ રસુલકી ના ફર-માની હોતી હએ, તુમ્હેં ઇનકાર મુનાસીખ નહીં, ઝોર ખુદા નખ્સા-સ્તા યેહ કયા તુમારી દુશમન હએં જો રાહ ચલનેકે હવાસે કીસીકે કહે સુનેસે બે દેખે બાદે કરદેજે—આદમી રોઝખરોઝ અકસો સકર સીખતા હએ. તુમ અબીતક વોહી બચપનેકી ખાતે કરતીહો અંજુ મનઆરાને જવાબ નહીયા, સર જાતુપર રખલીયા, લેકીન વોહ જો અમીરઝાદીયાં ઉસકી હમનશીન જલીએયી જનસે ઇસખાતકે રોઝ

અમ વીરે રહેતીયે બોલી, હએહએ લેંગો તુમ્હેં કયા હુવા હએ, દુક-
હનસે સાર સાર કહવાયા ચાહતેહો, દુનયાહી શરમે હયા કયા હેઠ
મધ, ધતનાતો સમજહો બલા માખાપકા ફરમાન કીસાને ટાલાહેએ
ને ચેહ ન માનેગી.

અરજ અંગુમનઆરાકો સમજહાકર, શાદીકા સામાન સખ તથ
આર કીએ, ૪૨ પાકશાહને નજુમી, પડીત. રમ્માલોકો ખુલવાકર
નેકસાઅત દેખકર એક રોઝ મુકરર કીયા. તમામ શહેરમે ખુશી હુધ,
શાદીયાને ખજનેલમે. પાદશાહને તમામ શહેરમે ખાસો આમકો હુકમ
કીયા કે અમીરસે ફકીરતક સખ અપને કામો કાજ ખંદકરે, ઝોર
અપને ધરંમે નાય દેખે, જશન કરે—એ કાષ મોહતાજ હો વોહ
ધરકારમે રૂપીઆ પએસા ને મુરર હો લેવે, ખવાહ લીંદુ હોયા મુસ
લમાન. અલકીરસા શાદી ખડી હુમસે હુધ, જવર ઉધર અમનો ચએત
હુવા, તમામ આલમમે ખુશી હુધ, આશકો માથુક મીલે. ફેર જને-
આલમને મલેકાદે સામને તમામ ગુઝરા હુવા કીરસા સુનાયા. જને
આલમને તોતેસે જીંદર સુનકર ફરખદર ખરામ ખસ્તા હોકર આના
તોતેકા ખએક રહેમા; વઝીરઝાદેકા સદમએ ફીરાક સહેમા, ફેર તીલ
સુમકા રસજના, જાદુગરનીકા સતાના, ખાદ કીકે નકશે સુલેમાની
લેકર વહાંસે ચલેદના; ચેહ તમામ અવવલસે આખીરતક ખ્યાન કીયા.
અંગુમનઆરાને જાદુગરદે કીસ્સેપર તઅસ્સુર કીયા, મલેકાકે મઝકુપર
ખનાવચે હંસદીવા; ફેર રૂપી સુરખ ખનાધ, ઝોર મુસકરાકર અપ
નાખી તમામ ગુઝરા હુવા કીરસા જનેઆલમકો અવવલસે આખીર
તક સુનાધ, ફેર દોનોં તરમે હયા ખો હમઆગોશ હુએ.

મુઅલ્લીફ.

ચેહ હમકીનાસીએ જનાસે તાઝા હુદ કહા,
મયેસે મીલગએ સખ રંજ દર કીનાર હુવા.

હીનેસે સીના, લગસે લગ હાથ પાંચ, ખલકે જતને આઝાએ
જસમહયે સખ વસલયે રજકા હસરતમે જીંગરે સદ્દ ચાક હુવા,
દુલમન કમખખત હલાક હુવા. તકીઝાએ સીન અલ્લપનેકે દીન ઉમ
વકત દોનોં લખરાએ, ઝોર વોહ દઝેરીયાત સખ જુલે, આરામ ફર
માયે; દીલે ખેતાખને તસર્ગ પાંચ—દનેઝ આંખ નેલગીયા કે રજર

હોમ્મ દોનોં ઉઠે, હમ્મામમેં જાકે મુસલ કીયે, જો જો મહરમે રાજ,
શરીકે સોજો મુલાજીથી, રાતકી જાતોંકે પતે રમજો કીનાયામેં દેસજને
કહેકહે મારા જમ રખા ખાસા આયા શરમાકે સર બહુકાયા, મમજા
વ નાજ હર અંદાજમેં રહા—મરજ નહા પીખાસા નોશ શરમાયા.

ફેર જાનેઆલમ પાદશાહકે કુઝુરમેં આયા, ખીલઅત શતાહકી
પાયા, સલતનતકે કારોખાર શાહજાદેકી મસવીરતસે હોનેલજે. જાહ
અવથી રસમકે જોક ખાગ દરયાકે કીનારે બહોતહી તકલ્લુફકા નિજાત
અફઝા નામ પાદશાહ જાનેઆલમકે રહેનેકે લીએ ઇનાયત કીયા.
જિસ ખામે પુરબહારમેં જાનેઆલમ જોર અંજુમનઆરા હાથમે હાથ
પરચોંકા અખાડ સાથ દીનો ફુનયા ફરામોશ, હરદમ નોશા નોશ
ખા અએશો નિજાત અવકાત બસર કરને લજે, જાનેઆલમકે ન
અમાલ અપને શહેરો ચારકા, ન ખઓફ મરદશે રોઝમારકા, ન
કુછ ધ્યાન ઉસ ઝમર શીમાર, કુસ્તએ ઇતીઝાર, મલેકએ મેહેરનીમા
રકાયા અએશમેં મશગુલયા.

—❦—

મઝકુર ઉસ કુસ્તએ ફીરાકકા, યાને શાહજાદેકે
આનેકી ઉમ્મીદવાર હાના મલેકા મેહેરની-
મારકા, યોર હીકાયાતે ઝર
બુલમાસત.

કીધર હજે તુ અએ સાકીએ જે ખખર,
નકી છુદએ ગમ ઝહોંપર નઝર,
કુવા હાલ શાદીકા સમ ઇખતીતામ,
મખર મમકા કીસ્સા હજે વોહ ના તમામ.
તપશસે તડપસે તુ કરદે બહમ,
કે હીખતાફું ફેર દાસતાને અલમ;
પ્રશીસે મુબ્બકે રંજ મરશુબ હજે,
ચેહ મોનીસ હજે હમદમ બહોત ખુબ હજે.
ચેહી સાથ દેતા શબોરોઝ હજે,
ચેહ મમ આશકોંકા મમ અદોઝ હજે,

છસરોજસે શાહજાદા જાનેઆલમ મલેકા મેહેરનીમારસે જુદા
કુવાયા, કિસીરોજસે તમામ દીન શીકરમંદ રહેતીથી, ન કુછ ખાતીથી
ન પીતીથી, પુલપુલ કર લાગીર હોમઘથી, ઓર જાનેઆલમકી
જુદાઇમેં કિસમ ચેહ હાલ હોમયાયા.

કિસતાદ

યાંતક કે ઉઠાનેકા વકત અપને કરીઅ આયા,
ઈસપર મેરે ખાલીપર તુમ ઉઠકે ન આ ખચોઠે;
મચેં નામ તેરા લેલે દીનરાત જો ચીલાઈ,
ઓ સુનતેહુએ બહેરે કયુંકર ન ગલા ખચોઠે;

જો કોઈ કહેતા કે ખચેર તો હચે મલેકા ધુલી જાતીહો, કયું
જાના રંજો ગમ ખાતી હો ? તો ચેહ કહેતી—

ગમ ખાતીહું લેકીન મેરી નીયત નહીં બરતી;
કયા ગમ હચે મલેકા કે તખીઅત નહીં બરતી,

મુઅલ્લીફ.

નપુછો કુછ મેરી હાલત કે ઇસ દીલકે લગાનેસે;
પરેશાં સીનાસેઝાં મુનફેઇલ સર દર ગરેખાંહું.

અચેસી આતે દર્દઆમેઝ, વહશત અગેઝ કરતીકે સુનનેવાલો
હી ખાતી ફટતી વોહ કહેતી, નઝર ખુદાપર રખો—

હસન.

ઉસે ફજલ કરતે નહીં લગતી આર,
ન હો ઉસસે માયુસ ઉમ્મીદવાર.

સોઝ.

ફેર બહાર આતી હચે તુજહમેં અચે યુલીસ્તાં ગમ નખા,

વોહ ચલી આતી હચે ફચોગે ઇદલીખાં ગમ ન ખા.

જો કે શમ આખીર કુછ અચે શમઅ તુ ઝારી ન કર,

ફેર વોહી મહેશીલ વોહી તેરા શખીસ્તાં ગમ ન ખા.

વોહ સુનકર ચેહ કહેતી કે મચે ચીરાગે સહરી હું. યકીન હચે
કે તો સુખહો જલકર ખચમેં જહાંસે સરરીહું.

મુઅલ્લીફ.

હમારી જનકે જાનેમેં જળ અવસા રહા થેહા,
તખ ઉસકે દીલમેં આયા ધ્યાન મેરે પાસ આનેકા.

આજતક ઉસ ગદલતશઆર કરામેશકારકી ફૂલ ખખર નઆઇ
હમને ગમે જુદાઇમે મુક્ત જાન ગમાઇ—

મુઅલ્લીફ.

તપે જુદાઇમે ઇસતરૈહ અખ નઝરહું મયેં.
અબલકે મુંહસેબી ગાલીબ હયે સર્મસાર હું મયેં,
કીયા હયે રંજે જુદાને અએસા કાહોદા.
નઝરમેં ખલકકી રસ્તે ખતે ગુઆર હું મયેં.
જો તુ વોહ ગુલ હયે કે આલમકે દીલમેં હયે તેરી જા,
તુ સખકી આંખમેં ખટકા કીયા વોહ પાર હું મયેં.

યેહ માલુમથા કે જળ ચાર વડી દીન રહેતા, તખ સવાર હોકર
ઉન દરખ્તોમેં, જહાં જાનેઆલમસે મુલાકાત હુમ્મથા વહાં જાતી.
ઝોર જો જો સરીકે રંજે રાહતથી, ઝિનસે મુખાતીબહો ગમકી પાતેં
કરતી, ઝોર કબી સુખહોસે શીરતે શીરતે સામ હોજાતી, પાદીબે
નાકામ ઉસી જંગલમેં ફીર આતી, ઝોર યેહ ગઝલ ઝખાનપર લાતી—

જુરઅત

ખશીકલે મેહેર હયે ગરદીશ હયે હનકો સારે દીન,
જો તુમ ફીર આવ તો પ્યારે ફીરે હમારે દીન;
નહીં હયે તેરે મરીઝાને હીજરકા ચારા,
અખ અપની ઝીરતકે બરતેહએ યેહ ખીચારે દીન.
ખવરલ કયું કે મુંખદીલહોં હીજરકે અઇયામ,
મગર ખુદાહી યેહ ખીગડેહએ સવારે દીન.
રહેથા જળ કે હમ આગોશ મુબહસે વોહ પ્યાન,
અજળ મઝેકીથી રાતેં અજળથે પ્યારે દીન,
કખ ઉસસે હોગી મુલાકાત મએ યેહ પુખ્તુ હું,
ઝરા તુ દેખ નજુમી મેરે સતારે દીન
લગાયા રોગ જવાનીમે કયું મીયાં “ જુરઅત ”
અબી તો ખેલ તમાશકયે તુમહારે દીન.

રાતકો બહાલે બેકરાર સોતી, વોહ રાત જીસે શબે કુરકત કહે
તે હએ, બેચએનીસે પહાડ હોજતી, વોહ ગમકી મારી સખત ધન-
રાતી, ઓર ચેહ ઝમાનપર લાતી—

ઉસતાદ.

જએસા શબે અશરતકો ફલક તુને ધટાયા,
કી જદદ ન કુરકતરી સીતમગર સહર અએસી.

હએ હએ આજ ન આવાજે મુર્ગે સહર આઇ, ન મુઅઝનને
નાદાએ અલાહોં અકબર સુનાઇ, ન પવાબે ગદલતસે પાસખાન કમ-
ખખત અએકા, ઓર નીંદકી જ હોંકમે' ધડીયાલીબી ધડીયાલકા
બજના લુલ ગયા.

જુરઅત.

યે શબે વરલમે' સખ જનકે ખાને વાલે,
આજ કયા મરગએ ધડયાલ બજનેવાલે.

દીનરાત મેહેરતીગાર ગીરયાહો ઝારી કરતી, ન રાતકો ચએન
ન દીનકો આરામયા. લોગ કહેતેયે કે મલેકા અલાહકો યાદ કરો,
કબી તો દીલકો શાદ કરો, ખુદા તુમહારે મરજે જુદાઇકો જસેહતે
વરલ બદલ કરે, અખ રોજે વીસાલ, ધનાયતે શુલજલાલસે નઝદીક
હએ; તો ઉકવકત બદસરત ચેહ કહેતી—

મુઅલ્લીફ.

શબે વીસાલ જો કીસમતમે' હએ તો હોવેગી,
દુઆ કરો શબે કુરકત તો ચેહ સહર હોવે;
મરીજે હીજરકો સેહતસે અખ તો કામ નહીં,
અગરચે સુખહોકો ચેહ અચગયા તો શામ નહીં;
રખો ન યાન રખો મરહમ ઇસપે હમ સમજહે.
હમારે ઝખમે જુદાઇકો ઇલતીયામ નહીં.
કીયા જો વાદએ અખ ઉસતે દીન પહાડ ફુલા,
ચેહ દેખીયો મેરી શામત કે હોતી શામ નહીં;
વોહી ઉહાએ મુજહે જીએતે મુજહકો કલ્લ કીયા.
કે બેહેતર ઉસસે મેરે ખુદા ઇતીકામ નહીં,
ઉહાયા દાએ શુલ અરસોસ તુમને દીલપે “ સૂર ”
મએ તુમસે કહેતાયા શુલશનકો કુછ કયામ નહીં.

ઉસતાદ.

આખીર શબે વીસાલકી જા પેશ કી વોહી,
હરદીનયા અએ ફલક મુજહે જીસ રાતકા ખ્યાલ.

મઆમીલાતે જાગ તો દેખીએ, કે વહાં શાહજાદેકો ગમસે ફરાગ, કએશીયતે બકગ, ગુલઊઝાર ખમલમેં, રાકતો આરામ, વહાં મલેકા આતશે શીરાકસે જલતીયી, ગીરફતાર રંજે અલમથી, લેકીન હઈ દીલે બેકરારકા રામગાં નહીં જતા, જખ તડપ યુલયુલકે દીલમે ઝીયાદા હોતી હએ, મવસમે ગુલ આતા હએ, ઉસીતરેહ જો આશક હદસે ઝીયાદા દીલ જલાતાહો માયુક રહમ ખાતા હએ, ઇસ્ક આશકકો માયુકકી જાનકા દુશમન હએ; ઉસકા હાલ કયા કહે. યુનાંચે ચેહ નકલ ઝરયુલ મીસલ હએ, ઝોર હકીકતમેં અસલ હએ, ગઝો-રસે ઇસ નકલકો સુનકર તઅમ્મુલ કરો.

નકલ સવદાગરકી બેટીકી, અંગરેઝકા આના ફરેફતા
હોજના, આખી-કો જાન દના દોનુંકા

— ઉત્કૃષ્ટ —

હલકતમેં એક સવદાગરયા, વોહ જડા દવલતમંદયા, ઉસકી એક બેટી બહોત હસી નથી, તમામ શહેર ઉસપર આશકો ફરેફ-તાયા, મગર વોહ દીસીકે હાથ નઆઇ. ઇતેફાકે ઝમાના કોઇ અંગરેઝ લંડનસે તાજા વારીદ હુવા, વોહ અંગરેઝની બહોત ખુબ સુરત નવ જવાનયા, કઝારા એકરોઝ વોહ આફતકા મારા કુછ અસ જાખ લેને ઉસકી કોહીપર આયા, ઝોર ઉસ સવદાગરકી બેટીકો દેખા, દેખતેહી ઇસ્ક ગલેકા હાર હુવા, અકલા હોશ ગમા દીયા, દીલસે હાથ ધો જાનકો રો બએહા; અસજાખ ખરીદને ગયાયા, સવદા મોલ લીયા ઉસને મુશતરી સમજહ મીઝાને મોહબતમેં તે લ લીયા; હાથ પાંવને સત, દીલને હીમ્મત હારી. જખ ઝોર કુછ તદખીરે ન આઇ, તો ખરીદી ફરોખતકે હીલેમેં આમદો રસ્ત બહાઇ; ફેર તો ચેહ હાલ હુવા.

જુરઆત.

દાનમેં સવ સવ ખાર અખ હમ ઉનકે ધર જાને લએ,

મુંહ પુપાને વોહ લએ હમ ઉનપે મરજાને લએ.

ઇસ્ક પુપતા નહીં, મશકુરહએ, ઇસ મુકદમેમેં ઇનસાન મજશુર હએ

મીર.

ધરક બે પરદા જળ રાના હુવા,
મુઝારખ કદખુદાઇ ખાના હુવા.

જળ એહ અમારે મુદરલીલ સવદાગરને સુતા, તમામ શહેરમે
ઝીલ્લતો, રસવાઇ હુધ. સવદાગરને પહેલ દોનાકો નસીહત કો, ફર
હસ અંગરેઝકો આના બંદ કોયા, ઇશર શાલમ મરકને બહક કર
સાહેબકો સલામત નરખા—

મીર.

ખીસતરે ખાકપર ગીરા એહ ઝાર.
દદકા ધર હુવા દીલે ખામાર.
ખાતીર અશગાર ખાર ખાર ધ,
ખાં તમન્નાકશે નીગાર હુધ.
દીલ ન સમજહા ઓર ધજતીરાખ કોયા,
શઓકને કાનકો ખરાખ કોયા;
રફતા રફતા હુએ સુખન નાલે,
લગે ઉડને જગરકે પર કાલે.

યહાંતક તપે મુદાજરત, ઓર હઈ મુદારેકતસે દાલ હુવા, કે
સાહેબ મહાદુરકો ઉડને ચઢનેકો નાકાત નરહી, લેનેકે દેને પડગએ—

ઉસતાફ.

મરઝ એહ શએલ પડા હએ તપે જુદાઇસે,
કે પીઠ લગમઇ ચારોંકો ચાર પાઇસે.

જે જે ઉસકે દોસ્ત, ઓર મુદખત વાલેયે બહોતસી નસીહત
કરને લએ, અવરતોંકો બેવફાઇ, યુનોકો સંગરીલા, માયુકોંકો કળખ
છાઇ બહોત તરેહસે સમજહાઇ, મગર ખાતીરમે ન આઇ. એક
દોસ્તદાર ઉસકા ગમખવારયા, કહેને લગા કે કયું તુ જે મરનેકે કરીખ
હુવા હએ, ઇસકા કયા ખઇસ હએ ઝાલીમ એહ કયા કરતા હએ;
ઇસકા અંજામ ઝીલ્લત હએ—એહ ખવાલે મહાલ અપને દીલસે
નીકાલ, અપની નવજવાની હલાકતમે નડાંલ તુને મુ'જસદનેકે બેટેકી
હીકામત નહીં સુની કે ઉસપર કયા મુઝરી. આખીરકાર કયા હુવા ?
ઉસ સાહેબને કહા કયું કર.

दीक्षायत "मञ्जुसटनके भेटेको, पछेदा होना भेटेका सररकी कञ्जेशियत
जहाजकी तयाही, शाहजहानकी भीवना, ईर धुधारीकत,
मञ्जुसटनका साथ जना.

—:०:—

वेह भोवा छसी शहरमे' ओक शम्भुसा, उसका "मञ्जुसटन"
नाम, नेहायत दवलत भ'द साहेभेभ'मो रजव, तीज्जरतमे नामवर
हरवक्त सवसव जहाज ओक ओकपार तीज्जरतको जताथा. नसीम
उसका अजेसाथा के अगर महीको छीता तो सेना होजता. सीवा
रज'दके ओर कोछ बीजका प्याहीशम'द नथा, शम्भोरोज उसका
भीयालथा—मुदाम इरदतमे' येह मलावथ के पुश हीसमतोंकी दुआ
जलद कुमुलत होनी ह'म तमन्नाओ दीव हुसुल होती हुओ. प'य-
हतर अरसके सीनमे' अवाहने ओक भेटा पनायत कीया. वेह लडका
जहोतही छसीन गुमसुरतथा. मञ्जुसटनने उसकी परवीश आयुभी
की. जय वेह लडका पारा अरसका हुवा, तय तमाम हुनरमे'
कामील हुवा—यवधवे' अरस आपसे' सहरकी छज्जत याही, के तीज्ज
रतमे' कोछ दहीका जाकी न रहेजओ. मञ्जुसटनने कहा; अपनाभी
येही धरादाथा, मगर येउे दीन सगर करना याहीओ? उसने कहा
हुअुर आप ज'दइहो आप ज'दइरहे', रीदवीको सहरको जानेकी छज्ज
जत हेवे. आप्पीर मञ्जुसटनने दस पारा जहाज मावो भता, प'यश
भीस रशीक दीयानतदार हमराह कर र'पसत कीया. जहाज ओकतरह
रवाना हुओ. दो महीनेके बाद सय जहाज, मावो भता हुअ'कर तयाह
होमओ. मञ्जुसटनके भेटेकाभी जहाज हुआ. तमाम उसके हम राहीबी
हुअ'गओ—मञ्जुसटनका भेटा इकत ओह तपतेपर हुअता उखलता
भेह यवा जीदगी जाकीथा; तो सातवे' दीन तपता कीनारेपरवमा.
उसका गजसे जे दीककत हुअ, तपतेसे उतरा ओर घांसकी रस्सी
पना वेह तपता प'धरसे अटका दीया ईर आप आभोदानेकी तवा
शमे' रवाना हुवा, वेही इर गयाथा के शहर दीयाछदीया, आहीस्ता
आहीस्ता ज'दइता छेता शहरमे' हापील हुवा—वहां अजययम तमाही
देया के हुकान हरैक पुही, अशरकी र'पीओका ईर, असमान सय
तरेहका भवजुद, मगर आदमीका पता नही, ओक आदमीभी वहां
नजर नही पडा! उससे सापीत हुवा के अरसेसे येह मात्रारे' अजय
आदमीसे जाही हुओ शहरका तारीस हुओ न वाली हुओ, रीरता
हीरता कील्लेमे' आया, देया के ओक आगे सर सज्ज; पुर भेवा,

ખીચમે' ઉસ ખીચમે' ઉસ બાગકે એક બહોત ઉમદા બંગલા હએ, ઝોર ઉસમે' બહોતહી નશીસ પરદે પડે હએ' યેહ પરદા ઉઠાકર બંગલેમે' આયા, તો કયા દેખતા હએ કે એક પલંગ જવાહીરનીગાર ખીજાયા હએ, ઉસપર કોઇ મુરદેકેમાનીદ દુપટા નાને, ન કોઇ પાયતે ન સીરાને પડા હએ. ઉસને દુપટા સરકાયા, તો અવરતને ચઝોંકકર સર ઉઠાયા ઇસેકી મુરત દેખકર ઉસ અવરતને કહા;—અએ અઝીઝ, અપની જવાનીપર રદમ કર. કે યેહ મકાન નહી, ફનાકી જાએ હએ; તુ ન આશના હએ—ઇસકે દરગુઝરકર, નહીતો આરતકા મુખતીલા હોગા ખુદા જાને એક દમમે' કયા હોગા. ઇસને કહા અએસા માજરા કયા હએ, બયાન તો કર ? અવરતને કહા કે તુ પહેલે અપને આંતેકા હાલ સુના કે તું કયુંકર આ ફેસા ? ઇસને કહા સાત દીનસે ભુખા ખ્યાસાહું, જે કુછ ખાઈ તો તમામ અહેવાલે પરેશાં સુનાઈ. અપના બોલીં મુરતકે બાદ ખાતેકા નામ તરે મુંહમે' સુના હએ, સો ખાના યહાં કહાં હએ, સીવાએ ગમ ખાતેકે. ઝોર પાની સીવા અસ્કે બહાનેકે આંસુ પીનેકા નામ હએ, મગર કયા ફેં ખઝોર ખાંદ રોઝ દીન બરતીહું. ન ખાના ચીંતતા હએ ન પાની મીલતા હએ, હર શય જાકની રહેતી હએ.

જુરઅત.

યેહ ગલત કહેતે હએ' બેઆબો ખુરશ જતે હએ,
લખ્તે દીલ ખાતેહએ' ઝોર ખુતે જગર પાતેહએ.

તુ ઇસ બાગમે' જા, ઇસ મેવેપર રગમત હો ખા. મજસૂનકે બેટને જાકે મેવા ખાયા, નહેરસે પાની પીયા, થોડી ફરદત હુઝ. ફેર અવરતકે પાસ આકર હજબો નસમ અપના, ઝોર બાઇસે સફર, જહાઝકી તપાહી, મુફરસીલ દરગુઝીસ્ત સુનાઇ; ફેર કિત્તા માજરા પુછા ? વોહ બોલી અએ શખ્સ, ઇસ શહેર જે ચીરાઝકી મએ શાહઝાદીહું, બાપ મેરા ઇસ મુલકકા વાલીથા, મુજહકો સીવાએ સએરો શીકર કીસી કામસે સરોકાર નથા. એકરોઝ લએ દરયા તમાશા દેખતે બઝેડીથા. ચકાચક એક સાંપ પએદા હુવા, ઝોર મેરી તરફ બઢા; મએને તીર મારા. માલુમ નહીં લમા યા ખતા કરગયા; ફેર જે દેખા તો અઝહાએ મુહોબ બઝીકલે અજબ દવડા ચલા આતા હએ ! મએ તો દઝોડ ઘોડેપર ચડકર ભાગી, જે જે ઘોડેકે સાંથથે

ઉઠેડો અઝઢેને કાટ કાટકર મુરડે ઝમીનપર ગીરાદીએ, કહાંતક બયાન કરે સાદીનાંને શહેર મએ પાશાહ ઇનસાનને હએવાનતકકોઈ ન બયા, ફક્ત મએ સખે જન બાકી હું, ઓર ચેહ સોહબત હએ કે શામકે વકત વેહ સાંપ ઇસ બંગલેકે નીચે આકર ખએઠતા હએ; દો થડીકે બાદ ગાયબ હોગતતા હએ ! મુજહપર જબ બુબ પ્યાસકા ગલખા હોતા હએ. ઇસી ખાગસે મેવા ખા, પાની પી લેતીહું, ઇસ ખરાબીસે છતીહું કોઇ ગમખવાર સીવા ખુદાકે નથા, આજ તુજહે દેખા; ખએદે ખુબ આયા, આગાહ કરદીયા. મજસદનકે બેટેને કહા ખાતીર પરેશાં જમા રખ, અગર રઝમે ઇલાહી શકે હાલ હએ, તો ઇસ આશતસે જલદ ન જત હોગએગી. ચે કહેકર જહાં સાંપકે બએઠનેકા નશાનથા વહાં ગહા ખોદા, દીલ્લેસે ખાસ્ત લાકર ઉસમે ખીજાઇ ફેર ઘાંસ હરી ઉસપર જમાઇ શાહઝાદીને કહા અખ વેહ અઝઢતા આતાહી હોગા, મજસદનકા બેટા એક જામે છુપકર બએઠ રહા. કે યકાયક વેહ સાંપ આયા, ઓર અપની જમાપર આ બએઠા; ચેદતો તાકમે થા પથ્થરસે આગ નીકાલ ઉસ ખાસ્તમે ડાલદી. રવરન એક ધમાકા પયેદા હુવા વેહ ટુકડા ઝમીનકા સાંપ સમેત આસમાનપર પહોંચા. દોનોંને શુકરજી સીજદા અદા કીયા, આહમ બે ગમ વ બેશીકર રહેને લગે. સાત ખરસતક દોનું સાથ રહે; ઉસ અરસેમે દો લડકેબી પએદા હુએ. એક દીન રંજે તનહા ઇકી શાહઝાદીને શીકાયત ફી કે અડેલે તખીઅત નહીં લગતી, કોઇ તરકીબ એએસી નીકાલો કે ફેર ચેહ શહેર આખાદહો; ખાતીરે ગમગીં શાહ હો, વેહ બોલા કે અગર વતન જઈ, ઓર મેરે બાપ મજસદનકો યહાં લાજી, તો ચેહ અસ્તી બસે. અવરતને કહા, અડેલી મએ કયું-કર રહુંગી મએબી સાથ ચલુંગી.

આખીરશ એક એક લડકા દોનોં ગોદમે લેકર ચલ નીકલે કઝારા વહાં પહોંચે, જહાં તખતા બંધાયા. ખીયાલમે ઇન દોનોંકે આયા કે ઉસીપર સવાર હો, ખોલદો, કહીં તો જ નીકલોગે ? ચેહ સોચકર દોનોં સવાર હુએ; વેહ તખતા ખોલને લગા, ફેર શાહઝાદી બોલી, માલો અસખાબ તો ઇસકદર હયે કે બયાન કર નહીં સકતી, મગર એક નારયલ અકસીરસે બરા હએ, દબલત લાઇ તેહા હએ; અગર તુ ઇનજત દે તો ઉસે લેઆઈ ! મજસદનકે બેટેને કહા, બાબા લેઆ ? વેહ તખતા કુજ ખુલા કુજ બંધા ચુંહી રહા; શાહઝાદી લડકા

ઝોદીમેં લેકર ઉતરી. ઉસકે ઉતરતેહી અએસી ઝોરસે હવા ચલી. કેર સ્તી હુટ ગઇ, તખ્તા પહેચલા; હરચંદ ઇસને હાથ પાંચ મારે, હાસીલ ન હુવા કીનારેપર સાહજાદી બહાલે ખરાબ, દરયામે વોહ બાદીલે કે બાબ બહે નીકલા. દીલસે કહેતાથા દેખીએ મરઝી ખુદાકી. ઇસી સોચમેં થા કે એક જહાઝ નમુદાર હુવા, અહેલે જહાઝને જો દેખા, કે તખ્તેપર કોઇ જવાન જોદમેં લડકા નાદાન લીએ બહા જતા હયે ! રહમ કીયા, ઝોર જહાઝકો ઝિસ તરફ ચલાયા; ફેર મજસૂનકે બેટે કો ઉસ લડકે સમેત અપને જહાઝપર લીયા, ઇતે-ફાકે ઝમાના જહાઝ કો માલીક મજસૂનકો દોસ્તથા ઉસકો પહેચાના, ઝોર બહોત તાઝીમે તકરીમસે પેશ આયા. ખરસ રોઝમેં જહાઝ કલકતેમેં દાખીલ હુવા. જહાઝકા હાકીમ મજસૂનકી મુલાકાતકો આયા, બીજો બેટેકો આપસે મીલાયા—ચહાં જીસ દીનસે જહાઝકી તબાહી મજસૂનને સુન પાઝીથી, ગમે અલમમેં ફુગયાથા; ખારે બેટેકો દેખકર સીજદા શુકરકા અદા કીયા, ઝોર ખાતેં ઉસસે કરને લમા ઉસને કહા બંદા પરવર, ખચેર હયે; ફુનયા ઇસીકા નામ હયે થોડે દીનકેબાદ મજસૂનને બેટેસે સફરકી હકીકત પુછી; ઉસને શુરસે આખીરતક સખ ચરગુઝીસ્ત ખવાન કી ફેર બેટેને કહા, મુના-સીખ ચેહ હયે કે જલ્દ ચલીએ ? અએસા મુલક માલા માલ ચેહ દવલત લાઝચાલ હાથસે જાને નહીજીએ મજસૂનને કહા ખચેર હયે, ચેહબી એક ફસાના થા; જો મંચેને સુના, ઝોર ખવાખથા જો પુને દેખા. બેટેને કહા, આ પસા અકલમંદ અએસી ખાત કહે તો નેહા ચત બહદ હયે ફુનયામે તીન ચીઝ બહોત બડી હયે:—ઝર, ઝમીન, ઝન; ચેહ સામાન જખ જમા હયે. અગર આપ ન જાએઝે, રીદવી તનહા જાએમા. મજસૂનને કહા, અફસોસ ! ! હમ પુજહે દાના જનતેથે મગર તેરી અકલમંદી હમને ખુબ દેખી; કોઇ નાદાનસે નાદા નબી હો, તો અવરતકી ખાતકા ધ્યાન નહી કરતા. ચેહ ખાતેં જખ તકથી; જો તુંમ ઝોર વોહ બાહમ થે; અબ ખચેરીચત હયે, હર-ચંદ મજસૂનને સમજહાયા, મગર વોહ ન સમજહા. આખીર ના-ચાર હો, મજસૂનને કહા, તુંમ જખતક ઝીલત ન ઉઠાએઝે, તખ તક ઇસ હરકતે બેજસે પીછે નશીરોઝે.

ગરઝ ઉસી દીન સફરકા સામાન તખઆર કીયા; બહોતસે જહાઝ મએ અસખાબ ઝોર ચંદ આદમી ખુશ તદખીર સાથ લીએ

વહાંસે રવાના હુએ. ચંદ રોઝમે વોહ જઝીરા મીલા, જહાઝોંકો લંમર હુવા; મજસૂનકા બેટા કીનારે પર ઉતરા. મગર જહાં વીરાનાથા, વહાં ખસ્તી દેખી; તઅજ્જુખ હુવા, સમજહા કે મએ બુલગયા. કીસીસે પુછા ઉસ શહેરકા નામ કયા હએ ? વાલી મુઠક કએનસા હએ વોહ બોલા, મુદતસે યેહ મુઠક અસખખ આશતે આસમાની ઉખડ હે ગયા થા; તમામ રખઅતો સીપાહ, બલકે ઇસ શહેરકા પાદશાહબી ન બચાથા, રકત પાદશાહકી બેટી ખાકીથી; અખ ખરસ દીનસે ઉસને શવહર કીયા હએ. શહેર નએસર આપાદ હુવા હએ. મજસૂનકે યેહ માજરા સુનકર બેટેસે કહા, ખુશ તો બહોત હએ હોએ ? સીધે શીર ચલો ? ઉસને કહા, ઇતની તકલીફ સરરહી ઉકાઇ, ઉસકી સુરતબી નઝર ન આઇ; દો ખાતે કરલું તો ફેર ચલું. મજસૂનકે વહા યેહ મુસીબત કુછ નથી; જે ખાત કરનેમે ઇજા ઉઠેગી. વોહ ખાપજા કહેના ન ખાનકર ઉન્ની લોગેસે ફેર પુછા, કે શાહઝાદી કની જવાનબો હોતી હએ ! ! વોહ બોલે શાહઝાદી રોઝ સએરકે લીએ વોડેક સવાર હોતર ગતી હએ. ગરઝ કે સવારીકા વક્ત સમાપ્ત કર; લડકો લાખ પકડકે સરે રાહ ખડા હુવા; કે શાહઝાદીસો આ પહેની, યેહ મુઠકાકે હમને વાદા વશ કરક લાઝીર હએ હએ. એવે જગતના રઝમે ઇલાહીસે સલામત મવજુદ હએ; કયા ઇસ્તફર દેતા હએ ? ઉસને જયેના કોઇ અજનબીકા કોઇ દેખતા હએ, મુલાહીજા કીયા, મગર જાખખ કુછ નહીયા ચલી ગમ. યેહ મજસૂનકા બેટા નાચાર પરકો શીરા, મજસૂનકે હાથ પુછા, બોલા, મુલાહીજાત ન હું; કલ ફેર જઈગા. ઉસને કહા મુખ્હોકા જના રોઝ આલમ, શામ ગમ દીખાએગા. બહોત પચતાએગા. ઉસને દુસરે રોઝ બેટેકો સીખાયા કે જખ સવારી નઝદીક આઇ, ચકાયક ઘોડેસે લીપટ જના, એર યેહ કહેના કે, દુનયાકા લહુ સુફીદ હોગયા ? માંકીબી મયા લડકેપર નહીં રહો; હનસે તુમને કુછ ખાતબી નહી, બલકે પહેજાવતે નહી. ઇસદમ સવારી નઝદીક આઇ યેહ તો બહોત જલા થા, એર સમજહા ચુકાથા; કે બેલ ખીગડ ગયા ફેર મજસૂનકે બેટેને કહા, શાહઝાદી ઝરા ઘોડકી લગામ તો રોઝો ? વોહ ખુદ તો રહીથી, લગામબી રકમઇ. મજસૂનકે બેટેને યેહ ગઝલ પઢી.

મુઅલ્લીફ.

યાદે અમ્યામ કે નશરતથી ઝમાનેસે તુજહે,
 હોતી વહેશતથી બહોત મએરકે આનેસે તુજહે.
 ખચોદ આતાથા કહી આનેસે જનનેસે તુજહે,
 મદરથા યાદે ખચરથી ન ખદાનેસે તુજહે;
 બેધડક મએરસે ખાતોંકા કબી તએર નથા,
 હમીં હમ થે તેરી સોદખતમેં કામ એર નથા.
 કમી ચોડીકા ખચરથી નથા કંધીકા ખીયાલ,
 ખારહા ફલજહેદી રહેતથે સરકે ખાલ.
 પાનકે લાખેસે એર મીરસીસે હોતાથા મલાલ;
 મુજહકો અમસોમ થેહ આતા હએ કે મુઝરા નહી સાલ.
 અએસી કયા ખાત તેરે દીલમે સમાઈ જાઝીમ,
 દરખતન સગ વોહ રહેા રમમ જુલાઈ જાઝીમ;
 ખચોદના મનેમેં હરદન તુજહે તનહા અએસે.
 તુજહકો લગચલતી કબી હમને નરેખા અએસે,
 અપ તો દહીમે કીયા જેદ મઝમ તુને કીયા;
 ખુલ ગયા સગપે તેરા બેઃ મઝમ તુને કીયા
 શુકર સદ શુન્દર હુક જલ્લ રેહાઈ તુજહસે,
 અપતો હસી મુકદર હયે સફાઈ મુજમે,
 વજે અપની નહીં કયા કોઈએ ખરાઈ તુજમે.
 ન તીલે પર જે દહે સારી ખુદાઈ તુજમે;
 ખખદા મીલનેસે હમ હાથ તેરે થો ખચોડે,
 ખુશ રહેા તુમકે તુમે ખોલકે દીલસે મએડે;
 અપ કસમ ખાતાહુ તો દીલન લવાવુંગા કબી
 જલ્લતો રંજન હસમન્દ હડાઈગા કબી;
 મર તરેહદારબો હસ દહેરમેં પાઈગા કબી,
 રખત તો કયા હએ ન મએ પાસ ખીદાઈગા કબી;
 મવસમ અપ દીલકે લગાતેહીકા જના નરહા,
 રખત કયા ખાક કરે હમ વોહ ઝમાના નરહા.
 ખરઝમાં યારોંકે થેહ ઝીકર રહેગા હરયાન;
 જો દે અમુશકથા મગર થા થેહ બહા મએરતદાર.
 દખ બંદવઝે કીયા દેખીએ અએસા ધનકાર;

સર પટક મરગએ સખ પર ન મીલા વોહ ઝીનહાર.
કરે માથુક કીસીસે તો હગા અએસા કરે,
કુચ કરે ખાતકી આજક તો બલા અએસી કરે.
ચેહ સુનકર વોહ શરમીંદા કુધ, ફેર લડકા ધોડેસે લીપટ મયા.

ચેહ બેચારા નાદાન ઉન ખાતોંકાં બેદ મુતલક ન સમજહા, જો કુછ
આપને સીખાયાથા કહેને લગા. જખ કહેચુકા, શાહઝાદીને તપંચા
ખીંચ લડકેપર મારા, તપંચા લગતેહી વોહ લડકા ધમસે ગીરપડા,
ઝોર ખતમ હોગયા, ફેર લગામ હઠા ચલ નીકલી. મજસૂદનકે
બેટેને બહોત ખાક ઉડામ, બેટેકી લાશ આપકો દીખામ. ઉસને કહા,
કયું જો હમને કહાથા વોહી આજે આયા ? વોહ બદ નસીબ બોલા,
સુખહો ખતમ હએ જો હોનાહએ વોહ હોનએગા. મજસૂદનને કહા
તુબી અપના હાલ અએસાહી બનાએગા. જખ સુખડો હોનેહી મજ-
સૂદનકા બેટા ચલા, તખ મજસૂદનકા જી નરહે સકા, સાથ ફુવા.
જસદમ શાહઝાદીકી સવારી પાસ આમ, મજસૂદનકે બેટેને યકદમ
લગામ પકડી, હનોઝ જમાન ન હીલાયથી, શાહઝાદીને કહા, અએ
મજસૂદન હમને સુનાથા કે તુ મર્દે જહાંદીદા, તબરૂખા રસીદા હએ,
ધસ પીરાનાસાલીમેં તુજહપર હઝાર મુસીબતે, ઝોર તમાશે ગુઝરે
હોજે કુછ અલમો રંજકા મઝા, યા ફરહતો ખુશીકા નસા પાકી હએ.
અએ નાદાંન દુનયામેં કીસ ખાતકો યાદ કીજે, મમ કીસીસે કહીએ,
દીલ શાદ કીજે, અગર અકલ રસા યા કુછ ફદમો ઝકા હો તો
દુનયામે કાફી હએ. ગુઝરી કુછ ખાતકા કયા.

મુસહફી.

અએ મુસહફી મએ રેણી કયા પીછલી સોહબતોંકા,
બનબનકે ખેલ અએસે લાખોં બીગડગએ હએ.

ચેહ કહેકર ધોડા ચમકાયા, ઝોર વહાંસે આજેકો ચલી મજસૂ-
દનને બેટેકો સલામ કીયા, ઝોર ન કુછ કલામ કીયા, વોહબી ગુતહા
ઝખમે પએદા કીયા ફુવા ખુદે આપકા બેટાથા, મહજુબ અપને
વતનકે હીરા—પર જીતેજી અપને આપસે ન મીલા. ફેર હસ અંમ-
રેઝને કહા, મતલબ ધસ હીકાયતસે ચેહ હએ કે આદમી વોહ ખાત
ન કરે; જસકા કુસુલ મીલતો, ખ્વારી હો. કહો અખ કયા કહેતેહો ?
ચેહ કીરસા સુનકર વોહ ફરહાદે બેસીતું ધસકે શીરી જમાનસે કહેને
લગા:—

ઉસતાદ.

કપતલક જીભગા મએ મએત એકદીન આની હએ,
હીનરમે જે આળવે અએન મેહેરઆની હએ.

સલ જલસા સર પટકર ઉં ખડા હોકર કહા:—જળ યેદ
જન ગંબાએગા, તળ જહગડા જએગા. આખીરકા રજળ ઉસકા ચેદ
હાલ હુવા, તળ દોસ્તોકો ચીઠીયાં લીખકર જમા કરકે કહા:—કલ
હનારા ઇસ મુકામસે કુચ હએ, અગર હમારી વસીયત બળલાએગે,
તો દુનયામેં નામ, હશરકો બખએર અંજમ હોગા. સખને કુચલ
કીયા. ઉસને કહા:—આદ ઇતેકાલે રહ હમારા જનાઝા તકલુફકા
જનાકર સંદુકમેં ધર, બાજે બળતે હમારે માથુકકી કોડી જે ફર-
યાકે કીનારે હએ. ઉસકે નીચેસે લેજના, એર દીલમેં ચેહથા—

ઉસતાદ.

સાથ વોહ મેરે જનાઝેકે લહવતકે આએ,
અએ અબલ તેરા કદમ મુજહકો મુખારક હોવે.

ગરઝ કે રાતકો ઉસ મરીઝે કુરકતકા ઇતેકાલ હુવા, યાને ગુઝ-
રગયા, સુખડોકો ચેહ બખર આમ હુઈ કે સવદાગર બચ્ચકે આશકે
મહેરમ નાકામકા કામ તમામ હુવા. હોતે હોતે સવદાગરકો, એર
ઉસ માહબએકરકો ચેહ હાલ માલુમ હુવા, કે ગઝએ મોહબબતસે
હાલે તગઇયુર હુવા, મગર ઝખબતસે કામ લીયા, દીલે બેકરારકો
શામ લીયા. સખ અંગરેઝ જગા હો બનદ પરેશાની. વસીયત બળ-
લાએ. જનાઝા દુસ્ત કર, સંદુકમેં ઉમકી લાશકો કાલ, લીયાસ
સખને સીયાહ કીયા રોતેહુએ, ગુલ મચાતે, બાજે બળતે ચલે અબળ
તમાશાયા, હઝારોં અવરતેં એર આદમી, ખાસો આમ કીનારે કીનારે
ઝીરયાં ચલા, આતાયા. જસને સંદુકકી તરફ દેખા, તો ફરયાદ મચા
તાયા. ગરઝ ઉસી સુરતસે જનાઝા ઉસકી કોડી તલે આવા, એર
સંદુકસે ઉસ ઝીંદ એ બવીદને બખાવાએ ખુલંદ સુનાયા.

ઉસતાદ.

અએ શલક આખરી ફેરા હએ ન હો વુજહસે ગર એર,
ઉસકે કુચેમેં જનાઝા મેરા સંગીનતો હો.

ઉશ્વવક્ત વોહ મહેપારા કશીશે દીલ, ઝોર તપશે મુતસીલસે
આગાહ હો, દીવાનાવાર કોઠીપર ચડી, ઝોર ખેતાખાના પુછા કે ચેહ
લાશ કીશકી હએ ? વોહ બોલે ચેહ કુસ્તા તુમહાસહી હએ, રંજ
મુકારેકતને આપકી ઇસી બેઅબલકો મારા હએ; અશસોશ ! !
ઉશ્વ બેકશને તુમહારે શીરાકમેં જન દી, ઝોર તુમકો મુતલક ખબર
નહીં હુઠ, ઝોર કીશી શખશને ઉમદન ઉસે સુનાકર ચેહ શઝેર પદા-

જુરઅત.

સુકર જનકા દાતીલને નીરાલા ઢખ નીકાલા હએ,
સમોસે પુછતા હએ કીશને ઇશકો મારડાલા હએ;

મેહ સુનતેહી નઅરએ જાંસોઝ, આહે દીલદોઝ, શીનએ મીર
યાંસે ખીંચકર કુદપડી. ઇશકકા મશાના દેખીએ, ઉશ્વ મુરદેહી અંદ-
કપર મીર દુકડે દુકડે મીશલે જીગર આશકઝાર હો મરગદ. દેખને-
વાલે થરરા ગએ, શઝેરમેં ચેહ ચરચા ધરધર હવા, મંઝીતોં ચેહ
ખબર પહોંચી, તો ઉશ્વકે માંખાપને મહોતશી ખાક શરપર ઉડાદોનોં-
કા મદકુન કીએ—ઇશ્વ ઇશ્વ શીતનેઅ ગેઝને કયા કયા નહીં કીયા.

મીર તકી.

હઝેરતે કાર ઇશ્વકસે મરદુમ,
શીકલે તસવીર આપએયે ગુમ,
કામમે આપને ઇશ્વ પક્કા હએ,
તાં ચેહ નચરંગ સાઝ પક્કા હએ.
જીકો હો ઇલતેફાક ઉસકે નસીબ,
હએ વોહ મેહમાન ચંદરોઝ ગરીબ.
અએસી તકરીબ ધુલેલાતા હએ,
કે વોહ નાચાર જીસે જાતા હએ.
કએાન મહેશમે વરલ યાંસે ગયા,
કે ન ચાર ઉસકા ઇસ જહાંસે ગયા.

ફેર મહાંસે મઝકુર મેહેરનીઆરકી મુસીબતકા લીખતા હએ, કે
આખીરકારજી મલેદએ મેહેરનીઆરકાલંગ હવા, તપે દુરીસેયેહદંગહવા.

ઉસતાદ.

લગે ઝમીનપે અબ સબ ઉતારને હમકો,
 થેહ દીન દીખાએ તેરે ઈતીઝારને હમકો;
 શીરાફને તેરે ખીન મઝોત હમકો મારા હએ,
 તડપ તડપકે દીલે એકરારને હમકો.
 જબ અપના આહ દમે નઝબ કંઠ ખએદગયા,
 તુમ આએ ખાલીપે ઉસદમ પુકારને હમકો.

મુઝહોસે શામતક ઇસી શીકરમે ટકટકી લગાએ ખએદતી, ઓર
 હરદમ થેહ અબ્બયબ ઝખાનપર લાતી.

ઉસતાદ.

ઝેખસકે રહેતાહએ આનેકા ઉસકે દયાન લગા.
 સદાએ દરપે હએ દરપરદા અપના કાન લગા;
 હઝાર ખવાર હુએ દુગહસે ઈદલીખ યહાં,
 થેહ એકબાત ચમન હએ ન આશયાન લગા.

આખીર કસરતે ઇતીઝારસે નઝર કમી કરનેલગી, ઓર બને-
 ઝાર તકાનને દીલે એકારકે ખરહમી કરનેલગી; થેહ નવખત હુમ.

ગમે દીન ટકટકાકે ખાંચનેકે,
 તુમ અબ્બયબ રહે દીહએ દોલ પહેર ખંદ.

એકરોઝ બનેઆલમના મલેકએ મેહેરનીગારકી યાદ આઈ. ઓર
 ઉસકી મુહબ્બતને બનેઆલમકે દીલકો એચએન ડીયા. ખાયાલ
 આયા, કે ખુદાજીને તલમએ કુરકાતસે ઉસકા કયા હાલ હોગા. દીલને
 કહા છતાં વચાલ હોગા; ધખરાકર અએશે અચરત સબ લુલા,
 ઓર અંઘુમનઆરાસે કહા, કે અબ ઝીયાદા યહાં રહેનેકી મુજહમે
 તાકત નહી હએ; જુદાન વતનવાસોંકી ઓર દોસ્તોંકી યાદ આતી
 હએ, આજ પાદશાહસે રખસત માંગુંગા. અંઘુમનઆરા દર હાલ
 હસકી દરમાં. ખરદારથી, ઓર ઉસકે હરેક કામમે રાઝીથી આપનેલી
 કહા, મુજહેલી તમન્નાએ સએર, કોહો ખીયાયાંન હએ. શાહઝાદા
 મામુલકે મવાશીક પાદશાહકે દરખારમે હાઝીર હુવા, ઓર પાદશાહસે
 રખસતકા હુકમ માંગા. પાદશાહ પહોત આઝુરદા, ઓર ગમનાક હો,
 કહેને લગા: અએ શાહઝાદે તુને થેહ કયા કહા ? જો કલેજ મુંઢકો

આનેલગા. તેરી જુદાઈ હમે મંજુર નહીં, અગર સચ્ચેરકી ખવાહીક
હમે, ખજાના મવજુદ હમે લે ? રજોજી ઓર ફરમાં ખરદાર સખ
હાઝીર હમે; જે ચાહીએ જખ કુછ તથઆર હમે, જાનેઆલમને
હાથ ખાંધકર અરજ કી, અમે સહેરચાર, ખાવીકાર, ખરસ દીનમે
હુઝુરકો પુજહ ગમગીનસે યેહ મુહબ્બત હુઝ, કે માલો મુલક, ઓર
પાદશાહત, ખલકે જાન તક દરેમ નહીં, મગર હુઝુર ઇજાઝત ફેવે,
તો મએ અપને માંખાપ ઓર ખેશ અકારીખસે મીલું, કહું કે બહોત
દીન હુએ ધર છોડા. ઉન્હે મેરે મરને જીનેકા હાલ માલુમ નહી;
હનકે સદમેકો ગઓર કીજીએ, ઓર મુજહે કાસી તઓર રખસત
દીજીએ, આદમીયતસે બંધ હમે, કે આપ અએશો નીશ્ચાત કરે,
માંખાપકો રંજે મુસીબતમે છોડે ઇમ્મીદવારહું કે હુઝુર ઇસ કામમે
ફેર નકરે અગર હયાત બાકીહમે; ફેર આ મીલુંગા નહીં તો ઇસ
શીકરમે ઘટ ઘટકર મરુંગા, દીન ખરબાદ હોગા ખલકત તનપરવર,
રાહત તલબ કહેગી. પાદશાહ સમજહા, યેહ અખ ન રહેગા; આંસુ
આંખોમે બરકર કહા, ખએર બાબા મરઝી જુદાકી, મગર સશરકા
સામાન તથઆર કરનેકો ચાલીસ દીનકી મોહલત ચાહીએ, જાનેઆ
લમને યેહ બાત કુખુલ કી. યેહ તો રખસત હોકર ધર આયા,
ખખરદારોને ઇસ હાલકા ખાસોઆમમે ચરચામચાયા હોતેહોતે તમામ
ખએસે લેકર બુઢેતક યેહ ખખર માલુમ હોગા.

જાનેઆલમકા રવાના હોના ઝરનીગારસે તરફ
વતનકે તથઆરી હોના રખ સતકે સામાનકી,
અંજુમનઆરાકે અજીઝો અકરખાસે જુદા
હોના. ઓર પહોંચના મલેકા મેહેરની-
ગારકે પાસ, ફેર નીકાહ કરના.

મુઅલ્લીફ.

ચલ અમે તવસને ખામા ચાલકો ચુરત,
કે અખ બએઠે બએઠે બહોત જી હમે ચુરત
જગા બએઠે રહેનેકી ફનયા નહી.

મહાં ખાક ખએઠે કોષ દીલ હુઝી.

સફર દર નફસ સખકો રહેતાહએ પાં,

સરાએ ફનામી અગમ હએ મકાં

ન ખએઠા કમી જમકે એયળ સુરર,

કરીખોંસે આપને રહા દુર દુર.

જમ જનેઆલમને કરતીગારસે ધરાદા આપને વતનકા કીયા, ઓર હહાંસે રવાના હુવા; તમ પાદશાહ બહોતે આકુરદા હુવા, ઓર ગરેખાં ચાકર અરકા ને સલતનતખેત દો કોસ શહેરસે બાહીર, સરેહ દામને કોહપર જ ખએઠા વઝીર જુલ તદખીરસે ફરમાયા, તુમ શાહઝાદેકો રખસત કરો ? હમ યહીસે જુલુસે સવારી, સામને સફર દેખલેએ, પેહ ખખર અહેલે શહેરકો માલુમ હુધ, તમામ ખલકત, ખએસે બુદેતક. અવરતો મરદ દુસરે ટકડેપર ઉસીવખત જમાહુએ, જનેઆલમને સવારી તલખ કી; હરકારોંને અરઝ કી, પાદશાહ રાહકી તરફ ચલા, રોશની ખુબસી હુધ, પલટનેં સજીહુધ આપ, તો પખાનાબી હાઝીર હુવા. ગરઝ બડે ઇતીઝામસે સવારી પાદશાહકે પાસ આ પહોંચી. જનેઆલમકે પાદશાહકે દેખતેહી ઘોડેસે કુદકર, આ દાઓ તસલીમાત બળલાયા; પાદશાહને ફરમાયા, કસમ હએ ઘુન્હેં ઇસ વકત હમારે પાસ ન આવ, ખુદાકો સોંપા ચલેજવ ! મજબુર શાહઝાદા મજરા કરકે સવાર હુવા, જુલદમ જનેઆલમને ઘોડાબડાયા, તમામ ખલકતકા જ બર આયા, ગરઝ પાદશાહકી બેકારી, જનેઆલમ, ઓર અંજુમનઆરાકી ગીરયાહોઝારી દેખકર, તમામ તમાશાખ વાવએલા માલ કહેનેલમે, આજ રવનક શહેરકી રખસત હએ; ઝીનત સલતનતકા કુરકત હએ; અએસે મેહેરો માહકે જનેસે શહેરમેં ઉઝર પડેગા, અંધિર હોજએગા. ઇનકા અલમે જુદાખ હઝાર રોઝ સીયાહ શામ ગમ દીખાએગા. કહેતેહએં, સએકડે મહોં અવરત એ કહેસુને હમરાહ હુએ; ગરી બુલવતતી ઇખતીઆ કી. પાદશાહ જમ ઉનકો રખસત કરકે શહેરમેં આયા, વોહ બસા બસાયા શહેર ઉજડા વીરાન નઝર આયા. બાઝારમેં ચીરાગ ગુલ, સરે શામ કોષ આદમી નહીં પાયા, બીલકુલ અંધિરા તમામ શહેરમે હોગયા હએ; જસતરફ દેખા, ભોગ થકે મદિ ફીરફ પડેયે, તમામ શહેર શાહઝાદેકી જુદાખ કે સખખ આકુરદાયા; મહેલસરામેં આયા, વહાંબી ઘોડે બડેકા ગમગીન પાયા, ભોજોંકે અઝીઝ જુદા હોગએ, સખ

મહેલમે વાવએલાકા શેર ચા. ખુસુસન અંજુમનઆરાકી માં. છુપ મએ, રો રડીથી. પાદલાહને વોહ ચાંદ નઝરસે સુરજ કી જલ સમ જલાયા, હાથ મુંહ ધલવાયા, કુછ ખીલાયા. ચેહ તો સખ ગીરયા-હોઝારીમે મુખતીલાયે.

જનેઆલમ, ઓર અંજુમનઆરા પાંચ પાંચ કોમકી મંઝીલ કરતે ચલે, દો ચાર દીનકે બાદ, એક દો મકાન બરાદતો આરામ કરતે ચલે. ગરજ સખ ખુશી વ ખુરશીકે સાથ ચલે જાતેયે, મગર જને આલમકો યાદ અતી હો આહે સઘ ખીચતા.

જનેઆલમ, ઓર અંજુમન આરાકા ત્રશકર સમેત
પહોંચના મલેકએ મેહેરનીગારકે શહેરમે,
પીરમરદકી મુલાકાત, અંજુમનઆરા,
ઐર મેહેરનીગારકી દુખદુ ગુફતગુ
ફેર જને આલમકા નીકાહ
હોના, ઐર વહાંસે
રખસત હોતા.

જસ રોઝ જનેઆલમ, ઓર અંજુમનઆરાકા લક્ષ્મર સમેત મેહેરનીગારકે બાગકે નજદીક આપહોંચે, ખમરદારોને ચેહ ખુશ ખખર હસીવડત મલેકકો પહોંચાયા, કે મુનારકહો, શાહઝાદા તશરીફ લાયા ચેહ સુનતેદી મેહેરનીગાર કો ગશ આગયા ફેર સંમતકર ફરમાયા કે બખ્તે ખુરતા કબ બેદાર હોતા હએ. અએસા પાંચ દએ-લાએ સોતા હએ; ઓર જો મેરા દીલ જહેલાનેકો કહેતેહો તો સુનલો-

મુઅલ્લીફ.

તશરીફ કુલકતોંકી તરગીબ હએ લા હાસીલ,
અહેલાનેકી ખાતે હએ ચેહ દીલબી જહેલતે હએ;
મર કસકી હીજરતમે યુદી અદોલગી રહે;
તો હએગા વીસાલ દીલા ચેહ અકીકી રહે.

હવે એહતીઆત શર્ત કે ઇસ ચરમે તરખે આહ,
દામન રહે રહે નરકે આસ્તી રહે;
મુદ્દનકા અપને હમકો તરહ હો કીસલીએ;
કુએકી તેરે ચાર સલામત ઝખી રહે,
તુ ગુલશને વીસાલકો કર સઝેર ઈદલીગ.
હમ ખીરમરે શીરાકકે અસ ખેશ્યા ચી રહે,
જો જો કે ઈમીખાખ્યે સરહેપે દહેરકે;
અએસે વોહ મીઠગએ કે નશાંમી નહી રહે,
કીસકી ખુશી દહાંકી હંસી કએસા ઇખતીલાત.
હમકો ન છોડો તુમ કે વોહ અમ હમ નહી રહે;
છુટા ન નઝઅમેંબો ખીલાલ જિતકા અઅ " સુરર "
હમ ભરતે હમ ઉસીકા દમે વાપસા રહે

ઉપ આરસેમે એક-કાંડી કીલી કામકે લીએ ખારાદરીને
નીચે ઉતરી, ફેર કદા ખુલ જોયે લેશકર પદાસે આફર ઉતરા
હવે ! મનેક હંસી એર ખલીલએ સઝેર લએડીયોકે કંધોપર હાથ
ખર થડી સાંસમર, કોડીપર ચલી; દેના તો ગોલવડીકત લશકર, એર
સીપાહ બેહદ ખડા હવે; સમારા ખાદે ઇંધર ઉંધર ચલતે ફીરતે ન
ઝર આંખે; વકાવક જનનિઅલમની ઘેડેપર સવાર નઝર આયા. અ-
બલ તો જનનિઆલમકો દરને ગુરખતકા આવલ રેખાયા, અમ મહો
હશમસે પાયા; અતન ચરચાયા. વોહ ચેહેરેની ઝર્દી મુઝદએ વસ-
લકી મુરખીસે અદલગઇ, અશસે ઇસલામ સંબતગઇ, શાહઝાદા ઘેડેસે
ઉતર સીધા મલેકાકે આપ પાસ ગયા. રસમે સલામ અગ્ગલાયા;
હસપ દુઆએ ખએરદેકર, જાનીસે યામ દીખાયા. ફેર અંજુમનઆ
રાકી સવારી આઇ, તસલીમ અખલાઈ પીરમદને ફરમાયા, શાહઝાદી
શરીરકે હાતપર રહમ કર ! તેરા અઘાહ બલા કરે. ઉઝને અરજ
કી, કનીઝ મુદ્દતસે કુચુરકી સીશતો સના, સુન કરતીથી; આજ શાહ
ઝાદેકી બદલલત સખાદત હાસીલ હુઇ, દોષડી બએડી, ફેર ઇલતી-
માસ કીયા, અમર ઇખજત દો તો મલેકાકી મુલાકાતસે મસરર હું,
હસ મદે હકપરસ્તને ફરમાયા, ઇસકા પુછના કયાખાહયે, ખરતુઘારા હવે.

જનનિઆલમ રખસત હો ખેમેમેં આયા, અંજુમનઆરાને મલે-
કાકે મહાનકા રાસ્તા લીયા, આનેકી ખમર મલેકાકો પેશતર પહેં-
ચીથી, સામાન હસ મહાનકા ફરસ્ત ફુવાયા; જખ સવારી ઉતરી.

નીચે લેને આઈ, સલામકીયા; અંગુમનઆરાને ગમેસે લગાલીયા, મલેકા આગદીદા હોકર બોલી, તુમને મુજહે મહંગુમ કીયા, મએ ફકીરક બેટી, તુમ શાહઝાદી હરથંદ શાહોગદા દોનોં બંદએ ખુદા હએ, લેકીન તુમહારે કદમ આંખોંપર રખું તોબી બખલહએ; આપકે આનેસે મુજહે નેહાયત ખુશી હાસીલ હુઈ અંગુમનઆરા બોલા, હમને ખુમ કીયા, રંડી થેહ ચોચલેકી ખાતે બેગાનાવાર નકરતી તો કયા હોતા અએ સાહેબ હમારી તુમહારી તો રીસ્તએ હમસરી રેસ દીસ્તા બરાબરી હએ ઓર હીસાબકી રાહસે પહેલે તો સલામતીસે તુમહી હો। પહેલે મઝા આપને ચખી હએ, જોમન છુટ હએ. ગરઝકે દો દો નોકેં હોગઈ, ખાતે ચીતેં ખુમસી કીએ ફેર અંગુમન આર જનેઆલમકે પાસ આઈ, દેરતક ઇખલાસે મુદખ્ખત મલેકાકા મઝક કરતી રહી; કે ખસ સીંચતકી અવરત આગતક ન દેખીયા દુસરે દીન જનેઆલમને મલેકાકે આપકે પાસ અરઝકીકે આપને વાદેકો વક્ષ કરો ઉસ પીરમદને ઇરશાદ કીયા, હમ ખસ લાયક કહાં હએ; લેકીન તુમ કઓલકે પુરે હો, ખસરારકે સચે હો; ખીસમીલાહ અપની કનીઝોંમેં સરફરાજ કરો, શાદીકા નામ લેતા મુંદ ચીડાનાં હએ, ન વોહ હમ હએ ન વોહ ઝમાના હએ.

આખીર શરઅકે મવાફીક મલેકાકા નીકાહ જનેઆલમકે સાથ હુંવા. અબ થેહ માલુમ હુવા કે અકસત અંગુમનઆરાકી, દુસરી રાત મલેકાકી મુલાકાત દએરી ઓર ઉતદોનોંમેં વોહ રાહો રસમ, મુદખ્ખતે ઉલખતકી બી, કે શાહઝાદેકી આશકી નઝરસે ગીરગઈ.

મુઅલ્લીફ.

ધરકમેં તુરફએનએ ઉલ્લહત બરાબર ચાહ;

જો બદલ બંદા હો ઉસકો બંદાપરવર ચાહીએ.

દાસ્તાન હરતખયાન, રૂપસતે જાનેઆલમ, પીરમ
રદકા અમલ હતાના, રાસ્તેમેં વઝીરઝાદેકો મીલ
ના અંજુમનઆરાપર આશય હોના વઝીર
ઝાદેકા, શાહઝાદેકો બંદર બનાના, ઉસ
બેચારેકા સઝારો મુસીબતેં ઉઠાયા.

કીસ્સએ કોતાહ કષ કોતાહ કષ રોજતક શાહઝાદએ વાલાજા
હ વહાં રહા, એક રોજ યહ સય આશકો માથુક બાહમ બએડેયે;
જાને આલમન કહા;—હમ વતન છોડે, અઝીઝાસ મુહ મોડે અરસા
હુવા હનોઝ દીલ્લી દુર હયે, એય ચલના બુશર હએ વોહ દોનોં
બોલી બહોત ખુશ, ઉસરોજ હરે રૂપસત મલેકાકે બાપસે દરમીયાન
આયા. ઉસનેબી રોકના મનાસાખ નગના; સરરકો તખઆરી હુધ,
હમ રૂપસત ઇસકદર માલો અસખાખ, નકદા અન્સ શાહઝાદેકો મા
લા, કે અંજુમનઆરાકા જલેઝ જુલગયા, આર વકતે રૂપસત પીર-
મદને બાદીલે પુરદદ જાનેઆલમસે કહા કે રૂકીરકે પાસ કુછ નથા;
જા પશકય કરતા, મગત એક ઇસમ બાતાતાહુ—જામ ઇમતેહાને
હોગા તખ બઝાનએ કાશનગે જીયાદા કામ આએગા, અગર એહલી
ચાત કરોજે તો ! ફેર અંદ શીરરે તનહા લેજાકર બતાયા, ઓર તાકી
દસે કહા, અગર યેહ મુકદમા હકીકી બાઈસે ઇજહાર કરોજે, યાદ
રખોકે હઝરત યુસુફસે જીયાદા સદમે સહોક દુનયામેં હકીકી બાઈ
દુનયામેં હકીકી બાઈ દુશમને માદરઝાદ હએ.

ફેરદ.

બાગ ઇન ખરદા. ફરોશોસે કહાં કે બાઈ;

એચહી ડાલેં જો યુસુફસા ખીરાદર હોવે.

ફેર અંજુમનઆરાકે પાસ આકર ફરમાયાં કે અએ શાહઝાદી
હકીકીકોઈ કબીજકો અઝીઝ જાનકર નઝરે અલતાફે કરમ રખના
યેહબી ખીલમત યુઝરીમેં કુશર ન કરેગી, ઇસે વુમકો સોંપા, વુમહી
હાશીએ હકીકીકે સીપુરદ કીયા, ખુદ હાશીઝ સવારી બહોત દેરસે

તપ્તઆરથા. ભોભોંપર સરખીતથા કે કોષ અમરે પોથીદા દુરવીલ શાહજાદેકો ઇંજકાર કરતા હ્યે. ઇતેદાકે ઝમાના ઉત્તીરોજ, શાહજાદેસે જુદા હુવાથા, સો સરગસ્તા વ પરેશાંન ફારતા પીયાદાપા, ઇધર આ નીકલા ઉત્તને જબ ચેહ લશકર જોર ઠાફીલા તપ્તઆર દેખા, તો પુછા કે કીસકી સવારી હ્યે, કહાંકી તપ્તઆરી હ્યે? ભોજોંને તમા મ જાનેઆલમકા કીસ્સા સુનાયા. ચેહ પુછા હુવા. જુમેં જ આયા. મુછા કે શાહજાદા કહાં હ્યે? વોહ બોલે પીરમદં જો મહાંકા મા લીક હ્યે, કુછ કહેનેકો જુદા લે ગયા હ્યે. ઉસ અસાસેમેં જાને આલમ રખસતહો સવાર હુવા. વજીરજાદેને મુબરા કીયા; ઉસ શાહજાદેને ઘોડેસે કુદકર ગલે લમાયા, ફેરતક ન છોડા-ઉત્તીરમ લીખાસે દાખીરા પહેનાકર હમરાહ સવાર કીયા. રાહમેં સરગુઝીસ્તે તફરકા પુછતા કહેતા ચલા જબ ખેમેમેં દાખીલ હુવા. વજીરકો મહેલસરામેં જુલાયા, અંજુમનઆરા, જોર મલેકાકો નઝર દીલવા કહા ચેહ વોહી શપ્સ હ્યે જસકા અલમે મુશરીફત મુદામ દીલમેં કાંટાસા ખટકતાથા, જ સીનેમેં ખટકતાથા; દેખો જબ અછે દીન આતે હ્યે, ખીછડે મીતેજતે હ્યે, જસદીન હમેં ગરદુને આવારએ દસ્ત કીયાથા, અબ ખુદાને હમેં અમારે દોસ્તસે મીલાદીયા.

અબ મહાંસે વજીરજાદેકા હાલ સુનો! અંજુમનઆરાયા દુરનો જમાલ બેમીસાલ દેખ, દીવાના હો હોશી હવાસ, અકલ ખો, નમ-કહદામ બના, વસ્લકી તદનીરમેં ફંસા.

ઉસતાદ.

યાર અગયાર હોમએ અસ્લાહ;

કયા ઝમાનેકા ઇનકીલાબ હુવા.

પુદા મીલે તો મીલે આશના નહીં મીલતા.

કોષ કીસીકા દોસ્ત નહીં, સખ કહાની હ્યે. દોયાર ધડી ચેહ સોહબત રહી, ફેર અપને અપને ખેમેમેં ગચે; વજીરજાદેકે વાસતે એક બડા ખેમા ઇસ્તાદ હુવા. ફેર જીતની જલીસે; અનીમેં હસીન માહબ ખીં દોનોં શાહજાદીયોંકે હમરાહથી ઉસે વજીરજાદેકો દીખાકર ફરમાયા કેં જસતરફ તેરી રખતહો, દીલ વાદું વોહ તુતરએ હરાથ જોર ખીલાલમેંથા, અરઝ કરને લગા મેરી કયા મળલ હ્યે, જોર કયા તાકત હ્યે, જો ઉન્હેં જુરી નીમાહસે દેખું, જાનેઆલમ ખહોત

રજાંમદ હુવા. કે ખડા નેકતીનત, સાદા પાતીન હએ, બઅસમામે
ઝાહીર ઉસ નઝરસે ઝીયાદા મદેનઝર હુવા, દીલમેં ધર હુવા તમામ,
હાલાતે સઘર, રંજે રાહ નહા વ ઝરર સાહઝાદેને બયાન કીયા. મગર
બખ પીં મદકે મહવીરેકા ઝીકર આત, ટાલખતા વોહ સમજહા
કૂઝ ઉસમેં બેદ હએ એક રોઝ મલેકએ મેહેરનીમાર, ઝોર અંજુ
મનઆરાને મુત્તાફોક હોકર જનેઆલમસે કહા, ચેહ નયા માબરાહએ
હરદમ એક શખસે ગઝેર ઝોર બવાનકો શરીકે સોહખત રખતા
નકા મૂનાસીય હએ, ઝોર દાખે સલતતસેબો ચેહ અમારે બહદ
હએ શએતાનકા ઇનસાનસે દુર ન જનીએ, ગઝેર તો કયા અપની
કા બેનીમાર ન કરે.

જનેઆલમને કહા, ફેર અએસા કલેમા જમાનપર ન લાના
હિસને તુમ્હારી લએંડીયોંકા પાન ન કીયા ઝોર ન તુમ્હારા હીરજે
મરાતખ, ઝોર મએંબી તો અએસા બેહુદા નાદાન નથા, જે પી-
લાફે વઝા હરકત કરતા મલેકા ચેહ સુનકર હંસી અજુમનઆરામે
મૂખાતીય હોકર કહા ખરાએ ખુદા ઇનસાફ કીઅએ, કે આપ અગર
અકલકે ફુસા ન હોતે તો કયું હએઝમેં કુદકર જાદુગરનીકી કએદમે
રંસતે. નામ દેખેતે, તો મન... કહો? શરમાંદા ન હો, :અમે
કયા સમજાએને જે કુદપડે અચેહ ખીયાલ ન આયા કે કહાં અજુમન
આર કહાં જંગલકા હએઝ વોહ કેમમેં કયુકર આઇ? વોહ પાદ
સાહકે નસલમેંય. યા માલો કે ખાનગાનસેયી? જનેઆલમ ખીસી
માના હોગયા. કહા, ખાત ઝોર મનખરાપન, ઝોર કહાંકા ઝીકરેકીસ
જગા મીલાયા; કયા મેરી હીનાકતકા મવકા તુમ્હારે હાથ આયા!
ચેહ ચેહ તો સમજહે?

ઉસતુદ.

કહેતે હએં છસે ઇશક વોહ અઝ દીસમે જુનું હએ.

કયું કરકે હવાસ અપનેમે પાતે હએ ખલલ હમ

બલા અપની ખાતે તો ચાંદ કરો! લમેં મુનસીફ હો? સલેકાને
કહા, આપ શરમાએ, તો ચેહ કહાની લાએ. મએં રંડીહું, નાકીસ
અકલ સમ કહેતે હએ, બલાસાહેબ; અમરુ મુજહસે બેવકુફી હરક
કુઇ, તઅબજુમ નહીં શુકર કરનેકી જ હએ, કે આપકા મીઝાબબી
મેરાહીસા હએ આખીર ચેહ ખાત હંસીમે ઉડમઇ; મગર વોહ મઝકર

વજીરજાદા હરકુચે મુકામમે વક્તકા મુતઝીરથા, એકરોઝ, મમઅદોઝ
જાહાઝદેશ ખેમા જંગલમે ઇસ્તાદ હુવા જંગલકી હવાને કએરીયત
દીખાઈ, કુલોકી, ખુશખો દીમાગમે સમાઈ, બખબલ ચશમે રવાં
દેખકર ચેહ લહેર આઈ, કે તનહા વજીરજાદેશ હાથ પકડ ચશમેકે
કીનારે જા બએશા દીસ્તી ચરાખકી તલખ હુઈ જસદમ બનેઆલમ
કી આંખોમે નશાઆયા ઉસ દયામાગને વકતે તનહાઈ નશેકી
હાલત બનીતત બની; રોનેલગી. શાહજાદેને હંસકર કદા અએર હયે
વોહ ખેલા જો જો રત રીઝાકત દુલયામે દોતી હયે, મુકામ સખ
બખલવા મગર મેંનતો મશકતકા બદલા ખુબ બરમાયા, જમ
આપસ કદરકા ખાલકા હુપાને, તો ફેર ઓર કીસીક કીસ પાતકી
હમાઈ રહે, જાનેઆલમ નશેમે આંખમે કીર ન જોયા. ઉમરીકસુ
કે રોનેમે ખેચમેન હોમવા કદા, અગર તુજહે વેદા અગર તાગવાર
હનેર રો મુકામે કે મે કીસરાર હમે તુજહે મલેકકે ખવાને વેદા ખાત
ખતાઈ હમે, કે ઇસને કાલીકામ વાદુ અપની રૂહ ત નહી. ઇસને
ખુકા કીસકાવેદા કે જાહજાદેને તખલસ તરકી. ખવાઈ, જા વાદુ સખ
સીખમુકા ખોલા મુકામને ખેનમેનદાન મલતીકા મુકામ હમે. શાહ
જાહ કીકર જંગલકી રર નહી, ચાંદ કદમ અરે નયા, તો જોહ
ખંદર નહાકુવા દેખા, કદા, દેખ મએ ખસર કાલીકામે ખતાદુ વહ
કહેકે શાહજાદા જમીનપર લેતા ઓર વાન ચરાહુસ ખંદર કીખડા
હુવા વજીરજાદેશ સખ હંમ ચાદ હોમયાથા શરર વોહ વજીરજાદા
જમીનપર ખીરા ખેલર અપની રૂહ બનેઆલમકે કાલખે ખાલીમેલા
ખડા હુવા ઓર કબરસે તલવાર નીકાલ, અપના જસન હુકડે હુકડે
કરકે હયામે ફેકડીના ફેર વોહ કાશીર ખંદરકે પીછે દવડા, શાહજાદા
ખેચારા ખાગકર દરખતોકે પત્તોમે ખુવા.

ફેર તો વોહ હરામજાદા ખા દીલજમઈ લહુ કપડોંપર છાકડી
એવકક મલેકકે ખેમેમે આયા રોયા પીટા, ચીલ્લાવા કહા ઇસકત
જુદમતકા હાડીસા હુવા, મએ વજીરજાદેકે સાથ સએર કરતાથા. યકાયક
જંગલસે એક શેર નીકલા ઉસે ઉહા લેચલા હરચંદ મએને જાખાકીસે
શેરકો તહે શમશીર કીયા. જખમી હુવા મગર ઉસ શેરતે ઉસે ન છોડા
લેકર ગયા, મલેકાંને તખ્તસુઈ કીયા સમજહાયા કે કજાસે કયા ચારા
ચેહી ખડાને મએત ઉસકી તકવીરમંયા ફેર અજુમનખારક પાસ
ગયા વહાંખી ચેહી ઇઝકાર કીયા ઓર ધનરાયાહુવા ખાહીર ચલામયા.

મલેકા અંજુમનઆરાકે ખેમેમે આઠ વજરખદેકા મજકર આપસમે રહા લેકીન મલેકાકો કયાકા ચનાસીકા ખડા કમાલથા પરે-જ્ઞાન હોકર ચેહ કલેમા કહા—ખુદ ખચેર કરે. આજ ખહોત ખુરે આસાર માલુમ હોતે હએ, સુખ્હોસે કહેતી આંખ ફડકતીથી મહમે હરતી અકેલી રસ્તા કાટ મેરા મુંદ તકતીથી અપને સાયેસે બડકતી થી ખમેમે કિતરને વક્ત કીસીતે છીકાથા, ખવાએ ખદ નમીઝકે વક્ત દેખાથા. તુમખા ફઝલે કલાલસે અકેલા શકર રખતેહો આજખી હર કને શાહખદેકી ગએર કરે! ખીલાકે આદત હરે, ના મુજહીકા વહેમે ખેન હએ! અંજુમનઆરાને કહા તુમ જાનતીહો, વજરખદે સે મોહખમત કએસીથી, રંજેઅલમ ખુરા હોતા હએ. ખદલનાસીમે કયા હોતા હએ.

ખલકીરખા વોહ રાત નો મલેકાક રડનેકીથી કવલે અંજુમન હાથ કયા માલુમયા! તમેઅતકે લગાવમે અંજુમન આરાકે ખેમે-મે મહમુદખાન પહેલો તત કુમળી મલેકા વલ્લ અઈ, લો દેખા કે શાહખમત પહેલો અકેલા હરે, અગર કએલાનો પરેજાનથા. મલેકાને ખુ હા કે આજ તહા આરાપ કરેમે! વોહ હરામખદા મુચકર ખોલા કે ખવાં તુમ કહો! મલેકાને કહા વહી સોરહે. શાહખદેને કહા ખ-હોત ખુમ વેહ કલેમાખી ખીલાકે દખતુક ઝકુરમે આયા ઉસકા ખુમ કહેમા મલેકાને ખુરા માના અંજુમનઅમ ખોલી કે મલેકા ખુદકે વાસમે ફઝ મુદત્તીલ ખતા! વોહ અજખ હુયા, કીસમત ઉલટગઈ, શાહખદેસે મુદમઈ—ખુદાકી કસમ વેહ જાનેઆલ નહીં વોહખી શાહખદીથી, કહા હુસત કહેતીહો ખહોતસી યાતે હોસને આજ નઈ કી હએ. મલેકાને કહા ખચેર અમ જો હો સો હો તુઝ ચેહી સો રહો—ફેર લાઝોંડીયોસે ફરમાયા કે હમ સોતે હએ. તુમ ખમેકે દર વાઝેપર જાગે ઉસવક્ત શાહખદા કયા ફરીસ્તા આએ જાર ન પાએ. વોહ ખીયારા ચેહ ખખર સુનકર મારે ડરકે અકેલા ખેમેમે જકર સોરહા. એક ડર હો તરર હોત. હએ મલેકાને કહા દેખા! અગર જાનેઆલમ હોતાતો કબી અકેલા નસોતા, એતઅમ્મુલ ચલાઆતા ખદમઝગીકા બાઘસ ખદગીકા સખખ પુછતા, ઉસે કીસકા ડરયા, કી-સકા તો ધરયા, અંજુમનઆરા કહેને લગી કે સુરત તો વોહી હએ? ઉસવક્ત મલેકાને માજરા ગએરકી કાલીખમે રહ લેખનેકા. રખસત કે વક્ત અપને આપકે ખતાનેકા મુદત્તીલ ખતાયા—ફેર કહા કે ચેહ

હાલ વજીરજીદે કહા હોગા, એહ રસાદ ઉસકા હએ, હમે ઉસકી ચીતવનપર શક આપાયા, સામને લાનેકો મના કીયાયા, સમજહાયા યા; વોહ નાદાન હમારા કહેના ખાતીરમે નલાયા, ઉસકા મજપાયા.

અલકીસ્સા વોહ પહેલી રાત રોને પીટનેમે કટી ફેર ઉસ કામ કે અંજમકી શીકરમે રહે કે દેખીએ કયા હોતા હએ, ઉસી શીકરો અદેશમે સુખો હોગઇ, સવારી દેવડીપર મવજુદહુઇ; કુચ હુવા. ખ ખરદારોને જિસ બને શાહજાદેસે અરજ કી, કે એહસ રજમીને મજન કર હએ, યહાંસે પાંચ કોસ શહેર હએ, હાકીમ યહાંકા “ મજન રરખાહ હએ, હુકમ કીયા કે ખેમા હમારા શહેરકે નજદીક હોા કા રપરદાજ હુકમ સુનતેહી અમલમે લાએ. જમ શાહજારીયા ખેમેમે દાખલ હુઇ તો વોહ હરામજાદ ખુદ આયા, ઇધર એહ બીચારીયાં હરસે ખાદીલે સદયાક: ઇધર મએકાકે રોઅયસે વોહ અચ્ચાબી ખએા ફનાક, સાઅતરઅર ખએહકે ઉઠ ગયા.

જમ ગલગલએ ફરોજ એર આમદે લશકર વહાંકે પાદશાહને સુના, કે લશકર એસુમાર, સીપાહ જરરાર શહેરકે નજદીક આ પહોંચ હએ—તમ ઉસે બહોત શીકર હુઇ, અપને વજીરકો ચંદ નોહ ફે દેકર સતી કપાલકો બેજ, તો હાલ દરવાજત કરે; એર હુકુરમે અરજ કરે વજીર હાજીર હુવા, તો ખખરદારોને ખખર કી, વોહ તો સલતનતકા રંગ ઢંગ સમ બખુબી જાનતાયા, વજીરે આદમકા ખેટા યા, કખર ખુલવાયા. બાદ જીકરો અઝદાર, હર શહેરો દયાર, અપ ના સખખ આનેકા, એર દેખના ચહેરો શહેરયારકા ગયાત કીયા. રખસત કે વક્ત ખીલ અતે શખીરા વજીરકો ઇનાયત હુવા, એર અતરએ દોસતાના કુઇ હદયા પાદશાહકો રવાના કીયા. જમ વજીર અપને પાદશાહકી ખીદમતમે હાકીર હુવા, હુસ્ને ઇખલાક; દમદમએ અવકત આને સલતનત, રોઅય વજીરઅતકા ઉશકી ઇશ રંગ ઢંગસે જીકરજી કીયા, કે વોહ પાદશાહ બેશખતા મસ્તાક હોકર અવાર હુવા. ખખરદારોને ઉશ હાલસે આગાહ કીયા. અરકાને અલતનત. વજીરો અમીર; સીપાહશાહાર મેશવાઇકો મએ જમ કરીખ પહોંચા, તો ખુદ ખેમેકે દરવાજેતક આયા, ફેર દોનોં તખ્તપરજમઅએઠે; ખાતે ચીતે દોનોં તરફસે ખુખશી હુઇ—વોહ પાદશાહખી ઇશ જહુઠે શાહેજાદેકી સુરતપર મજ હો ગયા! ફશાહતપર અશઅશ કરતા રહા ફેર ઇમારતે શાહી, શજી સજાઇ ખાલીહુઇ; ઉશકો વહાં ઉતારા, લશકર

વહી રહ્યા. ફેર મલેકા ઝોર આજુમનઆરા કે વાજતે અલાહીદા મહેલ ખાલી કરવાકે જાહનદીયોંકો ઉજા મહેલમે ઉતારે. ચટરોજ દાવતકે જલમે રહે—જખ કુરસત મીલી, તો દીલમે સોચા કેઅગરમે જાને આ લમ બંદર હએ, લેકીન ઉસકે જાનેમે અપની મજોતકા ખએફે ખતર હએ; અએસી તદખીર નીકાલીએ કે ઉસે જાનહીસે મારાડાલીએ ફેર બેખટકે આરામ સુખ્હોજામ કીજએ ! મલેકાસે બહોત ડરતાથા, પીર મદકે નામ લેનેસે મરતાથા; જએસે “ચોરકી દાડીમે તીનકા” ચેહ સો-ચકર હુકમ કીયા કે હમે બંદરકી દરકાર હએ, જે એક બંદર લાએગા તો દસ રૂપે મનામ પાએગા.

જખ શહેરકે લોગોને ચેહ બાત સુની, તો હઝારોં બંદર પકડલાએ, જે બંદર સામને આતા, બગઓર દેખ સર તુડવાતા. યોડે દીનેંમે બહોત બંદર ઉસ હરામજાદને મરવાડાલે. જખ બંદર કમ હુએ, તો ધન આમ બઢાદીયા; યહાંતક કે એક બંદર જે મારે તો સો રૂપીએ ધનામ પાવે ! દો કાસ ચાર કાસ, આજુમાજુ બંદરકા નજાન બાકી નરહા. ગરજ કે શહેરમે હર તરફ ચેહ ગલ ગલા હુવા, સબકો બંદરકી તલાશાહુક એક ચીડીમાર ઉસ ખસતીમે રહેતાથા, વોહ નેહાયત ગરીબથા, તમામ દીન જંગલો બીયાબાન બટકતા, દસ પાંચ પરીદે હાથ આજાતે, રાતે દોચાર પએસેકો બેચકર જેર ખસમ રોડી ખાતે, અગર ખાલી શીરા તો ફાકેસે પેટ મરતે એક રોજ ઉસકી જેર કહેને લગી કે તું બડા અહમક હએ? કે દીનબર પરીદોંકી તલાશમે જંગલ જંગલ દીવાનેસા બટકતા શીરતા હએ, ધસપરજે રોડી મીલી તો બરનપર કપડા સાખીત નહી કીસીતરેહ અગર હનુમાનકી દયાસે એક બંદરકી હાથ આએતો બર સોંકી બેશીકરી હો જવે, લાલચ તો ખુરા હોતા હએ, વોહ ચીડીમા અપની જેરકા ચેહ બાતે સુનકર રાજુહવાા ઝોરકહા કે નહીસે આટા લાકર રોડી પકા, ઝોર જસતરેહ બને, યોડે ચને પહોંચા, સુખ્હો બંદરકી તલાશમે જઈંગા, નસીખ આજમાઈંગા. ઉસને માગતાંબકર વોહ સા-માન કર દીયા. દો ધડી રાત રહે વોહ ચીડીમાર જલ, ટી બખ તોડકર રોડી, ચને, ઝોર-રસ્તી લેકર ચલનીકલા. સસેરસે છે સાત કોશ બાહીર નીકલકર દરખ્તોંમે ધુંડને લગા.

અખ વહાંકા હાલ સુનયે: જાહજાદા જાનેઆલમ જે બંદરબના મથાથા, ઉસને જસદીનસે લોગોંકો બંદર પકડતે દેખાથા, ઝોર સર

પુડવાનેકા હાથ સુનાયા, બહાવાસ પરેશાન હર તરફ મરનેકે ડરસે
 કુપતા શીરતાયા, કે ખુદાનખવાસ્તા કામ પકડશે જાએ, તો ઝીંદગીમે
 ખલલ આએ. ઉસરોઝ યહદીનકા બે દાનાપાની, ખસ્તાખરાબ એક
 દરખતકે, સાએમે નકાહલકે બસચળ બેહોશ પડાયા. ચીડીમારને દેખા
 ડબે પાંવ આકર મરદન પડી. ઉસને આંખ ખોલી, તો ગલા કળકે
 હાથમે પાયા, તખ જીનેસેહાથ ઉઠાવા. ચીડીમારને કમરસે રસ્તી ખોલ
 કર ખુબ મજબુત ખાંધા; ફેર શહેરકા રસ્તા લીયા. થોડી દુર ચલા કે
 બંદરને ફેર અફસોસ મલકર કહા, અએ શખ્સ કયું ખુન બેગુનાહકા
 અપની ગરદનપર લેતાહએ, ઝોર મુસીબતગદેકો દુખ દેતા હએ !
 વોહ ચીડીમાર ખોલા કે કયા ખુબ તુ બાતોસે મુજહે ડરાતાહએ અગર
 દેવ જીત, યા જીન હએ સો બલાસે, મગર તેરા છોડના નારવા હએ,
 આજ મેરે નસીબ ખુબે કે તુજહે પાદશાહકા દેંગા, ઝોર સો રૂપીએ
 લુંગા ચએન કરગા. ચેહ સુનેતેહી સુન હોગયા. રહી સહી જાન કા
 લીબસે નીકલ ગઇ, હરચંદ મીનતો આજેઝીસે કહા મગર ચીડીમારને
 નમાના લાલચકા કામ ખુરા હોતા હએ. ચીડીમારને જલદી જલદી
 કદમ બઢાયા, શામકે વકત મકાનમે આયા; જોરસે કહા કે અબા
 સાએત ધરમે ગયાયા, જો મતલબયા સો બેતકલીફ હાસીલ હુવા,
 ચેહ કહેકર ખુબ હંસા. દો કલમે ચેહ સુનાયે—

જીસ દીન શાહઝાદા ચીડીમારકે દામમે ગીરફતાર હુવા, મકલો
 દીલ ગીરફતા ખુદખુદ બખરાઈ, ઝોર રોરોકર ચેહ અએત જમા-
 નપર લાઇ.

ઉસતાદ.

હુઇ કયા વોહ તાસીર અએ આહ તેરી,
 થી આએ તો કુછ બેશતર આઝમાઇ.

ઝોર અંબુમનઆરાસે કહેને લગી કે ચેહ કમચખત બંદર પકડવા
 કર સર પુડવાતા હએ; યકીન જાનો કે જાનેઆલમ ઇસ મુસીબતમે
 ગીરફતાર હએ, ઝોર આજ ખુદા ખયેર કરે, સુબહોસે બંદરેહ દીલકો
 બખરાહટ હએ, જાનેઆલકો પેચોતાબ હએ, ધર કાહતા હએ ગુમ કબેજ
 ખાતા હએ, માલમ હોતા હએ કે શાહઝાદા પકડાગયા, યા ઝોર કામ
 આદતમે હંસ ગયા હો; હંસીકે બહો શલાએગા—

મીર.

જીસે જોકે કમાલહો ઉશ્કરત,
જીસકે જનીમ દુરસત હો નીશખત,
જીખીશ ઉશ્કરી પલકકો પાર ચાં હો,
દીલમેં ચાં કાવશ એક તુમાયાં હો.
ચારકો વીરહે ચશ્મ ગર હોવે,
ચરમે આશક લહુસે તર હોવે,
ચાં દહન તંગ ચાં હયે દીલતંગી,
દુસ્ત ઝોર ધરકમેં હયેય કરંગી-

અંતુમનઆરતે જીવાર કદા, હસમે ઝોર જીવાદા કયા દુન-
યામેં તમાહો, ઝોર પાની હોગી? ચહેર છુટા, સનતલત ગધ
માખાપ અઝીઝો અઝીઝી જુલાહ નરીય દુલ—

મુસલ્મી.

મરજુઝમઝોતમેં કુજ કામ નહીં આઝાર અપના,
દીલમેં દુશ્મનકબી ચારંગ ન ચુમે ખાર અપના.

ઝોર જીસકે વારતે આવારા સરગસ્તાહુએ. ચેદ સદમે સહે-
બદનસીખીસે ઉસે ખો બઝોડે, વતનમેં હાથ ધો બઝોડે—અમ મઝોત
આવે તો બેહતર હએ.

નાસીખ.

મુજહે કુરકતરી અસીરીસે રેહાઇ હોતી,
કાશ ઇસાકી એવઝ મઝોતહી આઇ હોતી.
અબરે રહમતસે તો મહેરમ રહી કીસ્ત મેરી,
કોઇ ખીજલીહી ફલક તુને ગીરાઇ હોતી,
હું વોહ અમ દોસ્ત કે સમ અપનેહો દીલમેં ભરતા,
ગમે આલમકી અગર ઇસમેં સમાઇ હોતી.

મહાં તો ચેદ ખાતેથી ઉપર ચીડીમારકી જોડને ચીરાગ લેકર
હસ બંદરકો દેખનેલગી બંદર સોચા વાહ કમખખત મહે બરસરે રહમ

નહુવા કયા અજાય ? ચેહ રંડી હએ. અગર નરમ જમાનીએ મજકુર આફતે આસમાનીએ કુચ મેહેરખાની કરાં ઇસ ખીયાલસે પેહેલે સલામ કીયા વોહ ડરી; તો ચેહ કલામ કીયા અએ નેકળખત ખમોહ નકર ! દો બાતેં મેરી કાન ધરડર સુનલે; અવરત કમ અકલમી હોતા હએ, બંદરકા કહેતા અચંબા સમજહકર કહાં કહે. વોહ બોલા હમ મરીખુલવતન, ગીરફતારે રએ મહન, ધરસે દુર, કએદમે મજબુર એ; માંખાપને કીસકીસ નાએ નઅમસ પાલા, ફલકને કઓન કઓનસી સુસીયતે દીખાને ધરસે નીકાલા. વહાંતક દરબદર હઅરાનો પરેશાન કરકે બુરે દીન દીખાએ, કે તેરે પાસ ગીરફતાર હોકે આએ.—

ઉસતાદ.

પએદા કીયા ખુદાન કીસકો નહી અમસ;

લાયા મુઝ હીકો યાપે જહાંચાંદરી અમસ.

અમ મુઝહોકો જમ હમ મરદન મારે જાએગે, તબ સવ રૂપીએ તુન્દારે હાથ આએગે. ખુદ એગુતાહકો જગા હસારકો પાએગે, જન્ન તકો છોડ દોઝખમેં જાએગે, પચાસા રૂપીઆ હાથકા મએલ હએ હએ ઉસપર જે રમખત કરતેહો કીતને રોઝ ખાએગે જીનેજ ધખખા ન છુટેગા ધોતે ધોતે ગરનજોગે અગર હમારે હાલપર રલમ કરો, ખુદા એક કીસી સુરત રૂપીઓંકે બહો અશરફીયોંકે ધર બરદેગા. હમારે કતલમેં શુનાહે બેલખત યા એક મુઝીકી હસરત નીકલનેકે સીતાચોર કયા ફાયદા હએ, અગર અએસા જીના મરનેસે બુરા હએ લેકીન ખુદા જાને ઇરાદએ અઝલી કયા હએ, હમારી તકદારમેં કયા કયા લીખા હએ જે ખુદાકે નામપર નીસાર હએ અહલાહ ઉરકો હરહાલમે મદદગાર હએ તુને પાદશાહે યમનકા કીસ્સા નહીં સુના ! એક સલ તનત ઉસને લીલાહદી, કીયાદા લાલચ કરનેસે જીન લાલચીયોંકી કબ આધ જાને મવાઇ રંડી મોમકી નાક તો હોતી હએ; જમ ધીર મધ જીવર ફેરા, શીરમધ. બંદરકી બાતોંપર કુછ તઅજબુઅ કુછ તઅસ્સુહ કરકે કહેનેલગી—હનુમાનજી વો કહાની કએસીહએ સુનાવ મહારાજ ?

ફસાનએ શાહે યમન, સલતનત સાઇલકો દેના, ઓર
બીબીકો બેટાં સમેત લેકર શહેરસે નીકલના,
રાહમેં સવદાગરકા ફરેખ, ફેર ફરજદોષી
જુદાઇ, આખીરકો સલતનત
હાથ આઇ.

ખંદરને કહા સરખમીને “યમન” મેં એક પાદશાહથા, મુલક ઉસકા માલામાલ, દવલતે લાજવાલ. અખશીદએ તાજે તખ્ત. નેજી સીરત; ઇસલમ કોઇ સાઇલ ઉમકે પાસ આતા મતલબ ઉસકા ખરઆતા. ગરજ ઉસકા લકમ તમામ મુલકોમેં ખુદદોસ્ત હએ મશહૂર હુવા. એકરોજ કોઇ શખ્સ આયા, ઓર સવાલ કીયા, કે અગર તુ ખુદદોસ્ત હએ તો લીલાહ મુજહે તીન દીન સલતનત કરનેદે? પાદશાહને ફરમાયા બીસમીલાહ. ઓર તમામ અરકાને સલતનત, વઝીરે વિમરા વહાં હાઝીરયે, ઉન્હેં તાકીદસે હુકમ હુવા કે જો કોઈ ઇસકી નાફર-માની કરેઆ સજા પાએગા, ચેહ ફરમાકર વોહ પાદશાહ તખ્તસે ઉઠા, ઓરસાઇલ તખ્તપર જા અએઠા, હુકમ અહકામ કરને લગા. ચવથે રોજ પાદશાહ આયા કહા કયા ઇરાદાદએ? સાઇલ જોલા પહેલે તો ફક્ત ઇમતેહાનથા, અમ પાદશાહતકા મઝા મીલા; ખરાએ ખુદ તાજે તખ્ત એક વખત મુજહે અખશદે! પાદશાહને ફરમાયા કે ચેહ હકુમત આપકો મુતારકહો. ચેહ કહેકર ઉસ સાઇલકો પાદશાહત દેદા. ઓર આપ હએહાત કુજ નહીયા, ફક્ત લડકોંકા હાથમેં હાથ બીબીકો સાથ લીયા દીલકો સમજહાયા, ઇતને દીનો પાદશાહત, ઓર હકુમત કર થોડે દીન ફકીરીકી કઝેરીયત ફાકેકી લખત દેખીએ! જોખહો હક્કમ મકકુદ હએ મગર અસર કઝોશ પાદશાહત મવજુદ હએ, ઇસ શહેરસે કહીં ઓર ચલના ફરજ હએ, હુકમે ખુદા જાએ દીદ હએ, ઇનાયતે ખાલોકસે કયા બખદ હએ, જો કોઇ ઓર સુરત નીકલે.

એક લડકા સાત ખરસકા ફસરા નવ ખરસકાથા, ઓર શાહઝાદી ગરજ કે વોહ હક પરસ્ત ઉન દોનો લડકોંકો લેકર શહેરસે ખાલી હાથ નીકલા. બલકે તકલુરકા લીઆસબી નહીયા, જમએ ઉરયાની જુસ્મ

પર ચુસ્ત કીયા, ઓર ચલનીકલા. તમામ સલતનત કરરોશર પીયાદ પા, દરબદર મુસીખતે ઉઠાતા ચલા. કમી દો દોકોસ કમી ચાર કોસ ચલના, જે કુછ મીલા, તો ખાલીયા નહીં તો શકે ખીચતા હરરોજ રાહ તમે કરતા જળ ચેહ નવખત પહોંચી. ચંદરોઝમે એક સહેર મીલા, મુસાશીરખાનેમે વોહ પાદશાહ ઉતરા. ઇતેહાકન એક સવદાગરબી કીસીતરસે વહાં આયા, કાશીલા બાહેર ઉતરા તનહા ઘોડેપર સવાર સચેર કરતા હુવા મેહમાનસરામે વારીદ હુવા શાહજાદી ગે કે ગરંદે રાહ સઉખતે સશરમે મુખતીલાથી; લેકીન અછી સુરત કમી છુપી નહી રહેતી. શાહજાદેકી નજર યકાયક ઉસ શાહજાદીપર પડી, દેખતેહી આશ્ચક હોગયા, અપની ખુદીમે નરહા પાદશાહકે નજદીક આ, સલામ કીયા; પાદશાહને સલામકા જવાબ દીયા ઉસ અરસેમે વોહ સવદાગર નેહાગત રંજીદા ખાતીર હોકર કહા, અએ અઝીઝ મએ સવદાગરહું કાશીલા બાહેર ઉતરા હએ; મેરી અવસ્તકા દર્દે ઝહ હોરહાહએ, દાઢકી તલાશમે બહોત દેરસેશીર રહા હુ, મીલતી નહી; તુ મર્દે ખુઝુર્જ હએ, ઇનકાર નકર, ઉસ નેકબખ્તકો લીલાહ મેરે સાથ કર, તા ઇસકી શરફતસે ઉસકો રંજસે નખત મીએ, વગરના અંદએ ખુદાકા સુરત ખુન હોતા હએ ચેહ અપ્રાહકા નામ સુનકર વખગાએ, ખીખીસે કહા, ખીસમીલાહ દેર ન કરો, અગર કસી માહતાજકી હાજત અપનેસે રહા હોતો ઉસકા અજર ખુદાકે પાસ મીલતા હએ, ઓર ચેહ કારે ખચેર હએ, ઉસને દમ ન મારા સવદાગરકે સાથ રવાના હુધ. દરવાઝેમે બાહીર નીકલ ઉસ સવદાગર હરામખદેને કહા, અએ ખીખી કાફીલા દુર હએ. મુજહે આનેકો બહોતદેર લગી હએ; આપ ઘોડેપર ચકલે તો જલ્દ પહોંચે. વોહ ફલક સીતાઇ શરેખ ન જનતીથી, સવાર હુધ, સવદાગરને ઘોડેપર ખીશ ઘોડેકી લગામ ઉઠાઇ, કાશીલેકે પાસ આ કુચકા હુકમ દીયા, ઓર આપ ઘોડા દવડાતે ચલા ઉસવક્ત ઉસ નેકબખ્તને દાદ બેદાદ ફરીયાદ મયાઇ; મગર ઉસકા આહોઝારી ઉસ કમબખ્તને નસુની. ઇધિર પાદશાહ બહોત દેરતક મુતઝીર રહા, ફેર ખુદહી બેટાંકા હાથ પકડે સરાસે નીકલા, હરચંદ ધુઢા મગર ઉસ કાફલેકા નશાન નમીલા દુરસે મરદ ઉડતે દેખી, ન પાંવમે ઇઓડનેકી તાકત ન ખીખીકે છોડનેકી દીલકો તાખ, સખ તરેહ અજાયબ; ન કોઈ ચાર ન મમખુસાર ન કોઈ ખુદાતરસ ન ફરયાદરસ; બહસરતો પાસ કાફલેકી તરફ દેખકર ચેહ કહા.—

મુસહફી.

તુ હમરકાને કાફેલાએ કહીયો મએ સખા.

અએસેહી મર કદમ હએ તુમ્હારે તો હમ રહે.

લાયાર લડકેકો ભેકર ઉત્તી તરફ ચલા, ચંદ કોસ ચલકર રાહ બુલગયા. એક નદી મીઠી, વહાં ન ઠીસ્તી ન મલાહ, ઝોર ન ચેહ રાહસે આગાહ; એક નારા મારા; ઝોર હરતરફ માહીએ બેઆ-ખસા વાહીતખાહી શીરા, રાહપરે કામીલકો પુકારા, આખીર એક લડ-કેકો કીનારેપર ખીઠા છોટકા કંધેપર ઉઠા, દરયામે' દર આયા. બડી મુશ્કીલ સે આધા પાની તએ કીયાયા. કે કીનારેકા લડકા બેડયા ઉઠા લેચલા, વોહ લડકા ચીલાયા, પાદશાહ આવાજ સુનકર ધમરાયા, શીકર દેખને જો લગા, કંધેકા લડકા પાનીમે' ઝીરપડા, ઝોરબી ધખ-રાયા, ફેર ખુદ જોતે ખાને લગા, લેકીન ઝીંદગી ખાકીયા, બડી મુશ્કીલસે કીનારેપર પહોંચા દીલમે' સમજાહ કે બડે બેટકા બેડીલા બે ગયા, છોટા હુખમરા નખર ગીએ ફલકસે આલમે હેરત, ખીખીકે છુટનેહી ગએરત, બેટોકે અલમસે દીલકખાખ, સલતનત દેનેસે ખસ્તા ખરાખ, ઇત્તી પરેશાનીમે શુકર કરતા ફેર ચલા. તીન પહેરકો એક શહેરકે નજદીક પહોંચા, શહેર પનાહકે દરવાઝેપર ખલકતકી કશરત દેખી. ઉઘર આયા. કિસ મુલકકા ચેહ દસતુરવા, કે જખ વહાંકા પાદ-શાહ મરજતા, તો અરકાને સલતનત ઝોર શહેરકે રહસ વહાં આકે ખાજ ઉડાતેયે; જીસકે સરપર વોહ બએઠ જતા; ઉસે પાદશાહ ખના-તેયે, ચુનાંચે ચેહ રોઝ વોહીયા, ખાજ છોડ ચુકેયે; અખી કીસીકે સરપર ન બએઠાયા, કે ઉસ પાદશાહ ગદા સુરતકા વહાં પહોંચના હુવા, ખાજ ઇસકે સરપર આખએઠા ! ભોગ મામુલકે મવાફીક હાઝીર હુએ, તખ્ત રખર આયા; હરચંદ ચેહ બએઠનેસે ખાઝરહા કહા મએ' સલતનતકા ખવાહાં નહીહું, મએને ખુદહીકી હુકમત ઝોર સલત-નતસે મુંહ મોઠાહએ. મગર વોહ ભોગ ઇસકે સરપર ખાજકા બએ-ઠના ઉનકા સમજહ, ખાજ નરહે, મરઝ બડી મીનતો આંઝઝીસે તખ્ત તાંઉસપર ખીઠાયા, નઝરે'દો', તોપે છોડી; ઝોર બડે જલારો કીએ; તમામ શહેરમે પાદશાહકે નામકી દુહાઈ શીરગઈ, સીકે પર નામ નરી હુવા, ઝોર તમામ શહેરમે સુખાદી ફૂઈ, કે જો સુલ્તમ યા કે સુનાહ કરેમા વોહ અરદન ખારાખએમા.

સોઝ

પક્ષમેં ચાહે તો મદાકો વોહ કરે તખ્ત નશી,
કુજ અચંબા નહીં ઉસ કા કે ખુદા કાદીર હયે.

યેહ સલ્તનત તો કરનેલગા, મગર હમેશા મગમીન, ઝોર
આઝુરદા રહેતાથા, અસબબ શરૂો હયા કીસીસે હાલે મુફ્તસીલ
નકહેતાથા; જ્ય વોહ ફરજંદ યાદ આતે તો રહેતા.

અબ્બ ઉન લડકોંકા હાલ સુનયે;—જસકો બેડીયા ઉઠાએ લીએ
જતાથા ઉધરસે કોઈ તીરઅંદાઝ સુખકદરત આતાથા. ઉસસે ઉસ
લડકોંકા ખુડાયા દુસરા જે નદીમે ગોતે ખાતાથા, ઉસકો માલીગીરને
દામે મોહબ્બતમેં ઉલજાયા. વોહ દોનોં લાવલદ થે, ઈસીં શહેર
રહેનેવાલે, જહાં ઈન લડકોંકા આપ પાદશાહ હુવાથા, વોહ અપને
અપને ઘરમેં મકદુરકે મવાશીક ઉન લડકોંકી પરવરીશ કરને લગેકે
બાદ થોડે દીનોંકે બેટોંકી જુદામને પાદશાહકો બેચએન કીયા, વઝીરસે
ફરમાયા કે દો લડકે અશગન્દ કઓમસે હમારી સોલખતકે કાખીલ
લાખો વઝીરને તમામ શહેરકે લડકે તલબ કીએ, ઉન લડકોંમેં વોહ
દોનોં લડકે જે પાદશાહકે થે વોહબી આએ સુખદાનઅત્રાહ “ જામે
ઉલમુત રરેકીન ” બી ઉસકા નામ હયે, ખીજડે હુએ મીલ્લાના ઉસકે
નઝદીક કીતના કામ હયે, વોહી દોનોં લડકે વઝીરકો પસંદ આએ.
પાદશાહકે રખડે ઉન દોનોં લડકોંકો લાયા. અસબબ બહોત દીન જુદામ
ઝોર તકલીફસે નકશે ઉન લડકોંકે બદલગએથે, ન પાદશાહને પહે-
ચાના, ન લડકોંને આપકા પહેચાના, ઝોરન યેહ સમજહ આઈ કે
હમ દોનોં બાઈ હયે. યેહબી કુદરતખુમાઈ હયે, બહમ હુએ. મગર
જુદા રહે. લેકીન પાદશાહ અમુદબ્બત તમામ મસૂકે ઇનાયત અલદ
દમામ થા.

અબ્બ ઉસ સવદાગરકા હાલ સુનયે કે વોહ સવદાગર પહેલે
પાદશાહસે દોસ્તી રખતાથા, ઉસ નઝરસે વોહબી ઉસ અવરત નારા-
ઝકો લેકર વહાં વારીદ હુવા, ઉસ પાદશાહકે મરનેકી ખબર સુનકર
નેહાયત મલુલ હુવા. કે મતલબ હાસીલ નહુવા. લોગોંતે કહા, નવા
પાદશાહ ઇસસેબી ઝીયાદા ખલીક ઝોર ગરીબ પરવર હયે. મરજ
ઉસને તોહકે નઝર કર, પાદશાહકી હુમુરમેં હાઝીર રહા. ઉસકોબી
પાદશાહને ન પહેચાના, ન સવદામરને હરીફ જાના, મગર પાદશાહ

ઉસકો ઝીએતી બાર મુસારીર સમજહ ધંધર ઉધરકા મજકુર સુનાતા થા. એક દીન શામકેવકત હુઝુમે લાઝીરથા, પાદશાહને ફરમાયા કે આજકી રાત ધર નહીં જાતા, કુછ પુછતા હએ. વોહ સવદામર વહાં બએહ રહા, મમર પરેશાં ઝોર આઝુરદા બાલુન હોતાથા પાદશાહને ઉસકી પરેશાની ઝોર આઝુરદગીકા સખખ પુછ ? ઉસ સવદામરને હાથ બાંધકર અરઝ કીયા; કે ખાનાજાદકે પાસ એક અવરત નારાઝ હએ, ઝોર વોહ હમેશા રીદવીસે ઇતકાર કરતીહએ, ઉસકી નીમહ બાની છુદ મેરી જાતસે કરતાહું, અએસા ન હો કે કુપાહુવા મેદ ખોલદે, હીનાયતી તલાથ કરે.

પાદશાહકા હુકમ હુવા કે વેહ મુદદવા આજ હમારે ઝી-મેદએ, વોહી લઈકે વસકે મોત રીદવે હસ સવાર ઉતરે હમરાહકર, પાસખાની કી નાખત તારીફ કી લઈકે અદાબ બજાકર સવદામરકે પંડાનપર ગમે બાગમે ખે ? ગરવાયા ખેમેઃ દરવાઝેપર કુચ્છી ખીજા દોને બએકે મેગ નાવકર બંડે હોમએ જાખ આપી રાત સુઝરી. એકકો નીદ આને કમી દુનરેતે કહા, સોના સુદાસીય નહી, અએસા નહો કે કોઈ હીત ના ખવતોડા બમે પામેસે કોછ ચોંક બમે વોહ ખોજા તો અએસા દમવાન કહેઃ જો નીદ ઉચટનેકા બહાનાહો. ઉસને કહા ખજોર આજ હમ અપની સરગુઝીશત કહેતેહએ અમર ગઝોરસે સુનોએ, તો નીદ દયા કહા રોઝ જુખ ખ્યાસ નઆએગી.

અએ અઝીઝ, બા તમીઝ મએ પાદશાહે યમનકા ભેટા હું, મેરે બાપને તમામ સકલતત લીલાહ સાર્થલકો દી; મુજહે ઝોર એક મેરા છોટા બાઇ કે વોહ તેરેહી જએસાથા ઉસકો ઝોર અપની ખીમીકો હમરાહ લેકર ગરીબુલવતન હુવાથા રાહમે એક સવદામર ફરેબસે શાહજાદીકો લેગયા હમ દોનોં બાઇ સાથ રહે અમે ચલકર દરયા મીલા, નાવએકા કુછ નથા પાદશાહ મુજહકો કીનારેપર ખીલા, છોટા બાઇકો કાંધિપર ઉઠ, પાર ચલા; ધંધર કીનારેપર મુજહે બેડી-એને પકડા મેરે ચીલાનેસે પાદશાહ જો દરયામે બદલવાસ હુવા, બાઇ કાંધિપરસે પાનીમે ગીરપડા, ખુદબી જોતે ખાને લગા; ફેર નહીં માલુમ કે ક્યા હુવા મુજહે તીરઅ દાઝને ઉસ બેડયેકે મુંહસે છુડાયા અખ શલકને ઇસ પાદશાહકે પાસ લાયા વોહ ફસરા લડકા વેહ તમામ સરગુઝીશત સુનકર એકદમ ઉસસે લીપટ ગયા, કહા બાઇ, દરયામે

હમ ગીરેયે મઝલીવાલોકે આપસ તીરેયે ફેર તો દોનોં બાઈ અગલ-ગીરહો અએસે ચાલાએ કે વોહ અવરત ચોંક પડી પરદેકે પાસ આકે હાલ પુછનેલગી ઉન્હોને ગુઝરા હુવા હાલ તમામ ખયાન કીયા વોહ અવરતબી પરદા ઉલટ લડકોંસે લીપટગાઇ કહા હમ અખતક સવદા ગરકી કએદમે અત ઉસીદમ યેહ ખખર પાદશાહકો પહોંચી, સવારી ભેજ, તલખ કીયા. ઉસવકત સખને પહેછાના ફવરન સવદાગરકો કએદ કીયા સુખહો હોતો જલાદકો ખુલવાકર ઉસ સવદાગરકી ગરદન મારનેકા હુકમ હુવા. ઉસ જલાદને પાદશાહકા હુકમ સુનતેહી ઉસ સવદાગરકો તલવારસે કતલ કીયા.

યમનમે અખખાર નવીસોંને ચેહ તમામ ખખર લીખી; તો વહાં બડા શોર મચગયાથા. વોહ સાધલ બડા સીતમગાર જલાકાર નીકલા. રધઅત ઉસસે આઝુરદા અરકાને સલતનત હીરાસા રહેતેયે, રાતદીન હઝારોં રંજ સહેતેયે, જમ યેહ ખખર વહાં પહોંચી, તો વઝીરને ઝહેર દેકર ઉસકો મારડાલા તદખ કામીસે નળત પાઇ. યમ નકી તમામ રધઅત ઝોર અરકાને સલતનત, વઝીરો ઉમરને અપને પાદશાહકો તમન્નાએ કદમખોસ ખત લીખા પાદશાહકો બી મોહ ખખત વતનકી દીલમે જોશજન હુઇ, સશરકી તખઆરી હોનેલગી અલહીસ્સા પાદશાહ યમનમે દાખીલ હુવા દોનોં સલતનતે કખએમે રહી.

જમ બંદરને કેસાના તમામ કીયા ફેર કહા કે અએ નેકખખત ખતલખ ઇસ કહાનીસે યેહથા કે જે પાદશાહ આશક અલાહ ખુદા પર શાકીરથા એક સલતનત દી દો પાઇ યેહ દોનો બદખખત, યાને સવદાગર ઝોર વોહ સાધલ જે લાલચીયે, ઉન્હોને જાને ગવાઇ રંડી ખન ખાતોંસે બરસરે રહમ હુઇ, બંદરકી તસકીન કી. કહા વુ ખાતર જમા રખ, જખતક જીતીહું વહાંતક વુજહે પાદશાહકો ન હુંગી શાકા કશી કુખુલ કહુંગી. ફેર ઉસ બંદરકો ખાના ખીલા પાની પીલા, એક જએપર ઉસે લીટાદી ઝોર આપ સેઃરહી સુખહોકો ચીડીમાર હા. બંદરકે લેખનેકા ઇરાદા કીયા અવરતને કહા, આજ ઝોર કીસમત આઝમા, ફેર જનવર પકડને જા, જે રોડી મયસ્સર આએ તો કયું ઇસકી જાન જએ હમપર હતીયા લએ બદનામી આએ નહીં તો કલ લેખના. વોહ મોલા કે વુ બંદરકે દમમે આગાઇ ! બંદર મોલા કે માલાઅલાહ, રંડીતો ખુદાપર શાકીર હએ, વુ મર્દ હોકર બખ-

રાતા હએ ! ફેર બેસ ચીડીમારને જલ વગએરા સામાન શીકારકા
લેકર જમલકી તરફ ચલા. યા તો દીનબર ખરાબ હોકર દોતીન
જનવર લાતાયા, ઉસ રોજ દો પહેરમેં પચાસ સાઠ હાથ આએ ઉસ
રોજ બડી ખુશીસે ગીત ગાતે અપને ઘરકા રાસતા લીયા. મુદલસીકા
ગમ જુલગયે જોરસે આતેહી કહા અરી હતુમાનજીકે કદમ બડે
અખ્તાવર હયે, બગવાનને દયા કી, જો આજ અહોતસે જનવર હાથ
આએ, ઉસકી જોર અહોત હંસી, પહેલે મીઠાઈ અંદરકો ખીલાઈ.
ફેર રોટી પકાકર આપને જોર ઉસ ચીડીમારનેપાછ રાત હોતેહી
બેરીકર સોરહે અંદર બીયારા સમજહા, કે થોડે રોજ ફેર જનબચી.
ખુદાકા શુકર કીયા.

અબ રોજઅરોજ ચીડીમારકી તરકકી હોનેલગી; થોડે દીનોમેં
ધરં ખાર, કપડા લત્તા ગહેનાપાતા ફરસત હોગયા. કઝારા કોઈ બડા
સવદા મર સરામેં ઉસ બટીઆરીકે ઘરમેં ઉતરા જુસકી દીવાર તલે
ચેહ ચીડીમાર રહેતાયા, એકરોજ બાદ નમાઝકે સવદામર વઝીર પદ-
તાયા, નામાહ આવાજે ખુબસદાયે મરગુબજયેસે લડકા ખ્યારીખાતે
કરતાહયે ઉસ સવદાગરકે કાનમે આઈ, તો બટીયારીસે પુછાકે વહાં
કચ્ચોન રહેતાહયે બોલી કે ચીડીમાર, સવદાગરને કહા, ઉસકા લડકા
ખુબખાતે કરતા હએ. બટીયારી, બોલીકે લડકા ખાલા તો કોઈ નહી,
ફક્ત જોર અસમ રહેતાહયે, સવદાગરને કહા, ધંધર આ; ચેહ
કીસકી આવાજ આતીહયે ? બટીયારી જો આઈ, તો લડકેકી
આવાજ પાછ. વોહ સવદામર બોલા, ઇસ આવાજસે ખુએ દર્દ પચેદા
હયે; ઉસકો મેરે પાસ લા ખાતેં કંઈના કુછ લડકેકો ફંગા, જોર
તેરાબી મુંહ મીઠા કંઈના. બટીયારી ચીડીમાર કે ધરમઈ, દેખા તો
અંદર ખાતેં કરતા હએ ! બેસે દેખકર ચુપ હો રહા, વોહ હોનો
બટીયારીકે પાંવપર ગીરપડે, મીનતે કરને લગે, કહા હમને ઇસે બચ્ચોકીતરેહ
પાલા હયે. અપના દુખ ટાલાહયે, શહેરપર આશુખ હોરહા હયે, અંદરકુલ
પાદશાહ ઉતરાહયે; અએસા ન હો કે ચેહ અબર ઉડતે ઉડતે ઉસે
પહોંચે, જોર અંદર છીનજયે, હમારેપર આહતઆયે વોહ બટીયારી
બોલી કે હમેં કયા કામ જો હમેં અબેસી ખાત કરે, સરામેં આકર
સવદાગરસે કહા કે વહાં કોઈ નયા. ઉસને કહા દીવાની અબી વોહ
આવાજ કીસકીયી ? બગએરા સુનયે કે કયા માકુલ બવાબ વોહ

નામાકુલ દેતી હયે ? અકષયાં હુ, બહા મુજહે કયા ગરજ જો કહું
 બંદર બોલતા હયે. સવદાગર ખુશ હંસા ઓર કહા, તુ જહુડી હયે;
 બંદર કહી બોલા હયે ? ગરજ બહોત દેરતકં ઉસ દોનોકી હુજત હુજ.
 વોહ સવદાગર ઊસ ચીડીમારકે મકાનમે ખુદહી ચલા ગયા, દેખાતો
 હકીકતમે એક અવરત, દુસરા મઈ, ઓર એક બંદરહયે ચકીન
 કામીલ હુવા કે ચેહી બંદર બોલતાયા, બહારી સચ્ચીહયે. વોહ
 ચીડીમારકા અવરત સવદાગરકો દેખ, બંદરકો છુપાને લગી. સવદા-
 ગરને કહા, બેઠ ખુલગયા, અખ છુપાના લાહાસીલહયે. મસલેહત
 ચેહીહયે, કે બંદર હમે દો ? જો અખઅગોગે, વગરના પાદશાહસે
 ખબર કરદુંગા, તો ચેહ બંદર ખીચારા મારાખયેગા, તુમહારેપરબી
 ખરાખી આગેગી. દોનો રોને પીટનેકગે. બંદર સમજહા કે અખ જનન
 નહીં ખયતી, ઉતનીહી ઝીંદગીયા, ચીડીમારસે કહા અગે સખસ,
 ખચેર રઝાએ ઇલાહીપે રાઝીહો, મુજહે ઇસ સાલામરકે તવાલે કર
 દો ? કહા આઘ ટલતી નહીં તકદીરકે આગે તદવાર ચલતી નહીં,
 ફરે બચ્ચરકા હુકમે કહા વ કદરસે ચારા નહીં. ઉમકે ટાલેનેકા ચારા
 નહીં. ચીડીમારને કહા દેખો બંદર કરી જાત કયા બેવકા હોતીહયે,
 હમારી મેહનતો મશકકતપર નજર નકી; તોતેકી તરેહ આખ ફેરવી,
 સવદાગરકે સાથ રાઝી હોગયા, બહા આઘી જો દેખા, હમારે પાસ
 રહેનેકા મુતલક પાસ નકીયા. બંદરને કહા અગર નજાહીં તો અપની
 જનન ખોખએહું, ઓર તુમપરબી ખરાખી લાક ! આખારકાર બહ-
 ઝાર આહોઝારી સવદાગરસે દોનોને કસમ લીકે પાદશાહકો નદેના,
 અછી તરેહ પરવશ કરતા ચેહ કહેકર બંદર હયાલે કીયા સવદાગરને
 ઉસ બંદરકે બદલે બહોત કુછ દીયા—બંદરકો સરામે લા પીયાર કીયા,
 ઓર બહીલદારી વ નરબી હાલ પુઝા ? બંદરને ચેહ અંદ અચેર
 સવદાગરકે ઈયર પહે.

મીરઝા રહીં.

નએ ખુલખુલે ચમન નશુલે નવક મીંદાહું,
 મએ મવસમે બહારમે સાખે ખુરીદાહું;
 મીરયાં બશીકલે શીશા વ બહાં બશીકલે જામ,
 ઇસ મએકહેકે ખીચ અખસ આશીરીદાહું;
 મએ કયા કહું કે કએનહું “સવદા” બકએલે ફર,
 જો કુછ કે હું ગરજ આશત રસીદાહું.

अये अजीज हजरते धरककी धनायत हय अमानेकी शक्यात
हये तप्त हये, न अहसर हये, न वोह सर हये न ताज हये.
भरीये द्यार, कमज्जतीका माराहुं; शरीका मेहेरगान नही. हावे
जारका कोष्ठ पुछनेवाला नही, हयेरतका कयु' न मुजतीलाहुं. अपने
हाथसे असीर दामे जलाहुं, पुढ गीरहतार पंगये सीतम हुवा.
कभी मुजहे जनका अलमथा अय उन्हे मेरा गम हुवा. भरनेसे
धसलीये हम ज धुपाते हये, के हमदम मेरे शीराभे' मुये जते
हये मुजहे दामे भकरमे' उलजहाया, दोस्तोंका मेरे दुश्मनके हठेमे
हसाया गंदशे यजसे अज्ज तमाशा पेश आया.—

गीर तडी.

सप्त मुशकील हये सप्त हये भेदाद,
जेक भये' पुगीरता सव जहाद.
कोष्ठ मुशरीक नही जे होवे शरीक,
जेकसीपर नहो' हये कोष्ठ शरीक.
आह जे हमदमीसी करती हये,
अय तो वोहमी कभीसी करती हये;
अय हयेरता नही हये पाये सयात,
जेक भये' ओर हजार तसदीआत.

हुतो मुशकील अगर नकह' तोभी मुशकील मगर आज
पुश कीसमतीसे आपसा कहरदां दाय आया हये अगर आप जयो-
रसे सुनो तो तमाम अलीलजमर्ध अव्वलसे आपीरतक अपनी
हास्ताने सीतम अयान कइगा सवदागरके भस भजमुने दईनाकसे आंसु
नीकल पडे. समजहा येह अंदर नही कोष्ठ इसीद अलीग आनदान-
वाला हये ओर असयय जहुसे अंदर जनगयाहये. कहा अय तु
आतीर जमा रय? तेरी जनके साथ मेरी जन हये अय जोह-
गीका येही सामान हये, अंदरका जडी तमदबी हासील हुष, भजमे
पही, नकवो हीकायात तमे' सरभर्म रहा अपना हाव ईर कुंठ न
कहा सवदागर तमाम रात जगा ओर उसके हावे नकाहपर पुय
शया अय जहोत ताजीयो तक रीमसे अंदर रहेनेलगा मगर होते
होते वोह सवदागर जे नया सप्स उसकी मुजाकतको आता उसे
अंदरका अकूर होता; आभीरक उसकी जेयाधका यरया, कुया व

ખાજારમે મથા ઝોર થેહ ખબર ઇસ નમકહરામ વજીરઝાદેકો પહોંચી, મુનતેહી સમજહા કે થેહ વેહી હથે ખામુલ્તે શલકને પતા લગાયા, અખ હાથ આયા ફવરન ચોખદાર બંદરકે લેતેકો સવદાગરકે પાસ બેળ, થેહ બ્હોત ધનરાયા, ઝોર તો કુછ બન નઆયા, બડી આગેઝી, ઝોર ઇનકસારીસે અરઝકી કે સુલામકો કાઢ અવલાદ નહીં, ઇસ ગમમે દીલ બેચારા શાદ નહી તપ્પીયત બહેલાનેકો ઇસે બચ્ચેસા લેકર ફર-ઝદીકી તરેહ પાલા હથે રાતદીન દેખા બાલા હથે બંદર હથે મગર જુદાઈ ઇસકી ખાનાઝાદકી જન લેગી આઈદા જે હુઝુરકી મરઝી

ચોખદાર મહાસ ખાલી શીરા થોહ જાલીમ સીતમગર ગઝમમે બરા, ઝોર વહાંકે પાદશાહકો લીખા, અગર સલતનત ઝોર આખાદી અપને મુલકકી મંજુર હથે, તો સવદાગરસે બદ્દ બંદર લેકર પહોં બેજહો, નહીં તો નામો નશ્વાન મીટવાદુંગા, થેહ ખબર વહશતઅસર મુનકે “ગઝનફરશાહ” શીકરમદ હુવા, અરકાને સલતનત. વજીરે અમીર સમજહાને લાગે કે ખુદાવંદ ન્યામત એક જનવરકી ખાતર આદમીયોંકો મરવાના બેળ હથે હુકમ હુવા કે કુછ લોગ સરકારી વહાં જાયે: ઇસ તરેહ બને સવદાગરસ વોહ બંદર પકડકર લાયેં ઔર દેવડીપર પહોંચાયે. બખ્ષાશાહકી દસ્તાસરામે આયા, તો બંદર દસ્તખસ્ત ઝખાનપર લાયા કે અથે મોનીસે ગમમુસાર. વહાશઆર, ઇસ એજલ રસીદાકે બાબમે તદબીરો કોશીશ બેકાર હથે; સરાસર બેળ-હથે, કઝાકા ઝમાના કરીબ પહોંચ્યા, દરવાઝા ન કામીકા ખુલા હથે, અગર કીસીતરેહકા રંજ મેરી દોસ્તીમે તુમ્હારે દુશ્મનોંકા પહોંચે, તો મુજહે હશરતક હીનબો નદામત રહે. બલકે ખુદા ખુરા બલા કહે, સવદાગરને કહા અસ્તમરીશ્વાહ, થેહ કયા ખાત હથે, જે કહા વોહ સરકે સાથ હથે.

બખ્ષાશાહ કે લોગોંને બંદરકે લેખનેકો બડા સખ્ત તકાદા કીયા, ઝોર દીન કમરહા બાદ બડી મીનતો આગેઝીસે એકહઝાર દીનાર હન સરકારી લોગોંકો દેકર ઇસ રાતકી મોહલત લી, ઝોર મુખ્હોકે ચલનેકી હોઝેરી ઇસ અરસેમે થેહ હાથે તખાલ્લુ વ માબ્રાએ જ કાહ મલી કુચેમે હરેક ખાસો આમકો માલુમ હુવા કે એક બંદર કીસી સવદાગરકે પાસ ખાતે કરતાયા, વોહબી આજ મારાજબેમા. ફેર ઇસ કુસ્તએ છતીઝારે માયુસે દીલશીગાર યાને મસીકા મૈદરનીગાર

કાબી ચેહ હાલ માણુમ હુવા, વોહ શયેદાએ જાનેઆલમ સમજહી
કે ચેહ બંદર નહી, શાહજાદા હયે અરસોસ, સદ હજાર અરસોસ,
અબ કચોનસી તદખીર કીજીએ જો ઇસ બેકસકી જાનગયે લોગોસે
પુછા કે ફજર કીધરસે વોહ સવદાગર જાએગા, ચેહ તમાશા હમારે
દેખનેમે કયુંકર આએગા! લોગોને કહા કે હુઝુરકે જહરકે તલેશારાહ
હયે, ચેહી હરસીમતકી ઝુઝરગાહ હયે ચેહ મુનકે તમામ શય તડપા
કી, નીંદ ન આઇ—દો ઘડી રાતસે ઉઠકર એક તોતા પીંજરમે પાસ
રખલીયા, સુમહો હોતેકી બાઝારમે તમાશાઇયોંકા મેલાસાં બરગયા.
સવદાગર સુખહોકી નમાઝ પડકર હાથીપર સવાર હુવા, કમરમે પેશ
કપડ રખ, જોદમે બંદરકો પીઠા મરનેપર કમર મઝયુત બાંધકર ચલા
બંદરસે કહા પરેશાં ન હો જય તકદીરસે ઝોર અસરકે કસીરસે
કામ ન નીકલેગા, જો બનપડેગા વોહ કરગા, અપને જીતેજી પુજહે
મરને ન હુગા—

સવદાગરકા મકાનસે નીકલના કે ખલકતન ચાર તરફસે ઘેરલીયાં
બંદર લોગોસે મુખાતીય હો ચેહ કહેનેલગા—

મીર શોઝ,

બરકે તપીદા યા શરરે બરજહીદાહું,
જીસ રંગમે હું મયેં બરજ અઝ ખુદ રમીદાહું.
અએ એહલે બઝમમયેબી મુરકકેમે દહેરકે,
તસવીરહું વલે લખે હસરત યુઝીદાહું.
સપ્તઆદ અપના દામ જીઠાલે કે જુ સખા
હું તો ચમનમે પર યુલે અશરત નચીદાહું;
અએ આહો નાલા મૂજસે ન આજે ચલો કે મયેં,
ખીઠડાહું કારવાંસે મુસાશીર જરીદાહું.
ગમહુ અલમહુ, દર્દહું સોઝો ગુદાઝહું,
સખ અહેલે દીલકે વાસતે મયે આશરીદાહું;

સાહેબો—હુન્યાએ હું, નમરંગીએ ઝમાના સીપલાપરવર ખમરતો
દીદકી જાહયે, કસો નાકપ જીસ ના પામદાર લહ વ લખખકા
ખરીદાર હયે, અપને કામમેં મુસરફ કરાહયે, જો શયેહયે ફના
હયે; મઆમેલાતે કરા વ કદરસે હરેક નાચાર હયે, ચેહી મસઅલા
જમરો દખતીઆર હયે; કોઇ કીસીકી અદાવતમે હયે, કોઇ કીસીકી

હયેદા હયે, જીસે દેખા આઝાદ ન પાયા. કીસી ન કીસી 'બખેડેમે' સુખતીલા હયે, ઉસકી કુદરત દેખો! મુજહસે બેઝખાન નાચીઝકે ચેહ તકલીફ બોલનેકા દીયા, જો તુમ ખાતે મુનનેકો મેરે સાથ ચલે આતેહો. જુદાઈ મેરી શાકહયે, જો હયે વોહ મુસ્તાકહઅ; હાલેઝાર પર રહમ ખા, આંસુ બહાતેહો, ચેહ રહમીકી સીફતહયે. યકીન કા મીલ હયે, કે વોહ સીતમગર ઝાલીમ મુજહ મંઝલુમકો કતલ કરેગા. બેશુનાહકે ખુનસે હાથ બરેગા, તમ ઉસે આરામો ચયેન હોગા. દો દીનકી ઝીંદગાનીકે વાસ્તે કયા કયા સાઝો સામાન પચેદા કરનેહયે, આખીરકાર હસરનો અરમાન ફકત લેકર મરતે હયે જાન ઉસકી જુસ્તજુમે ખોતે હયે.

આદમીયોકો બંદરકી તકરીરે પુર અસરએ ધખરતો હયેરત હાસીલ થી, કબી નસીહત પંદ, કબી કલામે રંગીનો દીવ્યરૂપ, કબી સુખનાંને વહજત અફઝા સુનાતા ચલાગતાથા, તમામ ખલકત રોતી ચીલાતી જનાઝેકી તરેહ હાથીકે હમરાહ ચલીઆતીથી ઉંસી સામા નસે મલેકાકે જહરકેકે તલે પહોંચે. વોહ મુંતઝીર તમામ રાતસેથી—સવદાગરસે બોલી, એકદમ હયેરજા મયેબી ઉંસકી તકરીર, ઓર ખાતચીતકી મુસ્તાકહુ. સવદાગરને હાથી રોકા. મલેકાને કહા અજે બેઝખાં, ગુમકરદયે ખાનુમાં, અગરયે અખ હમ કીસ લાયક હયે, મગર તેરી દાસ્તાને જુમો જરેકે શાયક હયે. બંદરને આવાઝ પહેજાની, પહેલે તો ખુમ રોયા, ફેરજ હયેરાકર કહેનેલમા—

મીર.

કયુ ન કહીએ કોઈ નહી આગાહ, એક કયામત બપાહયેયાં સરેરાહ. કુજ છીયા અખ નહી રહાયેહ રાઝ, હયે જહાં ઇસસે સખસુખનપરદાઝ; બસ તગાકુલ નકર તરાહમ કર, જોશે દીલ જાનીએ તકલુમ કર.

શયેર.

કીસમત તો દેખના કે કહાં છુટી હયે કમંદ,
દોતીન હાથ જખકે લખે ખામ રહે ગયા.

અફસોસ! યારને અઠવારીકી, ફગાસે ચેહ નવખત હમારી કી;
જીસકા રોના હમે નામવારથા, વોહ હમારે લફકા પ્સાસા, કતલકા
રવાદારથા. ચેહ મસલ સય હયે કે તેરવી સદીહયે નેકીકા બહા

ખદીહએ. મહાયુઓંકી તમન્ના દીલમેં રહી, વતન જનનેકી હસરત આબો ગીલમેં રહી; દોસ્તોંકા કહા નમાના, વોહ આમે આયા, પચ-તાના પડા; બેઅજલ જલ્લાદકે ફરેબસે ઝખ્ખા હુએ. તાલીઓ મતલુબ જન મુસીબમેં ફસે, જીંદા દર ઘોર હુએ. સય કયે, દુનયા દમ માર-નેકી જ નહીં. રાઝ કીસીસે કહેનાઅચ્છા નહી. મનસુરને કલમયે લક કહાયા. નાહક લોગોંને દારપર ખીંચા ગરઝ જે બોલા વોહ મારાગયા, જનસે બેચારા ગયા કહેતેતો કહાપર સોચકર ખાત ખનાઈ, જીમેં દહેશત આઈ, કે મુઆદા યેહ ખખર ઉંસ કાશીરકો પહોંચે તો ચકીન હો. કહા અએ મલેકા, કોઈ કીસી કમાલસે નેહાલ હોતાહએ. યેહ બેગુનાહ ગોયાઈકે સખખ નાહક દરમઝદેકી બદલત હલાક હોતાહએ. મએને અપને હાથસે પાંચમેં કુલાડી મારી; શલકને ખના કર ખાત ખીગાડી, અખ સરેદસ્ત ફજ તદખીર ખન નહીં આતી હએ. સુરતે મર્ગ આઘનએ અસ્મમેં મદે નઝર હએ, હમારી હમીકો ખખર હએ, કોઈ ઘડીમે મુશ્ત જન જનતીહયે; જે જનતાહએ પેહલ દેખતાહએ, જીસે ખખર નહી ઉંસમે કહેદો, તુમહારે વાસ્તે ગરીબેદવાર હુએ જોર તુમહારે સખખસે કતલકે સઝાવાર હુએ.

જન ખાતોંસે રહી સહી શક મલેકાકી ખરતર હુઈ. સમજહી કે જનઆલમ યેહી હયે; જવાબ દીયા કે જે જનતેયે કેનસે કયા ફાએદા, જોર તોતેકી ગરદન મરોઝ પીંજરા બાહેર નીકાલા. બંદરકી નીગાહ પીંજરેપર પડી. તો સમજહા. મલેકા પહેજાન ગઈ, કે યેહી કુરસતકા વક્ત હએ; હંગામ તો મચાયા, કીસીને દેખા ન બાલા-બંદર સવદાગરકી ગોદમે લેટકર તોતા ખનગયા, મલેકા ખુશ હોગઈ; પીંજરા અંદર ખીંચલીયા સવદાગરને દેખા કે અંદર મરગયા ચાહા હલાકહો, બદનામીકા કીરસા પાક હો. જે શખ્શ ઉંસકે નઝદીકયા, વોહ સમજહાને લગા કે બંદાપરવર થુકર કરનેકી જ હએ, શીકાંચ-તકા કયા મવકા હએ, હુરમત રહી, જન બચી, શરઝંદકે મરનેસે માંખાપકો ચારા નહોં અગર પાદશાહ જખરીસે બંદરકો છીનકર માર કાલતા તો જન ખાનેકી જગાથી—સખર કીજએ જે ખુદાકી મરઝી, ઉંસકી રઝામેં જએ સખુરી હએ સાખીરોંકા મરતયા બડા હએ તમા-શાધયોંપર યેહ હાલ ખુલા તો રોને પીટનેકા દુના શોરો મુલ મચા, સબોને યેહી કહા, બસકે અંદર આકીલયા, જે સવદાગરકી ગોદમે જન ગંમાઈ, અપના કતલ જે સાખીત હુવા તો બોહસે મરગયા,

હાથે તકરીર હમારે દીલેપર ધરગયા, યેહ ખતર ઉસ કારીર સીતમ-
ગરકો પહોંચી, તો ઇસપરબી ચએન ન આયા—લાશ મંગા જલાકર
દીલ થંડા કીયા ખારતક બરખાદ કી, જય તસદીન હુઠ વહાં મલે-
કએ મેહેરનીગાર પીંજરા લેખએડી, લેગોંકો પાસએ સરકાદીયા—
મીયાં મીહુને હુબહુ અવલસે આખીરતક મુદ્રસીલ સખ હાલ સુના
દીયા—ઇસતરેહ ન શેકી હાલતમે ઉસકે રોનેપર વોહ અમલ બતા-
દીયા, વોહ હમીપર અમલમે લાયા ગંદર બનાયા. ફેર ચીડીમારકે
જલમે ફંસે. દોસ્ત રોએ, દુશ્મન હંસે—વહાંસે સવદાગર મુબ્હે
અપને પાસ લાયા—ફલકતે બાદ ખરાબી બીસયાર આજ તુમએ મી-
લાયા ! મલેકાને કહા, ખાતીર જમા રખીયે, ઇનશાઅલ્લાહ જલ્દ
કોઈ સુરત હુઠ જતી હએ. મહાં યેહ ગુરતગોથી, કે વોહ મુતરએ
શએતાન વહાં આયા. મલેકા બાહીર નીકલકર તાઝીમ કી—હમેશા
યેહ મામુલયા કે જય વોહ આતા તો મલેકા ખાત નકરતીયી, તખ
વોહ ખદીર હોકર ઉઠજતાયા. ઉસરોઝ જ ગુરતગોહુઠ, તો વોહ
મરદક સમજહા કે મલેકાને બંદરકા મરના આખોએ દેખા ઇસસે દખ-
ગઈ હમકલામ હુઠ—અખ જલદી ન કરો આજકા દીન જનદો,
કલ મુકદમા દુસ્ત હોજએગા, લેકીન પહેલે ઇસસે ફએસલા સર્ત
હએ મલેકાકે બાપકા બહોત ડરથા, ઇસ બાપસ મલેકાસે હીરાસ કર-
તાયા, નેહાયત પાસ કરતાયા. જય રખસત હોનેલગા તો મલેકાને
કહા, કે એક બકરીકા બચ્યા ખુબ સુરતસાદમેં મેજદો પાલેએ, રજકો
ટાલેએ—યા તો મલેકા હમેશાં યુપ રહતીયી. આજ બકરીકા બચ્યા
માંગા, યેહ બહોત ખુશ હુવા ઉસીવક્ત એક બકરીકા બચ્યા તોહફા
બીજવાદીયા દુસરે રોઝ જો આયા તો મલેકાકો ઝીયાદ મુતવજહા
પાયા ઉસકે રખર બચેસે ખેલા કી—દોતીન રોઝ યેહી સોહબત રહી.

એકરોઝ મલેકાને ઊસ બકરીકે બચેસે ખેલા કી—દોતીન રોઝ
યેહી સોહબત રહી

એકરોઝ મલેકાને ઊસ બકરીકે બચેકો દખાકર અધમૂવા કર
દીયા, ઝોર ચોખદારકો દવડાયા કે લાહઝાદેકો ઝલ્દ ખુલાવ, કેહેના કે
અમર દેર લગાવએ તો છતાં ન પવએ ! યેહ ખતર સુનકર વોહ
દઓક્તા હુવા મહેલમે આયા. મલેકાને વોહ પીંજરા પલંગકે પાસ
રખલીયા—જય વોહ નાખીકાર રખર આયા તો મલેકાને બચ્યા ગોદમેં
ઉઠા ઇસ ઝોરસે દખાયા કે વોહ બચ્યા મરગયા મલેકાને રોના ઝોર

शोर मचाना शुरू किया ! वोह भेकरार होकर अभीतत जोला के भवेका धससे अच्छा अन्नी भवगुप्त होताहये, तुम क्युं रीतीहो ? भवेकाने इसी हालतमें कहा के भये कुछ नहीं जनती, तुम धसे अन्नी जता करेहो. जे मेरी पुथी खादतेहो वोह जोला के मुरदा कहीं जता होता हये, कभी हीसीने अयेसा काम किया हये ! भवेकाने रो कहा, वाह तुमने मेरी भयेना जे जलाधथी. येह दीवमें सम-जहा के शायद शाहजाहेने येह हरकतकी होगी—कारणाने मुसलमनेपुत्र असआपके हये, हुनयामें मसल मशहूर हये के “जसने जयेसाकीया जयेसा पाया” वोह जदहवास पुछने लगा के हमने भयेना क्युकर जलाधथी ? भवेका जोला के तुम पलंगपर लेट रहेये, वोहज छीथी, येह पताभी हुइसत पाया कहा गया गोहसे रण्हो. भवेकाने ईंकदीया. वोह पलंगपर लेटकर अपनी इह अयेके कालीयमें लाया, तो वोह अकरीका जन्मा कुहने लगा ! भवेकाये मेहेरनीगारने गोहमें लीया, प्यार किया वोह दरामजाद सोया केहो बड़ी भवेकाकी तथीअत जहेइ जयेगी. हेइइह कालीयमें लेमडिगा मतलब तो नीकलयाज. शाहजाद जनेआलम येह सग मयाभीने पींजरसे ट्रेप सुन रहाथा. श्वरन अपनी इह अपने जसममें लाया कि अहा हुवा ? यहां वोह जुकहीला जनेआलमके ट्रेपकर थररागया, समजहा के अग हीसमत पुरीहये, डोछ हमको गला हये, ओर पुरी हये, भवेकाने जद कुछ पट्टर कुंठ दीया के वोह ओरके कालीयमें इह उदमन लेजता जुल गया.

हेर अंगुभनआराको जुलाकर कहा बो साहेब मुगारहो, अहा होतआलाने तुम्हारी हमारी हुमते आअइके जयाया, पीछडेसे नीलाया, येह आपका अदमकुलकी साहजहा हये. वोह अकरीका जन्मा भेदीन वजीरजाद हये—येह कहेकर तीना आसको मागुक गये भीलभील पुथ. रोये. जे जे महरमेर राजथी. मुगारक सलामतहुध. जनेआलमने इसीवक्त सवदागरका तलज किया; सग हावे मुइसील कहेदीया, जाद अहाये शुकर, न्यामत, भीलअतो धनआम धनायत किया; वतन आनेका वादा लीया हेर यीडीमारको ओर उसकी जेइके जुलाकर जहोत जरोजवाहीर दीया, ओर गजनहरशाहको कहेकर इस मुभवेकतके यीडीमारका यओधरी करदीया. हेर लशकरके अइरपयेकरके कुयका इकम किया—आप इजसत होनेको गजनहरशाहके पास आया आपीरकार जदीकत तमओ तुल कलाम हराजी अमेयामे मुशारेमत

માંખાપકી કહેકર ઉસે રાજીકીયા પેશ ખુમા ઉશી દીન લદ ગયા દોચાર દીન રખસતકી દાવતોમે ઝોર લગે. આખીર જલસે ખુમ ખુમવામકે હુએ—અપને અમલતક ગજનશરશાહ સાથ આયા તમામ લશકરને પકા પકાયા પાયા; ફેર રખસત હુએ—વોહી દોચાર કુચ એક દો સુકામ કરતે આરાહતે! આરામ ચલે.

વારીદ હોના જનેઆલમકા લશકર સમેત ઉસ દસ્તેપુર ખચોદા ખતરમે ઝોર ડેરે તાંબુ દેના હચોઝકે નઝદીક, ફેર ઉસ જહુગરનીકા આના, તમામ લેશકરકા આધા પથરકા ખનાયા ફેર મલેકા મેહેરનીગારકે ખાપના આના. ઝોર જહુગર લગાઇ શાહપા-લકા કતલ હોના, ફચોજકી રેહાઈ.

નીગારીદે દાસતાને અછળ, પેદ લીખતાદે ફેર માજરાયે ગરીબ તીલસરુખ જહાં દીલકા હયે મજાં, ફચે ઇસમે રહેતે હચે પીરો જવા વસેકીન હંસા જે કેળા ગુચેસા, હુવા નીસલે ગુલ દસ-તખરકે ખીઝાં છસે હમને દેખા વોહથા દીલહુઝી, ખુશીકી જગા સચ-હયે દુન્યાનહા.

લીખનેવાલે જહુતીગાર, સદરસાઝ, રાજીમાંને ક્રિશ્ણાનએ હોશ-રખ હચેરત પરદાને લીખાહચે કે જનેઆલમ હર સુખહો મીસલે મેહેરે દરખશાં ટીતા મનાઝીલ વ મરાહીલ, યાને કુચકરતા ચલા-ચંદ આરસેમે ફેર ઉસી જંગલમે જહાં હચોઝમે કુદપસાથા વહાં પહોંચા—હચો ઝકે નઝદીક ખેમા ખાસ જનેઆલમ, ઝોર અંજુમ-નઆરા, વ મલેકા મેહેરનીગારો વોહ હચોઝ દીખાયા. જળ દીન તમામ હુયા, શાંમકી નમાઝકે વાસતે જુદા ખેરમે તશરીફ લાયા—નમાઝ પઢકે પલંગપર લેટરહા, કે યકાયક એક લચોંડી ખાસ અંજુ-મનઆરાકી બદ હવાસ દવડીઆઈ—કહા શાહઝાદએ જનેઆલમકી ઉમર દરાઝહો, શાહઝાદી કે દુશ્મનોંકી તખીઅત નાસાઝ હચે, શીદ-

તસે કબેજેમે' દઈ હોતા હએ, વોહ નકશે સુલેમાની ઓર તખ્તી દીજએ, ધોકર પીલાવે. આંરકે મીઝાજે મતલુખ વ અદમઝગી તખી-અતે મહમુખ સુનકે બેકરાશ હવા; કુછ નીંદકા ખુમાર, કુછ તખી-અતકા પરાગંદા હોના; દેખા ન બાલા, નકશ ઓર પોહ તખ્તી ઉસ લઓંડીકે હવાલે કીયા. નકરી દેતેહી નકશા ખીમડગયા, એક આવાઝ હએઅત નાક પયદા હુમ કે અયે જનેઆલમ બહોત દીનોં ઉડતા શીરા, મુદતકે બાદ ફાંસા, ખખરદાર હોજ ! અયેસી આવાઝ હએલનાક થી કે સખ લશકર ડર ગયા—બહાદુરોંકે દીલ થરરા ગયે, મહેલમે' રંડીયોંકો ગથ આગયે, ધખરાકર શાહઝાદેને ઉડતેકા ધરાદા કીયા, તો જગાસે હીલા ન ગયા, મઓર જો કીયા તો આવા જસમ પથ્થરકા હોગયા થા ! ફેર તો જો જહાં ખએઠાથા ખએઠાહી રહે ગયા, જો ખડા થા સો ખડાહી રહેગયા—હરતરફ ગુલ ઓર શોરથા.

ગરઝ કુછ હુખ, કુછ હંસી, તમામ ફઓજ આફતે નાગહા-નીમે ફાંસી અજળ ખલખલ મચી; કુલ લશકર ધનિસાનસે હએવા-નતક નીચેકા ધડ પથ્થરકા, ઓર ઉપરકા જસમ અખલકે મવાશી-કથા—તમામ લશકરમે આહો નાલા, ફરયાદો યુકા બપાથા, ઓર મહેલ સરામે'બી ચેહી હંગામા મચાથા; હરેક ખીરફતારે બલાથા. વોહ રંડીયોંકી ઝારી, અંજુમનઆરાઠી બેકરાશી ખુસુસન મલેકાકે બયાનસે ઝમીનો આસમાન કાંપતાથા. નગામ લશકરમે' શામસે સુખહોતક રોના બીલાના રહા જળ સુખહો હુમ, એક અખર આવા આદમી ખઓફકે મારે હુએ દેખને લગે; ઉસ અખરસે એક અઝદહા ખુખવાર માનીંદ બાગકે શોલેકે નીકલા, એક રંડી ઉસ અઝદહેપર સ-વાર વોહ બી આતશખાર શાહઝાદેકે ખેમેમે' ઉતરી. જનેઆલમને પહે-છાના કે વોહી જહુગરની હએ—દીલસે કહા, શહેર અપના દુર રહા, મઓત કરીખ આઈ; કીસમતને કીસ જગા લાકર નયરંગી દીખાઈ, જહુગરની બોલી કે જનેઆલમ કહો અખ કયા ધરાદા હએ ? શાહ-ઝાદેને કહા વોહી જો થા સો. ઉસને કહા અખ વોહ નકશે સુલેમાની, ઓર તખ્તી પીરમઈકી નીશાની કહાં હએ ? જસકે ભરોંસેપર કુદતેથે, અગર ઝીંદગી મએ લશકર દરકાર હએ તો મલેકા ઓર અંજુમન-આરાસે ઇનકાર કરો, હમારી ઇતાઅત ઓર મુહમ્મત મુકદ્દમ જાન-કર હમસે દારોમદાર કરો, નહી તો એક દમમે' સખકો હલાક કર ડાલુંગી, જંગલ મુરદોંસે બરહુંગી ! શાહઝાદેને કહા જો હમારી કીસ-

મતમે લીખા હોગા સો ટલનેકા નહીં, અગર કઝા આઈ હએ સો હમ ખુદાગી મરગીપર રાગીહએ. યેહ સુનકર વોહ જાદુગરની જલ મધ, ગુસ્સેસે રંગત પદલ ગધ, કુછ પઢકર જાનેઆલમપર ફુંકા, આગુ આધા પથ્થરકા થા, અખ હલકતક પથ્થરકા હો ગયા ! જાનેઆલમકો વએસાહી છોકર અઝહોપર સવાર હોકર ઉડી, ઓર પુકારી કે અએ અજલ રસીદા, આજકે દીન ઓર રાત મોહલતકી હએ, ઓર સુખ-હોબી ધનકાર કરીયા તો યાદ રખના કે લશકરકા ખુન અપની મરદ-નપર લીયા. યેહ જાનેઆલમને સુના, પર કુછ જવાબ ન દીયા વોહ જાદુગરની તો ઉડગધ. જખતક શાહઝાદા આધા પથ્થરકા થા, તો મલેકા ઓર અંજુમનઆરા અપને ખેમેસે ઘખરાકર પુકારતીથી. તો જાનેઆલમ જવાબ દેતાથા, યેહી આવાજકા સહારા ઉતકી ઝીંદગીકા સખખથા—અખ હલક તક પથ્થર હોનેસે જાનેઆલમકા આવાજ બાહેર ન નીકલતાથા; હરચંદ દોનોં ચીલામ મગર શાહઝાદેને મુતલક જવાબ ન દીયા, બોલાહી ન ગયા. ફેર મલેકએ મેહેરનીગાર બાદીને શીગાર સર પીટકર કહેને લગી.—

મીર હસન.

ફલકને તો ધતના હસાયા ન થા,

કે જસકી એવઝ યું ફલાને લમા.

અંજુમનઆરા મેચારી મસીખતકી મારી સખકા મુહ હએરતમે તકતીથી, ઓર રોતીથી. લએાંડીયાં સર ખોલકર કહેતીથી કે હએ હએ હમ ઇસ જંગલ વીરાનમે છુટે ગએ, વારીસમે છુટ ગએ—

શએર.

તુ વોહ ફરીમ હએ નાશાદકો બે શાદ કરે,

મુરાદમંદકો હરતરેહ બા મુરાદ કરે.

બોબોં હમ કીધર જાએ, કયુંકર ઇસ બલાસે નખત પાએ ? કોઇ સરસે યાદરે પટક મદીનેકી તરફ પુકારકર કહેતીથી—

શએર.

તસદુક અપને નવાસોંકા યા રમુલુલાહ,

કહો કે હલ કરે મુશકીલકો મેરી હઝરતે શાહ.

એક તરફ મુમલાનીયાં મમકી મારાયાં દમે મર્મ, આહે સર્ફ બરતીથી, ઓર “નજીફ” કી તરફ બાલ ખોલકર ધલતીજાએ બીરમા

હો જારીસે થેહ અરજ કરતીથી.—

શયેર.

તુમને મદદ કર તુહડી તુરાંસે ટાસ્તી પાર કી,

યા મુરતુઝા મુશકીલકુશા કયું બાર મેરી બાદ કી.

ગરજ કે લશકરસે ઝીયાદા ખલખલ ખેમેમેં પડીથી ઇતે શકન એક શાગીર્દ મલેકાકે બાપકા બડા હોશયાર જાહેરે ફત્તે થા; વોહ ઉસ મરદે બુઝુર્ગ યાને મલેકા મેહેરનીગારકે બાપકી મુઝાકાતકે ઉડા જતાથા. થેહ નાલએ બુલંદ ઉસકે કાનમે જો પહોંચી તો ઝમીનપર ઉતરા, દેખા તો એક બડા લશકર જાહેરે મુગતીલા હયે, ઓર શોર મુલ હો રહા હયે. જમ નજદીક આયા, સમ લશકરકો ઇત્તિફાકે હયેવાનતક આધે પથર પાયા. સમજહાકે શાહપાલકે જાહેરે ખરાખ હાલ હયે. લોગોંસે પુઝા કે થેહ સીતમરસીદા લશકર કીસકા હયે. ઓર કહાંસે આયા હયે તમ લોગોંને તમામ હાલ કહે સુનાયા. જમ ઉસે થેહ હાલ માલુમ હવા, કે ઉસ્તાદઝાદીકી ખાના બરખાદી હયે. મલેકાકે ખેમેપર આયા સર પીટા ચીલાયા મલેકાને આવાઝ પહેઝાની, કહ બાઈ ઇસ વકત મરદા કહાંકા, યહાં આકે ખુદ નજરસે હમારા અઝાખ ઓર હાલે ખરાખ દેખો ? વોહ અંદર ગયા, મલેકાકોની ઉસી હાલતમે પાયા, ફેર મલેકાને ઉસે શરમાયા કે જાહેરનીકી અદાવતસે હમારી કાશીલા તમાહ હયે. વોહ અરજ કરને લગા કે મુજહે ઉસ જાહેરનીકી હમ સરીકી તાકત નહીં હયે, મુજહે સમ કારખાના અજા હો જમગા. સીવા આપકે વાલીકે આજો. થેહ બડા ટલતી નહી હો ખુદ હાશીજો નાસીર હયે, થેહ કહેકર ઉડા, ઓર થેક પલક મા-રનેમે ઉસ પીરમદકે પાસ જ પહોંચા, ઓર ગીરયા હો જારીસે તમામ માજરા ગીરફતારી જાનેઆલમકી, મલેકાકી બેકરારી અનજુમનઆરાકા અલમ, લશકરકા હાલેતમાહ ખયાન કીયા, ઓર અરજ કી કે આપ જાહેર ચલયે ? અગર શામતક વહાં ન પહોંચે તો મુજહે હોતેહી મલેકુલ મલોતકા બાઝાર મર્મ હોગા, અરસાન દીલકે દીલમે રહે જાયેગા, કુશ્તોંકા તમામ ફત્તે બેવાલી વારસ કહેગા, કાઈ જોરો કશ ન પાજેગા. ખાતીમા બીલખયેર હો જાયેગા. પીરમદને કહા અશ્વોસ ! શાહઝાદકે સમ કુજ સમજહાયા થા, મમર અમલમે ન લાયા.

એક આદતસે તો મર મરકે હુવાથા જતા,
પડ ગઇ ઓર ચેહ કયેસી મેરે અજાહ નઇ.

ઉસીદમ વોહ પરમદ, ઓર શાગીર્દ, ઉડે, મમરીબકી નમાઝ લશકરમે આકર પઢી. પહેલે જાનેઆલમકે ખેમેમે આયા, હાલ દેખ-કર સખ ધખરાયા, ફેર કહા તુમહારી બદખખતીને હમારી વજુમે ફરક ડાલા બરસોંકે બાદ બાગસે નીકાલા મલેકાને રોકર અરઝકી કે ચેહ વખત તદખીરકા હએ, નસીહતકા નહી. બાદ રેહાઈ ઇસ આદતકે જો ચાહના ફરમાના અલકીરસા મજબુરો નાચાર, વો આરીફ બા વીકાર શાહઝાદેકે ખેમેકે નઝદીક દુરતક મઢી ખીંચકર બયેકા, ચેહ મરદે ખુ-ઝરમ નેક સીરત જાહેકે ફનકે સીવા આમીલ ઇસમ જાતકા થા કુછ પઢને લગા. ઓર સુનાખત બદરગાહે મુજબુદાવાત કરતા કે તુહી હા-શીકો નીગાહખાત દરે, મુજહપર જો મુશકીલ હયે તેરે કબર આસા ન હયે.

જમ સુખહો હુઇ, વોહ જાહેગરની અઝહહેપર સવાર હો, જાને આલમકે કતલકા ઇરાદા કરકે લશકરમે તતવડા આઇ. પહેલે મલેકાકે બાપ પાસ ગઇ, આંખે લાલ લાલ, તએશે કમાત્ર પુકારી અયે પીર મદ, તેરીની અબલ દામનગીર હોકર ખીંચકર ઇસ જાશીયાનીકે જંગલમે લાઇ? મુંજહે શરમ આતી હયે કે તુ ખુદાં નવવદ સાલકા હોયુકા હયે, જો મારે નરરદા હયે, તેરે મારનેમે ફાયદા કયા હયે? જીધરસે આયા હયે કિધર સીધા ચલાગ્ગ; મયે એક નીગાહમે ઇસ લશકરકા જાહેકે ઓરસે ફના કર દેતીહું. પીરમદને કહા, અયે બદ જાત, ઓર બેગયેરત તુજહે શરમ નહી આતી હયે, કે તુજહે જોશે શહેવત વીલવીલયે મુબાશરતને આમાદએ કતલ હજારકા બંદયે ખુદા બેગુરમે ખુનાહ કીયા, મયે મરગે અઝીઝા દેખુ, મરનેસે હું; બકા ઓલ તેરે આજ ન મુવા કલ, મરગઈગા, જીતેજી બલકકો કયા મુદ દીખાઈગા; તુ બદખખત મુજહસે કયા લડેગી ચેહ સુતકર વોહ ફાહેશા બહોત ગઝમ હુઇ, ઓર અપના જાહે પઢને લગી, પીરમદકી બી દુઆકી તારસીસે જાહે અસર ન કરતાથા. ગરઝ જમ વોહ આજીઝ હુઇ, તમ જાહેકે ઓરસેશરકી સુરત બન ગઇ પીરમદબી કુછ ઇસમ પઢકર બમર બન ગયા, ઓર તરેહ લલકારા કે, જંગલકે ચાર પાયે જાનવર નારેકે ડરસે દરયામે ગીરે, ઓર પાનીકે જાનવર ખુશકીમે છીપે—બહોત દેરતક લડાઇ, ઓરઆઝમાઈ રહી; આખીરકાર ઉસ

પીરમર્દને ઉસ જાદુગરનીકા ઝેર કરકે દાખીલે જહાનમ કીયા; તમામ જંગલમેં શોરે મહશ્વર હુવા, આસમાન ચક્કરમેં આયા, ઝમીન લ-રઝાગઈ, આંધી ચલી, જાદુકા કારખાના સમ ઉઠ ગયા. ગરજ સુખડો હુઈ, જાનેઆલમ ધખરાઈર ઉઠ અયેકા, લશ્કરને રેહાઈ પાઈ, નવેસરસે ઝીંદગી પાઈ. જાનેઆલમ ખેમેસે નીકલ નાદમ વ શરમીંદા પીરમર્દકી ખીદમતમેં હાઝીર હુવા, ઓર દેખા દે યો ખદજાત મલકેના જાદુગરની મરી પડી હુયે, ખહોત ખુશ હુવા.

શાહજાદા પીરમર્દકા સાથ લેકે મહેલસરાકે ખેમેમેં આયા. શાહ જાદીયોને જાન પાઈ, જલીસોંકે મુંહપર રવનક આઈ, લઝોંડીયોંને શુકર જતાખે ખારીકા કીયા, ફેર ઉસ પીરમર્દને ફરમાયા કે અબી ઇસ મારકેસે નજાત નહીં હુઈ; આફતે અઝીમકા સામના ખાકી હુયે જાનેઆલમને પુછા કખીલા વોહ કયા હુયે? ઉસને ફરમાયા કે ઉસ જાદુગરનીકા ખાપ જાદુગરોંકા પાદશાહ હુયે, થોડી દેરમેં ઝુફર આવેગા, ખખેશ મચાયેગા, મલેકયે મેહિરનીગાર ફેર ધખરાઈ, પીરમર્દને ફરમાયા કે અલાહ ચાર હુયે, વોહ કયા નાખીકાર હુયે, દુશમન અગરયે ઝખર દસ્ત હુયે. મગર નીગાહખાનલી ઝખરદસ્ત હુયે. મેહ દહેકર દો માશ ચખેરાસ્ત ફેકે, દો જાનવર નજ સુરનકે પયેહાહુયે ! હરનકે ચહેરે, તાહ સકે ધક, યાકુતકે સીમ; અલ માસકી આંખ, ઝમુરદકે પર ! ફેર ઉસ પીરમર્દને દો દીકરીયોંપર ફુલ લીખકર ઉનકે સામને રખા, વોહ દેનોં અપની અપની જાંચમેં વોહ દીકરીયાં લેકર ઉઠ ગયે. વોહ રાતખી 'જુ' ત્યુ' ઝુઝરી ઉધર સુખડો હોતેડી વોહ જાદુગરનીકા ખાપ શાહપાલ અપના લશકર, ઓર જાદુગરોંકા જમા કીયા, ઓર ફુલ જાદુ પકના શુર કીયા, યકાયક હવા બડી જોરસે ચલી, ખીજલી ચમકી, રઅ-દકી આવાઝ હુઈ, તમામ લશ્કરકે લોક વોહ આવાઝ સુનકર ટરગયે ઓર પીરમર્દકે ચન્દેરા જમા હો ગયે, કે એક તરફસે જાદુગરોંકે ગટકે ગટ આનેલગે, ડુસરી તરફસે જાદુગરનીયાં તાહિસ, ઓર નાગ-નોપર સવાર આતશખાકીકે હુકકે ઉડાતી નારચલ ઉઝાલતી, હવાસે ઉડતી હુઈ, આપસમેં છોડછાડ સહર સહર આઝમાઈયાં, હાયોંડી સ-ફાયાં હોતી, લડાઈકે અઝમપર હરહર કરતી મવજુદ હુઈ. ઉન જાદુગરોંકે પરકે સામને ઇનકાલી પરા ફઝેરા. ઉનહે દેખકે જાનેઆલમકા જુ ધખરાયા ફેર ફઝોજકે સરવારોંકા ખુલાકર ફરમાયા કે જો આજ હમહમએ કામીલ હુયે, મગર ચેહ જલસા, ઓર મારકા દેખનેકે કા-

ખીલ હુએ; ઝીંદગી હુએ તો અએસા રોઝ કબી કાહોકો નઝર પડેગા વગરના મર્ગે આખોડ હોગા. હમારીબી ફઝોજ ચમક દમકસે સફ-આરા હો. અસખાખ સખ નયા નીકાલો. યેહ ખખર સુનકે પહેલે બે-લદાર નીકલે, ઉંચી નીચી ઝમીન ખરાખર કર પલટનોંકી ખાતર મો-રમે દુસ્ત ડીએ. ગરઝ તમામ સામાન ફઝોજકા આરાતા હોયુકા. જાનેઆલમબી બડી શાનો તજમ્મુલસે અરપેપરીપએકરપર સવાર હુવા; ઔર સખ હથીઆર લગાકર મએદાનમેં આયા ઔર લલકારા, દીલા-વરો આજ અરસએ જંગ, જગ નામો નગડી હુએ, દુનયામેં ઝીંદગી આરદીન લડને બીડનેકા નવજવાનો યેહી સીનહુએ. કીસકો બકા બખુઝ ઝાતે ખુદા નહીં, હમેશા દુનયામેં કામ રહા નહીં—

શએર.

રમતમ રહા ઝમીનમેં ના સામ રહેગયા,

મરદોંકા આતમોંકે તલે નામ રહેગયા.

જાજ જાનેઆલમને અપને તમામ લશકરકી તયારી કરચુકા અ-બુમનઆરા ઔર મલેકએ મેહેરનીગારને એક ઉંચા ટેકરા તજનીઝ કર ખેમા બપા કીયા, પરદે છોડ આ બએડી; સઔર દેખને લગી. ઉસ અરસેમેં દુશ્મનકે લશકરકી આમદ હુઝ, યાને “ શાહપાલ ” જાહુ-ગરને નવલાખ જાહુગરોંકા અપને સાથ લીયા. ઔર તખ્તપર સવાર ચાલીસ અઝઠહે ખુખ્વારને તખ્ત ઉઠાએ ખડે કરરો રસે આયા; ફ-ઝોજ બેકીવાસ લાયા, ઔર લડાઈકા નગારા બજવાયા; ફેર અપને વઝીરકો ઉસ પીરમરદકે પાસ ભેજ; વઝીર હાથ ખાંને ઉસ પીરમરદકે સામને જાકર અરઝ કી. એલચીકો ઝવાલ નહીં, ઝીયાદ બોલનેકી મજલ નહી. શાહપાલને ફરમાયા હુએ કે તુમહારા ઝના મરના ખરાખર હુએ, કે ગર્ન સર્વ ઝમાના દેખકર ઉમર તખ્તકો પહોંચે મગર ઇન નવજવાનોંપર રહમ ન કીયા, ઉનકે ખુનકા હીસાખ અપને આ-માલકી હીતાળપર લીખવા બોજાહ અપને ઝીમે લીયા. પીરમરદને જવાબ દીધા;—ઉસ અજલરસીદા નાલાયકકો કહેના કે હોનો તરફસે ઝસકા ખુન જમીનપર ગીરેગા ઉસકા ખુન તેરી બેટી જો ફાહોશાથી ઉસકી ગરદનપર પડેગા, હમ સમજહેથે કે વોહી નંબે ખાનદાનથી લેદીન અખ માલુમ હુવા કે અએસોંકે વએસેહી હોતેહએ. તુજહે સ-ફેદ દાદીકી શરમ ન આઈ, કે વોહ મરી તેરા કલકકા મીટા, તુતો

ઉસસેભી ઝીવાદા બેહ્યા નીકલા; એહ મકામે જંગ હએ, જએ નેઝા
વ શમશીર યા બઝમ હએ, જે મંઝુર હો, ખીસમીલાહ ઉસસે દેર
નકરોં દેખે આજ કીસકે હીક્સેમેં તખ્તો તાજ હોતાહએ, ઝોર ગોરો
કશનકો કઓન મોહતાજ હોતા હએ. વઝીર વહાંસે શીરા, શાહપાલસે
સખ હાલ કહા ફેર તો વોહ કાફર પેચોતામ ખાયા, મારે મુસ્લેકે જલ
મયા, ચહેરેકા રંગ બદલ ગયા પહેલે તો આપ હુકમે આતશી પીર-
મરદપર મારા, ફેર લશ્કરકે સરદારોકો લલકારા; હો પહેરતક અજબો
ગરીબ સહરસાઝી હંગામા પર દાઝી, જાદુગર, ઝોર જાદુગરનીયોંકી
લડાઇ રહી. આખીરકાર ઉન જાદુગરોંને, ઝોર જાદુગરનીયોંને સખ કુછ
જાદુઝી નયરંગીયાં દીખા ચુકે જાદુગરી તમામ ખતમ હુધ; તમ મુ-
રઝો. શમશીર વનેઝા. વ તીસ્ટી નવખત આઈ, ફેરતો શાહઝાદએ
જાનેઆલમઝી ખન આઈ, લગામ થોડેકી ઉઠાઈ, પ્રઓજે જરૂર ગા-
ઝીયાંને નામદાર ખખરદાર હુએ, સીપાહ અખરકે માનીંદ ધીરઆએ.
ખરકે શમશીર અમઝી લડાઇ હોના શુર હુધ, ગરજ ઉન જાદુગરોંકો
થોડોંકી ટાપોંસે કુચલ ડાલે જાનેઆલમઝી શમશીરકા ચેહ હાલ થા,
કે જસકે સરપર પડતીથી તો એકકે દો સર કરતીથી, હોશો હવાસ
કીસીકે દુસ્ત નયે શશ્કર હોગએ સાતોં તખ્ત જમીનકે થરરાએ.
તમામ જાદુગર મારે કરકે બાગનેલગે. જે રહા ઉસકો મારલીયા, બા
ગતેકા પીછા નકીયા. ઘડી ભરમેં ખુનકા દરયા બહેગયા લાશોંકા અ-
બાર રહે ગયા. આખીરકાર શાહપાલકી ફોજકી શીકસ્ત હુધ, શાહ
પાલ મારા ગયા. ફેર તો વોહ તમામ જાદુકા કારખાના કુટ ગયા,
જાનેઆલમકે લશ્કરને તમામ સાંઝો સામાન છુટ લીયા. શાદીયાને
બજે, વોહ તખ્ત ઝોર નકશ પાયા પીરમદ વહાંસે રખત હુવા,
ઝોર જીતની પદો નસીહતેથી જાનેઆલમકો સમજહાયા, ઝોર કહા.
મેરી જાન અખ અએસી હરકતો સામાન નકરના, જે ફેર કાઢ મુસી
ખતમેં ગીરફતાર હો જાઓ. દોસ્તોંસે દેખા નજાએ, હમસે બાગ છુટે
હો અઘાહ હાશીઝો નાસીર હએ, રસુલ ઉસકા : તુમહારા મદદ
માર હએ.

બાદફતાહ જાદુ શાહપાલ જાનેઆલમકા દરયાકી સચેર
કો જાના, તખીઅત લહેરાના, ફેર સવાર હોના
જહાઝપર. જહાઝકી તખાહી, બાહમકી જુદાઈ,
અંજુમનઆરાકી બેસરોપાઈ
જેગીકી મુલાકાત.

જમ જાનેઆલમને ઉસ પીરમદ્દકી મદદસે શાહપાલકે જાદુકો
ફતાહ કીયા, તે બહોત ખજાના જાનેઆલમકે હાથ લગા; દો મહી-
નેતકે વસી જંગલમે સખો રોઝ અજોશો અશરતમે રહા—ફેર પીર
મદ્દે વહાસે બાગકો રવાના હુવા. જાનેઆલમને કુચ કીયા; બાદ કંઈ
રોઝકે એક દીન જેમા દરયાકે કીનારે ધરતાહ કરવાયા, શાહજાદા
માથુકોસે બાહમ તમારાએ દરયા, મચોજેકી લહેરે, ઝોર સચેરે
દરયા કરતાયા. નાજાહ એક જહાઝ પુર તકદ્દુસ બા નકશોનીગાર
નમુદાર હુવા—શાહજાદા સનજહા કંઈ સવદાગર કહી જાતા હએ.
જમ વોહ જહાઝ નજદીક આયા, તે જહાઝવાહેને લાંગર કીયા; ઝોર
ઉસ જહાઝકા નાખુદા જાનેઆલમકે પાસ આકર અરઝ કરને લગા કે
હમ લોગ મલાહ હએ યહાં જે શાહો શહેરવાર આતા હએ, હમ
ઉસકો દરયાકી સચેરો શીકારે બહરી. જાનવર આખી દીખાતે હએ;
મવાશીકે કદર જે કીસમતમે હોતા હએ ઇનઆમ પાતે હએ. યેહ
સુનકર ખવાહીશે સચેરે દરયા જાનેઆલમકો હુમ; મલેકોસે કહા ચલ
તીહો? ઉસને અરઝ કી, કે હતોઝ મુસીબતસે અમીતક આરામ ન
મીલા, આપકો ફેર લહેર આઈ, નયા ખયાલ સુજહા. જાનેઆલમને
કહા દરયાકી સચેર જ મસરૂર કરતી હએ, ખદકાન દુર કરતી હએ,
તખીઅત બહેલા જાતી હએ, કચેરીઅત નઝર આતી હએ. ચલો,
દેવાર થડી દીલ બહેલાકર ચલે આએગે, મલાહ મહેશમ ન રહેજા
એગે, મલેકએ મેહેરનીગારને સોચ કરકે કહા, યેહ સમ સય હએ જે
આપને ફરમાયા; ખદકાન કએસા, તુમ્હારે દુશમનોકો તીરા માલેખુતીયા
હએ, મએને બારહા અંજુમનઆરાસે કહા હએ, સો યેહ મઝ
લાહવા હએ. પાનીએ દુના હોતા હએ, ઇસકે સીવા મેરે દીમાગમેલી
કયા ખલલ હએ.

શાહઝાદેને શરમાયા કે ખચેર હમ તુસડે હએ, તનહા જાએએ, તુમ ન ચલો બએહી રહો, આરામ કરો—જુદાઇની તાબ મુહબ્બતકે મુખતીલાકો કહાં હએ, ઉલ્લશતકાયેહી બડા ધમતેહાન હએ ! નાચાર ઉંસીદમ મલેકએ મેહેરનીગાર ઉઠી, ઓર અંજુમનઆરા મએ ચંદ લઓંડીયાં હમરાહ જાનેઆલમકે હુમ, જહાઝપર પહોંચે; જહાઝકા લંગર ઉઠા. મલેકએ મેહેરનીગાર અદોહો અમલકી આશના બારબાર અંજુમનઆરાસે ધખરાકર કહેતીથી કે ખુદા ખચેર કરે, દુશમન ન અએસી સચેર કરે; બેતઓર અઝાજે અવમ સરસે ગુઝરતી હએ, ખુદા ખખુદ પીની દેખકર જાન ડરતી હએ; અધાહ હાશીઝો નીગાહજાન હએ. સરાસર સામાને બદ નઝર આતે હએ, કલેબન ખઓશસે લરઝા હએ.

અઅલકીસ્તા ચાર ઘડી જહાઝને ખુન સહેર દીખાઇ, ફેર આ-ફત આઇ. નાખુદા ચીલ્લાયા, મલ્લા હીરાસા હએ ! શાહઝાદેને પુછા કયા હએ ? ચરઝ કી તુરાને અઝીઝુસ્થાન ઉઠા હએ અમી યેહ ઝીક રથા કે હવા બડી ઝોરોસોરશે ચલી, જહાઝ તખાલીમે આયા આદખાં ટુટ ગએ. મલ્લાહોકે છકકે છુટગએ, સંભાલનેકા મકદુર નહીં રહા આખી રમ જહાઝ ટુકડે ટુકડે હો ગયા ! કીસીકે કીસીકી ખખર ન મીલી કે કઓન ડુખ ગયા, ઓર કઓન જતા રહા. એકસે દુસરા જુદા હો ગયા. જાનેઆલમ તખતેકે લહારેસે હુખતા તીરતા ચાર દીનકેબાદ કીનારે લગા, આંખ ખોલી તો કીનારાદીખાઇ દીયા. ફેર કીનારાપર ઉતરા: આહીસ્તા આહીસ્તા બએદતા ઉઠતી ચલી, તો એક ખસ્તીમે પહોંચી વહાંકે બાશીદે જાનેઆલમકા ચેહેરા ચેરા જમાલ, યેહ ખરાબ હાલ દેખકર બહોતધખરાએ, કરીખ આએ; કાઇ ખોલા યેહ પરીઝાદ હએ, કીસીને કહા અમી તો દીન હઅ, યેહ અઝ કીસમે જાન હઅ ! ગરઝ કે જાનોને ઇસે જાન કહાચર પાસ આ કુછ ખઓશસા ઇસતરેહ બોલો—સચ કહો આપ કઓનકે કુરહો, યા પરીહો ! જાનેઆલમને આહે સદ ખીંચકર કહા;—કયા પુછતેહો, મએ દીલગીરશતા બેવકુશીમે ગીરશતારહું, બજોડાંકા તાલીબે દીઘારહું, મરીબે દયાર બેતાબ, દાના નસીબ કુચા, ન આખ, ચારોંકી જુદાઇસે ખસ્તા ખરાબ, ન ઘાબે મુશતાર—

મુઅલલીફ.

ખસાને નકશે પા બએઠે જહાં વાંસે ન ફેર સરકે.

દીકાના પુછતેહો કયા બલા હમ બે દીકાનોંકા.
 બયાદે દોસ્તાં પસેરો મુજહે હીયકી લગ આતીહએ,
 કહી મઝકુર જળ હોતાહએ કુછ મુઝરે ફસાનોંકા;
 અલમસે આહકે સાખીત ફુધ ગમકી ઝરર હમકો,
 કે બાઇસ ફતહાકા હોતાહએ ખુલળના નશાનોંકા.
 છુડાઇ જખરસે પીરે રલકને દોસ્ત સખ મેરે,
 મીટગા દાગ કબ દીલસે મેરે ધન નવજવાનોંકા,
 શરર મુંહસે નીકલતેહએ સુરે દીલ હુઝોં હરદમ,
 બલા દીવાહો કયુંકર જમા હમ આતશખયાનોંકા.

ઉસ હીકાયતે જસોઝ, શીકાયતે ચખે બેમેહેર સુનકર સખ રોને
 લએ, કહા ચેહ શાહઝાદએ આલી તખાર હએ, મહમુબોંકી બુદાઇસે
 દીલ અશગાર હએ. મીનતો સમાજતસે મકાનપર લેગએ. હાથ મુદ
 ફુલવા ખાનાં પાની હાઝીર કીયા જતેઆલમને આખો તમામ દેખ
 કર રોહીયા, ઝોર કહા કે ખુદાજતે મેરે ખીછોંકા કયા હાલ હુવા ?
 કીસીકો દાના પાની મયસ્સુર હુવા યા નહોં. મએબી ન ખાકિંગા,
 જુખા ખાસા મરળકિંગા. વોહ બોલે હઝરત સલામત. ખાતેપીનીસે
 હનકાર નાદાની હએ, ધસીસે આદમીકી ઝીંદગાની હએ. જે છતેહો
 તો કીસી રોજ ખીછોંકે મીલજખોગે, વગરના ગુરખતકે મરળતેમે
 ઝોરો કદનખી ન પાઓએ. નાચાર સખકે સમજહાનેસે દોએક નીવાલે
 ખજખરન હલકસે ઉતારે, પાની જે પીયા. તો હાથ સનસનાએ,
 પએહમ ગલ આએ. જળ તખીઅત હએરી. જસ હાલે પુર મલાલ
 જહાઝકી તખાલી, અનીસાને હમરાઝકી ખુદા અપનાહુખતે તીરતે
 વહાંતક આના, ઓરોંકા પતા નપાના સખ ખ્યાન કીયા. સખ લોગ
 અરસોસ કરને લગે, એક શખ્સને કહા સહન દે રંઝીલ એક પહાડ
 હએ. “ કોહે મતલબ ખરાર ” નામ હએ, ઉસપર જોગીકા મુકામ
 હએ; ગઈ બા કમાલ, શીરી ગુફતાર, દઝરોં કોમસે હાજતમંદ ઉસકે
 પાસ જતેહએ, સખકે મતલબ ખર આતેહએ; ખસકે ઉસપર ધનાયતે
 ખારી હએ. ચરમએ ફએઝ ઉસસે જરી હએ. મહદુર હએ કે આજ
 કોઇ શખ્સ મહેશમ નાકામ ઉસ મુકામસે નહી રીરા, ચેહ ખુશ ખખર
 સુનકર ચેહેરેપર સુરખી છામઇ, ગઇફુધ જાન ઉસી આન બદનમે
 આ ગઇ, જતેઆલમને ઉસીદમ અલતેકા કરદ કીયા. વોહ લોગ મના
 કરને લગે, કહે અબી જતેકી તાકત આપમે આઇ નહી, પાઓંમે

રાહ ચલનેકી તાબો તવાનાઇ નહી. દોયાર દીન યહાં આરામ કરો,
કુવત આગળે તો મુખતાર હો.

મરજ કે જાનેઆલમને ઉન લોગોંકે સમજહાનેસે વહાં મુકામ
કીયા, અન્ય પરેશાનીમેં મુજહોંકી સામ કીયા. આઝુખાઝુ તમામ
લોગ ખચેઠે રહેતે, યેહ ખચેઠોઠે માથુકાં, ગીરફતારે રજે મહન
કબી તો મહઝુ ચુપ રહેતા, કબી મજનુકી તરેહ ખુદખુદ બઠને
લગતા, ઓર જબ હોશ આતા તો ચેતે પઢા—

ઉસતાદ

હર મુ ખખર ઉલરતકી કયા આપસે પહોંચાઇ,
આગેબી મેરે લખપર ફરયાદ કબી આઇ;
કયું મુજહસે ખીગડતાહચે ઓ કાશીરે તરસાઇ.
ગાહે મેરે લખપરહચે ફરયાદ ગહે અફગાં
ખ્યારે ગમે દુરીસે મચેં સખત હું અખ નાલાં,
યેહ જાચે તરાહમચે કર રહમ ઝરા જનાં.
હચે દીનકો તો યેહ આલમ જાલીમ તેરે મજનુપર,
હચે ગીદ ખડે લડકે જહોલીમેં બરે પથ્થર,
સોનેકી કીસે ફુરસત અચે યાર ઇસે બાવર કર.
આઝા શકની ગાહે ગાહ દરદે જીમર દેખો,
ફગાલ બીગોતાહું લાખોંહી કબી રોરો,
ગરદનઝંદની હું મચે શકવા કરે તેરા જો;
યા તાબો તકમુલમે ચકતા જીગરે ખુસરવ,
આગે તો ન બહેતેયે સીલકે જોહરે ખુસરવ,
તુમ અખતો નવાઝીશ હો ચલકર ખખરે ખુસરવ,

આખીરશ વોહ રાતકીરાત બડી મુશકીલસે તડપતડપકર નીકા-
લી. મુજહોં હુઇ, તો નમાઝ પડકર ઉસ પહાડકી રાહલી ચારદીનમે
નાચાર વોહ રાહ તચેકી, પહાડપર પહોંચા. પહાડપર ચડતે ચડતે
એક મઠ મીલા, ઉસ મઠકે ફગર ફરખતકે તલે ચખુતરેકે ઉપર એક
જોગી સવ સવાસવ ખરસકી ઉમરકા, કાલી નાહસે બડી જટા હરેક
રાખસે બરી પાંવપર પડી હુઇ બચેઠા હચે, ઓર ઝીકરે સકમેં મ-
શગુલ હચે. કબી નમાઝ પડતા, કબી પોથી ખોલકર મજન કરતા
કુની લગાચ ખુશો ખુરરમ રહેતા; અન્ય તરેહકા ઇનસાનવા. ખુ-
લાસા યેહ કે હીંદુન મુસલમાન બકચોસે—

મીરઝા સવદા.

કીસકી મીલતમેં ગીનું આપકો બતલા અએ શેખ;

તુ કહે ગખર મુજહે ગખર મુસલમાં મુજહકો.

ગરઝ યેહ કે વોહ અબળ બલસાયા કે દેખા ન સુના—જન સિસને જનેઆલમકે પાવોંકી આવાગ સુની, પલકેં હાથસે વિલાઇ, આંખ નીલાઇ. આંખેં લાલ લાલ, ચેહેરેપર રોઆબોજલાલ, જનેઆલમકો ખમઓર દેખા, તો ઇસરે બહુકકર સલામ કીયા, ઉસ ખુશ તકરીર શીરીં મકાલને કહા બલાહો ખચ્યા, ખડી મુસીખત ફલકને દીખાઇ, જો યેહ સુરત યહાંતક આઇ. આવ ખએઠો. ગુર બલા કરે; મુરશદકી દુઆસે હકે હાજત રવા કરે; હમ તુમહારે અમાનતરીર હએ, સવારી ખડી હએ, ચલનેકો તયાર હએ. જનેઆલમ તો હએરાન હોરહા ચા. ઝીયાદા મુતહટયુર હુવા કે યેહ કયા બેદ હએ. પાસ જ ખએઠા, જોગી વિહા, ચશમેમેં નહા ધોકર, અતર લગા સુરીદ ચાર ઓડકર જનેઆલમકે નઝદીક આ યેહ નુકતા ઝખાનપર લીયા:—ખાખા એક-દીન 'ખુશાક આલમમેં' હમારે મુરશદ ગુરને તેરે હાલસે ખખર દીધી કે એક શાહઝાદેકા બહાજ તખાહ હોજએગા, વોહ વાસતે મતલબ ખરઆનેકે યહાં આએગા; ઉસકા કામ તુજહસે, તેરા કામ ઉસકે સા-મને પુરા હોજએગા, ઇસ ખાતકે સુનનેસે શાહઝાદેકો નેહાયત ખુશી હાસીલ હુઇ, કહા જોગીજી, તુમહારે નામસે મેરી ઝીંદગી હુઇ; વગ-રના દોચાર દીનમેં સરપટક પટકકર હલાક હોજતા. ખુખસુરતીકાબી અબળ મઝાહએ; જહાન ઇસકા શએદાહએ; આલમકો મગુખહએ, પીર રકીર, ગરીબ, અમીર સખકો અઝીઝ હએ. ઇસકા ખ્વાહીશમદ હર ખાતમીઝ હએ. જોગી સમજહાને લગા કે યેહ ઇઝતીરાખ બેજ હએ. 'દેર આયદ દુસ્ત આયદ' ખાખા દુનયાકા યેહી નકશા હએ; કબી ખુશી કબી ગમી; યેહ દોનોં અમર ખાહમ હએ. અદમી જખ રંબસે ધખરાએ, ઓર ગમે મુશરેફત દોસ્ત, નહોંટોંપર લાએ; દીલકોં યેહ સમજહાએ—

મુસહફી.

ઝીંદગી હએ તો ખીઝકેબી નીકલજએમે દીન;

ફસલે શુબ છતોં કે ફર અગસે ખરસ આએગી.

જો વરલમેં રહાતો આરામ પાતાહએ, વોહી હીબરકે ફખ હ-

કાતાહએ. તુને ઉન દોનોં બાઇ જો તવાન પએદા હુએયે ઉનકા કી-
સ્સા સુના નહીં ? કે પહેલે ઉન્હોંને કયા કયા મુસીબત ઉઠાઇ ફેર એ
કને સલતનત પાઇ, ફસરેકે હાથ શાહઝાદી આઇ. જાને આલમને
કહા ઇરશાદ હો. કયુકર હએ ?

કીસ્સા ખીરાદરાંને તવામકા શીકારકો જાના, ફેર શ-
ખકો અંધેરેમેં દોનોં જાનવરોંકા કંમળના, ઉનકો
ખાના એકને સલતનત પાઇ, ફસરેપર ખરાખી
આઇ, ફેર શાહઝાદી પાકર ભાઇસે મીલા.

જોગીને કહા એક શહેરમેં દો બાઇ યે પડે નાજોન્યામતસે
ઉનકી પરવરશી હુધથી મગર દોનોંકી તખીબત નાજોન્યામત સહેરો
શીકાર થી, એકરોઝ શીકાર ખેલને જંગલમેં જાતે યે દરન સામને
આયા, છોટા બાઇને તીર લગાયા, કારી ન લગા; જાન નાગમ યા,
ચેહ દોનોંબાઇ ઉસકે પીછે લગે; જાતે જાતે શાહ હો ગઇ, બડે
બાઇને જો તીર મારા હરન ગીરા, ચેહ ઘોડેસે ઉતરે ઝુમકા કીયા.
દીનબરકી દઝોડસે ઘોડેમી થક ગએ યે. તમામ રોઝકે એઆખો દાના
હુખ પ્યાસસે ખેતામ યે, લાકડીયાં ચુનકર પાની બહમ પહોંચા; કબાખ
લગાએ અખુખી તમામ દોનોંને ખાએ. મગર ઉસ રોઝ જો કએશીયત
ઓર લઝત ખુસ્ક કઆખમેં પાઇ. મુર્ગકી ખીદયાની તરતરાતી કબી
અએસી ન ખાઇથી પાની પીતેહી સુસ્તી માલુમ હુઇ. રાતખી હો
ગઇથી, ઓર વોહ જંગલકી બહાર, ચાંદની રાત દેખકર ઉન્હોંને
કહા આજકી રાત ઇસ જંગલમેં સકર કીજએ, ચાંદનીકી બહાર,
સુનઅતે પરવરદીગાર દેખ લીજે; ફેર દીવમેં સોચે કે તનહાઇકી
ચાંદની કબકે અંધેરેસે બદતર હએ.—

હુખ બેહેતર પર શખે કુરકતકી બદતર ચાંદની;

સાએકેકે તઓરસે પડતી હએ મુજહપર ચાંદની.

ખએર ચેહ દોનોં એક દરખત સાપાદારકે ચરમેકે નઝદીક દેખ,
શતરજીકે બદલે ઝીન પોશ ખીજા ચાંદનીકી સએર કરને લગે ખામ
ફેરસે ઘોડે ખાંધદીએ, છોટા બાઇ ખડા આકીધ, ઓર ઝીજકર યા,
બડે બાઇને કહા આજ પુન્હારી અકલકા ઇમતેહાન કરતે હએ. બ-
તાવ તો ઇસલકત હમારે શહેરકા હમસે કીતના શસીલા હએ. ઓર

કચોનતી ખાતુ હએ: તીસરી કખાબકી લગત પાનીકા મઝા આજ
 બહોત મીલા, ઇસકા સખખ કયા થા ? ઉસને જવાબ દીયા, ચેહ
 ખાતેં સહલ હએ. શહેર હમારા યહાંસે સવ કોસ હએ, ઓર દલીલ ચેહ
 ખરહા તજરબા કીયા હએ, મેરા ઘોડા તમામ દીનમેં સવ કોસ ઇ-
 સી ચાલસે પહોંચતા હએ, ઓર સીમત સીતારોંસે સાખીત હએ, કે
 ચુમાલ હએ; રહા ખાને પીનેકા લુચ, ખીલાફ વક્તસે થા, અખ ચેહ
 નયા મુકદ્દમા સુનચે, યકીને કામીલ હએ કે સુપહોડો ઇનાયતે ખાલીક
 દુરહો, આઈંદા આશાયશ રહે, તખીયત મગર હો, બડે બાઈને ઓર
 મહે તાલેસે વોહ સામન મુહમયા હો જો કુદરતે સાખીક ઉસકી
 વજહે પુછી, ઉસને કહા આજ સવ કોસકી રાહ હમ બડી મુશકીલ
 તએ કરકે આએ, લુખે પ્યાસે રહે, લેકીન દીલ ખુશ હએ. વોહ
 સુનકે સુપ હો રહા. ફેર મશ્તીરા હુવા કે ચેહ જંગલ : વીરાન, ફુકા
 મકાન હયે યહાં દરીદે, સાંપ, ખીચ્છુ. શેર, બેડીએ, બહોત હોગે;
 જો હમ તુમ દોનોં સો રહે, ખુદાખને કયા હો ! તીનપહેર રાત
 બાકી હએ દેડપહેર હમ સોવેં, ફેર તુમ હોશ્યાર રહો. ચેહ સલાહ
 દોનોંકા પસંદ હુધ, પહેલે બડે બાઈને આરામ કીયા. છોટેને જાગનેકા
 સરખમ કીયા, તીરોકમાં હાથમેં ઉઠા ટહેલને લગા. જખ એક
 પહેર ચુઝરા, દસી દરખતપર દો જાનવર આપસમેં અપની અપની
 તરીફ અપની ઝમાનકે કરને લગે; ઓર ચેહ શખ્સ બહોત જાન-
 વરોંકી બોલી સમજતા થા. આકાઝપર કાન લગાએ. એક બોલા-
 મેરે જોસ્તમેં ચેહ તાસીર હએ, જો ખાએ એક લાલ તો પહેલે દો
 પહેરકે બાદ ઉગલે ફેર હર મહીને મુંહસે નીકલે દુસરા બોલા જો
 શખ્સ મેરા જોસ્ત ખાએ ઉસરોઝ પાદશાહ હોજએ. ચેહ ખાતેં સ-
 મજદ દીલમેં નેહાયત ખુશ હુવા, તીરો કમાનતો મવજુદ થા, ઇલ
 દલા હહેકર તીર બેતઅમ્મુલ ચીલ્લેસે જોડકર ખીંચા એક તીરમેં
 દોનોં પરીદે ગીર પડે ઇસને તકખીર હહેકર જુમહા કીયા, દીનકી લક
 કીયા બચીહુધ સીલમાકર કવાબ લગાએ જસકે જોસ્તમેં સલતનત
 કા ઝાયકા સમજહાથા ઉસે ખાયા. દુસરા બાંધકે વાસતે ઉઠા રખા,
 ઓર અએસા ખુશ હુવા કે તમામ રાત આપ પાસખાનીકી
 બડે બાઈકા તકલીફ નહી.

જખ રાત ચુઝરી દીન તીકલા, બડા બાઈ ઉઠા. છોટે બાઈને
 વોહ રાતકે બચેહુએ કખાખ રમર લારખે; વોહ ખાગયા ઓર કુઝ

હાલ ન કહા. દોષડી દીન ચહે જળ લાલ ઉમલા, તળ સમજહા હ
મને ખહોત તદ્દખીરકા મગર સલ્લતનત બહે બાધકી કીસમતમેયી.
ફેર વો લાલ બતરીકે નઝર રચર લાયા. ઝોર રાતકા ફસાના સળ
મુદ્દસ્તીલ કહેમુનાયા. કહા અદ્દશાહકી ખનાયતસે જલ્દ આપકો સલ
તનત હુમલહો, ચેહ નઝર બુલામકી કુચલહો. ઉસકો સહાદતમંદીસે
પુશી હાસીલ હુધ. ફેર કહા સામને આખાદી માલુમ હોતીહએ, હમ
જાકર ઇસ લાલકો નકીસી દલાલકે હાથ બેચ આએ; તુમ ઘોડોકે
પાસ રહો અગર અપને શહેર ચલકર ચેહ કામ કરેજે; હાકીમકા
ખઓદ માનેકાર હએ. વોહ અએસા કહાં એતીઆર હએ ચેહ કહે
કર ઉધર ચલા. જીસદમ શહેરકે દરવાઝેપર પહોંચા, ખલકતકી બીડ
નઝર પડી. ઉંસ મુલકકા ચેહ મામુલયા—જળ વહાંકા પાદશાહ મર
જતા તમામ અમીરો ઉમરા, આસીદે શહેરકે સુમકી રસમ બાદ;
વઝીરે આઝમકે હમરાહ સુખહોદમ તખ્ત લે દરવાઝેપર આતે, જે ઉ
સરોઝ પહેલે મુસાફીર બાહીરસે આતા ઉંસે પાદશાહ બનાતે. કઝારા
વહાંકા પાદશાહ મરગયા થા. લોગ તખ્તકે લીએ મુતેઝરચે ચેહ દાખી
લ હુવા સળને તખ્તપર બીઠા નઝરે દી. ન વખતો નશાન જીલુસ
કા સળ સામાન મવજુદ થા. ધુમધામસે દીવાને ખાસમેં દાખીલ કીયા
મુનાદી હુધ, તમામ શહેરમેં જસકે નામકી હુદાઇ શીરગમ્મ ઇસકો સુ
ફેર સલ્લતનત, ઝોર અહકામે મમલેકતકે બાઇસ ઇસદીન બાઇકા
ખીયાલ નરહા. દુસરે રોઝ જળ તખ્તપર બએકા; બાઇ યાદ આયા
ઉસીવક્ત બસુસ હરકારેકો દરખ્તકા બતા રવાના કીએ. કહા ઇસ
સુરતકા જવાન, ઝોર દો ઘોડે વહાં હએ, જલ્દ હુઝુરમેં હાઝીર ફરો
વોહ સળ દો પહેરતક તમામ જંગલકી ખાક છાન, હએરાન પરેશાન
શીરઆએ. અરઝકી તમામ જંગલમેં શીરકર ઘાંસ તોડે; ન બાદમી
મીલા ન ઘોડે વોહ કુઝ રંજીદા હો સલ્લતનતકે શગલમેં મશગુલ હુ-
વા; બાઇ બેચારેકો મુલેસેબી દબી યાદ ન કીયા મગર વોહ લાલ
જીસે બેચનેકા લાયાથા જીસકે સળમ તખ્તો તાજ મુયરસર આયાથા,
ફાલે મુતારક ઓર બેનશાન બાઇકી નશાની સમજહ હરરોઝ દર-
આરમેં લાતા મુલાઝી મોકો દીખાતા, વોહ સળ બખાતીરે શાહ
તારીફ કરતે; ઇસકો પુશી હાસીલ હોતી.

મઝકુર ઉસ ગીરફતારે પંજથે અજલકા જનવરકા
 ઉઠા લેબકર કુએમેં ગીરાના, કાફીલેકા આના,
 ફેર બધલત લાલ શાહઝાદીતક પહોંચના,
 ઔર બહીલથે એલચી ભાધકી મુલાકાત.

જ્ય વોહ બડા ભાધ પાદશાહ હોગયા. ઔર છોટા ભાધ વહી
 જહાડકે નીચે મુતઝીર બએઃ રહા; નાગહાં એક જનવરે મુહીબ.
 શીક લે અજબ આયા, ઔર પંજેમેં દબાકર ઉડા, ઘોડે મારે ડરકે
 લગામ તુડાકર જંગલમેં ભાગ ગયે. અલ્લાહકી કુદરત દેખીએ—બડા
 ભાધ સલતનતકા માલીકહુવા, છોટા ભાધ બેચારા મુઝીકે યુગલમેં ફંસા—
 વલ્લાહોઅલામ બસ્વાબ વોહ જનવર વહાંસે કીતની દુર ઉડા,
 આખીરકાર થકર એક જહાડ કુએકે નજદીકથા. ઉસપર જ બએઠા
 તો ચેહ છુટકર કુએમેં ગીરા, મગર હયાત ઉસકી મઝમુતથી; ન ઉસ
 જનવરકે પંજેમેં કુછ ઇઝા હુછ, ન ચોટ ચપેટ ગીરનેકી લગી—

મીર હસન.

કુંવા વોહ જો અંધા થા રોશન હુવા,
 જ્યાં ઉસમે વોહ સાંપકા મન હુવા

વોહ જનવર તો ઉડ ગયા, ચેહ બેપર કુએમેં પડારહા. ઇતેફાકન
 ઉસી રોઝ એક કાફલા યુમગસ્તએ રાહ વહાંઆ પહોંચા—ઉસ કાફેલે
 કે આદમી પાની બરને કુંએપર આએ, ચેહ રસ્સીકે સહારે બાહીર
 આયા. કિમકો દેખતેહી લોગોંને શુલ્ક મચાયા. જ્ય લોગ હાલ પુછને
 લએ, તો ઉસને જવેસા મવકા દેખા વએસા બયાન કીયા મરઝ કે
 કાફેલેકે સરદારકી ખીદમતમેં રહેને લગા. ચંદરોઝમેં કારલા મંઝીલે
 મકસદપર પહોંચા ઔર મહીનાભી તમામ હુવા જવાનને દુસરા લાલ
 ઉમલા કાફીલેવાલેને લાલ જો દેખા તો તમામ મલાલ ભુલા, ખુદ
 સોચા કે અયેસી ગીરાં શએકા સહેલ લેલેનાં મુશકીલ હએ, મુખાદા
 ફસાદ ઉંડે તદબીદ ચર્તહએ. જવાનકો કયેદકર કોતવાલકે પાસ બેજ
 કહા ચેહ મેરા શુલામ હએ, આજ ઇસને મેરા લાલ ચુરાયા કુછ,
 અવેસા વસવસએ શએતાની દીલમેં આયા, મયેને આપકી ખીદમતમેં
 બેજ હએ, ઇસે સઝા મીલે તો લોગ ફેર ઇમતસે અએસી હરકત
 નકરે ! કોતવાલને કાઝીએ મસલા પુછા; ઉસને હાથ કાટનેકા ફતવા

દી, મગર ઉસ શહેરકા ચેહ દસ્તુર થા, કે જખીસી શખસપર ગુનાહ સાબીત હોતા તો ફરમાદી ઓર સજાવારકો પાદશાહકી બેટીકે રખર હાઝીર કરતે, જયેસા ઉસકી રાએમે આતા વોહ હોતા ઈસ વાસ્તે કે પાદશાહ ઇતિફાલ કરગયાથા, બેટીકે સીવા ઓર કોઇ તખ્તો સલત-નતકા વારીસ નથા. અલ્લાહરે ! ઉસકે જમાલકા જલવા ઓર ફુસંનકા ગવગા પરીકો હઝાર જનસે ઉસકી પરવા, હુર ઉસકી શએદા; ખલ્કેખુદા ઉસ મહે સીમાપર નીસાર, આફતે રોઝગારથી. ગરઝ ઉસદમતક શાદી કીસીસે ન કીથી, જીસવક્ત વોહ દોને રખર હુએ તો પેહલે શાહજાદીને કાફેલેકે સરદારસે પુછી ? ઉસને જે કુછ કોતવાલસે કહાથા વોહી બેકમોહારત ફેર શાહજાદીકે રખર અરઝ કીયા શાહજાદી ફેર જવાનકી તરફ મુખાતીબ હુઇ. ખસકે ચેહ જીનેસે તંગ, મચોતકી રાહ દેખતાથા બેતઅમ્મુલ બોલા, કે શાહજાદી આપ રવશન ઝમીર હયે, હમ મુસી-ખતઝંકી તરફ સીલસીલએ બેખુર્મમે અસીર હયે. ચેહ શખ્સ સ ગ્યા હયે ! વોહ શાહજાદી તો અકલમંદથી, ઝીયાદા શક હુવા, દીલસે કહા આજતક કીસી ચોરને હાકીમકે રખર બખુઝ ઇનકાર દસ્તખરદી યકાયક ઇક્રાર કીયા નહીં, ચેહ બેગુનાહ હએ; તકરીર ઇસ શાહીદકી શાહીદ હયે, ખુદા ગવાહ હયે; કુછ ઇસમે ભેદ હએ- કાફીલેકે સર-દારસે કહા, કલ મોહકમે મેં હાઝીર હોના, ઓર જવાનકો દેવડીપર કએદ કીયા ચેહ તો હસીન બલકે મેહેરતીલઅત માહજબીથા; કીસ મતકા સીતારા જે ચમકા, તો શાહજાદીકા દીલ ઉસ જવાનકી તરફ લગા—રાતકો અકેલી બદીલદારી વ તઅસ્સુદ હાલ પુછને લગી ઉસ વક્ત જવાનએ ગુનાહને આંહે સર્દ બર તમામ અહેવાલ અબ્વલસે આખીરતક શાહજાદીકે સામને કહેસુનાયા ! શાહજાદીકા દીલ ચેહ નયા કીરસા સુનકે બહોત સાદ હુવા, ચોરીકા શક ઉસ જવાનકી તરફસે ફરહુવા. સુખ્હોકો પાદશાહકે હુઝુરમેં લા, ખુદ દસ્તેઅઇબ ખાંધકર અરઝ કી—કીખલએ આલમકી ઉમર દરાઝ હો, શહેરકા કાજ ઓર કોટવાલ બેદરબાહત હકીકતે હાલ હુકમે સજા ખુદાકે બદોકો કરતા હએ, હઝારકે દીન જબાબ દીહીસે કોઇ નહીં ડરતા હએ; ગઝબકી જા હયે, અજીમ માજરા હએ; સાહેબે તકરીરકે લાલ મીલે, બેગુનાહકા હાથ કટે ! પાદશાહને ફેર દોનોકીઝબાનસે હાલ સુના ખસબખ ઝખીકે અકલ હમ હોજતી હએ, પાદશાહકી અકલ નલડી, તઅમ્મુલ કીયા.

શાહજાદીને ઇલતીમાસ કીયા, ઝુઝુર ચેહ ઇમતેદાન બહોત આસા

ન હએ એક મહીના, યોર ઇસ જવાનકો કએદ રખયે; અગર દુસરા લાલ ઉમ્મી તો ખયા, ફર અએસે દુરરે અતીમ સદે રાસ્તીકો કયું બેઆબો તામ્મીજએ, આખર લીજએ ! યોર અગર એક મહીનેકે પાદ ઇસને લાલ ન ઉગલા, તો ઇસ બદ્દીરદારકો સુલીપર દીજએ. હાથ કાટનેસે કયા હાથ આએગા, પાદશાહકો સરેદરત જવાબ બા સવામ બેટીકા પસંદ આયા, લોગોને તહસીનો આશરીનકી. પાદશાહને જવાનકો અપની આંખોકે સામને નઝરખંદ કીયા, કાકેચેકે સરદારકો શહાઝાદીને વાપીસ બેળ.

કીરસા કોતાહ વોહ મહીનાબી તમામ હુવા; ઓર ઉતને દીનેમે' શેલએ મુહબ્બત સીનેસે બડકનેલગા, દમ શાહઝાદીતક; ફટનેલમા એકરોઝ જવાનને શાહઝાદીસે અરઝકી; કલ લાલ ઉગલુંગા. ફર સુ-ખોકોસરેદરખાર, દુખરએ દુઝઝાર લાલે બેખલા ઉમલ્લ; સખકો હઅરત શાહઝાદેકો ફરહલ વ ખુશી હાસીલ હુઝ. ઉમીદમ માલો અસખાળ ઉકેસ કાશીલેકા જવાનકો મીલા, ઉસ કાશીલે વાલેકો શહેરસે નીકલ દીયા. જવાનકી સુરતે દીલપીઝીર, રસાહત તકરીર સખ છોટે બડોંકો પસંદથી. અરઝ સખને મુત્તરીક હો પાદશાહસે અરઝ કી; કે બે અખસ હુઝુરકી ઇનામતકે લામક હએ, તમત્રાએ મુલાઝેમત રખતા હએ, કશ અખરદારીકા શાયક હએ, પાદશાહબી ઉંસકી રાસ્તખાઝીસે ખુશયા. રાઝી હુવા; ચંદ અરસેમે' પાદશાહકી મુહબ્બત ઇસ જવાનપર નેહાયત બડમઝ. હર મહીને યેહ જવાન લાલ ઉગલ હુઝુરમે' લાને લગા; રોઝખરાઝ હમયશ્કોમે' સુરખરઝ હાસીલ કર આખર પાને લગા; આખીરકાર પાદશાહે દીમકે મુલાઝીમે'ને મશવીરા કીયા યોર શાહ ઝાદીકી શાદી બડી ધામધુમસે ઉસ જવાનકે સાથ કરદી.

યેહ દોનો મુસ્તક, બસદ ઈસ્તીયાક બાહમ હુલકે સાથ ખેરીકર અએશો અઅરત કરનેલએ; મગર હરરોઝ ખીલાનાગા જવાન શાહકે હુઝુરમે' હાઝીર રહેતાયા. એકદીન એલચી ઉસ જવાનકે બાધકા કીસી કામકે વાસ્તે વહાં આયા, યોર જવાહીરકા ઝીકર નીકલા; એલચીને અરઝ કી, હમારે પાદશાહકે પાંસ ઇસ રંગ ઢગકા એક લાલ હએ; કે આજતક કીસી જવાહરીને વએસા લાલ દેખા ન હોગા, યેહ કહેમા સુનકર પાદશાહને વોહી લાલ બે જવાન ઉગલકર પાદશાહકો દેતાયા. દસ બાર નીકલકર એલચીકો દીખાએ, વોહબી જવાહીર સનાસવા

सम्पत् हजरान, जहाँत हेरतक सर अगरेयां रहा. हेर अरज की, की
 जलमे आलम तअज्जुअकी जलमे, के रंग रुप नकशा धनका उसका
 ओक हये. पादशाहने जवानकी तरफ धशारा कीया, के वेह मेरा हरज, ह
 हये, हर महीने ओक लाल उगलता हये. ओल्यीने मजोरसे जे
 देभा अपने पादशाहसे मुशाय्यां कीया ओकसां पाया. अजेर, इम्सत
 हुवा. जय अपने पादशाहकी भीमतमे' पढ़ोंया उसका तो मामुल
 था, के जय तफ्तपर अयेहता वोह लाल सगको दीभाता; ओल्यी
 को वो लाल याद आया; अरजकी, कीमलमे आलम धस लालको
 जुदा करते नहीं, जे उसके कहे मुबारक तफ्तपर धरते नहीं. धन
 हीनों भानाजह उस पादशाहके पास गयाथा; नया मानरा देभा-मादने
 जवाहीर, ओर लालकी भानके वोह धमकान नहीं, सेकीन वोह
 लालका पुतला जीदा अपने पास रफता हये पादशाहने उसका हावे
 मुहरसील पुछा. उसने अय जयान कीया; के दामाद उस पादशाह
 का हर महीने लाल उगलता हये, क्या गुजारीश करे ! जयेसी हुजुर
 की सुरत मीलती हये. येह सुनतेही यकीन हुवा के अय पता मीला
 मुकरर वोह मेरा भाध हये, उसीरकत नामये शज्जोकीया उख भाधके
 देभनेके धस्तीयाकमे' पादशाहको लीभा—के थोडे हीनोके वासते अजर
 उस हरजहे अरजुम'हको धवर रवाना करे, मुहम्मद हेरीनासे अफद
 नहों; हमे शज्जोके दीदार लीभने; ओर जाहीर करनेसे अदकर हये,
 ओर ओह अत पोशीदा भाधको लीभा, के आजतक तेरी जुदाधसे
 तफ्ते शाही अदतरथा; अय ओल्यीसे येह अजर हरहत असर सुन-
 कर. दीलको सुहर, आपो'मे' तुर आया; तुमको लाजीम हये के धस
 अतके देभतेही धवर रवाना होना ओर कुछ पते हस्मे. नसजके
 शीकारकी हकीकत तमाम मुहरसील लीभकर ओल्यीसे हरभायाके येह
 अत पादशाहको, ओर येह मज्जकी अत उसके दामादको देना ओल्यी
 वोह होना अत लेकर दोराजमे' उस शहरमे' पढ़ोंया, पादशाहको नामा
 दीया, ओर अत पोशीदा उस जवानके हवाले कीया. वोह मकतुये
 मोहम्मद देभकर अयेसा धमराया के लहुने जेश आया, उसीहीन
 पादशाहसे इम्सतका जीकर कीया.

आभीर वोह आशके पीराहर, भाशुका इह परवरको लेकर जहा
 अपर अह रवाना हुवा; राहमे ओल्यीसे शहरका नकशा, राहका पता
 सय पुछीया. गरज वोह शहर जय हस जारा कोस रहा जहाज,

તપાહ હોમયા, ઇસકી કઝાથી વોહ ડુમગયા, ઇસકી ઝીંઘી બાકીથી બહે નીકલા, ચેહ કીરસએ બાંધુદાઝ દુરેદરાઝ પહોંચ્યા. ઉસ જવાનકે બામને ને સુના, ફરન હઝાર સવાર તેઝરફતાર દવડાએ, કે ઇસ ડુમતે કિલતે ખત પાઓ જલ્દ હુઝુરમેં લેઆવ. આખીર કાર બઝહાર જી... ઉસ જવાનકા ખબર નપાઈ; ઉસે પાદશાહ પીસ હાઝીરકીયા, જવાનકે ડુબનેકા હાલ શાહઝાદીને કહેદીયા. પાદશાહ બહાલે તપાહ ગિરદાએ શીરાકમેં ફસા, શાહબદી અદોહો ગમમેં ગીરફતાર હુઝ.

જવાનકા હાલ ચેહ હુવા કે તખ્તેકે સહારેસે બહેતા બહેતા પ્યાસકે સદમે. ભુખકી મચોળે સહેતા સહેતા કંઈ દીનમેં કીનારેપર પહોંચ્યા, જખ તાઓ તાકત આઈ, તો પુછતા પુછતા ઉંસ શહેરમેં દાખીલ હુવા. પાદશાહકો ખબર પહોંચી તો રખડુ પુલાયા; બહોત દીનોંકી જુદાઈ કે સખખ ન પહેજાના.

ઉસ્તાદ.

ઈતની મુદતમેં માલા મુજહસે વોહ ઘોડા દેકર,

યાદબી જખ મુજહે ઉસ શુખકી સુરત ન રહી.

ગરઝ શાહઝાદીકો તલખ કીયા, ઉમેલી તઅમ્મુલ હુવા. વોહ બોલા કે પહેર બરકા અરસા બાકીહએ, આજ લાલ ડિગલનેકા દીન હએ ફેર તુમ સખ પહેજાનોગે. પાદશાહકો યકીન હવા, કે અગર ચેહ જહુઠા હોતા તો એક પહેરકા વાદા ન કરતા. શાહઝાદીને ઉસ જવા નસે યાને અપને ખાવીંદસે કહા કે તેરી અખીઅતકી જવદત મશહૂર હએ, એક મુઅમ્મા પુછતીહું, અગર જવાખ દીયા તો ખેશક સક રહા હુવા; બલા વોહ કયા શએહએ કે ઇસે હીંદુ, મુસલમાન, યહુ દનસારા સખ પનસાનકા શીરકા આશકારા ખાતા હએ, મગર જખ ઉસકા સર કાટડાસો તો ઝહેર હોળએ, ન ખાએ, ઝોર ને ખાએ તો દસીદમ મરળએ ? જવાનને હંસકર કહા શાહઝાદી “કસમ” હએ ચેહ કયા મુઅમ્મા પુછાહએ ? વોહ ફૂડકગઈ, વહશત મીટી, દીલકી બડક મઈ, બેબાકના પરદા ઉઠા પરવાનેકી તરેહ ઉસકે ગીરદ શીરી. પાદશાહ મુતઅજ્જુખ હુવા કે હમતો કુછ ન સમજહે, શાહઝાદી કીયા સમજહકર સામને હુઈ ? જવાનને અરઝકી કે કાખલા વોહ ને ચીઝ “કસમ” હએ તમામ આલમ ખાતા હએ, સર ઉસકા ‘કાદ’ હએ, ઉસે કાટો “સમ” સાફ હએ; “સમ” ઝહેરકો કહેતે હએ, ઉસે

ક્યોન ખાતા હોય ? ખાતેવાલા મરજતા હોય, પાકશાહ (યાને ભાઇ જવાન) બચલગીર હોવા, ઉસને લાલ ઉગલા; શાદીયાને બજે, બીઠડે મીલે.

જોગીને ચેહ ઠીરસા તમામ કરકે જાનેઆલમસે કહા, ખાખ ચહાસે મંઝીલ દોસ્ત કરીબ હોયે સમકુછ માલુમ હોયે મગર કહેના મના હોયે, જુરા હોયે, દુનયા મકામ ચુપરહેનેકા હોયે-ઇતના કર કે મેરી જીંદગીકા ખ્યાલા બાદએ અજલસે લગરેઝ હોયે, મુજહે ઝમીન કે સોંપ તજરીફ લેજના; ઓર ચંદ વસીયતે કી. જાનેઆલમને કહા કે ચેહ રંજેઆલમ કીસસે દેખા જાયેગા, પટથરકા કલેજ કહાં હાથ આએગા કે અએસે દોસ્તો ગમખવારકે અપને જીતેજી ઝેરેખાક કીજે ઉસકે માતમમે ગરેખાંને સખદ ચાક કીજે ! ચેહ કહેકર રોને લમા. જોગી ઉસકી મુહબતકા બિરોગી હોવા; કહા અદસોસ ! દમ વાપ સીંકા અરસા બહોતકમ દમ નહીં મારસકતે હમ, વખરના તેરે હમ રાહ શરીફે દરેહો ગમ હોતા ! બલા આખરી ફકીરકા એક લટકા સી ખલેસાઇ ચાહે તો કાદી અટકા ન રહેગા; કબરમે લેજકર કયા ફકરે ગા. ફેર ચંદ કલેમે વોહ ખતાએ, કે જીસ સુરતકા ધ્યાન લાએ, ફોએ રન હોજાએ. ચેહ મુકદ્દમાં ખતા હર હર કર ગુરકા નામ લીયા ફેર કલેમા પદ દુનયાસે ચલખસા, દમ નીકલ ગયા; જોગી મુસારીરે આદમ બએકુદખાશી રમ ગયા, જાનેઆલમકા રોતે રોતે દમ ગયા. મુરીદ ચેલે જમા હોકર “ગુર ગુર યા હાદી” કહેકર બહોત પુકારે. જોસતા નીકલગયા, જોગીને આવાજ નહી, મંઝીલે મકસુદકી રાહલી.

શાહઝાદેને બમુજબે વસીયત ગુસલ દીયા, દફનાયા, કબરમે ઉતારનેકે વક્ત કુછ નપાયા; ખરાખર કહન શાહીયા; આધા ચેલોને જલાયા, આધા મુરીદોંને મઢીમે ગાડીયા; હીંદુઓંને રાખપર જતરી ખનાઇ, મુસલમાનોંને કબર ખનાકે હરી ચાદર ઉલાઇ. ગરજ ઇસકી વસીઅતકે: મુજબ તમામ કામ જાનેઆલમને સરજમકા પહોંચાયા ઓર જબ જાનેઆલમકા વહાંસે કુરસદ મીલી, ચલનેકા ઇરાદા કીયા ઓર જીસતરફ જોગીને ખતાયા થા ચલનીકલા; પહાડસે જીસદમ આએ બડા દરમા મીલા, હરચંદ ધુંડા નાવએડેકા ખતા નલગા. નગર એક લાલે દુરખમાં તીરતા હોવા સામને આયા, ઉસકે નજદીક હુસરા નજર પડા, ઇસીતરેહ થોડે થોડે શાસીલેમે બહોત લાલ બહેતે દેખેતાઝા શીકર હુઇ, કે ઇસ હાલકા કબુકર દરયાફત કીજે ! કીનારે કીનારે સ

ઝોર દેખતા ચલા. હો કોસ રાહ જળ તમે કી, ધમારતે આલીશાન
 દેખી; ઉસ ચસ્મેકો ઉસકે અંદરસે રવાં પાયા, દરવાજા ઝોર દરકી
 બહોત તલાશ કી, તા અંદર જાનાહો. મગર દરવાજા ન પાયા; કિસ
 વક્ત યુલયુલ બનકર દીવારપર જા બઝેહા; મકાન રસીકિસસાન, બાગ
 બી બહારકા, મગર સુતાસાન ન હએવાન; રક્ત એક બંગલા નેહા-
 યત તકલુષકા બના દેખા; બાગમે કિતરકર સુરતે કદીમ બહલકર બં-
 ગલેમે આયા. મુનકસ સંજસંજયા પાયા; એક તરફ ચેહ દેખા કે
 એક પલંગ ઝમુરદકે પાંચોકા બીછા હએ, ઉસપર કોઈ દુશાલા તાને
 સોયા હએ, ઝોર ઉસકે પલંગકે નજદીક એક ગુલદસ્તા પડા હએ.
 વોહ ગુલદસ્તા આધા સુખ આધા સુરીહ હએ જાનેઆલમને કદમ બહા
 દુશાલા સરકાયા; વોહ તને પરીપએકર બેસર નઝર આયા; હસરતસે
 કહા કીસ જાલીમને અએસે પરીપએકરકા સર કાટા હએ, હસરતસે
 હરતરફ દેખતાયા, છતપર આંખ પડી છીઠા બંધા સરબી ધરા દેખા
 સરકે નીચે નહેર જારી હએ, જો ખુનકાં કતરા ઉસ હલક પુરીદાસે
 પાનીમે ગીરતા હએ, અલ્લાહકી કુદરતે કામીલાસે વોહ લાલ હોકર
 તીરતા હએ. ઇસને કહા સુખદાનઅલ્લાહ મુકરર જાડુકા કારખાનાહએ,
 નજદીક જાકર ઝઝોરસે જો દેખા અંજુમનઆરાકા ચેહેરાયા, પહેછા-
 નતેહી બેહોશ હોમયા. ચાહા કે સરસે સર ટકરાકર હમસર હો, કી-
 સીકો ખખર ન હો; બસકે તજઆકાર હોચુકાયા, સોચા, મરના દ
 રવજા મુમકીન હએ; પહેલે હાલ માલુમ કરેલો; કહી હએઝકાસા
 ઘોડા નહો. હરચંદ ખીયાલ કીયા મગર ઉસ મઆમીબેસે આગાહ
 નહુવા શામ નજદીક હુઈ, પુંદ હવા ચલી, શોરો ગુલ મયા, ચેહ સમ
 જહા અખ કીસી દેવ યા જાડુગરકી આમદ હએ, હુપા ચાહીએ.
 ઉસીવક્ત જાનેઆલમ બવરા બન બઝેહા કે ચકાયક દેવ આ પહોંચા
 ઝોર ચારો તરફ યુ સુંધને લગા, ફેર ઉસી ગુલદસ્તેસે સુરીહ ફુલ
 તોડા, ઉસ પરીપએકરકો સુંધાયા, સર ઉછલકર બદનસે મીલા. અં-
 જુમનઆરા હબઝેહી. દેવને મેવા તરો ખુશ અંજુમનઆરાકે રખ઼
 લા રખા, મગર, પરજાન હરતરફ દેખતા યા, અંજુમઆરાને
 કહા ખએર તો હએ ! ઉસને કહા આજ ઝએર ઇનજાનકી
 ખુશાતી હએ ખએહસે જાન જાતી હએ, વોહ કહેને લગી હમે
 આજતક જાનવરકી પરખએ ન નઝર આઇ. પુને આઠમીકી યુ પાંચ
 ચેહ ખીલકુલ ગલત હએ.

ગરઝ કે સુખ્દોતક મજકુરે કહેરોદ્યાર, અભયખાતે રોઝમારકા
ખયાન રહા. સુખ્દો હોતેહી ઉસી ગુલ દરસ્તેસે સુખ્દ કુલ ઉસ દેવને
તોડકર અંબુમનઆરાકો સુંવાયા સરતો હીકપર સરખુલંદ હુલ,
તનને પહાંગ પર આરામ ફરમાયા, દેવને દુઆલા ઉડાકર ચલા ગયા.
જાનેઆલમને ચારધડી બજાવરન સખર કીયા, ફેર સુરતે અસલી
બનકર વોહ સુરીદ કુલ તોડકર સુંવાયા, અંબુમનઆરા અબલકે
બદસ્તુર ઉઠખએહી; શાહજાદા ગીબ મારકર લીપટમયા, દોનોં ઇસ
ઝોરો શારસે રોઝે કે તમામ બાગ હાલ ગયા. જાનેઆલમ અપની
સુશીખતેં વહાંતક આનેકા હાલ, ફુરકતકા દર્દી મલાલ કહેતે નપાયાથા
કે અંબુમનઆરાને કહા—

શયર.

તુજહ બીન મેરી અવકાત જે અકસર ગુઝરી,
વોહ હાલતે નઝાસેબી બદતર ગુઝરી;
તુ તો કહે સરગુઝીસ્ત અપની ઝાલીમ,
મએ કીસસે કહુ જે કુછ કે મુજહપર ગુઝરી,

યેહ કહેકર ફેર દોનોં ચીદલા આહો બુકાસે રોનેલએ. દુનીઆકે
મઆમીલેમે હમેશાસે અકલ નહી, શીકસ્ત હુધ લએ.

મુઅલલીફ.

એક પઝેપર નહીં હએ ઝમાનેકા તઝોર આહ,
માલુમ હોગયા હમે લએત્તો નેહારસે.

યેહ દોનો ઉસી ગુફતગોમે'યે કે. નાગહાં એક સુરીદ દેવ બરદસ્ત,
ઝોરકે નશેસે સરશાર મસ્ત, ઉધરસે ચલાયા, ઉસને રોના, ઝોર ચીલા-
ના સુના, બસકે વોહ બડા ઝખરસ્ત દેવથા, મગર કિસવકત ઉસકો
રહમ આયા, ગીરયાહોઝારી ધન દોનોઝી સુનકર બેકારી હુધ; સમ
જહાપર કોઇ ધનસાહ રો રહા હએ મગર ઇસ જંગલમે આદમીકા;
હોના મહાલ હએ, અગર હયે તો હકીકતમે મુખતીલાએ અતમ
અસીરે પંજએસીતમ ખરાબ હાલ હએ, યેહ સોચકર બાગમે આયા
યહાં રોતે રોતે દોનોંકો મશ આમયાયા, દેવ હુંડતા હુવા બમલેમે
આયા, દેખા કે દોનોં બેહોંચ હએ, ચેહેરકે રંગ ઉડેહુએ સકતેકી
હાલતપે હમ આગોલ હએ, સમજહા મુદતકે બાદ દોનોંકા મુકાબીલા
હુવાહએ. ઇસ બાઇસ આહો બુકાકા શોર હએ. સુરીદ દેવને બેહકર

નહેરસે પાની. દોનોંકે સુંહપર છીડકા; પન દોનોંને આપે ખોલી હોશી
 હવાસ ફરસ્ત હુએ. દેખા કે એક દેવ સીરાને મવજુદ થયે. દેવ
 સુરીદને ઉઠકર સલામ કીયા, તસલીકા કલામ કીયા. કહા શીકર
 મતકશે. આતીર જમા રખો ! બંદા દોસ્તદાર જનીસાર હુએ પહેલે
 જનેઆલમને તમામ સરચુઝીસ્ત ઇસ દેવકે સામને કહેસુનાઇ. દેવ વોહ
 માજરાએ સરચુઝીસ્ત સુનકર બેકરાર હુવા, અરજ કી આપ બદીલ
 જમઇ તમામ આરામ કીજીએ; અમ વોહ બદજાત દેવ અગર પહાં
 આવે સજા પાવે. જનેઆલમ બડા લગાવટઆઝથા. ઉસસે બાઇચારા
 કીયા; વોહ બેચારા સુરીદેવ જનેઆલમકા શુલામ હોગયા વહાંસે
 ઉઠકર આગકી સંચેર કરતેયે, કે વો જફાકારબી આ પહોંચા. વહા
 ઝોર રંગ દેખા કે શાહજાદી આદમીઝાદકે હમરાહ શીરતી હએ.
 સુરીદ દેવકા હાથમેં હાથ હયે, મુસાહેબત કરતા સાથ હયે, જલકર
 જનેઆલમપર જલપટા, સુરીદ દેવને જલકીએ ઉસ તુફતએ હરામકા
 હાથ પકડા, તો વોહ કાફીર ઉસી રકમ દીવસે લીપટા. બાહમ દોનોંમે
 કુરતી હોનેલગી ગરજ સુરીદ દેવને ઇસ મરદુદકો ઝમીનપર પછાડકર
 છાતીપર ચડઅએઠા. જનેઆલમ નઝદીક આકર ઝોરો તાકતકી તારીફ
 કરનેલગા, ઝોર કે કહા તુ કહે તો મએબી એક ઝોરકર ? વોહ
 બોલા ખીસમીન્લાહ શાહજાદને એક હાથ શીનેપર ધર દુસરે હાથસે
 ગરદન ઉસ સરકશકી મઝખુત પકડ ધડસે ખીંચકર ઝમીનપર ફેંક-
 દીયા. દેવ સુરીદ ચેહ તાકત દેખકર સુરીદ હોગયા. શાહજાદકો ચેહેરા
 સુખ્ત હુવા—વોહ ઝદર બેદીન જલતમકો પહોંચા ઉસ અરસેમે
 સુરીદ દેવકે મુલાઝીમ લાઝીમહુએ; દાવતકી તબયારી, કીયાફતકી
 ઇજાફત લગી. એક દરતા નાય ગાના રહા—આઠવેરોઝ અંજુમન
 આરાને રજે જુદાઇ મલેકએ મેહેરનીગાર ઝોર લશકરકે આદમીયોંકી
 ઇતીજાર બયાન કરકે કહા બખુદા મલેકકી જુદાઇમે ખાના પાના
 હરામ હએ, તમ દેવ સુરીદને અરજ કી, કે મેરે આદમી જાએ પતી
 લગાઆએ. અંજુમનઆરાને કહા કે અપની જુસ્તજુએ કીયાદા
 મજા હએ, અપના કામ આપ ખુશ હોતા હએ. નાયાર રખસત
 હોકર ચલે, ઝોર આનેજાનેકે વાદે ઇકરાર હોમએ. મગર હરકમ મ-
 લેકાકા ખીયાલથા, કે ખુદા જને હુમ ગઇ, યા હમારી તરેહ કીસી
 આફતમેં રંસી. કબી હો કોસ, કબી ચાર કોસ બહકાર દીક્ત ચલને
 દોતીન દીનમે પાંચ સુખગએ છાલે પડે, કદમ ઉડાને લાલે પડે.
 અંજુમનઆરા ખીગડ કર ખોલી—

હુડાકર મુજસે મેરે ખાનુમાંકો;

ખુદા જાને ચલા હમે અખક હાંકો.

શાહજાદા હંસકર ચુપહોરહા, ફેર વોહ અમલ જો જોગીસે
સીખાયા સો અજુમનઆરાકો ખતાવા. દોનોને તોતેકી સુરત ખનાઈ,
ઓર ખુદાપર તવકલ કર ઉડતે ચમે; કહીં જામ હોજતી તો જહાડ
પર મુકામ કરતે. નયા દાના નયા પાની પીતયમે.

મઝકુર મલેકા મેહેરનીગારકા તખતેપર બહેતે જના,
પાદશાહકા જહાઝપર સચેર કરતેહુએ આના, રહમ
ખા જહાઝપર મંગવાના, શહેરમે દાખીલ હોક
ર મકાન દેના, ફેર તોતેકા ઉડકર પહોંચના
ઓર નામાં લેકર રવાના હોના-

અએ જુનુ તુ દીસે શોરીદાકી ઇમદાદકો આ
તા લીખુ હાલ મએ એક ઓર સીતમદીદાકા
ચયેન દુનયામે નહીં ઇરકકે ખીમારોંકો
નીત નયા રંજ ફલક દેતા હયે બેચારોંકો.
ખારે કુરકત કબી માથુક જો ગર જાતે હયે.
જોતેજી દયકે ચે હિસ બોજહસે મર જાતે હયે,
ઝીસ્ત બેલુતહ ગુઝર જાતી હયે બેચારોંકો;
કયા કહાની મયેં કહુ તુમસે દીલ અફમારોંકી.

જસવકત જહાજ તમાહ હુવાયા. મેહેનીગારની એક તખ્તે કે
ટુકડેપર દીલ ટુકડે ટુકડે ફુગતી તીરતા ચલી જાતીથી, ઉધરસે કાઢ
પાદશાહ આલીખહ, જહાઝપર સવાર સચેર દેખતા આતા થા. દુરસે
તખ્તો બહેતા દેખા જમ બહેત નઝદીક આયા, આદમી ઉસપ નઝ
ર આયા ખજોઈ ખુદાસે જહદ પનસુઝ દવડા, જહાઝપર મંગવાયા.
મલેકાકો દરયાકી મઓજને બેતાબ કીયાયા, ઓર જાનેઆલમ વ અ
જુમનઆરાકી ખુદાઈસે જી-હુમ મયાયા, માને ગસયા, લેકીન રખના
મેહેરચે ઝેમામે ફરક ન હુવા. પાદશાહ બયક નીમાહવાલા વસએદા
હો ગયા, જહદ જહદ ઇતિર સુંધાયા, ખાશુ ખાંધા, ઓર તદખીરેકી

होतीन धीमे भस्से आंख खुली; देखा के आहतसे तो जयी, ज-
हाजपरे सवार हुं अण कुछ दर नहीं भगर शम्से गयेरसे द्यार
हुं शर्मसे सर नकुकाया, तमाम अस्त्रमे पसीना आया. पादशाहने
मेहेरनीमारसे नाम पुछा; जे भाससे हीनय जोखना गवारा नथा,
बेकीन जेजवाय हीजे यारानथा, आहीस्तासे कहा भहेरम नाकाम
आहतकी शेजतीला, जलीलो प्यार, दलक दरपजे आजार, पुर आ
खम भलेका मेहेरनीमारकी रसाहतो जलागत, येहेरेकी शानो खवक-
तसे पादशाहको साथीत हुवा के येह साहजादी हये. और कलामे
हर्दनाकने गयेआने सगरो ताकत याक कीया, पादशाहने रोदीया; ईर
आसा तलज कीया, भलेकाने धनकार कीया, उसने जहोत आजेगीसे
आनेके वास्ते कहा. और कहा आप जाना आले, वतनका पता ज-
ताछये ? जण ताजो तवानाई तुममे आजेगी वहां भीजवादेजे म-
लेकाने कहा हम उनके दामने हवबतसे डलजहये, वोह तो भई राह
की सुरत, आरे सहराकी तरेह जहाड छस दरयाये नापयेदा कीनारसे
हुवा, पुछा जने क्या हुये कीधर गये, जतेहये या भर गये अजर
सुये अहम हये. हमे भी रवाना करो के जमेडा छुटे, गमेअजयमसे
नज्जत भीजे, जडा जेहसांनहो उसने कहा—

मुअदलीक.

तुम सबामत रहे। जमारमे;

अजेसी जाते जमान न कहे।

गरज के मज्जुर कुछ आया, होयार दीनमे योडी जहोत ता-
कात आछ. और जहाज दाइस्ततनतमे पड़ोया. भलेकाके वास्ते भ-
कान आलीखान आली हुवा, लज्जोडीयां भीहमतमे भीजवादी, और
जसतरेह साहजादीया रहेती हये. सग सामान मोहजय करदीया. जेह
रोज पादशाह आया, और कहेनेखगा के तुम अपना हस्थो नसम
कुपपीको भगर हमे मालुम हुवा के तुम साहजादी हो. हमारे तुम्हारेमे
मुबामत होना येही दालवा; उम्भीदवारहुं के जयुखी मुजह अपने
हरमाजराहारेमे कुपुख हरमाव । भलेकाने कहा भजेने तमाम उमरमे
सखनतवका नाम नहीं सुना छल्ला आपका आलीकने पादशाह कीया हजे,
धनसाह खर्च हरमावाह हये, भये अजमेसीह, आहतकीह रसककी
सताह- हुं; पुछा जने जेहनाह, और कीसतरेह वहां जाह हुं जहजोवे-

हेमते आंभोके कया कया लोग छे पेशे यरम;

हुं लगे हजरेत अईहां रजे हुनीया हेमकर

अगर जेअनाइकां पुन मरदनपर बेना गवारा हजे, मुअतार हजे,
मुअहे कया बारा हजे, जोर जे मेरी मुखी मंजुर हजे. तो जरस
दीनकी मोहवत हो। इस अरसेमे कोछ हुआ तीरा मेरी वारीसोंका
पता भीला, कोछ मुवाजता भीला तो अजरे, नहीं तो मजे तरे
कमजमे धमतीयारमे हुं अजरकर करना कया जइर हजे. पाइसाइने
दीनमे सोया. के आनतक अजेसे दरबासे हुजे हुजे निकलते नहीं
हेमो तो वोह हुजे हुजे कहां आनेवाले. छितने दीनोंकी
दुरसतहो. हुकुमत न करे, आंभ अंद करनेमे ओक जरस निकल
जअगे, हेर कजेनसा हीलला पेश आअगे. मजेकासे कहा अहोत
पुन, बेकीन जे पुछे नागवार न होतो। उ याहता हजे, कभी
आनेको पुछारे हेम जनेको, मजेकाने येह काम मनीमत जना,
के हाकीमे महुकुमका इक सजको भावुम हजे. अज येह अंदाज ठ-
अराया, के पांयवे छे रोज पहिले अजानसरा अजर करता, हेर
पाइसाइ मजेकाके महेलमे कदम धरता, हो बार घडी अजेइता, हर
बहेरी द्यारको ताज अजयार अयान कर उठजता.

बहांसे हो कजेमे सुनीजे के जे आग मजेका मेहेरनीगारको
पाइसाइने दीयाया, वोह आग नेहायत तकदुरका जनाया, हरतरह
के भेवे. इह कुस उस आगमे लजेये. जज मजेका धजराती, जने
आवम व अजुमनआराकी याद आती. तो उस आगमे ज नज-
रजे सोहजत गुले सेलपुलसे ररकपा, असह हसरत येह गजल पढती

भीर सोज.

वोह दीन मुका करे के मुदाभी जहां नहो,

मजेहुं सनमहो जोर कोछ दरमीयां नहो;

मुलसनहो जोर बार दीबाराम जोर भजे,

अपनाहो हीसा गजेरकी वां दास्ता नहो.

कभी येयोताजे आती तो येह मजल पढकर दीनको समजहाती-

मुअलिह.

लाजीमहजे सोजे घरका शोला आयां नहो,

जल मुअहजे छसतरहसे के मुतलक पुयां नहो;

मुल मुहा जन हजे येहयहे करतीहजे धंदीन,

કુલીકુર્ષ ચમનમેં કહીં ગારાં નહો.
 ભાગે વહાંસે ચેહ દીસે નાલાકી હમે સદા,
 બહેકે હો ચારો ચેહ જરસે કારવાં નહો;
 હસ્તી અદમસે હમે મેરી વહાલતી એક સલામ,
 અમે કુદર ચાર પાવકી તો બેડિયાં નહો.
 લેના બજાએ શતેહા તુરખતપે નામે ચાર,
 મરનેપે ચેહ ખીયાલહયે વોદ બહાન;
 નાકા ચલાહયે નજદમ લએલીકાં
 મજનુકી બન પડેગી અગર સાં
 ચાલોસે ચર્ખકી ચેહ મેના અગર
 ઉસ સરઝમીપે જાઊં જહા અગર

ફેર વોહી દસ્તુરકે મવાશીક એકરોઝ બાગમેં ગઇ, શાહઝાદેકી
 સોહાગતકા ખવાલ, અંબુમનઆરાકી મજુશીકા મલાલ; તનહાઇમે
 અપના હાસે ખરાબ દેખકર ચેહ સચેર પદા—

મુઅલ્લીફ.

એક ઇનકીલાબ ચર્ખસે; અશસોસ દેખના,
 વોહ સોહાગતે કહીં ન તો વોહ હમનશીં રહે.

ફેર અએસા રોષ, કે હીચકી લગી; શામકા વૃક્તયા જનવર-
 દરખ્તોંપર બસેરા લેતે ચે, જીસ દરખ્તકે તલે મલેકા ખડીથી એક
 તોતા ઉસ દરખ્તપર આબએકા, ગીરયાહોજરી, કિસ ગમકી મારીકી
 દેખકર બેચએન કુવા. પુછા શાહઝાદી હાલ કયા હમે, કમોનસા
 સદમાં અએસા જાકાહ હમે, જો ઇસતરેહ લખપર નાલા વ આંહ
 હમે ? મલેકાને કહા સુખદાનઅલાહ હીસમતકી ગરદસેં ચેહ હાલ
 બહમ પહોંચા, કે જનવર મુજહપર રહમ ખાતે હમે, અહેવાલ પુછને
 કે ઉડકર આતે હમે ! જીયાદા બેકારાર કુછ, ઓર બેઇખતીઆર હોકર
 ચેહ કહા— જો દો શખ્સ પુછા બહમ દેખતે હયે,
 ફલકકી તરફ રોકે હમ દેખતે હયે,

અએ જનવર ખુશ બયાન તુજહે કયા ખતાઈ, બરખારસે જુદા,
 બેકસીમે મુખતીલાફ—

શબ્દ

હીસકો અમ જેરે ફલક તાકતે રસવાઇ હયે,
કાલ શક હોવે જમી ઉસમે સમાજક મયે.

દીલમે અલમસે ખાર ખાર, ગચ્છે જીસોંકે દામમે ગીરશતાર
સખત મજબુરો નાચારહું કુછ સમજહતા નહીં હયે બારહું—પુ

નાસીખ.

સુખહોસે કરતેહયે મેમાર મેરે ઘરકો સુરીદ,
શામસે કરતી કુરકતકી શયે તારે સીયાહ.

તોતેને કહા મુજહે તુમસે પુચે મોહખત આતીહયે, તુમહારી
ખાતોંસે છાતી ફટી જતીહયે; બરાયે ખુદા અપને રાઝસે મુજહે આ-
ગાહ કરો ! લીલાહ મુશ્સીલ હાલ કહો ! મલેકાને કીસ્સા ઇસ્કે
જનેઆલમ વ અંજુમનઆરાકા વહાં આના, વઝીરઝાદેકી ખુરાઈ જા-
હુગરનીકી કઝઅદાઈ; જહાઝકી તખાલી, અપના વહાં આના, ઓરોંકા
પતા નપાના, જનેઆલમકા છુટજના; સખ ખયાન કીયા, ઓર રોતે
લગી. તોતા ચેહ ખાતે સુનકર જમીનપર, ગીરપડા, પર ઝાડને ગલા,
મલેકા મેહેરનીગાર ધખરાઈ, કે ચેહ કયા માજરા હુવા !

અફસોસ.

દેખકર મુજહકો વોહ હાઝીર હુવા મરજનેકો,
વોહી ગમખવાર જો યા જયેઠાથા સમજહાનેકો.

ઘડીબરકે બાદ જમ તો હોશમે આયા. તખ બોલા કે અયે
મલેકા મેહેરનીગાર, મયે વોહી તોતા કમખખત જહાશઆર હું,
જીસને ઉસ રસ્કે કમર જનેઆલમકો દરખદર કીયા. મુજહસે અંજુ-
મનઆરાકા ઝીકર સુનકર આવારા હુવાથા, ખાકી હાલતો આપને
સખ સુના હોગા ! ફેર તો મલેકા ઉસ તોતેકો ગોદમે ઉઠા યહાંતક
રોઈ કે બેહોશ હો ગઈ—શાહઝાદેકે ખયાન કીયે, બાગ બાનીયાં દવડી
ખીદમત ગુઝાર જહપટી, કે આજ મલેકાપર કયા હાદીસા પડા !
જમ દોનોંકે હોશહવાશ ફુસ્ત હુયે, તોતેને કહા આપ દીલકો ત-
સકીનહે, ખાતીરે મુઆરક જમી રખે, જનેઆલમ ઓર અંજુમનઆરા
દોનોં ખચેરીયતસે ઝીંદા હયે, મયેને ચેહ મુકદમાં નજુમીયોસે
દરયાહત કીયાથા સખ ખચેરીયત હયે, અખ મુજહે રખસત
કરો. મલેકાને કહા બાદે મુલતકે તુ જો મહેરમે રાઝ મીલા, સો તુમી

મીતના બદલ ચલા ! ફલકકો ગરદશ હયે, બે લુલ્લ ઝીંદગી હયે, દેખે
ચેહ પુરે દીન કમ જાતે હયે, ઝોર અછે કયુર આતે હયે—

ઉસતાદ.

એક આલમકો આઝમા દેખા,
જસકો દેખા સો બેવશ દેખા.
હાલે બદકા શદીક દુનયામે,
ન ખીરાદર ન આશના દેખા.
કયું દીલા હમ ન પુજહસે કહેતેયે,
જ લગાનેકા કુજ મઝા દેખા.
સય હયે દુનયા મરીઝે ખાના હયે,
રંજમેં સખકો મુખતીલા દેખા.
કએકમેં કમ બહોત નવાઝીશ હયે.
ધરકે ખુખામેં જો નશા દેખા.

આખીરશ રાતકી રાત તોતા મલેકા મેહેરનીગારકે સાથ રહા,
મુહોકો રખસત હુવા. ચલતે વક્ત મલેકાને યોડા હાલ અપના એક
કામઝકે પુકડેપર લીખકર દીયા, ઝોર કહા કે જબ શાહઝાદેસે
મુલાકાત હો, ચેહ ખત નશાની દેકર જો કુજ દેખા હયે, જખાની
ખયાન કરના. વોહ તોતા ખત લેકર રવાના હુવા; શહેર બ શહેર
ખસ્તા જગર ધુંડતા શીરતાથા. એક રોજ શામકે વક્ત તોતા નારાઝ
હો થકકર ચેહ હઓબકે ડીનારે કુજ દરખતયે ઉનપર બયેઠકર આહોઝારી
કરતાથા ઉસીદીન જાનેઆલમ ઝોર અંજુમનઆરા તોતેકી સુરત ખના
એ ઉસી દરખતપર આબયેઠ. ચેહ તોતા હમ જન્સ સમજઝ દેખને
લગા. વોહ દોનોં મુઝતરેખુલહાલ ચેહ ડાલીપર બયેઠ રહે, તોતા સમ-
જહા કે ચેહબી મેરે મવાશીક દીલ ખસ્તા હયે, ફેર રોને લગા. અંજુમન
આરાને કહા, જાનેઆલમ દેખના, ચેતે તોતા રોતા હયે. શાયદ હમારી
સુરત મુસીબતદીદા હયે. તોતા ખાતે તો સમજહતાથા. શીર બયેઠકર
બોલા કે ખુદાએ કરીમ તુમહેં વોહ રંજ નદે, દુશ્મનબી તુમારા ચેહ
સીતમ ન દેખે. મુજહે વોહ ગમેા અલમ હયે કે દુશ્મનકા દુશ્મન
મહ સદમએ જાંઠાહ ઝોર અયેસે સીયાહ રોઝ ન દેખે.

મીર સોઝ.

જો હમ લેતાહું નવચોલા જીભરકા જી જલાતા હએ,
જો ચુપ રહેતા હું તો અંદરહી અંદર જાન ખાતા હએ;
જો કુછ અહેવાલ કહેતાહું તો સુનનેવાલે રોતે હએ.
નહીં કહેતા હું તો કોહો અલમ સીના દખાતા હએ.
જો જંગલમે નીકલ જતાહું તો સખ દસ્ત કુકતા હએ,
કબી જો શહેરમે આતા હું તો ધર જુલ જતા હએ.
પહાડોમે અગર ફીરતાહું દુકડે હોકે ઉડતે હએ,
જો દરયાપર કબી જતાહું સરપર ખાક ઉડતા હએ.

તાજા તોલ ચેહ દેખા હયે, કે એક આશકે સાદીક અપને
માયુકસે જુદા ગએર અન્સેમેં અસીરેખલા હએ. ઉસકે નાંવકે આહસે
છાતી સુરાખદાર હએ, અગર ગીરયાહોજરી, યા તપક ઝોર
એકરારી ઉસકી ખયાન કરું, પથ્થર પાની હોકર બહેજએ, ક્રમા-
બકી છાતી ખીજલસે પારા પારા હો રાહ ચલતે અંજામકો રહમ
આએ, જાનેઆલમ ચેહ સુનકર ફીર બયેદા, કહા વોહ કઝોનયા,
જો સરગસ્તા, ઝોર વોહ કઝોનહયે જો નાઅન્સમેં ગીરજતાર હુવા ?
તોતેને ઉનકી દાસ્તાનેયુઝીસ્તા, ઝોર મલેકાકા હાલ ખયાનકીયા અંજુ
મનઆરા મલેકાકા નામ સુનકર શીયુરતા ખાતીર હુષ; દોનોંને સુરત
બદલી. તોતા પહેજાનકર પાંવપર ગીરપડા, શાહઝાદા તોતેકો પહેસે
લમાકર ખુશ રોયા, કહા અયે હમદમ તુમસે જો હમ બુદ
હયે, કીસ કીસ રંજો મુસીબતમેં મુખતીલા હયે, જંગલે જંગલે, હ
મહોત ખરાબ ખસ્તા દરમદર મોહતાજ ફીરે; તુમ ઉસ દીનકે અ
આજ ફીરે ! ફેર મલેકાકા હાલ પુછા ? ઉસને ખત હવાલે કીયા.
પહેલે અંજુમનઆરાને ખત આંખોંસે લમાયા, દીલને કરાર પાયા,
મજબુને ઇજતીરાખ બહવાસીકા મતલબ સરનામેસે પુલા; કે જાને-
આલમખી જગા મલેકા; ઝોર મલેકાકી જ રહીમા ઇસ્તીયાકે મુલા-
કાતમ લીખાયા જાનેઆલમ જખ ખોલતાયા, અસરે સઝોક હમઆ-
જોશીસે હરખાર ખત હાથમે લીપટા જતાયા—

મુઅલ્લીફ.

નામએ સઝોહીયા જખ મએને રકમ ઉસકો કીયા,
સવ જમા મઝમન સખ ઉસમેં મુકરર હોમયા.

આંસુ લીખનેકે વકત જો ખતપર ટપકેયે ધગ્યો, ઝોર નજાન
 હસકે દીદ્યો મુંતઝીર ચરમે હચેરતઝઢાકી તરેહ હર સતરપર ખુશેયે.
 હિસ ખતકા મઝમુન થેહ થા—અચે ચારે વહાહાર, સાદીકુલકરાર
 ખુદા તુબહે સલામત રખે. શરહે ખસ્તીયાક દાસ્તાને ફીરાક ફીરસા તુલો
 લવીલ હયે, છંદગીકા બખેડા કલીલ હયે. અગર હમારી ઝીંદગી
 મંજુર હયે જલદ આવ ? સુરત દીખાવ, નહીં તો તઅસ્સુફ કરોજે,
 પચતાવજે; આનેમે અગર દેર કી, તો હમને સદમચે હીબરસે તડપકર
 જાનવી; મઝી કે દેરપર રોરો ખાક ઉડાવજે—

મુઅલ્લીફ.

શીકલ અપની હમકો દીખલાઓ ખુદાકે વાસતે,
 જાન જાતી હયે અજ આઓ ખુદાકે વાસ્તે
 રોઝોશમ રંજે જુદાઈસે જાન ખેતે હયે, છતના કમી કાહેકો
 ઝીંસીદીન હંસતેયે જયસા અમ ખીલકખીલકકર ફુરકતકી રાતોમે
 રોતે હયે—

મીર.

ખેતાખીએ દીલ કીસે સુનાએ,
 થેહ દીદ્યો તર કીસે દીખાએ.
 તુબહારી તકરીર હરદમ બરઝમાન હયે.
 તરજુરસે આતે કીયે ચયેન કહાં હયે.

ઉસતાદ.

થેહ જાનતે તો ન ખાતોકી તુબહસે ખો કરતે,
 તેરે ખયાલસે પડેરોંહી ગુશતજો કરતે.

મીર.

ઝર યુંહી રહેગી બેઝારી,
 તો હોયુકી ઝીંદગી હમારી;
 દીલ કોઈ દમમે ખુન ખુન હોવેમા,
 આજ કલમે જુનુન હોવેમા.

મુઅલ્લીફ.

છસમે ખાહે તેરી હીમાલય થી,
 તઓકે હસરતમે અમ વોહ મરદન હયે,

ઉસતાંદ.

ખા હીજે થોડાં ઝહેર મંગા ઝોર હમ કહીં તુમ ઝોર કહીં,
કયા હુદ હયે અયેસે જીનેકા હમ ઝોર કહીં તુમ ઝોર કહીં.

યેહ ખતકા ને મઝમુન પદા, દોનોને રોદીયા, ઉસ સતકે વેઠા
નાચાર વહાં મુકામ કીયા મુઝ્હો હોતેડી સુરત બદલી, કુચકા સરંજામ
કીયા. આજે આજે તો રાહબર; પીછે પીછે વોહ દોનોં તેઝપર ઉડતે ચલે.

પહોંચના જાનેઆલમ ઝોર અંજુમનઆરાકા તોતે
સમેત મલેકા મેહેરનીગારકે પાસ, ફેર મુલાકાત
હોના એકદુસરેમેં ફઝોજ ભેજના વહાંકે
પાદશાહકા, લોગોંકા મીલજના, પાદશા-
હકા આના ફેર ગીરફતારી ઝોર
જાનેઆલમકી સચેર ચશમી.

પીલાદેતુ સાડી મયે લાલા શામ,
હુવા ચાહતા હયે યેહ હીરસા તમામ;
વોહ મયે દેકે હો દુર દીલસે અત્રમ,
કે હોતે હયે માથુમે આશક બહમ,
ગુદાઈકે અમમામ તયે હોચુકે,
શખે હીજરમેં ખુશસા રોચુકે;
મચાઈ કોઈ દમ બલા ચહે ચહે,
કે રંજે ગુદાઈ બહોતથી સહે,
મસલ હયે યેહ મશહુર અયે ગીચડર,
કે હયે રંજકે બાદ રાહત ઝરર.

હાકીયાને હીકાવત યું લીખતે હયે, કે વોહ પરીદેએ હવાએ
શઝોક યાને જાનેઆલમ મયે અંજુમનઆરા તોતેકે સાથ આદે
રોઝ મલેકા મેહેરનીગારકે પાસ પહોંચા મહાં જીસ દીનસે તોતા
મલેકા મેહેરનીગારસે રખસત હુવાયા, ઉસ દીનસે મલેકા દોનોં વક્ત
ખીલાનાગા ઉસદરખતકે તલે જહાં તોતા મીલાયા આઝર યેહ કહેલીથી—

भीर सोझ.

માનીદે જરસ યટગઈ છાતી તો કુમાંસે,
શરયાદકો પહોંચા ન કોઈ રાહે રવાંસે,

ઇસ તરેહ દરરોઝ મામુલકે મવાફીકે વોહ દીલ મલુલ શામકે
વક્ત દરખતકે નીચે હુઝી વ ગમગીં તોતેકે છતીઝારમેં ખડીયા. જખ
દીલે સોખતા ધખરાતા તો જ અહેલાનેકો ચેહ ગઝલ પઢતી,—

મુઅલ્લીફ.

આતશે કુરકતસે સીના જખસે મુંજપર હો ગયા,
જનકે લખતે દીલ મેસ હરએક અખગર હો ગયા.
આકસે અદશાએ ઝીલત દમ ન મારા મંઝેને આહ
વર ન ઝેરે આસમાં કયા કયા ન મુંજપર હોગયા.
નઝાતકે તો આમદે જનાંકા ખીયા છતીઝાર.
વોહ ન આયા વાદા અપના યાં બરાબર હોગયા.
કયા ટરાતા હયે હમેં વાઇઝ સુના શોરે નીશોર,
શામ કુરકત યાં અઝાબે રોઝે મઝેશર હોગયા.
અખ જો હંસતાહું તો હસતે હંસતેબી ગીરતે હયે અરક,
રોતે રોતે આખીરશ રોનેકા ખો ગર હો ગયા.
શીકર ફેર કીસકો હયે દીવાં જમાં કરનેકી “સુર”
જખકે હો મજમુઅયે, ખાતીરહી અખતર હોગયા,

યકાયક તોતા ઉસ જહાડપર આયા, ફેર મલેકકો સલામ કીયા
વોહ ખુખ હોકે બોલી, કે અયે કાસીદ નેકઅખત, જનેઆલમ ઓર
અંજુમનઆરાકા તુને પતા લાયા ? તોતેને કહા અયે મલેકયે આલમ,
કદરદાં ખખરદારોકો ધન આમો ધકરામ દેતે હયે, જખ દોસ્તકા પયે
ગામ પુછતેહો તો પહીલે ચેહ ધરશાદ હો, કે અગર પતા બતાઉંગા
તો ઉસકા બદલા કયા પાઉંગા ? ચેહ સુનકે મલેકકાકી ગઝલુઝ જન બદનમેં
આહ, યકીન હુવા કે તોતેને ખખર પાઝ હયે. તખ ચેહ શએર પઢી—

ઉસતાદ.

પયેગામે દોસ્ત જહા તુ પએગામખર સુના,
ધખરાકે દમહી જખે ન મેરા પહી ઉલટ.

તોતા અરજ કરને લગા, કે હુઝુરકા ધરમાના બબ્બહએ, મગર અયેસી ખાતકા જલ્દ કહેના ખુરા હએ.

ગરજ તોતા ખાતકા બડાતાથા, કબી ખુશ, કબી આઝુરદા કર દેતાથા. મલેકા બેચયેન હુઠ ખતીથી—ધધર શાહજહેસે ઝીયાદા અબ્બુમનઆરા લખરાતીથી. ગરજ ન રહેસકી, સુરત બદલી; જાને-આલમ મુઝરસીમ હોકે મલેકા મેહેરનીગારકે સામને આયા, આપ-સમે આશકો માથુક, વ માથુકો આશક ગલે મીલકર, રોએ રોનેકી આવાઝસં મુગલાનીયા લઝોડીયાં જમા હુમ, જીસકી આંખ ધન દોનોંપર પડી, તો દઝોડકર સદકે હુમ, ઓર પાંવપર ગીર પડી. ગરજ હસી ખુશીસે તીનોં ચારોં જને ખારાદરીમે આયે, અબ્બુમનઆરાસે તમામ સરગુઝરત મલેકાને પુછી ? ઉસને તમામ અહેવાલ અબ્બલસે આખીરતક બયાન કીયા ફેર જોનેઆલમસે હાલ પુછી ? ઉસનેબી તમામ હાલ સુના દીયા. સગ લઝોડીયાં, મુકલાનીયાં, ઉસકી મુસી-ખતોંકા હાલ સુનકર રોને લગી, તોતા ખશ હોકર કહેને લગા કે અયે સાહેબો, અબ્બ યેહ કીરસા બખેડા છોડો, હંસી ખુશીકા મઝ-કુર કરો. યાદ રખો યેહ ખાત—

જુઝ હસરતો અફસોસ નહીં હાથ કુછ આતા,

અમ્મઆમે ગુઝીસ્તાકો કબી યાદ ન કીજે.

મલેકા બોલી અએ શીરીં મીકાલ મુખારક કદમે ખીજસ્તા શાહ-શાહજહેસા અકલકા દુશમન દેખા ન સુના—

સોઝ.

માલુમ હમકો દીલકે સુલુકોસે ચેહ હુવા,

નાદાન હયે જો દોસ્ત વોહ દુશમન હયે જાનકા.

ધસને જીતને મેહેનતો મશકત ઉઠાઇ, અપની બદઅકલીકી સઝા પાઇ બલા ! આલમે તનહાઇમેં જો કીકા સો કીયા; દો તીન ખાર અપને સાથ હમ દોનોંકો ખરામ, આશતકા મુખતીલા કરચુકાહયે આજે દેખીયે કયા હોતા હયે. ગરજ દઝોરે શરાબ નાચ ગાના શુર હુવા; ચેહ ખબર પાદશાહકો પહોંચી, કે ચેક મદ સાહેબે જમાલ, દુસરી પરી તીમસાલ મલેકાકે પાસ તાઝા વારીદ હુએ હયે. કહેને લગા અલહમ્દો લીલ્લાહ એક મવજુદથી, દો ઓર આયે. ફેર દોહઝાર સવાર, ઓરે દો સીપાહ સાહાર, તજરબાકાર નીમાહખાનીકો બેજે.

જનનેઆલમને ચેહ માજરા સુના. કહા ફજલે ઇલાહી ચાહીયે, ખાદેમુદત
 ચેહ સોહબત હમદીઅર મયસ્સર હુધ સુખ્હો દેખલેગે! સવાર તો
 બાગ ઘેરે રહે, ચેહ તમામ રાત જલસે છીયે ગએ, જળ સુખ્હો હુધ.
 જનનેઆલમ હમ્માસે ગુસલ કરકે નીકલા; ઉસ તખ્તીસે ઇસમ પઢતા
 ચલા, બાગકે દરવાજેપર આયા; જીસકી નીગાહ જનનેઆલમપર પડી
 કમીની યરકતસે આદાબ બજલાતા, રખર હાથ બાંધે આકર ખડા
 રહેલા. ગરજ વોહ દો હજાર સવાર, મએ સીપાહ સાલાર રરમાબરદાર
 હુયે—ફેર તો દરવાજા સીપાહસાલારોને ખુશીસે ખોલા. ચેહ ખખર
 પહેજતઅસર ઉસ પાદશાહકો પહોચી, ઉસને ઓરબી સવારો પીપાદે
 લડાઈકે વાસતે ભેજે વાહબી જળ સામને આયે, હલકયે ગુલામી
 કાન્યમેં ડાલે, જંગકા ખીઆલ ભુલ ગયે; ફેર તો મશહૂર હુવા કે
 જહુગર હયે! ગરજ તમામ રઓજ આકર જમા હુધ—ઉસ વકત
 પહાંકા પાદશાહતએજા ખાકર સવાર હુવા, કહા એક સવાર ઓર
 કહાં પાંચ હજાર સવાર! તલવાર ચઢી. દસ પાંચ ઝખમી હુયે, કુઝ
 જવસે મારે ગએ, ઓર રઓજને પાદશાહકો જનસે તો ન મારા.
 અમર કમદમેં રસાહીયા, ઓર જનનેઆલમકે હવાલે કીવા, શાહઝાદએ
 આલી હઓલસા ખઓઈ ખુદાસે મીસલે બેઠ કાંપા, ઓર રરમાયા
 અસ્લાહ વોહ વકત છીસીકો ન દીખાએ. જે દોરત દુશમન હોજાએ,
 ચેહ ઇરશારદકર ઉસ પાદશાહસે બગલગીર હુવા. બરાબર ખીલાયા.
 કતલસે હાથ ઉઠાયા. વોહ બેચાર નાદીમ વ પશેમાન, સર દર ગરે-
 જાન, છુટનેપર ગરદત જહુકા ખામોશ બયેદરહા. શહાઝાદેને કહા
 મુશાફીરકશી સીકતે શાહીસે બઝદ હએ, હમ તુમ્હારે મેહમાન ચે
 દાવતકે બદલે અદાવત છી, અસ્લાહકો ચેહ જાત પસંદ નહુધ; ઇખર
 વકા તમાશા દીખાયા, ચેહ સલતનત આપકો મુબારક! બંદા કમર
 બાંધે ચલનેકો તઇયાર હએ. ઇસ લડાઈકા હીરસા ફસાના હો જાએમા
 જાજ યા કલ ચેહ મુસાફીર રવાના હોજાએગા—

પાદશાહ જનનેઆલમકી ફસાહતો બલાગત, ઓર ચેહ સએર
 ચલમી દેખકર હયેરાન હુવા, કે દુશમનકો ગીરફતાર કીયા, ફેર મુલક
 બખ્ષ દીયા. શર જહુકાકર ખોલા, બખુદએ ઇઝઝો વજલ લાયકે
 હુકુમત, કાખીલે સલતનત આપહીકી જાત હએ! જનનેઆલમને કહા,
 અપ્પ ચેહ અપની તારીફ કરતે હએ! વમર ના મએ ઉસકો ખુબ
 જનનતહુ. અલકીરસા વોહ શરમીંદા હોકર રખસત હુવા, રઓજકો

સુલહ જે સામીત હુધ અપને પાદશાહકે હમરાહ ચલી; જબ પાદ-
શાહ અપને મહેલમે પહોંચ્યા, ફેર મકાનપર આ બહોત તકયારીએ
દાવત કો, ઓર ઉઝરે તકસીરપર અબશીલકા ઉમીદવાર હુવા. શહેરમે
ચેહ ચરચા હુવા, શહેરવાલે મુસ્તાક હો ગોલકે ગોલ આને લગે; રોઝ
બાગકે સામને મેલા હોતાથા ઉસીવક્ત શાહઝાદા અકેલા હોતા થા.
ફેર બસુસ ચુતરસવાર, હરકારે લશકારે જાનેઆલમકી તલાશમે
પાદશાહને રવાના કીએ. ચાલીસ મંઝીલપર લશકર મીલા; જાનેઆ-
લમકી જુદાઇસે કીસીમે જાન નથી. શરમાને મોહરી દેખકર જાને-
તાઝા પાઇ, જાનેઆલમકી મોહર આંખોસે લગાઇ, રાત દીન કુચ
કરતે પચીસ દીનમે ફરજોઝ દાખીલ હુધ. શાહઝાદા લશકરકે
દેખકર ખુશ હુવા, મલાલ જુલા, અરકાને સલતનતને મુલાજેમત હાસીલ
કી, સખને નઝરદી. મવાશીક કદરો મંઝીલત ખલઅત, ઓર ઇનઆમ ખાસે
આમકો મરહમત હુવા, ઓર રખયત તમામ તવંગર હોગઇ, ગરીબકા
નામ નરહા દો મહીને અએશો અફરતમે રહે, ફેર વહાંસે કુચ કીએ.

જાનેઆલમકે લશકરકી ફતાહ હોના, ફેર વહાંસે
રવાના હોના, જંગલમે જડેકી શીદૃત સોહ
ખતે શરાબકે નશેમે ખીયાલાતે ફાસીદ
આનાં, કજબહસી બાહમકી, ફેર;
ડેર તોતેકા સમુજહાના શાહ-
ઝાદેકા પચતાના.

જબ જાનેઆલમ વહાંસે રવાના હુવા, એક રોઝ એક જંગલમે
જુઝર હુવા, ઉત જંગલમે ઇતની સરદીથી, ગોચા કે ઝમીનસે આસ-
માનતક ગરમ બરદીથી. પરીદ, ઓર ચરીદ અપને અપને આશયાંતે
ઓર કાશાનોમે જમે હુએ ખએડે, ખુખ, ઓર પ્યાસકે સદમે ઉઠા-
તેથે, ઘુપ ખાને બાહેર ન આતેથે. ગરમ જાનેઆલમને હુકમ કીયા, કે
આજ હમારા ખેમાઇલી જંગલમે ઇસ્તાફાહો ! શરમાબરહરોને તમામ
સામાન એએશો નીશાતકા હુકમકે મવાશીક તવાર કીયા; મલેકા, ઓર
અંબુમનઆરા, ઓર વોહ તોવા, ઇન તીનોમે ફરજોઝ શરાબ ચલા-
જબ ફરજોઝ આશતાબ માહજબીનોમે ચમકા, આલમે સુરમે ખીઆલ
જાનેઆલમકો નઝદીકો ફરજોઝ આયા; દીલમે સોચા કે ઇતની દેરતક

મલેકા ઝોર અંબુમનઆરાસે હમસે કુરકત ગએરોંમે કુરકત રહી ?
 રંડીકા એતીઆર કયા હએ ? એહ કએમ કદીમસે મેગાને ?
 મલેકા, ઝોર અંબુમનઆરાસે જાનેઆલમકી તખીઅત આલમ, તોતા દીલકા હાલ જાનતાથા, સમજહા જાનેઆલમકી તખીઅત આલમ,
 મડ ગઈ, કરીખ વોહ જુદાઈકી વકત આયા, ચાલતા હાલ આલમ,
 એએસી ખાતચીત શુર હો, ઝોર ઝમકા અંજામ એહ સંજામ આલમ
 અરહમ કરે, ખાતકો કાટ તખીઅતકો ઉચાટ. તોતા કહેને લગા શાહ
 કાદિનશા ઇસ કએરીયતસે હરામ હએ, કે ઇસકી તરકામે અકલકો
 ખલલ હએ, ખયાલે ખદ આતે હએ, એફસાન જુલજાતે હએ; રકત
 જુમાને ખેજ, ઝોર ખીયાલ, ઝોર વોહખી નજીકે હાલકા; ઉસપર ઉક
 ખાદમતકા જુલજાના, રૂખી સુરત ખનાના. ફરરન ખીગડખના આદમી-
 ચતસે ખદ હએ, એક સાઅત ઇંબર મુખાતીખ હો ? ઇસ મુદને મુકારે
 કતમે અજખ તમાસે દેખે, અરસાને અપને ખેગાનેકે યાદ કીએ હએ,
 અગર કાન દેકર અગઝોર મુનયે તો યે ખયાલાતે દ્રાસીદ દુર હોં !
 જાનેઆલમને કહા, એએસી ખાત ઇસ વકત જુર હએ, બદલ કહે ?

તોતેકા ખયાન કરના ખની ઇસરાઇલકે પાદશાહકા

કીરસા, કાઝીકા ભાવજવર ફરેફતા હોના, દીનો

ઇમાન ખોના, ફેર સંજસાર કરના અવરતકા

ભટકના, ફેર ઉસી શહેરમે આના.

તોતેને કહા, જનામ ઇમામે બહર સાદીકસે નકલ હએ, કે ખની
 ઇસરાઇલમે એક પાદશાહ થા. વોહ બડા નેકતીનત, સખી, પરહેઝ
 આર આબીદથા. ઉસકી પાદશાહતમે દો બાઈ થે, એક તો શહેરકા
 કાઝી, દુસરા મુશ્તી; ખઝાહીર મદે, મુસલમાન સાહેબે ઇમાનયે. મુશ્તી
 કી ખીખી નેહાયત હસીનથી. ઇત્તેફાકન મુશ્તીકો પાદશાહને કહી
 છે આર મંઝીલ ખેજ વોહ રૂખસતકે વકત અપની અવરતકો બાઈકી
 સોંપ ગયા. કાઝી કબી કબી અખરકો ઉસ અવરતકે પાસ જાતાથા,
 ચરહા ઇસી વાસતે ખુશ હોતા હએ, છતના દુનયાકા કીરસા ખખેડા
 હએ, આંખોસેં દેખા મુના હએ. વોહ તો બદરજએ હસીનથી, કાઝીકી
 આંખ ઉસ અવરતપર (યાને બાવજવર) પડી, દેખતેહી ફરેફતા હોગયા
 અંદરોઝમે તખીયત ઉસ કાઝીકી ઉસ અવરતકે શીરાકમે બહોત ખી-

મડ મડ, બલકે દીવાના હોગયાં મગર વોહ અવરત બ્યેસી ખુમ-
સુરતથી, ઉસસે ઝીયાદ અસમતો સીરત રખતીથી, અએસા હુસ્ત
હુસ્તે ઇતેફાકમે હોતા હએ એક રોજ કાઝીને ઉસસે સવાલે વીસાલ
કીયા. ઉસને ઇસ અમરે બદસે બહોત ધનકાર કર ખુશામદકા કુછ ન
ખીયાલ કીયા. કાઝી સમજહા કે યેહ રાઝી ન હુધ ઝોર ન હોગી,
ઇસસે કાઝીકા દો અદેશે હુએ, એક તો મહશ્મીએ વીસાલ દુસરી
વોહ રાઝ જાહીર હોનેકા ખીયાલ કાઝીને ધમરાકરપ દશાહસે અરઝ
કી. કે મેરા બાઇ જાનેકે વક્ત અપની જોડ મુઝહે સોંપગયાથા, ઉસ
શહેશાને ઉસકી ગએગત ઝીના દીયા મુઝહે સુખુતે કામીલ હુવા,
પાદસાહને કાઝીકા બડા પરહેઝગાર મરદે મુશરરા સમજહા ઉસીકા
ઇખતીઆર દીયા. ઉસ હરામઝાદે કાઝીને અપની બાવજકો તનહા
લેબકર સમજહાયા કે અગતક બયેર હએ, મુઝહસે રાઝી હો ? નહીં
તો બડા સ્કર હોગા; તેરા ઝરર હોગા, દોલપર જગર ઇખતીઆર
કરૂંગા, તુઝહે સંગસાર કરૂંગા ! વોહ અવરત બડી હીમતવાલીથી
કાઝીકે બોલનેસે ન કરી, મરનેપર રાઝી હુધ. ઉસ કમગખત શહવત
પરસ્તને શહેર બાહીરકે લેગ ઉસકો સંગસાગર કીયા; બલકે ખુદા,
સખ્તેખકર લરજાં અપને અપને ધર શીરો વહાં હારીઝે હકાઝીને ઉસ
નેકમખત અવરતકો ખયાલીયા ખીલકુલ મઝા નહુધ ખવાહીશે બેઝમે
અએસાહી હોખતાહએ, અકલપર પથ્થર પડખતે હએ રાતકો વોહ
અવરત પથ્થર સરકા, એક તરફ નંગે પાંચ રવાના હુધ જંગલમે
એક વીરાનાથા મહે ખુદાપરસ્ત બસ્તીકો છોડ અહેલે દુનયાસે મુંહ
મોહ જંગલ ખસાયાથા, યેહ જખ વહાં પહોંચી ઉસ હક પરસ્તને
ઇસકી ગરીબુલવતનીપર રહમ ખાયા લડકા ઉસકા બહોત છોટાથા
ઉસકી બખરદારીકો અપને પાસ રખા. ઉસ હુકપરસ્તક એક શુલામ
બડા તુંતકએ હરામથા રંડી જવાન દેખકર આશક હોમયા બહોત
આપહુસકીપર વોહ નેકમખત અવરત દબપર નચકા તખ ઉસ હરામ
ઝાદેને ઉસ હકપરસ્તકે લડકેકો મુઝહ કર તોહમત ઉસ અવરતપર ડાલા
અવલાદકો મુકુખખત મશહૂર હએ ? અગીર હો યા ફકીર ઇસમે
મજબુર હએ. ઉસ વીરાનીકો બહોત રંજ હુવા લેકીન વોહ બડાસા
ખીરો શાહીરથા, અલતરસે કુછ નકહા, ઝોર ખીસ દીનાર રાસ્તેકે
ખુર્ચકો દેખકર રખસ્ત કીયાવોહ બેચારી મુસીબતકી મારી ફેર ચલ
નીકલી એક સહેરમે વારીદ હુધ બાઝારમે શોરો શુલ બરપાથા ઝોર
એક શખ્ખકો જીજરમે ફસાદેખા ખીંચતે ખીંચતે લોમ લીએખતેથે

અવરતને પુછા ઇસસે કયોનસા યુનાહ હુવા ને અએસી આહતસે મુખતીલા હયે ? હોગોને કહા યેહ બીસ દીનારકા કરજદાર હએ, કરજ અદા કરનેકી તાકત નહીં ઉસકે બદલે યહાંકે સરદારને સુલોકા હુકમ દીયા હએ અવરતકો રહમ આયા વોહી વીરાનીકે દીનાર દેકર કએદસે ઉસ ગીરજતારકો છુંડાયા વોર મકરાદ બદ બાતીને અધ્યારથી રંડી ને ખુખસુરત દેખી જી બર બર આયા કહા મએ તેરે હમરાહ રહુંગા ખીદમત ગુઝારી કરંગા, ઇસ હીલેસે સાથ હુવા કુછ દુર શહેરસે નીક લીધી રાહમેં દરયા મીલા, યેહ મુદતસે નહાઈ નધી; કપડેબી મએલે હોગએ એક તરફ લીખાસ ધોકર નહારહીથી; નાગહાં કીસીતરફસે દો જહાઝ વહાં આવએ; અહેલે જહાઝને દેખા, કે અવરત બડી ખુખસુરત હએ, ઉસી હરામઝાદેસે હાલ પુછા. કહા યેહ કએન હએ ઉસ હરા મઝાદેને અપની લઝોંડી બતાયા, મોલ તોલ દરમીયાન આયા ગરજ કે દોસો રૂપએમેં ઉસ અવરતકો બેચકર કીસી બદાનેસે જહાઝપર ચઢાદીયા, રૂપએ લેકર ચલ નીકલા. વોહ દો સવદાગરયે દોનોં ઇસ અવરતપર માઈલ હુએ, દોનોંમેં ફસાદ હોનેલગા, ફેર યેહ સલાહા દુએરી કે અબીતો યેહ અવરત માલદે જહાઝપર રહે જખ અસમાખ ખીકયુકે ઉસવકત અવરત જસકો કુચલ કરે વોહ લેવે; ગરજ જહ ગડા મીટાયા, ઉસે માલકે જહાઝપર બીડાયા, એકરોઝ આંધી ચલી તુશાન આયા; જશજહાઝપર સવદાગરયે વોહતો ટુમગયા, માલકા જહાઝ ઓર યેહ નેકમખત અવરત સલામત રહી. ઘોડે દીનોંમે વોહ જહાઝ ઉસ શહેરમેં આયા, જહાંસે યેહ અવરત સંગામર હોકર નીકલતીથી

વહાંકે પાદશાહકા દો કલેમે યેહ મુનએ કે જસ ચખસને ઉસકો બેચાથા, વોહ બખથી હુવા, ઓર રીસનીકા ગુલામ કીસમતકી યા વરીસે વઝીર હોગયા, ઓર મુશ્તી સાહેબ તરસે શીરકર મુશ્ત નેરુંકા અલમમેં મુખતીલાયે. જસદીન જહાઝ ઉસ શહેરસે પહોંચા તો વહા કે પયમબરકો હુકમે ઇલાહી આયા કે હમારા એક ખાસ બંદ જહા ઝપર આયા હએ, યહાંકા પાદશાહ, વઝીર, બખથી ઓર કાઝી વ મુશ્તીકો લેકર ઉસકે પાસ જવે ઓર ઇસ સાલ ને ને યુનાહ બંદ સખસે હુએહોં. રખર ઉસકે બયાન કરે; ને વોહ ખતા મુઆર કરે તો હમબી દરગુઝરે, વમરના બલાએ આસમાની, આહતે નાગહાની ઇસ ઝમીનપર નાઝીલ કરંગા, પયમબરને પાદશાહસે કહા, વોહ સખ કો સાથ લેકર જહાઝપર આયા, અવરત પરદા હોઝકર આ બએ તક-

રીર શુરહુધ; પહેલે બાદશાહને કહા મએ સીયાહકાર, સરસે પાવતક
કા ગુનાહગાર ગુનહોંકા પુતલાહુ. મઅર યેહ ગુનાહ તાઝા હુવાહએ
કે એક કાઝીકે કહેનેસે મુશ્તીકી જોડકો બેતહેકીકાત સંગસાર કરકે
મારકાલનેકા હુકમ દીયા અવરત બોલી કે તુજહે બખશો. ફેર મુશ્તી
ને કહા તુજહે જોડી તરફસે ગુમાન હએ. ઇસને કહા તુ અબી ચુપ
રહે બએહજા. ફેર કાઝીને બયાન કીયા કે મુજહે બદલત નફસે
અમમારા, યેહ હરકત નાકારા હુધ, કે બેબુર્મે ખતા એક બેગુનાહકો
સંગસાર કીયા ઇસને કહા અલ્લાહ તેરી મગરીરત કરે બાદ
ઉસકે વઝીરઝાત વીરાનીકા ગુલામ આય નદામતસે સર જહુકાલીયા.
ફેર કહા બદેસે બડા ગુનાહ હુવા કે મેરે માલીકકા લડકા મારકર
સાહેબે અસમતકા કુસુર ઈએરાયા વોહ બોલી ગફુરહીમ તુજહપર
રહમ કરે જખ બખશી આયા. વોહ બેયનેકા માજરા જ્યાનપર લાયા.
વોહ અવરત બોલી કે તુ બડા ગુનાહગાર હએ, ખુદા તુજહે ન બખશે
ગા. ફેર વોહ અવરત પરદા ઉઠાકર બાહીર આઇ, મુશ્તીસે કહા તુને
મુજહ પહેછાની યેહ સખ કીરસા મેરી અસમતકા રસાના હએ. આ
જતક ખુદાકી હીરજો મનાયતસે ઇઝઝતો આગર અબી અબ તેરી
ઉમ્મીદવારહુ યેહ માલો મતા તુ અપને ખરચમે લા મએ તનહા
મોશેમે બએહકર ઇબાદત કરે. ઉસી શગલમે મરે. વોહ માજરા
દેખકર હાઝરીને સોહબત, નાઝરીને જલસા થરરાએ, પાદશાહ સલામત
ખુશીસે ધર આએ વોહ અવરત તો હુજરા બતા ખુદાકી ઇબાદતમે
મશગુલ હુધ તોતા યેહ કીરસા તમામ કરકે બોલા કે જાનેઆવમ
જો લોગ સાખીત કદમ હએ ઉનકા હરવકત અલ્લાહ માર હએ
હમેશ ઉનકા બેડા પાર હએ—

ફેરદ.

ન હર જત જનસ્ત વ ન હર મદ મદ,

ખુદા પંજ અંગુસ્ત ચકસાં નકદ.

યેહ નકલ સુનકર શાહઝાદેકા નજા ઉતરગયા. દોનોંકી મશકત
ઓર ઇકા ઉઠાની, ખાના વીરાની યાદ આઇ બએફે ખુદાશે માનીંદ
બેદકે ઇંપા, નદામતસે ઉઝર કીયા, કે હાલતે નશેમે જહક મારા,
કુસુરહુવા; ફેર હંસી ખુસી વહાંસે કુચ કીયા.

વતન પહોંચના શાહઝાદાએ જનનેઆલમકા જીયારતે
વાલીદએન ઓર નોકચોંક માહેતીલઅતકી તોતે
સે મલેકા ઓર અંબુમનઆરાકા દિલ બહે-
લાના ફેર વઝીરઝાદેકા કતલ હોના સલત
નત તરક કરના ફીરોઝખખતકા.

ચલ એએ તવસને ખામો મંઝીલ રસાં,
કે અખ ધર પહોંચતા હએ ચેહ કારવાં,
શીરા ધરકો શાહઝાદાએ ખુશ સીયર,
જહમકડેકા આલમ બહોત કરેરોફર
વોહ ઇસ તરેહ પહોંચા વતનકી તરફ,
બહાર આએ જએસી ચમનકી તરફ.
બડી શીકર રહેતીથી હર સુખહોશામ,
હુધ ફઝલે હકમેકહાની તમામ,
વોહ ખીછડે તો સખ હોગએ એકજા,
હુએ અપને મતલુખસે હમ જુદા
રહી શરહ જોરે ફલક ના તમામ,
સુરે હુઝી તવસને ખામા થામ.

ગરઝ કે શાહઝાદાએ જનનેઆલમ મંઝીલ તએકર સદી સલામત
જનકો પહોંચા, દો કોમ શહેરમે ખાહીર ખેમા બરખ હુવા, લશ્કરે
ઝંદર સએકર ઉતરા ચેહ ખખર “ફસહતઆખાદ” મે ધર ધર ખાહીર
હુધ. કે કોઇ મતીમ ફએજે અઝીમ લેકર વારીદ હુવા, શહેરકા ચેહ
નકશાથા. જીસ રોઝસે જનનેઆલમ ધર છોડકર દરબદર હુવાથા વીરા-
ના પડાથા, ઓર પાદશાહકાબી બહોત ખુરા હાલહોગયાથા ન તખત
કી ખખર ન સલતનતશે સરોકાર ન મુલકસે ન દરબારસે ગરઝ દીવા
નાવાર ખા દીલે બેકરાર મહેલમે પડા રહેતાથા ઓર શાહઝાદેકી
માંબી અહોહનાક બેચએનથી, કોઇ સાચત કરાર ન પાતીથી, ગરઝ
અરકાને સલતનત, ઓર વઝીરોને બડી કોશીશસે દરબદર રીયાસતકા
નામ સંબાલેથે. જખ લશ્કર દાખીલ હોનેકા નામ સુના વઝીરે આ
ઝમકો જનનેઆલમકે પાસ હાલ દરયાફત કરનેકા બેખ બસકે શાહ-
ઝાદેકી મુશારેકતકો બહોત ઝમાના યુઝરાથા ઉસકે સવા સામાને ખાહે

હજમ. લશ્કર બેશુમાર દેખકર વઝીર ધબરાયા અપને શાહજાદા
વહમો ગુમાન નઆયા ફરત્યાંવે અરઝકી કીબલએ આલમ, ગરદીશે
ફલકમે વારીસે તખ્ત સલતનત મહાંકા ચહાંકા ચકાયેક ગુમ હોગયા.
ખાદશાહ ઉસકે શીરાકમે ગોશા નશીન. ઝોર બેગર હોગયા હએ
મરનેકી ઉમ્મીદ કરતાહએ ખાદ સલામકે હુઝુરકો ચેહ પગામ દાયા
હએ, કે અગર ખવાહીશે તખ્ત તમનાએ તાજ મંઝુરહએ ખીસમી-
લ્લાહ. કલ નહીં આજ હએ મંએ જીનેસે સખ્ત બેઝારહું, લેકીન
મરનેકા કીસે ઇખતીઆર હએ:—

શાયર.

મરનેકા મએ તો રાઝીહું, મઝોતકો મઝોત આગધ,
ઝીંદગી અપ ગલે પડી ઉસકી કયા દવા કરું.

જીનેઆલમને ઝુનકર રોદીયા, વઝીરકો ગલેસે લગાયા; ખીલઅતે
શાખીરા ઇનાયત કીયા. ફેર કહા અફઝોસ ? તુમને ગોઠકે પાલે યેડો
અરસેમે જુલાં ગલે ખાદ આદાબો ફરનીશ અરઝ કરના કે બદલત
કિલશતે પહરી, વ નાસીર દુઆસે સહરીએ ખાનાઝાદ સહી સલામત
કદમબેસીસે મુશરરફ હુવા ઉસવક્ત વઝીરને પહેજાના, કદમોપર ગીરા
ફેર સર ઉઠાદર બેઇબજત બાગા, ઝોર ખાદશાહકી ખીદમતમે હાઝી-
રહો કહા મુઆરકહો ! જીનેઆલમ શાહઝાદા રવનક અફઝા ઇસ
શહેરકા હુવા. ઇસ ગુશતગોમે વઝીરયા, કે જીનેઆલમ તનહાદાખીલ
હુવા મહેલમે મદશરકા કયામ હુવા, રોના પીટના મયા, રંડયોંકા
ઇઝદહામ હુવા માંખાપને જીનેઆલમકો ગલેસે લગાએ, જીનેઆલકી
માને અંજુમનરાસકી, ઝોર મલેકકો દેખી, બહોતસા પ્યાર કીયા,
ગરઝ તમામ શહેરમે જીવર ઉધર ખુશી હુઇ, શાદીયાને બજે ફુસરે
દીન મલેકા ઝોર અંજુમન આરાને શાહ શરોઝખખતસે અરઝ કી, કે
હુઝુરકી ઇબજત હો તો શાહજાદકી મહેલસરાએ કદીમમે દમ જાએ
માહે તીલઅતસે મુલાકાત કર આએ ! ખાદશાહને શરમાયા વોહ
અવરત બદખખત બડી મુંહકી ફટકાર હએ. ઉસે ચરમીંદા કરનેસે કયા
હુસુલ હએ ! મીયાં મીહુંબી હાઝીરયે બોલે એક નીગાહ મુલાકાત
કરનેમે કયા હોગા, ચલયે ! ખાદશાહ ચુપ હો રહા શાહઝાદીયાને
સવારી તલબકી પહેલે તોતા પેશકદમી કર માહેતીલઅત કો સલામ
કીયા, ઉસને સર જહુકા લીયા, ચકાયક સવારીયાં આપહોંચી, ઉસવક્ત
વોહ બેચારી ખુશ્કતકી હારી ઉડી, ઇસ્તીકબાલ કીયા દોનોને ગલેસે

લખાયા મસનપર જા બચ્ચેડી મલેકા મેહેરનીગાર બડી ખુશ તકરીરથી બોલી કે હમારી જનીય, ઓર શુમાન નલાના હમ હરહાલમે શ્દીક પ્રમહારે હચેજે તોતા અંબુમનઆરાકે સામને આયા ઓર માહતીલ-અતસે કહા હઝરત સલામત ઝગાને મુઆરકસે દરમાવ કે આજ સચ્ચા કચોન હચે. જહુકે મુંહમે કયાહચે ઓરતો કયાં કહું આપકી કજબહસીકે બાઇસં જાનેઆલકે હાથ યેહ લોગ મેહેરે જખી માહે સીમા આચે, જોઇતના ચકકર હુવા મેરે સમયસે આપકો નદામત હુધ જહુકે મુંહમેધી શકર હુવા અંબુમનઆરા તો સીધી મેલીથી તોતેપર ખશ હુધ દરમાયાં દીવાને કયા બેહુદા બકતાં હચે ફેર માહ તીલઅત સે કહા સુનો મેરી જાન યેહ જાનવર બેશકર અકલસે ફર હચેવાનીયતસે મજબુર હચે દુનયાકા કારખાના ફસાના હચે. ફસનપર શુરર બેબહચે.

આખીરકાર દોનોને માહતીલઅતકો શીરીં ઝગાની ઓર અપની ખુશ બયાનીસે શીયુક્તા ખાતીર કીયા. દોચાર ઘડી હસી ખુશી રહી મગર તોતા નોક ચોક હેડછાડ કીએમયા-ફેર મલેકા ઓર અંબુમન-આરા માહતીલઅતસે રખસન હુધ એક રોઝ જાનેઆલને તમામ રઇતકો શહેરપનાહકે દરવાઝેપર ખુલાયા ઓર વોહ બકરીકા ખચ્ચા તમામ લોગોંકો દીખાયા. નમકહરામીયાં ઉસકીજલાલસે ઉસકે મારનેકા હુકમ કીયા ઓર જાનેઆલમ દવલતસરાકી રાહલી ઉર્મરોઝ પાદ-શાહને બેટેકો તાજે તખ્ત દેહીયા, ખુદ જોશચે તનહાઇ લીયા, ઓર રાતદીન ઇઆદમે મશયુલ રહેતાયા.

જાનેઆલમ હરરોઝ તખ્તપર જલવા અરરોઝ હો અચ્ચો ઇન સાફ કરતા, સબકો પરી પચકરોંમે બસર કરતાયા, યેહ આદિલ સખી બહાદુર તમામ દુનયામે મશહુર હુવા, ઓર હરેકકી ઝગાનપર યમાના રહા બાત બાકી રહી નહીં તો દચોર દચોરામે કીસકા દચોર રહા કારકા ઝમાના રહા જીસ તરેહ જાનેઆલમકે મતલબ મીત્રે ઉસો તરેહ કલ આલમકી મુરાદ અલાહ બર લોવે.

મનોહર નવીન નવલકથાઓ.

શ્રી નારાયણ વિસનજી ઠક્કરકૃત રસિક નવલકથાઓ.

આજકાલનું હિંદુસ્તાન અથવા પ્રાણહારક મૃ- ગજળ બા. ૧-૨—ચાલુ

સમયમાં આજના નિંદા સુધારા. માડીવાડીના વૈભવ ખાતર ગમે એવા શ્રીમંત પતિ મેળવવાની લાલસા, શ્રીમંતોનાં મૃત્યુ સમયે થતાં વીલનાં કલ્પનામાં પણ ન આવે એવા બનાવોથી જરૂર નવલકથા. પ્રણય-કર્ત, વિકાર અને વિવેક, સુધામાં હલાહલ, શરીર બદમાશોની ટોળી સત્યનિષ્ઠા, સાહસ, મયંકર પ્રપંચબળ નિસાચરોનો, ગૃહપ્રવેશ, શુભાખની પ્રેમમત્રિકા. વગેરે પ્રકરણો વાંચતાં તમે જીતી આંખોએ નીન તમારો જ જોઈ શકશો. ૫૪ સંખ્યા લગભગ ૩૨૦, દરેક ભાગમાં આર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો બને ભાગનું પાકું રૂપેરી પૃષ્ઠ; ૭નાં કિંમત દરેકની ૧-૮-૦ કુલ રૂ. ૩)

ભયંકર ભદ્ર અથવા કેવળ ૨૪ વર્ષના ક્ષણભંગુર સસાર માટે-આ સંસારના ક્ષણભંગુર ભોગ-વિલાસની લાલસાથી મહત્વકાંક્ષાના પ્રવાહમાં તણાઈને શુદ્ધ માનવી પિશાચના દાસ્યને સ્વીકારીને આ જગતમાં કેવાં કમકમાટી ઉપજ-વનારાં કુકત્યો કરે છે, અને જ્યારે પિશાચની નરકખર્તીમાં પડવાનો પ્રસંગ તેમનાં નેત્રો સમક્ષ આવીને ઉભો રહે છે તે સમયે તેમની કેવી દયાજનક દુઃશા યદ જાય છે એનું જે તાદસ્ય શાબ્દિક ચિત્ર જોવું હોય તો તે કેવળ આ અદ્ભુત નવલકથામાં જ દેખાશે. મોટી સામ્રજનાં ૫૪ ૩૦૦, રૂપેરી નામ તથા પાંચ સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રોવાળી આ નવલકથાની કિં. માત્ર રૂ. ૨) છે. પો. મા. ૨.

નાદિરનો દોરહમામ અથવા બાહુબળનું પરિણામ-સ્વર્ગવાસી અમૃત કેશવનાયક તથા વિદ્યમાન ઠક્કર નારાયણ વિસનજી કૃત. એક સાવારણ સિપાહી તરીકે ધરાવના બાદશાહના સેનાના દાખલ થઈ ધીમે ધીમે આગળ વધી અંતે જીતપ્રપત્ય તથા અદ્વિતીય બાહુબળથી ધરાવના બાદશાહ બની બેઠેલા અને ત્યાર પછી હિન્દુસ્તાનમાં આવી દિલ્હીમાં 'ફોરમામ' ચલાવી દિલ્હીની મુગલિનાત 'શહેરનાહના' ખ્યાતે હમ્મેશને માટે દીલો કરી બનાર. નાદિરશાહનું જીવનચરિત્ર આ પ્રેમમાં એટલું અને એવું ઉત્તમતાથી વર્ણવાયું છે કે જાણે એક ઉત્કૃષ્ટ નવલકથા વાંચતા હોઈએ તેમ જ લાલ ધાય છે. કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

મારી ભયંકર સંસારયાત્રા અથવા એક નિરાધાર અખળાનો અર્થ નાહ ! આ સામાજિક નવલકથામાં સંસાર વ્યવહારમાં પ્રચલિત થતી પડેલા કેટલાક વિષયોનું એવી શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિથી અભ્યસન કરવામાં આવ્યું છે કે, જેમાંથી ઘણું શીખવાનું મળી શકે તેમ છે. આજવિધવાની વિન્દુ સમાજમાં કેવી શોચનીય સ્થિતિ છે, લગ્ન કેને હેવાય છે, પુનર્લગ્નની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થયું છે, જ્ઞાતિ હિત કેવી રીતે સાધી શકાય તથા જ્ઞાતિના સહયોગે કેવી રીતે દૂર કરી શકાય આદિ અનેક ઉપયોગી વિષયોની ચર્ચા આ નવલકથામાં ઘણી રસિકતાથી કરેલી છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૩૫૦, પાકું રૂપેરી પૃષ્ઠ; છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૨-૮-૦

૨૧. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહકૃત રસિક નવલકથાઓ.

લતા અને લલિતા ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫-૬ અને લલિતા એ

ખૂંદનો હોવા છતાં જૂદા જૂદા રંગદંડમાં અને જૂદા જૂદા સ્વભાવની માતાઓના સહવાસમાં ઉછરવાથી તેમનામાં જે ફરક જોવામાં આવે છે તેનું વિચાર્યું આ નવલકથામાં કરી શકાય છે. અંગ્રેજી કુમારિકાના પ્રેમદર્શનથી હિંદુ છોકરી ઉપર કેવી અસર થાય છે કેળવાયેલા પુત્રને ચોક્કસ કુમારિકા સાથે પરણવાની ફરજ પાડનાર પિતા તેનું કેવું માહું પરિણામ મેળવે છે અને રાજવંશીઓમાં કેવી કેવી ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિઓ જોવામાં આવે છે એનો ઉત્તમ ચિતાર આપેલો છે. વાર્તાનો દરેક ભાગ અત્યંત રસિક છે અને ચારે ભાગોમાં મુંદર શ્રેયોદ્યાદિક ચિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. મુંદર છાંય, ઉચ્ચ કાગળ, પાકું રૂપેરી સુશોભિત પૃષ્ઠ, દરેક ભાગનાં પૃષ્ઠ ૨૦૦. કિંમત દરેક ભાગની રૂ. ૧-૦-૦ મુજબ રૂ. ૪-૦-૦

કાશ્મીર અને કેસરી (પ્રવૃત્તિ) - રણજીતસિંહને અરજીના સાથે ધણીવાર અપા-ગ્રમી થઈ હતી અને કાશ્મીર પ્રાન્તને માટે તો ચાર વાર સવારીઓ લઈ જવી પડી હતી. જેમાં છેલ્લી સવારીમાં વિજય પ્રાપ્ત થયો હતો, અને તે વિજય એટલો તો દૃઢ હતો કે પુત્ર અરજીના રણજીતસિંહના જીવનમગ્નપર્યંત કાશ્મીર માટે જિયું મારું કરીને જોઈ શક્યા નહોતા. આ વાર્તાનું એક પછી એક પ્રકરણ વાંચવાને વાંચકની મનોર્થસાધક રહેતી જાય તેમ છે. પૃષ્ઠ ૨૫૦ પાકું પ્રકૃ. રૂ. ૧-૦-૦.

...કરીને ઉમેદવાર સચિત્ર સાંસારિક નવલ-કથા અગ્રેજી ભણે એ

ગરીબ યુવક નોકરીની શોધમાં ફાંફાં મારતાં જે અવકાશમાં પડે છે અને જુદા જુદા સ્વભાવમાં શેઠ શેઠાણીઓના સહવાસમાં આવીને અનેક લાલસા, ધર્મભ્રષ્ટતા વગેરેની વચ્ચે આવી પડવાથી અટવાયા કરે છે તેનું આ ચિત્ર અત્યંત બોધક અને રસીક છે. મુદ્રા ૩. ૧.

પિથાય મંદિર ભાગ ૧-૨—આ નવલકથા એટલી તો હૃદયગ્રાહી અને ચમત્કારિક છે કે, પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે જાણનારસની બાજુ કે સરિતાજ વહેતી હોય એવો સદબ લાસ થયો છે. બળા જુનરાતી વાંચકોને વાંચવામાં વિશેષ સરળતા પડે એ માટે પ્રયોજકે મુજ અગ્રેજી વસ્તુમંકજનાને ધણી કુશળતાથી જુનરાતીમાં ઉતારી છે; આમ હોવાથી વાંચના બિલકુલ ડરાણો કંપનવાની ભય છેજ નહિ. અરણ્યમાં અભ્યાગાર, કિલ્લાનો ગુમ ભેદ, ભયાનક યંત્ર, કેદમાં સંપડાયેલી કુમારિકા, શ્વેત આકૃતિ, ચક્રયંત્રવાળું ભોંયડું, પ્રેમ-મંદિર કે પિથાયમંદિર ? વગેરે પ્રકરણો વાંચતાં આહાર નિદ્રાનું સર્વથા વિસ્મરણ થઈ જાય તેમ છે. આ નવલકથાના દરેક ભાગમાં શેઠા ઝીંકોનાં પાંચ પાંચ મનોહર ચિત્રો આપેલાં છે. બન્ને ભાગ જુદા બાંધેલા છે. પાકું પૃષ્ઠ, બન્ને ભાગ પૃષ્ઠ ૬૦૦ છતાં કિંમત દરેક ભાગની રૂ. ૨) મુજબ કુલ રૂ. ૪.

ભાગ્યચક્રનો મહામંત્ર—આ સચિત્ર નવલકથામાં એક કેળવાયેલી બાળા પ્રભાવતી અને તેના અવિવાહિત પતિ સુમિત્રનો કૌમાર અવસ્થામાં પરસ્પર પ્રેમ છે; પરંતુ ભાગ્યચક્ર વિલક્ષણ હોવાથી એ બાળાના પિતાનું એકાએક ખૂત થાય છે, એ સંબંધમાં અનેક ઘટનાઓ આ નવલકથામાં દર્શાવેલી છે પૃષ્ઠ ૪૦૦ મુદ્રા ૩. ૧-૮-૦.

મધુર મધુરી અથવા મોહિની—અલ-મોહિની આકર્ષણીય મોહિનીનું દિગ્દર્શન કરી તેમનાં કામખાણની વિલાસી યુવકો ઉપર કેવી રામખાણ અસર થાય છે, અને પરનારીના પ્યારથી તેમની કેવી પાયમાલી તેમજ આનાખરાળી થાય છે, એક આદર્શ આર્થ અખળાનું શું કર્તવ્ય છે, વફાદાર મનુષ્ય આત્મત્યાગનું ઉત્તમ દ્રશ્યન કેવી રીતે દર્શાવે છે વગેરે રસમય અને ચમત્કારિક બનાવો ચાર મુદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, સ્થિત કિંમત રૂ. ૧-૮-૦

૧. પ્રજ્ઞાસાહજ અદ્વૈત ઠક્કરકૃત રસિક નવલકથાઓ.

કંગાલ કેદી અથવા સ્નેહ-અંધન—ભાગ ૧-૨

આ નવલ-

કથામાં સુખદુઃખના પડછાયા, સ્વામી સ્નેહજ્યોતિનું આદર્શ સાધુ-
જીવન અને દૈવી પરોપકાર, હૃતમાગ્ય રંગનાથની સ્થિતિનું અને જીવ-
નનું કલ્પના પથ ન કરી શકાય એવું અસંભવ પરિવર્તન, પૌષ્ટિક
અમલદારોની નિષ્કુરતા, સંપત્તિનો સદુપયોગ, નિરાધાર સ્નેહભાનાના
જીવનનો અકાળે આવેલો શોચનીય અંત, શાન્તિવ્રતાના કદની પરિ-
સીમા, અપૂર્વ વાત્સલ્ય સ્નેહ, કૃષ્ણલાલનાં કુટિલ દારસ્થાન. શ્રીમં-
તોની યદ્ધતા અને વિશ્વાસપ્રિયતા, આદિ અનેકવિધ આકર્ષણીય ઘટ-
નાઓથી પરિપૂર્ણ. દરેક ભાગમાં ચાર સુંદર શેટોઆફ્ટિક ચિત્રો,
ચીકણા સફેદ કાગળ, બન્ને ભાગનું પાકું રૂપેરી પૂઠું; કોમલ ભાગ
૧ લો ૩. ૧-૧૨-૦ ભાગ ૨ જો ૨-૦-૦

દગાખાજ દુનિયા—આ નવલકથાની વસ્તુમંદકલ્પના

એવી તો અદ્ભુત, પરંતુ

સંભવિત છે કે, પ્રત્યેક પૃષ્ઠે વાંચકની જીજ્ઞાસા વૃદ્ધિગત થાય તેમ
છે પત્નીનું ગુમ થવું, રેલ્વે ટ્રેનમાં સંન્યાસીના મૃતદેહનું તણાઈ આવવું,
સાધ્વી સતી નિર્મળાનો દૈવી અને આદર્શ સ્વામીસ્નેહ, સંન્યાસીના
જીવનું ગુમ રહસ્ય પાષનો પશ્ચતાપ, સંતાનસ્નેહ, લોકચર્યા અથવા
ગામવાનું ગેઝેટ, પ્રચંડ નિરાશા, એ અને પોટલે ધુળની ધુળ આદિ
અનેક નિક, ચમત્કારિક અને બોધક વિષયોથી ભરપૂર, ચાર સુંદર
શેટોઆફ્ટિક ચિત્રો, પાકું પૂઠું ૩. ૧-૮-૦

ભાગ્યદેવીની ભયંકરતા—અથવા આદર્શ વિધવા—

આ નવલકથા એક સર્વોત્તમ બંગાળી નવલકથાનો અનુવાદ છે. આ
નવલકથા સમસ્ત હિન્દુસ્તાનમાં એટલી બધી લોકપ્રિય થઈ પડી છે
કે, તેનું અંગ્રેજી, હિન્દુસ્તાની. વગેરે ભાષામાં પણ ભાષાંતર થયું છે.
ભાગ્યદેવીની ભયંકરતાથી એક કંગાલ દીનત્રિ કુટુંબને કેટલું
બધું દુઃખ વેઠવું પડે છે તેના આ નવલકથામાં પણ જ કરુણાજનક
ચિત્રાર આપવામાં આવ્યો છે. ચાર સુંદર શેટોઆફ્ટિક ચિત્રો,
કોમલ ૩. ૧-૪-૦

પિશાચિની કે પ્રેમદા ?— ભૂતપ્રેતના ભયંકર ઉપદેશના લીધે ઉપ-

જનું ભ્રમભૂલક દુઃખ, મહાભાયાનું જળમાં ડૂબી જવાથી નિપજેલું મૃત્યુ સુંકરી લીલાવતીની બિભારી, પ્રેમની હરિદ્રાઈ, યુવકનો આત્મ-સંયમ, વિધવાની ત્રિરહેવેદના, ધડથી ભૂદં થઈ ગયેલું મસ્તક, મ-થાનભૂમિમાં પિશાચોનું પાપપાંડળ, સંન્યાસીનું અદ્ભુત શિક્ષણ, વિદેશીનીના જીવનનો ભેદ, પ્રજ્વળનિરાશા, માયાજળ, પાપનો પસ્તાવો. સોગતની અસર વગેરે વિવિધ વિષયોથી પરિપૂર્ણ, સંયમનું માદાત્મ્ય અને સુખ નિહાળવું હોય તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો. મૂ. ૧-૮-૦

મૃગલોચની અથવા માયા પ્રાપ્ત્ય (સંપાદક:- રા. પ્ર. જા. ઠક્કર.) ભાગ

૧-૨-૩-૪ આ નવલકથા વાર્તા પ્રિય વાંચકોને એક વખત વાંચવાની અમે ખામ બલામણ કરીએ છીએ. શુદ્ધ રસેદનું સ્વરૂપ સમજવું હોય, વશદાર દોસ્તાની દિલોજન દોસ્તીનું દર્શન કરવું હોય, વેશદા-રીઓના કલ્પનામાં પણ ન ઉપજી શકે એવા અવનવા અમત્કારોથી પરિચિત થવું હોય, વીરપુરુષોની વીરતા જોવી હોય તો આ નવલ-કથા અવશ્ય વાંચજો પ્રેમિક પ્રેમિકાની વિયોગવ્યથાનો હૃદયવિદારક ચિતાર વાંચતાં તમે અશ્રુજળને અટકાવી શકશો નહિ. પ્રેમ, વિરહ, મિલન અમત્કાર, કર્તવ્યનિષ્ઠા, દેશદાન, દેશભક્તિ વગેરે સધળું આ નવલકથામાં છે. આજેજ મંગાવો. દરેક ભાગનું મુલ્ય રૂ. ૧-૮-૦ કુલ રૂ. ૫-૦-૦ પાકું રૂપેની પૂઠું.

મુરાદેવી— અથવા મૌર્યવંશના અલ્પપ્રદયનો આરંભ-ભાગ ૧-૨-૩. આ પુસ્તકમાં મગધદેશના રાજકર્તાઓનો સંપૂર્ણ હેતુલ આપવા ઉપરાંત, નંદવંશનો નાશ કરીનેમહા બુદ્ધિમાન અને કૌટિલ્ય વિદ્યાવિશારદ ચાણક્યદેવે મૌર્યવંશની સ્થાપના સી રીતે કરી ચંદ્રગુપ્તને રાજ્યાધિકાર અપાવવા માટે મલયપુરની રાજનંદિની મંદકિનીએ કેવા કેવા મતો કર્યા હતા, મિત્રર્થ બળવવા માટે પ-હાડી રાજ સમરકેતુએ કેવી દક્ષતા દર્શાવી હતી, ચાણક્યે પોતાના અપમાનનો બહો લેવા માટે ભયંકર પ્રતિજ્ઞા ધારણ કરીને 'અક્ષયજી થી અક્ષાડ પણ ડાલી શકે છે' એ સૂત્રને સિદ્ધ કરવા માટે શા શા ભયંકર ઉપાયો યોજ્યા હતા તે સર્વ વિષયોનું ખણીજ સરળતાથી આ નવલકથા માં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. કી. રૂ. ૫-૦-૦.

રાજ નૈતિક વડ્યંત્ર અથવા મરહુમીની મોહિની

રણશૂરા રાજપૂતોના ઇતિહાસને અનુસરીને આ નવલકથા લખવામાં આવી છે કોટામાં જે સમયે જલીમસિંહ રાજપ્રતિનિધિ હતો તે સમયે તેણે પોતાનો અધિકાર વંશાનુક્રમિક ચાલુ રાખવા માટે કેવો બગીરથ પ્રયત્ન કર્યો હતો, સુચતુર અંગ્રેજોએ જલીમસિંહ સાથે રોહસ અથવા રાખી પોતાનું પ્રાબલ્ય કેવો રીતે પ્રતિષ્ઠિત કર્યું હતું, ઝાઝોરાગજનન્દિની અલકાસુંદરીને મેળવવા માટે જેશલમીરરાજનન્દન ગજસિંહે કેવાં ભયંકર સાહસિક કાર્યો કર્યા હતાં, જલિમસિંહનો પુત્ર ગરબનદાસ કેવી રીતે પોતાના પ્રણય પ્રતિસ્પર્ધીના હાથે અકાળે આલોકનો ત્યાગ કરી ગયો હતો, સ્વાધીનતા મેળવવા માટે કોટાના રાજકુમારોએ કેટલું બધું કષ્ટ ઉઠવ્યું હતું આદિ અનેક વિધ મનોમુગ્ધકર, વિસ્મયકર અને ચિત્તહર ઘટનાઓથી પરિપૂર્ણ પણે મુલ્ય રૂ. ૧-૪-૦ વી. પી. પોષ્ટેજ જાડું.

મનોહારિણી માયા—

આ નવલકથાની વસ્તુસંકલના એટલી બધી રસિક

મનોરંજક અને કરુણ જનક છે કે એક વખત પુસ્તક વાંચવા માટે હાથમાં લીધા પછી પડતું મુકવાનું મન થશે નહિ એક ત્રિભુવન-મોહિની બાળિકાના પ્રેમના એ પ્રતિસ્પર્ધી યુવકા એક ખીખની વિરુદ્ધ કેવાં પ્રાણહારક વડ્યંત્રો રમે છે, દુરાચારી અધમ મનુષ્યો પોતાની સત્તાનો દુરુપયોગ કરી અતે કેવા પસ્તાય છે વગેરે આકર્ષણીય ઘટનાઓનું દર્શન રકવું હોય તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો. છતાં મુલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ આજે જ મંગાવો.

મધુ—માલતી—

આ સામાજિક નવલકથામાં સામાજિક વિષયોનું ઘણું રસિક આલેખન કરેલું

છે. સ્વતંત્રતા અને સુધારાના બાહાડબરથી એક બાળિકા સંસારમાં અધર્માચરણ આચરી કેરી સ્વેચ્છાચારી બની જાય છે, ધર્મશૂન્ય કેળવણીનું કેટું અનિષ્ટાન પરિણમ આવે છે, એક સુશિક્ષતા સ્વધર્મપરાયણ બાળિકા પોતાના સ્ત્રીજીવનની સાર્થકતા કેવી રીતે કરે છે. તેનું ચિત્ર આ નવલકથામાં આલેખવામાં આવ્યું છે. કી. રૂ. ૧૫.

રાજુવેલા રાજપૂતો અને સતીઓનું ધુરાતન—

ભાગ ૧-૨ જો. આ નવલકથા એટલી બધી આકર્ષક અને રસિક છે કે માત્ર એકજ વર્ષમાં તેની બીજી આવૃત્તિ થઈ છે. રાજપૂતોની વીરતા, ધીરતા, અને કર્તવ્ય પરાયણતાને માટે આ વાર્તા ઉત્તમ છે. દરેક ભાગની રૂ. ૧૫૫ મુજબ કુલ રૂ. ૩૦૫.

૨૧ ત્રબકલાલ જીવરાજ જોશીકૃત રસિક નવલકથાઓ

કમળાદેવી— આ નવલકથામાં ભારતીય વીર રાજપૂત જાતિનાં પ્રમુખ પરાક્રમે, પ્રેમ, વિરક, સચ્ચેગ વિશેષ વગેરેના વિવિધ પ્રકારો. સ્વદેશભક્તિનું માદાત્મ્ય, મોહની માયાળા, આત્મોત્સર્ગ વગેરેનું ઉત્તમ પ્રકારે આલેખન કરવામાં આવ્યું છે. સંસારને સ્વર્ગીય તથા સુખમય બનાવવા માટે આ નવલકથા એક વખત આપના કુટુંબમાં અવશ્ય વંચાવો. ઇતિહાસના રૂપ સાથે આ નંદ મેળવવો હોય, રણશૂરા રાજપૂતોની સ્વદેશભક્તિનું દર્શન કરવું હોય, માયાળામાં ફસાવાથી બોગવવા પડતાં દુઃખને જોવું હોય, પાપીઓના પાપનું બીષણ પરિણામ નિરખવું હોય તો આ નવલકથા આજેજ મંગાવીને વાંચો. મુદ્રા માત્ર રૂ. ૧-૮-૦.

તારાસુંદરી અથવા સમરેન્દ્રની સમશીર—આ જોશીકૃત હાસિક નવલકથા છે. આર્થ આળાઓની નિર્મલતા તથા કઠોરમાં કઠોર સંજોગોમાં પણ તેમના પતિવ્રતના રક્ષણની કુશળતા જોવી હોય, આદર્શ સંન્યાસીઓના સંસાર ત્યાગનાં ઉજ્જવલ દર્શન જોવાં હોય તો અદ્ભુત રસથી ભરેલી, વીર શૃંગાર અને કરુણ-રસથી છલકાતી આ મનોહર નવલકથા જરૂર વાંચજો. જગતમાં જાણિત મનુષ્યો જુદા કરી ધર્મમાં કેવી રીતે નાશ કરે છે. સમરેન્દ્રની શરી સમશીર કેવી રશ્મિ દર્શાવે છે, વગેરે વાંચવાથી અવશ્ય આનંદ થશે કીમત રૂ. ૨-૪-૦.

સંસાર કે નરકાગાર ?— આજકાલની કહેવાતા સુધારકોનું આત્મીયન

શોચનીય છે, જ્ઞાનશૂન્ય વિધવાઓ ધર્મશિક્ષણના અભાવે સ્વધર્મનો ત્યાગ કરી કેવી રીતે પાપિષ્ઠા બાવ છે, અરાજ સોબતથી કેવું બીષણ દુઃખ ભોગવવું પડે છે, વેશ્યાવિલાસથી અતે કેવી પાયમાલી, અને ખાનાખરાબી માંડે, સહધર્મિણીનો ત્યાગ કરી

પરદાશમાં પ્રીતિ રાખનાર યુવકોની કેવી દુર્દશા થાય છે, એનો આભેદન ચિનાર આ નવલકથામાં ચિતરવામાં આવ્યો છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૨૫૦, છતાં કિંમત રૂ. ૧-૪-૦.

સંસાર સંગ્રામ—સેના જેવા સંસારને ધુળમાં મેળવી દેનાર પિશાચિની પ્રેનદાઓ કેવાં કેવાં કરરથાન અને કાળાં કામ કરે છે, ધર્મપરાયણ સાધ્વી સતીઓ સંકટના પલાડો તૂટી પડવા છતાં કેવી અકગ અને અચલ રીતે પતિભક્તિમાં લીન રહે છે, સ્વાર્થસાધુ સગાં બહાલાંઓ પોતાના સ્વાર્થને પૂર્ણ કરવા માટે કેવી દમાબાજીઓ રચે છે, કાર્યાધિજ્ઞો પોતાની કામતૃષ્ણાને પૂર્ણ કરવાના ઉદ્દેશથી સતી સાધ્વી લલનાઓને કેટલી બધી પીડિત બનાવે છે. આદિ સર્વ વિષયો આ નવલકથામાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. પાકુ પુઠું. કિંમત રૂ. ૧-૮-૦.

પરાક્રમની પતાકા—જાપાને વર્તમાન સમયમાં શી શી ઉન્નતિ કરી છે અને તેનું સાચું કારણ શું છે તે દર્શાવવા ઉપરાંત આ નવલકથામાં જાપાનના પ્રિન્સે લંડન શહેરના બર્મા બજારમાં તથા ચાલતી રેપેશીયલમાં અમેરિકાના એલ-ચીઓ તરફ આવતા જસસોનાં બેદી ખૂન શી રીતે કર્યા તથા તેનો પતો છેવટ સુધી શા કારણથી ન મળ્યો; યુરોપની રાજ્યતંત્રિ જેવામાં તેણે કેવી દક્ષતા દર્શાવી હતી આદિ સર્વ વિષયો આ નવલકથામાં આપવામાં આવ્યાં છે. મોટી સાઇઝનાં પૃષ્ઠ ૩૪૦ પાકું પુઠું, રેપેરી નામ અને મુદ્ર ૨. ૨-૦-૦.

બવાનીનો ભોગ અથવા રાજપૂતોનો રણો-માદ-પ્રેમની પ્રતિસ્પર્ધામાં એ વીર બાળકો પોતાના પ્રાણની આહુતિ આપવાને પણ તૈયાર થઇ જાય છે. વીર અને ધર્મ પરાયણ રાજપૂતો પ્રતિજ્ઞાને માટે પોતાના જીવ પર આવીને તહવારની બાજી ખેલે છે, પવિત્ર હથ્થા રાજપૂત બાળાઓ વીરતનિજ વરનારી હોય છે, પણ રૂપમાં મોહાંધ નથી થતી આદિ સર્વ બનાવો વાંચતાં પૂર્વ સમયના રાજપૂતોના જીવરનું સ્મરણ થઇ આવે છે અને આ બોમાંથી જોખારો આંસુ વહેવા માટે છે. પૃષ્ઠ ૨૫૦ પાકું રેપેરી પુઠું. કિંમત રૂ. ૧-૪-૦.

જેબીખૂન—ખૂન, મારામારી અને ભેદી મામલાઓથી ભરેલી આ નવલકથા વાંચવાથી રૂબરૂવાં ઉભાં થઈ આવે છે. ખરો ખૂની કોણ છે અને ખૂનનો આરોપ કાના પર આવી પડે છે એ પરિણામ કેવું ચિકિટ્સા આવે છે. તે એક પછી એક એવા બી બનાવો બનતા જાય છે કે જેની આખર સુધી કોઈને કશી ખબર પણ પડતી નથી. છેવટે ચાલાક ડોક્ટરીય બધા મામલાઓની બરાબર તપાસ કરી ધણીજ ખૂબીરી સાથે સધળા ભેદોનો બડો ફાડી ખરાખી નીને પકડી કાઢે છે અને કોઈની કલ્પનામાં પણ ન આવે એવી અદ્ભુત બહાદુરી બતાવે છે. કિં. ૧-૧૨-૦.

ભેદી ખનનો—ડોક્ટરીયોની ચાલાકી, ભેદમાંથી ભેદ પકડી પાડવાની દિલને હેરાત, પમાડનારી બહાદુરી, ચોરાની ચતુરાઈ. અખળાઓની અખળામી ભરેલી બૂલથાપ ખનડાવનારી બાહોશી વાંચતાં દિલ કમકમી ઉઠે છે. ખૂનપર ખૂન, જાસસપર જાસસ અને ચોરના પણ ચોર એવા એટલા બધા ભેદી બનાવો આ પુસ્તકમાં આબેહુલ રીતે લખેલા છે કે, ખૂની કોણ છે? ચોર કોણ છે અને જાસસ કોણ છે, એ ઠેક આખર સુધી સમજાતું જ નથી. અરે એમ વિચાર પણ મનમાં આપી શકતો નથી. પાકું પુસ્તક ૪૦૦ કિં. રૂ. ૨-૪-૦.

રાજા દેવીદાસ અથવા રમણીની રણભૂમિ—ક્ષણભંજર સંસારની માયામાં લુપ્ત થઈને મનુષ્ય એવા કેવાં કુર્મો કરે છે. જાતિ ધર્મ નીતિ અને કુળનું સન્માન સુમાવીને પરધર્મમાં પ્રવેશ કરી પોતાની જાતિનો વિધ્વંસ કરવામાં કેવી કારમી કુટિલતા દર્શાવે છે, જગત જે નારીજનિને અખળા કહીને બોલાવે છે, તે અખળા રણમાં મદોન્મત થઈ શત્રુઓનો સંહાર કરવામાં કેવી દક્ષતા દેખાડે છે, રણશૂરા રજપૂતો રણભૂમિમાં ઝંપલાવી કેવી રીતે કેસરીયાં કરી તૂંગી પડે છે, પાપીઓના પાપનું કેવું બીષણ પરિણામ આવે છે, અમીનાની હર્દાન્ત દુષ્ટતા, ધરલામની કૂરતા, ધર્મબ્રહ્મા, ક્ષત્રીઓ અને પદાણોની પ્રચંડ જાદવીસ્થળા, મારામારી અને હૃદયદ્રાવક ખૂનરેણ, સુલ્તાનની બચાવક દુષ્ટતા, ઉમાનો અપૂર્વ આત્મત્યાગ, નરાધમ નવાબની નાલાયકી, હિન્દુઓનાં મંદિરોને તોડનાર દુષ્ટ દાનવોની ક્રૂરતા. દેવતા અને દાનવોના બીષણ રાસસંગ્રામ, દેવી અને દાનવોની બચાવક સમતોલતા, મૂંઝાતો ભેદ ભરેલી, બચકર આમિનીના બચકર કાર-

સ્થાનો, સતી સાધ્વીની શુરવીરતા અને બહાદુર બહારવટીઓની બહાદુરીવાળા પ્રસંગોથી આ વાર્તાનું પાનેપાનું ભરેલું છે. મુલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

સ્વર્ગમાં શયતાન—

ઉપરથી મહાત્મા જેવા દેખાતા અને સંસારમાં સાધુ દેખાતા; પરંતુ હૃદયમાં હળાહળ ભરી રહેતા પુરુષો પોતાના ઉપર ઉપકારો કરનારનું પણ કેવું ભયંકર અનિષ્ટ કરે છે, દ્રવ્યત્રોભથી કેટલીક વખત મનુષ્ય પિશાચનું સ્વરૂપ ધારણ કરી કેવાં પૈશાચિક અને ફેવાં ખડાં કરે એવાં નિષ્કુર કાર્યો કરે છે, ખોટાં મૃત્યુપત્ર કેવી રીતે તૈયાર થાય છે વગેરે અનેક રસિક, ચમત્કારિક, અને આકર્ષક ઘટનાઓથી ભરપૂર નવલકથા સ્વર્ગમાં શયતાન અવસ્થા વાંચો. મુલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

બાગે શયતાન અથવા તદ્વારનું તુફાન—આનવલકથામાં હિન્દમાં ઇ. સ. ૧૮૫૭ માં થએલા ભયંકર પ્રાણહારક બળવાનો તાદશ્ય ચિતાર ચિતરેલો હોય, તે ઉપરાંત નાના-સાહેબ અને તાતીઆ ટોપીની અનેક ગુપ્ત બાબતોને પણ પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે. નાના સાહેબની જાલિમ અને હૃદયભેદક નિષ્કુરતા તાતીઆ ટોપીનું કલ્પનામાં પણ ન આવી શકે એવું અદ્ભુત ચાતુર્ય, ડિટેક્ટીવ રામચણસિંહની કાર્યકુશળતા, ફ્રાન્સ દેશના મેકેયર નામના એક શયતાન લૂંટારાનાં બીપણ કાવત્રાં, આદિ વિષયો વાંચતાં ચક્ષુ-ઓમાંથી અશ્રુજળની વૃષ્ટિ થાય તેમ છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦.

રાક્ષસોની રતિકીડા અથવા પિશાચોની પાપલીલા—

માયાવી માનિનીના ભયંકર ભેદો, લુચ્ચાઓની લુચ્ચાઈઓ, તિલ-સ્માતી મકાનોમાં થતાં કારસ્થાનો, એક આર્થ લક્ષનાની આદર્શ શૂર-વીરતા, ધર્મપરાયણતા અને પોતાના પતિને પિશાચોના જાળમાંથી મુક્ત કરવાની અજબ યુક્તિઓ વગેરે વાંચીને ખરેખર તણિયત ખુશ થયા વિના રહેતી નથી. શુગાર અને હાસ્ય રસ પણ તેલસોજ ફૂટી ફૂટીને ભરવામાં આવ્યો છે કે જે વાંચતાં દિલ આનંદથી ઉભરાય છે અને મનનો બધો શોક દૂર થાય છે પૃષ્ઠ ૪૦૦ પાકું પુકું મુલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.

સંતપ્ત શયતાન અથવા કામાંધનાં કાળાંકામ—કામથી અથડાયેલા મનુષ્યો આ જગતમાં કેવું બીપણ કાર્ય નથી કરી શકતા ! જગતને ઠગવા માટે ધર્મ-

નિરેતનો સ્થાપી પાપનો પ્રચાર કરનાર, મુખમાં રામ બગલમાં છુરી
 લઈ રરનાર, હાથમાં માળા ગળામાં વિષની ગળાળાને છૂપાવી રાખ-
 નાર, સત્તનો આડંબર ધારી કેવળ અસત્યનો જ વિસ્તાર કરનાર
 અને પોતાના દગાથી નિરપરાધ, સત્ય અને ભેળી માણસોનાં ગળાં
 રેસનારા આ પૃથ્વીપર અનેક મનુષ્યનામધારી પિશાચો પડેલા છે અને
 તેવા જ એક મહેષ્ય પિશાચ તથા માનવી પિશાચિદાનું આ નવલ-
 કથામાં એક ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે. પૃષ્ઠ ૪૦૦ મૂલ્ય ૧-૧૨-૦

અકંગ ઉઠાવગીર અસંખ્ય ભેદ ભરેલી ભરપુર
 નવલકથા—ઉઠાવગીરના અદ્ભુત

અણ, તરકટી ટોળીનાં ભયંકર કારસ્થાન, ચાલાક ચોરોની તાલબા-
 જીઓ વગેરે એવા એવા બનાવો અને વાર્તા છે કે, ભલભલા જન-
 સસો પણ ચક્રર ખાઈને સપડાઈ જાય છે, પ્રેમ લેલા પેમલાઓની
 કેવી અરબાદી થાય છે, શયતાનો પણ શયતાનોના રાપાટામાં સપડાવા
 છતાં કેવી ઘાપ આપી દે છે વગેરે એટલા બધા અજાયબી ભરેલા
 બનાવોથી આ વાર્તા ભરેલી છે કે જે ખ્યાલ પણ કરાવી શકતો
 નથી. દરેક વાર્તાના શોખિનને અમે આ વાર્તા વાંચવાની ખાસ બલા-
 મણુ કરીએ છીએ. પાકું પુઠું પૃષ્ઠ ૪૦૦ મૂલ્ય ૨-૪-૦

કલંદરની કટાર અથવા સંસાર ખાંડાની ધાર—નાય
 અને શયતાન દોસ્તો કેવી દગાબાજીયા પો-
 તાના દોસ્તનો ઘાત અથવા ખૂન કરે છે, સત્યને વખતે તેમનાં
 દસ્યકેવાં પાપાણુ જેવાં બની જાય છે તથા અને એવા દુરાત્મા-
 ઓની કેવી દુર્દશા થાય છે, કામળ હૃદયની કમિનીઓના પ્રેમ માટે
 કેટલાં બધાં સાહસો વેળીને જીવનનું જાળિદાન આપવાની તૈયાર કરીને
 અન્ય પુરુષોના પ્રેમને સંપાદન કરે છે, તથા તે કિવંચિત મહા-
 ત્માઓના ચમત્કાર, પિશાચોની પાપલીલા, પિતાએ પિશાચનું સ્વરૂપ
 ધારીને કન્યાને ભોંયમાં દટાવવી, દીવાનની દુષ્ટતા, પાપીનો ભયંકર
 જુલમ, જસસોની બહાદુરી, શયતાની ચક્રર, ભોંયરામાંનાં ભેદ કરેલાં
 કુકર્મો, છુપી કટારીનું પરાક્રમ આદિ સર્વ વિષયો વાંચનાં આ સંસાર
 એ ખાંડાની ધાર જ છે એવો સર્વને ખાસ થયા વિના રહેશે નહીં.
 મોટી સાધકનાં પૃષ્ઠ ૩૪૦ પાકું પુઠું મુલ્ય ૨-૦-૦

શયતાનસદન કિંવા પાપપતન

અશાન્તિમાં નાંખેલ આપનારી, સંકટમાં સહાયજન થનારી અને

આપનિર્માથી મુક્તિનો કપાય બનાવનારી આ નવલકથાની પ્રત્યેક ઘટના અદ્ભુત રસથી ભરેલી છે. ચોરી, ખૂન, મારામારીનો માન-લાઓ, શયતાનોના હૃદયવિદારક કાર્યો કપટી-દગાયાજ અને દુરાચારીઓનાં દુષ્કર્મો, પિશાચિની પમદાઓની પ્રેમજ્વાળા, પ્રણયમુક્તિ વગેરે સર્વ ઘટનાઓ એટલી બધી આકર્ષક અને અજન્યબી ભરેલી છે કે, જે વાંચતાં આંખમાંથી આંસુની ધારાઓ વહાવિના રહેશે. મુલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

કિશોરસિંહ અથવા દુઃખનો પહાડ !

આ હૃદયરંજની નવલકથામાં પ્રેમાજ્ઞોના પ્રેમમાર્ગમાં આવી પડતાં અત્યંત અસહ્ય સંકટો, રાજકુલસરતાં ભેદ ભરેલાં ભોપાળાં, અદ્ભુત આકૃતિના વારંવાર દેખાતાં અવનવા ચમત્કારો, લૂનાંગોની હૃદયને કંપાવનારી લૂટશરો-બદાદુરો, દીવની ઠી અજન્યબી ભરેલી ચાલાકાઓ, કિશોરસિંહનો કારાગૃહવાસ, રાજકુમાર વરુચ્છિંહનું અદ્ભુત રીતે શુભ થવું, એ ખાલ કિશોરસિંહપર તેના ખુનનો આરોપ મુકી તેને શંસીના લાકડાપર લટકાવવો, અંતરિક્ષ મદદથી તેમાંથી એકાએક તેનો બચાવ થવો, બેટી રાજતનયનું બેટી જીવન, એ બેટી જીવનનાં ભેદ ભરેલાં કામો, નિર્દોષપર તુટી પડના દુઃખના પહાડો, ખૂનખવાર લડાઈઓ, રાજ્યા ભયંકર વિમ્બો, નીતિ અને અનીનિતાં યુદ્ધો વગેરે બહુ ઘણા રોમાચકારક બનાવોથી આ વાર્તા ભરપૂર છે. મુલ્ય રૂ. ૨-૪-૦

કરુણાકુમારી અથવા આદર્શ અંગના—આ નવલકથાની વસ્તુ સંકલના અન્યથા ઘણા સમય

પૂર્વેના એક મહાન રાજ્યા ઇતિહાસના આધારે યોજાયમાં આતી છે. વૃદ્ધ વારાંગતનો વિનાશ, કમપનયણ કામિનીની કુદિચ્છતા, ધર્મ-અષ્ટ માનવના જ્ઞાનવૃત્ત્ય હૃદયભેદક કુકૃત્યો પાપિણીના પ્રપંચજળ આદિ અનેક પ્રસંગો આલેખવા ઉપરાંત, વી. પુરુષોત્તમ, ભયંકર યુદ્ધો રંગની સતિતાઓ, પ્રયત્ન પરાક્રમી યોદ્ધાનાં પરાક્રમો, સતી નારીઓની શીલતા, કરુણાકુમારીના કૌમળ હૃદયની કરુણ કથા, ધમમાં ધુન સંમ્મન દંડતા, પ્રેમમાં પરમ સ્થિરતા, યુદ્ધમાં અપૂર્વ વીરતા, કર્મમાં કઠોરતા અને કરુણતા આદિ સર્વ વિષયો વાંચવાથી ફેવે ફેવો ઉભાં અષ્ટ આવે છે. મુલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર મહેતાકૃત પુસ્તકો.

કાળરાત્રિનું ખૂની ખંજર— ભાગ ૧-૨ જો નવ-
લકથામાં 'ધર્મ' નીતિ,
સત્ય અને સ્વદેશપ્રીતિ વગેરેના નિરૂપણ ઉપદેશ આપેલા છે. રામ-
નગરની જુદી નિષ્કુર પિશાચિની રણી કાળરાત્રિના પાપકર્મોની
કથા વાંચતાં વાંચતાં રોમાંચ ખડા થવા સિવાય રહેશે નહિ. છતાં
બન્ને ભાગની કિંમત રૂ. ૩-૮-૦.

તરુણ તપસ્વિની ભાગ ૧-૨ જો— સાધુના વેશમાં ફરતાં
શ્યતાનો કેવી પ્રપં-
ચજળ પાથરી બે જાં મનુષ્યોને ભ્રમીએ છે તેનો આબેહુમ ચીતાર
વાંચનાં વાંચકોને અનંદ આનંદ સાથે અજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા સિવાય
રહેશે નહિ. તે ઉપરાંત બોળા હૃદયના શ્રીમંત યુવકોની અશાન સો-
બતથી કેવી પાયમાલી થાય છે, વફાદાર મિત્ર કેવા હોય છે, સતી
સાધ્વી પત્ની કેવી હોય છે, પરાપકાર કેવી રીતે કરી શકાય છે એ
વગેરે હકીકતથી ભરપૂર. પ્રથમ ભાગમાં ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો
આપવામાં આવેલાં છે. બન્ને ભાગની કિંમત રૂ. ૩-૧૨-૦.

કુસુમકાન્ત— અથવા સંસાર શેત્રંગ—આધુનિક સમાજમાં
સુધારાના નામે કેવા બપંકર સડો ચાલી રહ્યો
છે, ભદ્રનામ ધારક શ્યતાનો કેવાં કાળાં કામો કરે છે, સ્વદેશનું
હિત ચહાનારા તરુણ પુરુષો કેવી રીતે દેશનું કલ્યાણ કરે છે. સતી
સાધ્વી સ્ત્રીઓ સતીત્વને કેવી રીતે નિભાવે છે, આદિ સર્વ વિષયોનું
ઉજ્જવલ ચિત્ર આ વાર્તામાં આલેખવામાં આવ્યું છે. પાકું પૂર્ણ,
મુલ્ય. ૧-૧૨-૦.

ઝેરી જમાનો— આ રસદાયક મનોહર નવલકથામાં પૈસાના
પૂજરી શ્યતાનો દ્રવ્ય સંપાદન કરવાને કેરી
પાપમય પ્રપંચગ્રીલા કરી ગરીબોને તથ્યવત ગણી તેમની ગરદનો
પર છરીઓ ફરવે છે, ગરીબો પેટની વેઠને માટે માલિકાનો કેટલો
બધો ત્રાસ સહન કરે છે, ગરીબી હાલતથી કંટાળી મનુષ્ય જીવપર
આવી કેવાં બપંકર અને હલ્લ બેદક કામો કરે છે, તેનો ખરો ચિ-
તાર આપવામાં આવ્યો છે. મૂલ્ય. ૧-૧૨-૦.

જુદી જલિમ યાને ધૂજતી ધરા.

શક્તિશાળી મંદમાં મદાધિ પદ જુદી રાજા કેવો હલ્લકારક

ગુહ્ય ગુજરે છે, પવિત્ર બાળાઓ આવી પડતાં દુઃખોને કેવી ધીરજથી સહન કરે છે, વીરપુત્રો પ્રાણની પરવાહ નહિ રાખતાં કેવાં અપૂર્વ અને આશ્ચર્યકારક પરાક્રમો કરે છે. મિત્ર મિત્રને માટે કેવાં બચકર સંકટો સહન કરે છે, તેમજ ભરવાના પુજારી ભૈરવાચાર્યના અદ્ભુત કારસ્થાનો અને ભૈરવના મંદિરના બેડી ભોંયરામાં બનતા બચકર પ્રપંચો વગેરે અનેક રસમય પ્રસંગોનો ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. કામત રૂ. ૧-૧૨-૦.

વસંત વિજય યાને ચડતી પડતીના ચમત્કાર—જે દુ-રાચરણી રાજા મહારાજાઓની સ્વાર્થવૃત્તિથી, વિલાસ પ્રિયતાથી અને એક બીજા પ્રત્યેના દ્રેષથી આ નંદનવન સન્માન ભારતભૂમિની દુર્દવા થઈ છે તેના એક નિષ્ઠુર હૃદયની દંપતિનાં રાક્ષસી કુકર્મોનો અસરકારક ચિતાર આ નવલકથામાં આપેલો છે. સત્ય પ્રેમ-વિશ્વાસ, મિત્રતા, ધર્મ, કર્મ સ્વદેશ સેવા વગેરે અનેક મોઘક વિષયો સ્ખાવવામાં આવ્યા છે. કા. માત્ર રૂ. ૧-૮-૦.

• શિલાલ જેઠાલાલ વ્યાસકૃત પુસ્તકો

કલ્યાણી અથવા હજાર વર્ષ પૂર્વેનું હિન્દુસ્તાન—જે નગર અત્યારે હિન્દુસ્તાનમાં અસ્તિત્વ ધરાવતું નથી અને જેનું નામ નિશાન પણ અત્યારે ભારતભૂમિના વક્ષરચળ ઉપરથી ઘસાઈ જુસાઈ ગયું છે, એવું શહેર એક હજાર વર્ષ પહેલાં પોતાના ગૌરવની કેવી વિજયધોષણા કરી રહ્યું હતું તથા તે નગરના રાજવંશીઓની કીર્તિ અને સત્તા કેટલી પ્રગળ હતી તેનું આખેહુમ ચર્ચન આ નવલકથામાં કરવામાં આવ્યું છે. પાકું પુકું કિં. ૨-૦-૦.

સ્નેહમયી અને વીરમયી આ નવલકથામાં જુદા જુદા સ્વભાવવાળી બે સુવત્તીઓ એકજ પ્રિયતમને ચાહે છે અને પ્રિયતમનો પ્રેમ સંપાદન કરવાનિતે-મની તરફથી જે જે પ્રયાસો કરવામાં આવે છે, તે વાચકને એટલા બધા અદ્ભુત લાગે છે કે સ્વપ્નમાં પણ કહિ તેમણે જોયા હોય નહિ સ્નેહમયી તેના પ્રિયતમને વિશુદ્ધ પ્રેમથી અને ખરા જીગરથી ચાહે છે, પરંતુ મદનના મદમાં ઉન્મત્ત બની ગએલી વિરમયી માત્ર પોતાની કામવાસનાની તૃપ્તિને માટેજ કૃત્રિમ પ્રેમ ધરાવે છે. વિરમયી છેવટે તેના જીવ લેવાને પણ તૈયાર થાય છે, પરંતુ સરલ હૃદયની સ્નેહમયી સમયસુચકતા ભાવેને તથા અત્યંત સંકટો વેડીને પોતાના પ્રિયતમનો જીવ બચાવે છે. સુશોભિત પાકું પુકું કિં. રૂ. ૨-૦-૦.

અલાહીદીનનો ઉદય—દિલ્હીનો સુપ્રસિદ્ધ પાદશાહ અલાહીદીન કચ્છથી પોતાના કાકા જલાલુદીનને મારીને કેવી રીતે પાદશાહ થયો અને પાદશાહ થયા પછી જલાલુદીનના બન્ને દીકરાની કેવી નિર્દયતાથી ઓખા ફાડી નાખી તેનું આખેહુથ ચિત્ર આ નવલકથામાં આલેખાયલું છે. આર્ય સન્નારીઓના શિયળનું રક્ષણ કરવા માટે તે વખતના રૂબરૂ રાજાઓ પોતાનો કેવો આત્મભોગ આપતા અને આર્ય મહિલાઓ પણ પોતાત્રિતનું રક્ષણ કરવા માટે કેવાં ભયંકર દુઃખો સહન કરતી હતી, તેનું વર્ણન આ નવલકથામાં કરવામાં આવ્યું છે. રૂ. ૩. ૨

મહાકાળીનું ખડગ—પતિવ્રતા ભક્તિપ્રભાવિતા તેના સ્વામી પુરોહિત અથાગ પ્રેમ, પવિત્રતીએ ધેર અધારી રાત્રે કાલિકા માતાનું ઈશન કરવા સ્વપ્નાનમાં જવું સ્મશાનમાં કાલિકા માતાની અદ્ભુત લીલા, માતાનું ભયંકર સ્વરૂપ અને સ્મશાનનો દેખાવ, માતાનું ખરું સ્વરૂપ ઓળખા નહિ શકવાથી ભક્તિપ્રભાવે કરેલી માતાની નિંદા અને તેના અદ્ભુત માતાએ આપેલો શાપ વગેરે ઘટનાઓ વાંચતાં વાંચક તા મનમાં પુરાતનકાળની અનેક ભાવનાઓ ઉત્પન્ન થાય છે. મુલ્ય રૂ. ૨

નવદંપતિને શીખામાણું અગ્નિ, વડેમ, ખરાબ સાંખત, કુટેવો, વિદારના અતિયોગ, સ્ત્રીઓની આરોગ્ય સંબંધી અણસમજ, વાંઝીપણ, જીવાન વયમાં થતાં અનેક ભયંકર તથા શુભ દર્દો, ગર્ભસંચાર, પ્રસવ અને બાળકની માવજત સંબંધી અજ્ઞાનતા વગેરે કારણથી દુઃખો થતાં પતિપત્નિઓએ આ પુસ્તક પોતાના નિત્યમાં મિત્ર તરીકે સાથે રાખવું જોઈએ. ૫૦ પ્રકરણ, ૩૦૦ પૃષ્ઠ, પાકું પુઠું રૂ. ૧૫

ખૂન કે જાદુ ?—આ ટિટકટીવ નવલકથા એટલા અદ્ભુત છે કે વાંચક તેના પ્રવાહમાં ખેંચાતાં સમજી શકશે નહિ કે પોતે જે બનાવ વાંચે છે તે ખરેખરો બનાવ હશે કે જાદુનો કોઈ પ્રયોગ હશે ? લગ્નને દિવસે જ એક કુમારિકા બાળા ગૂમ થાય છે અને તેની પયારી લોહી લોહાણ થયેલી જોવામાં આવે છે. એ બનાવ ધણો ભેદભર્યો હોઈને સંજીવનનામનો ટિટકટીવ તેની પાછળ પડીને જીવના જોખમે જે તપાસ ચલાવે છે અને મુન્હો કરનારાઓને શાધી મઠે છે તે પ્રાચીન સમયનાં કથાકાંડોમાં થતા વિના રહેશે નહિ ! શ્રદ્ધાભાસિક ચિત્રો સાથે પાકું પુઠું મુલ્ય રૂ. ૧.

આકરલાલ મગનલાલ કાપડીચોકુત નવલકથાઓ.

કમન સીમ લાલા—ફેશન આડંબરવાળી કચ્છખલ રવેન્જા રિલી અબળા સાથે વિવાહ કરવાની પ્રાણહારક મહત્વાકાંક્ષા રાખનાર યુવકની કેવી ખાનાખરાળી અને પાયમાલી થાય છે, પોતાનો સ્વાર્થ સિદ્ધ કરવાને માટે તેઓ કેવાં કમખાટી ઉપજો એવાં કૃતિષ્ઠ કાર્યો કરે છે, સમજી યુવકોનું શું કર્તવ્ય છે, આદર્શ જીવન કેવું હોવું જોઈએ વગેરે અનેક સાંસાગિક ધટનાઓ તાદ્રશ્ય દષ્ટિ સમક્ષ ઉભી જ હોય એનું વર્ણન આલેખવામાં આવ્યું છે. આર સુંદર શૈટોઆફ્રિક ચિત્રો કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૧૨-૦

કલંકિત કાઉન્ટેસ યાને જની કોણ ?—આ એક ધર્મજીવ અસરકારક ડિટેકટીવ નોવેલ છે. મેડમોઇઝેલ શાંડેઝેનો અચળ પ્રેમ, એના હૃદયની દહતા, શૈર્ય, પ્રેમને માટે લક્ષ્મીને તુચ્છ ગણવાની દિવ્યરત્તિ, હૃદયની કુમાશ અને પ્રેમાળ હૃદયનું માધુર્ય અને ધડીબર પ્રેમના રસપૂર્ણ હોજમાં રનાન કરાવી બાળકો કાઉન્ટેસ કલોડયુઝની સુંદરતા, જોકમ પ્રતિભા મોહ, નિહુરતા અને અંતે આ હૃદયની સાહજિક કામલતા આદિ નિષ્પાયા પરિપુર્ણ. પાકું પ્રુહું કિંમત રૂ. ૨.

મધુર મિલન—આ યુત્તમ સામાજિક નવલકથા. ધણીજ ઉત્તમ અને હૃદયદ્રાવક છે. મૂલ્ય ૧-૧૨-૦

દલપતરામ ભાઈશંકર રાવળકૃત નવલકથાઓ.

દશલાખનો દલો—અથવા રતનકંકણ—લક્ષ્મીના લોભથી લુચ્ચાં માણસો આ જગતમાં નિર્દોષ મનુષ્યો ઉપર પણ કેવો હૃદયભેદક જીસ્મ ગુજારે છે, ભાગ્યચક્રના અદ્ભુત પરિવર્તનના પરિણામે નિર્દોષ માણસને પણ કેટલું બધું દુઃખ સહન કરવું પડે છે, એ અબળા પણ દ્રવ્યલોભની લાલસાથી પ્રબળા બની કેવાં રોમાંચ ઉપજાવે એવાં કારસ્થાનો કરે છે. ધમતિા જય અને પાપીઓના પરાજય કેવી રીતે થાય છે આદિ અનેકવિધ વિષનું શાષ્ટિક ચિત્ર જોવું હોય તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો. કિં. માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

કલંકિત કુમારિકા—આ નવલકથામાં એક શાપબ્રષ્ટા કુમારિકા જીવને જોખમમાં નાંખીને પણ કેવા પરીપકારો કાર્યો કરે છે, વંશાનુક્રમિક ઉતરી આવેલું કવતાની લાલ ચક્કર તેને કેવાં પ્રાણહારક સંકટોમાં ફાંસે છે, એ કુમારિકા

રિશ બલબલા પોલિસ ખાતાના અમલદારોને પણ બુલધાપ આપી અંતપર્યંત પોતાનું કેવું ચતુરાધી રક્ષણ કરે છે. રક્ષકભેદક લાલ અક્ષરનો બેઠો બાણવા માટે કેવી મહેનત ઉઠાવે છે વગેરે અસંખ્ય રસિક વિષયો છે. છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦.

અન્ય ગ્રંથકારોનાં વિવિધ પુસ્તકો.

સુંદર અને વીધાનંદ—(આવૃત્તિ બીજી) આનંદલાલ કાશ્યામી તેના વિદ્વાન લેખક સાંસારિક ઘટનાઓનું એવું આબેહુય આલેખન કર્યું છે કે જે વાંચતાં વાંચક મુગ્ધ બની જાય તેમ છે, શુદ્ધ સ્નેહ, વિષયવાસના, આશ્વજનનક કિન્તુ સંભવિત પાત્રો વગેરે વાંચતાં મનરંજન થાય તેમ છે. સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો મ્હોટા સામગ્રીનાં પૃષ્ઠ લગભગ ૨૦૦, સુંદર સફેદ કામળ, પાકુ રૂપેરી બાર્મન્ડીંગ છતાં કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

પંદરલાખ પર પાણી—મુગ્ધમાં એક શ્રીમંત ગૃહસ્થે પોતાના દીકરાને આપેલો પંદર લાખ રૂપીઆનો વારસો રક્ત એ વર્ષના અરસામાં કેવી રીતે ઉઠાવા નાંખ્યો ? તેનો મસરકારક અને આબેહુય ચિતાર વાંચવા યોગ્ય છે. આ વાર્તા એક વાર વાંચવા લીધા પછી ને પુની કર્યા વિના પડતી મુશ્કેલીના હથેલી એક પાણી હાખનાં ખન્યો નથી. એજ તેનું મહત્વ બતાવે છે ! સુશોભિત પાકુ પૃષ્ઠ મુલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

બેગમમહાલ અથવા સુવિખ્યાત સ્મરણ—

મંદિર—આ ઐતિહાસિક નવલકથાના લખાણના માધુર્યનું વર્ણન માત્ર શબ્દોથી થાય તેમ નથી. પાઠક પાઠિકાઓ પોતાની દષ્ટિ સમક્ષ જવલંત અક્ષરે બાદશાહના વિલાસકાનન ઈંદ્રલુવન તુલ્ય આગ્રાના બેગમમહાલને જોઈ શકશે. સર્વે પુનઃ શહેનશાહ જહાંગીર અને નુરજહાનને પુનઃ આ નવલકથામાં પોતાનો ભાગ ભજવતાં જોઈ શકશે, જે બેગમની સમાધિ કિવા કબર પર જમતનો અદ્વિતીય તાજ મહેલ બંધાયો છે તેના આલ્પજીવનનો અદ્વિતીય ઇતિહાસ કે જે હજી સુધી દોષ પણ અથાં પ્રકાશિત થયો નથી તેનું આલેખન આ નવલકથામાં કરવામાં આવ્યું છે. છતાં મુલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

બક્તાણી કે ભામટી ? નટવરના સુપ્રસિદ્ધ લેખક નગીન દાસ મહારામકૃત આ નવીન પુસ્તક છે. આમાં માત્ર જમાનાનો સારો ચિતાર આપ્યો છે. એમાં

એક વણિક મૃદસંસાર, ભક્તાણીને નામે આલતા આમટાવેડા, એક રમેશ્યા બાલ્યની લંપટતા વગેરે બનાવેો સારા આલેખાયેલા છે, હાસ્યરસ પણ ભરપૂર છે, માગળ હયા લાવમેરીને શોખાવે પવું પુરું છતાં કિ, ૧-૮-૦

કુતરો કે કાળ ? તમે ડિટેક્ટીવ નવલકથાઓ તો ઘણીએ વાંચી હશે. પરંતુ આ નવલકથામાં જે અદ્ભુત રસ ભરેલો છે, તેની વાતતો કાંઈ ઓરજ છે ! ડિટેક્ટીવોની ચતુરાઈ અને બહાદુરીની વાતો પણ તમે અનેક વાંચી હશે, પરંતુ આ નવલકથામાં ડિટેક્ટીવ પોતાના કામમાં જે ચતુરાઈ બહાદુરાઈ અને કુશળતા વાપરે છે, તેની ખુખી ઓરજ છે. મુલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

કામાંધ કામિની— ચોટ્ટી ખૂન અને હરણના ત્રણ ત્રણ બનાવોની આતમી મેળવવામાં જસુસોએ જે અધામ પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે, તે જોઈને મન વિસ્મયતાના સાગરમાં ડુબી જાય છે. ચોરનો ચાલાકી હૃદયને ચમકાવી મુકે તેવી છે. એક ચોર એવું સરસ કામ ભજવી બતાવે છે કે, તેની બહાદુરી માટે 'વાહ વાહ' નો પોકાર કર્યા સિવાય રહેવાતું નથી. જસુસ પણ ચોરના માથાનો ચઢને છેવટ સુધી તેની પાછળ લાગ્યો રહે છે અને છેવટે તેના કૃત્યના ભેદને ફાડી ફાંડે અપૂર્વ દક્ષતા દર્શાવે છે. મુલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

બગદાદનો બાદશાહ— અત્યંત મનોહર દિલભેદક અને આનંદપ્રી ભરેલો બનાવોથી ભરેલો આ વાતો બગદાદના ખલિફાઓના રાજત્વનો આબેહુમ ચિતાર કરાવનારો છે. અમળા બનીને મોટા મોટા વીરપુરોને પણ કેવી રીતે હંનાવી મુકે છે, શ્રયતાનિયતથી ભરેલી સુંદરીઓ સંસારમાં કેવા અનુભવી કરે છે, દેવતુલ્ય મનુષ્યો કેવું અનુપમ દેવત્વ દર્શાવી શકે છે, આદિ સર્વ બનાવો ખાસ વાચવા લાયક છે. મુલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

રાણી વ્રજ સુંદરી— હિંદુવનો ત્યાગ કરી મુસલમાન થયેલા કાળા પહાડનાં કુટુંબો, વ્રજ સુંદરીના ભીષણ પ્રતિશેષ, સાધારણ બ્રાહ્મણકન્યામાંથી રાજરાણી થઈ પતિ કાળા પહાડની રહામે રણભૂમિમાં ફેદી પડવું, ભૂખ્યાળાની બચાકરતા, નવાઅનન્દિની દુહારીની દુર્દાન્ત દુષ્ટતા, મુકુન્દદેવનું વ્રજબાલામાં આસક્ત થઈ રાજપાટ તેના ચરણોમાં સમર્પણ કરવું, આદિ અનેક સત્ય ઐતિહાસિક ઘટનાઓનો ભરપૂર આ નવલકથા પ્રત્યેક સ્ત્રી પુરુષોને વાંચવા લાયક છે. કિ. રૂ. ૨-૦-૦.

અન્ય ઐતિહાસિક, સામાજિક નવલકથાઓ.

અક્ષાઉદયનો ઉદય ..	૨—૦	કલંદરની કટાર ...	૨—૦
અલ્હરમીસદીનું હિન્દુસ્તાન	૨—૦	કલીઓપેટ્રા ...	૨—૦
અદ્ભુત વિક્રમાદિત્ય...	૧—૦	કમનસીમ લીલા ...	૧—૧૨
અમૃતપૂલિન ...	૧—૦	કાશ્મીર અને કેશ્વરી ...	૧—૦
આળકાલનું હિન્દુસ્તાન	૧—૮	કાળરાત્રિનું ખૂતી ખંડેર	૨—૦
અયોધ્યા અને અંબેજ	૧—૮	કામાંધ કામિની	૨—૦
અધીરી અરનવાળ...	૨—૮	કૃષ્ણલાલનાં કાવત્રા...	૦—૧૨
અદ્ભુત શાપ...	૧—૮	કલ્પકિત કલ્પન્ટેસ ...	૨—૪
ઈન્દુકુમારી ...	૧—૮	કુસુમાવતી ...	૧—૮
ધરાવતી ...	૧—૮	ખૂન કે ગદુ...	૧—૦
અમળાનો કિન્નો ...	૧—૮	ગુજરાતની જુની વાર્તાઓ	૨—૦
ઔરંગઝેબ — ...	૧—૪	ગુલશીરીના ...	૧—૮
કલકિત કુમારીકા ...	૨—૦	ગેષ્ઠીખૂન ...	૧—૧૨
કલ્પેઆમ ..	૨—૦	ચાંદખીમી ...	૧—૦
કંગાલકેદીબા. ૧-૨...	૩-૧૨	ચિતોડને ઘેરા ...	૦—૩
કમળકુમારી...	૦—૮	ધેલાધાંચીનું કટુંગ ...	૧—૮
કમલાદેવી ...	૧—૮	જગદેવ પરમ ૨ અને વીરમતી	૦—૦
કલ્યાણી ...	૨—૦	જિજ્ઞર કે દિગર ...	૧—૪
કરણધેલો ...	૨—૦	જગન્નાથની મર્તિ ...	૨—૦
કેશ્વકુમારી ...	૨—૮	જાન કે જીગર ...	૨—૦
કમળ કુમારી ...	૦—૮	ચાયતીજેહમ ...	૦—૪
કરનેજો ...	૧—૮	ચાણક્યની ચતુરામ ...	૧—૦
કાદમ્બરી ...	૨—૪	ચાર યોગીની વાર્તા ...	૧—૦
કાદમ્બરી ...	૧—૮	ચંદ્રકળા ...	૨—૪
કામિની અને કાંચન	૧—૮	ચંદ્રકળા અથવા અલ્પી-	
કાળા મહેલની રૂપસુંદરી	૧—૮	ઓનું ખંડેર ...	૧—૦
કિશોરાસંહ ...	૨—૪	ચંડાળ ચોકરી ...	૦—૧૨
કિસમનો કહેર ...	૧—૮	જગતનો શંસો ...	૨—૦
કહેરતો ખેલ ...	૧—૮	જમસેદની જેહમતો ...	૧—૮
		જયવિજય ...	૧—૦

કુદરતનો ખેલ ભાગ ૨ એ ૨—૦	ગીટકીવ મહાકવિ ચૈરમોહ
કુંદન કુસુમ ભાગ ૧ થી ૮ ૮—૦	હોમ્સ ... ૧—૪
કુમુદ કુમારી ... ૧—૮	વપસ્વી રાજકુમાર ... ૨—૮
કુમુદ સુંદરી ... ૦—૪	તથેસમ ... ૨—૮
કુમુદા અને કુસુમ... ૦—૪	તારાખાઇ ... ૨—૦
કુસુમ કંટક અથવા રમણી કે	ચિતુર્તી ... ૧—૪
રાણસી-મનોવેધક કથા ૧—૮	દગાખાજ દુનિયા ... ૧—૮
કંચન ભાગ ૧ થી ... ૧—૫	દોલસોઝ કે દોલખર ... ૨—૦
ખાનદાની ખુતી ... ૧—૮	દુખીયારી મુક્તા ... ૦—૮
ગમગીની ગુલા ... ૧—૪	દુખીયારી રતનપ્રભા ... ૦—૪
ગવડગજન ગાથવા અલ-	દુર્ગા અને લક્ષ્મી ... ૧—૦
બેલીનાર, ... ૧—૮	દુથમન દોરાગ ... ૧—૮
ગુણસુંદરી ... ૧—૮	ધણી કે હોર ... ૧—૮
મરીખોની સાદી ... ૦—૪	નણુંદ કે ખેન ... ૦—૧૨
ગુજરાતની નવલકથાનું સાહિત્ય:—૦	નટવર ... ૨—૮
ગુલઝાર ... ૨—૦	નરગીજ નાટકાર ... ૧—૮
ગુલઝારે સ્ત્રીચરિત્ર ... ૧—૪	નરસીમહેતા નોવેલ ... ૦—૮
ગુલાબસિંહ. ... ૨—૦	નવલમંગા ... ૩—૦
ગુલામીખાઝાર ... ૧—૮	નાટકકથારસ ... ૦—૧૨
ગૃહલક્ષ્મી. ... ૧—૧૨	નીલમ અને માણેક ... ૧૦—૦
હાસીરામ કોટવાલ ... ૦—૮	નિઝામી વાર્તાઓ. ... ૦—૧૦
ધેલી કુસુમ ... ૧—૮	નરંજહાં ... ૦—૩
અસમનો ખસમ ... ૨—૦	બદ્દમદનો બવાડો ... ૧—૦
પત્નીસેં વર્ષ 'વર્તુ' ...	બદ્દખાળા ... ૧—૪
હિન્દુસ્તાન ... ૦—૧૨	બદ્દપુરની બદ્દસ્યામા ... ૨—૦
પરસ્તાને ચક્રમ ... ૧—૦	બયંકર ન્યાય ... ૦—૮
પગનામ ... ૧—૮	બલો કે જુડો. ... ૧—૮
પગાલયા ... ૧—૦	બાદખેતની મામાનો
પ્રભાત ... ૧—૮	અમકાર ... ૧—૮
પ્રભાતચંદ્ર ... ૧—૦	બાગ્યદેવીની બયંકરતા... ૧—૪
પ્રભાવતી ... ૧—૦	બાગ્યચક્રનો મહામંત્ર... ૧—૮
પર્શ્યાન નામગ્રંથ ... ૧—૦	બાગ્યદીન કથમ ... ૧—૦

પાકદામન પીરોળ ...	૧-૪	ભાગ્યદીન મુરદ ...	૦-૪
પારમી કૃતી પ્રકાશ ...	૧-૪		
પાપી પીતા ...	૦-૧૦	મધુકર ...	૧-૮
પ્યારનો એક પૂલ ...	૧-૦	મનહર મોતી ...	૦-૨
પારકે પૈસે પરમાનંદ ...	૨-૦	મહાપ્રવેશ ...	૧-૪
પાંચરત્નો ...	૧-૦	મહોબત કે મુસીબત ...	૧-૦
પુર્નલગ્નનો પશ્ચાતાપ ...	૨-૦	માન મુસાફરી ...	૦-૪
પુષ્પાયુદ્ધ ...	૧-૪	માનસિંહ અભેસિંહ ...	૦-૪
પ્રેમતરંગ ...	૧-૮	માલા અને મુદ્રિકા ...	૦-૮
પોશાકની ફેશન ...	૧-૦	માધુકને ઇસારો ...	૨-૮
પંદરલાખ પર પાણી ...	૧-૪	મીરાંબાઈ ...	૦-૮
બહુકપી બગર ભાગવતો ...	૧-૪	મીલનું અમુલ્ય મણિ ...	૧-૪
„ ભા. ૨-૩-૪-૫-૬ ...	૮-૪	મુક્તા ...	૩-૦
બહાદુર બારવટીયો ...	૦-૪	મુકુલ મદન ...	૦-૮
બાનુ બાને સજીવન થયેલો ...		માયાનો અઝાર ...	૧-૮
આશક ...	૨-૮	મુદ્રા અને કુશીન ...	૧-૦
બાળવિલાસ ...	૧-૦	મેવાડની સંધ્યા ...	૧-૮
બેવશ કે બેવશ ...	૨-૮	મારી બચકર સંસારવાત્રા ...	૨-૮
બે બહેનો ...	૦-૮	મોહનીચંદ્ર ...	૦-૮
બે મુદ્રિકા ...	૦-૭	મોહબતી બગર ...	૧-૮
બેરિસ્ટરની ઝેરી ...	૨-૦	રતનલક્ષ્મી ...	૧-૮
ભદ્રંભદ્રા ...	૧-૮	રતિસુંદર ...	૧-૮
ભ્રમચુચંદ્ર ...	૧-૦	સ્વમતિ ...	૧-૮
મણિબાર્ધ ...	૦-૧૦	રમણતારા ...	૦-૧૨
મદનચંદ્ર અને નવનીતકળા ...	૧-૮	અનીરચંદ્ર ...	૧-૮
મદનમુદ્રા ...	૦-૮		
વિદ્યાસાગર ...	૦-૧૨	મુરબાલા ...	૧-૮
વિપિન ...	૧-૮	સીતમગર ...	૨-૦
વિમળા ...	૦-૧૨	સીપાઈ બગ્યાની સજની ...	૧-૮
વિયોગીની વિધવા ...	૧-૧૨	સુગંધસુંદરી ...	૧-૪
વિભાવતી વિભાસમાં ફેશનબાઈ ...		સુધાહાસીની ...	૧-૪
અભાસ ...	૨-૦	સુધેવતી સંગિતા ...	૧-૪

સંસાર કે તરકાગાર...	૧-૪	નાદિરનો દોરદમાખ ...	૨-૮
સુંદરમણીનાનીરસીશીવપત્ની...	૦-૨	નુરજહાન ...	૦-૧૬
સુંદરબેન—અથવા પૈસાદારની	નાંદન વનનો નાશ ...		૨-૦
પુત્રી કેવી બણી ?	૦-૧૨	પદ્મિની ...	૨-૦
સુંદર રસીક ...	૦-૪	પરાક્રમની પતાકા ...	૨-૦
બણી અને મેલા ...	૦-૪	પ્રતાપી પીટરનું ચરિત્ર	૧-૮
સંસાર સંચાન ભા. ૧-૨	૩-૦	પ્લસીનું યુદ્ધ ...	૨-૦
સુન્તીલાલ ...	૧-૦	પાણીપતનું યુદ્ધ ...	૨-૦
સ્ત્રિ સૌન્દર્ય ...	૦-૧૨	પ્રથુરાજ ચંદુઆણ ...	૨-૦
સોભાગ સુંદરી ...	૦-૪	પિશાચ મંદિર ભા. ૧ ૨	૪-૦
સોનારણ ...	૧-૮	પિશાચની કે પ્રેમદા ...	૧-૮
સંસાર ...	૧-૮	પ્રસાદન દીક્ષી ...	૨-૦
સંસાર, શરત અને સુધા	૧-૦	પેશાદારની પડતીનો પ્રસ્તાવ	૨-૦
સંસાર શા માટે ? ?	૧-૦	બહાદુર કલો ...	૧-૮
હકારનો હક ...	૧-૦	બાગે દિલખુશ ...	૧-૮
,, મોટા ...	૨-૦	બાગેશ્વરતાન ...	૨-૦
હસીના ...	૧-૮	બાજુરાય બલ્લાળ ...	૨-૦
હાજીઆયાના સાલસ કરો	૧-૪	બેગમ મદાલ ...	૧-૮
વિદ્યાસમુદ્રી અને અલ્પુત		વિશ્વમેદ ...	૦-૧૨
બંદુતો પલંગ ભા. ૧ થી ૮	૩-૪	વિપલતા ...	૦-૧૨
વિવિધ વાર્તાઓ ...	૦-૮	વિપચાદેવીયાનંદરનો ખાલો	૧-૦
રસીક્યંદ ...	૪-૦	વીણા અથવા ચિતોડ...	૧-૪
રાજ્યનારિપુ ...	૨-૪	શયતાન સદત ...	૨-૦
રાજસ્થાનની રાણી ...	૧-૮	સ્નેહમાં સંકટ ...	૧-૮
રાધારાણી ...	૦-૨	અપતની સુના યાને “એ	
	૦-૪	બરન ના પુછા ” ...	૧-૪
	—૦	સંતત શયતાન ભા. ૧-૨	૩૫-૪
રાસેલાસની કથા ...		સ્વર્ગ શયતાન ...	૧-૪
બાગ ૨ નો ...	—૦	સરસ્વતી ...	૧-૦
ન. પેની આગાહી અથવા		સરસ્વતી અંદ્ર ભાગ ૧ ભા	
પુત્રાનાની લક્ષ્મી ...	૨-૦	પુદ્ધિનનો કારભાર. ...	૧-૧૨
લાલ અને લલિતા ...	...	૨-૨-૨-૨નો પ્રેમકથાગ્રમ	૧-૧૨

૧ ૨ ૩ ૪ ...	૪—૦	સરોજની અથવા કેળવણીનો	
ત્રીકુમારી ...	૦—૬	સદુપયોગ ...	૦—૧૨
ભક્તીવિલાસ ...	૧—૦	સલીમ અને મહેશનસ ...	૦—૮
બંડન રહસ્ય ...	૧—૪	સ્વર્ગની સુંદરી ...	૦—૪
બંડન રાજ્ય રહસ્ય ...	૧—૮	સ્વચ્છંદી સ્ત્રી ...	૧—૧
વમળમાં કમળ ...	૨—૮	સાતપુત્ર ...	૧—૧
વસંતલીલા ...	૧—૪	સાહ્યિક અગ્રેજ ...	૦—૧
વાસવદત્તા ..	૦—૧૨	સાક્ષર અને તેની સ્ત્રી ...	૦—૮
વિક્રમની વીસમી સદી	૦—૪	સીતારંગા જોખ તથા	
વિક્રમરામનો સંબ્રમ ...	૧—૦		
હાથનાં કર્પાં દેવે તાગ્યાં	૧—૪	મતારાજ માધવ ...	૦—૨
હૃદયોદગાર ...	૧—૦	માલતી માધવ ...	૧—૮
હોશનઆરા ...	૧—૮	મેવાડનો જહોજલાલી	૧—૧૦
જનાનખાનાનાં ખીખીઆં	૧—૦	સુરાદેવી ...	—
જલિમ જમાનો ...	૧—૦	મહાર મધુરા ...	૧—૧
ઝાંશીની રાણી ...	૨—૦	મંડળગદના મોહિતા ...	૦—૮
જ્યોતિકાન્ત ...	૧—૦	યુનાઈટેડસ્ટેશનના પ્રોડક્ટિવિટી	૧—૮
ટીપુ સુલતાન ...	૧—૪	રણધેવા રજપૂતો ...	૩—૧
ટીપુ સુલતાન ...	૧ ૪	રજયા બેગમ ...	૧ ૮
તરૂણ તમરિની ..	૧ ૧૨	રણવીરસિંહ ...	— ૧
પારાકુંદરી ...	૨—૪	રત્નમાળ ...	૦ ૧૦
પદ્મા ...	૧—૧૨	રતિકાન્ત ...	૦
તારા ...	૧ ૦	રાજપુત પ્રાગજ ...	૦—૮
૧૨ હલો ...	૧ ૦	રામદેવીદાસ ...	૨ ૮
આધરાણી ...	૧ ૦	રાજા ...	૧—૪
મમ સાહેબ ...	૨—૦	રાણકદેવી ...	૦ ૧૦
ખાનીનોલોગમા. ૧-૨	૩—૦	રાણી વજસુંદરી ...	૨—૮
કાળી ...	૨ ૦	રાવળ અને બેગાર ...	૦—૮
કર બદ ...	૨—૦	રૂપતગરની રાજકુંવરી	૨ ૦
કાળાણી કે બામટી	૧—૮	લીલા અથવા આનંદનોધેરા	૧—૦
મારતવર્ષના રાખીન હુડ		લોડ લોરેન્સ ...	૧ ૪
લાલિયા બીબ	૧—૦	લોડનિચીમ બેન્ડિટ ...	૧—૪

મનોહારિણી માયા	૧	૮	વધુરથ અથવાં બીનુ ખુન	૨-
મૃગશોયનીભા	૧૨-૭-૪	૬-૦	વસંતવિજય	...
મરીચન	...	૧-૦	વનરાજ આવડા.	...
વિક્રમે વર્ષીય	...	૦-૩	અલક્ષ્ય જ્યોતિ	૧-...
વીરવિજય	...	૧-૦	અવન્ટી સુંદરી	૦-૨
વિશ્વજીમ	...	૦ ૫૨	અધસારંગી રાજા	૦-૩
સાદગ્ગદા અને બિખારી	૨-૦		અધરી નગરીનો અધવસેન	
સાદગ્ગદાન છેલ્લા દિવસો	૧-૮		રાજા	...
શિવગજ છત્રપતિ	...	૧ ૪	આર્ય સંસાર	...
શિવગજનો વાધનખ	...	૧ ૦	આદાની સુંક	...
શ્રીમન છત્રપતિ સંભાજી			આનંદશ્રમ	...
મહારાજ	...	૦ ૧-	કુંદકુમાર	...
શુરવીર પ્રતાપજી	...	૧ ૦	મન્સાફની આગવી	...
શુરવીર પ્રતાપજી ભારંગી	૧-૦		દસપદ્મ કલ્પિત વર્તા	૦-૮
શુરવીર પૃથ્વીનંદ પરમાર	૧-૮		કેશાનંત	...
સિદ્ધરાજ જોશીંગ	...	૧-૪	એક દેવીનો આમટતાન	૦-૮
હમીરજી જોશી	...	૦-૧	એ પત્રગનો પ્રતાપ	...
હેરદીંગસની સોંટી	...	૨-૦	એની બહેન	...
હેરઅત્રી અનેટીપુસુત્રાન	૧-૪		એમ એ.વનાંકે-કરે મેરી	
હોથલ પદપણી	...	૦-૪	મિટ્ટી ખરાબ કી ?	૦ ૦
અમ્બારા અમીરન	...	૦-૪	દડક બંગાલી	...
અગાય	...	૦-૮	કથાનરીતપ્રાગર માગ...	
અંમ પન નાઇટન	૩-૦		કથાસતંત માગ ભાગ ૨	
અનંતનંદુર	...	૧-૪		

૧૨૭૦૦૦ ના ઉદ્ધૃતપ્ર.ગુજરાતીસર મળતું હોય

મી આ બદરૂદીન હુસેનુદીન નીઝામી
બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

ત્રણ દરવાજા અમદાવાદ.

ની સાહિત્ય પદ્ધતિ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ—અમદાવાદ ખાડાખા
 નંદલાલ મુનોભાઈ ગોડીવાળાએ છાપી.

કયા આપ ઝુફરી મસાએલ હુવા ચાહતે હંચ ?

ફકનેદીન—મસલા જવાબ એર એ મીઃ
શીકહકે મસાએલ સવાલો

હમ. શીકહકી બડી બડી મુસતનદકી તાળાં કે હવા
કીસમકે મસાએલ મસ કીતાબમે લીખે ગએ હમ,
નહી કે જરકા હલ મસ કીતાબમે નહો મુસન્નીય સાં
બરદાયા હમ. એક કીતાબ મંગવાકર આપ અપને
મોલવી સાહેબસે મસલા દરવાદત કરનેખી આપકો ત
હમરકો આપ કામલા પહોંચાઇ ૧ ઉર્દુ જમાન એ
હમકોમે કીમત રૂ. ૧—૪—૦

તોહફએ હુજ્જત—ચાને શકરેહુજ
હજ્જકી મકરકે લીખે ચેહ કીતાબ પાસ
એર આપકા ખાસ મોઅલમ હમ ગોર્દ જમાન
ઉમ્દા એજ કામજ કીમત સીક ૨. ૦—૬—૦

અલાવા મરકે તમામ કીસમકે કુરાનશર્હ
તમામ ઉર્દુ, ફાર્સી, અરબી કીતાબે એર ત
જમાન ગુજરાતી હરકુકી કીતાબે મહ મુજારકે
અમક રંગ રૂપ નકશો નીગાર દેખતેહી આપકી
વાહ, વાહ, ન નીકલ જાય તો હમારા મીંગા
કીશાયતમે મીલતે હમ.

તમામ કીસમકી કીતાબે મીલ
મીઆં બદફદીન હુસેનુદીન ની

૬૦ ગ્રન્થ દરવાન,--

